

Irēna Saprovska

DOMU CEĻOS III

SAPRATNĒ

>>> III <<<

Rīga 2006

UDK 821.174 (081)
Sa 676

Irēna Saprovska
DOMU CEĻOS III

Mākslinieciskais grāmats noformējums:
Agnija Saprovska, Kristīna Sunepa-Celmiņa
Iespiests:
Korektore *Laura Riekstiņa*

Priekšvārds

Lai nestrīdamies šeit par īstiem un neīstiem Dieviem.

Visi Dievi ir īsti, ja tie ir nācijas Dievi!

Dievs ir viens un nekad citāds nav bijis.

*Tautas iet pretim šim Dievam katra pa savu īpatnējo ceļu
un skata to katra savā īpatnējā apgaismojumā.*

Dievs tautu lietišķā dzīvē ir augstākā labuma ideāls un tikuma mērogs.

*Kāds tautai šķietas Dievs, tādi ir tautas tikumi un kultūra,
tāda ir dzīves ārišķība.**

Brastiņu Ernests

Katrai tautai savs Dieva tēls un visām kopīgs Dievs. Pie Dieva jāvēršas savā valodā ar savām tradīcijām, jo tikai tad būs saklausīts viss, kas tiks lūgts. Domu spēks ir lielākais spēks Esības telpā, un Dievs atbild uz to ar savu spēku, bet Dieva spēks ir liels, jo tikai Dievam var būt visi groži rokās – cilvēkam tikai domu groži. Latvju dainās Dievu daudzina ar sirdi un prātu. Notikumus viņš maina, ja redz, ka daudzīnātājs ir goda vīrs, bet, ja nav, tad nelīdz ne lūgumi, ne pēlumi – Dieva gaisma kam tiek daudz, kam tikai stariņš. Pašam ir darbs jādara, lai staru kūlis būtu Dieva sūtīts tev.

Dievam katras tautas dzīvē ir noteicoša nozīme. Ja uzrunāsit Dievu SAVĀ veidā, būs jums viss, kā teikts pasakā: «Tur piens un medus pa zodu tecēja, un es tur biju un saku – tā tas ir!»

Nemācīsimies ņemt visu no citiem, īpaši tad, ja viss ir pašiem. Latvietim Dieva turēšana nav bijusi reliģija vien, bet gan dzīvesveids, un tie, kas izjauca mūsu dzīvesveidu, zināja, ko dara, jo tas ir pirmais priekšnoteikums, lai varētu iznīcināt tautu un iekarot tās zemi.

Kāds tad īsti izskatās latviešu Dievs: vai Dievs ir viens; vai Dievs ir redzams; kāds ir Dievs; kā Dievs palīdz; kā Dievs turams u.c. jautājumi ir atrodami latvju dainās, bet «Sapratne» jums dos tikai īsu ieskatu pamatjautājumos.

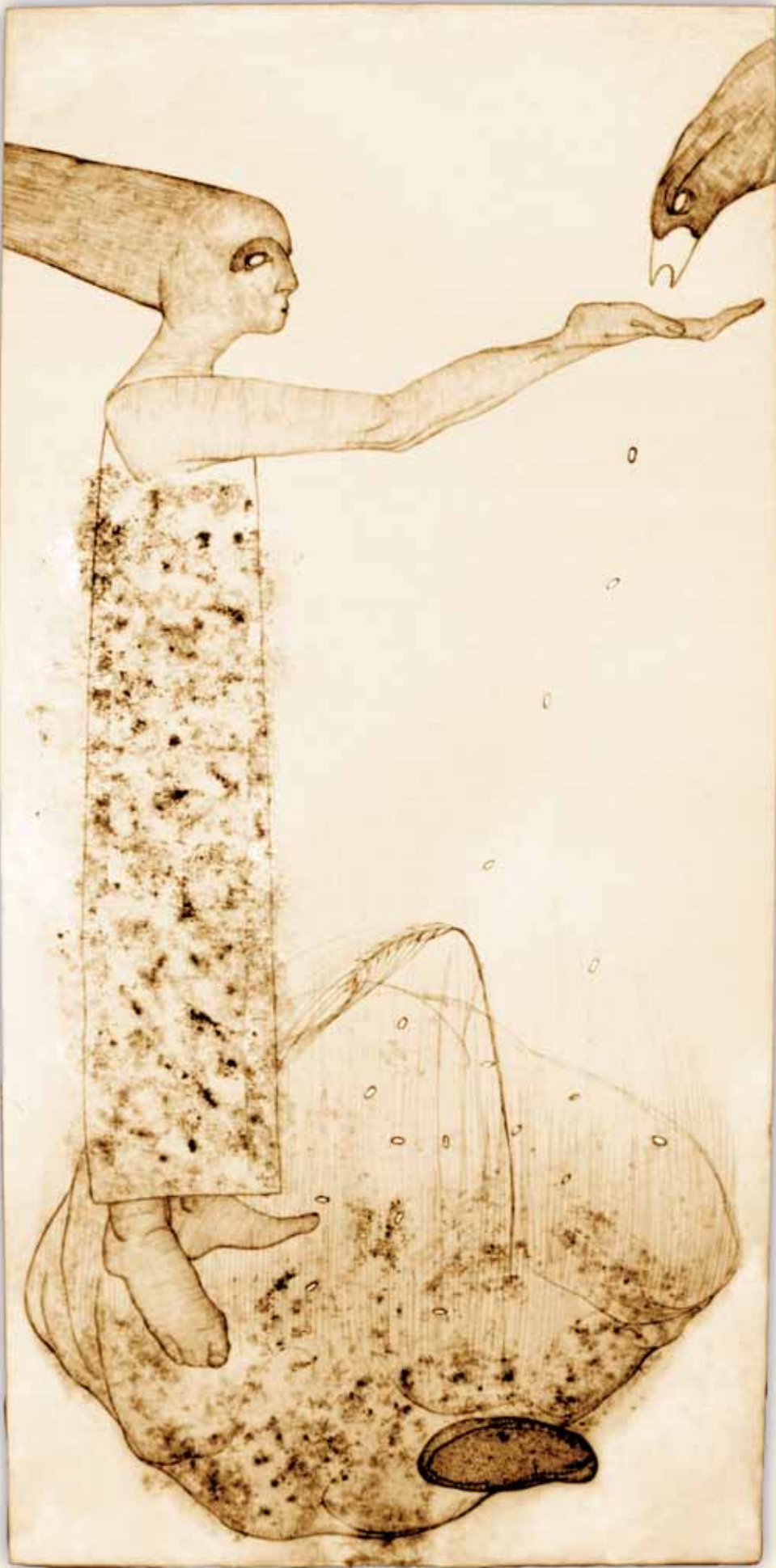
Ņemsim vērā, ka šī «Sapratne» nav veidota kā mūžam nemainīgs darbs, bet pieļauj iespēju, mainoties gadu simtiem, aizvien jaunu atklāsmju ietveršanu savos apcirkņos. Tikai tā var padarīt dzīvu un mūžīgu LIELO DOMU – sverot kā krelles tajā katra laikmeta jaunākās atziņas un nepazaudējot garamantas no iepriekšējiem laikiem.

Piebilde: indiešu valodnieks – profesors S.K. Čaterdži savā grāmatā «Balti un ārieši»- 57. lpp. raksta: «Jādomā, ka vedu DHĒNĀ un Avestas DAĒNĀ pamatā ir indoeiropiešu sakne DHI, DHU-EI ar nozīmi DOMĀT, SAPRAST. No tā jau pavisam vienkārši atvedināms indoeiropiešu vārds DHAINA»

Grāmatas veidotāji – *Irēna Saprovska*

Mākslinieces – *Agnija Saprovska un Kristīna Sunepa-Celmiņa*

* Brastiņu Ernests. Latviskas Latvijas labad , 27. lpp.

Sapratne

ir latviskas Dieva izpratnes īss skaidrojums.

*Izlasot šo, neesi kūtrs garā, pacel pūrlādes vāku, jo mūžu nodzīvot
nav pļavu pārstaigāt. Ar «Sapratni» vien būs par maz,
būs jāliek «Sapratnei» blakus gribēšana,
varēšana, darīšana un lielā doma.
Bez tā «Sapratne» paliks nesaprasta un laime neies pa tavu taku.*

*Tikai tu esi savas laimes kalējs.
Esi kalējs un nebaidies — kal savu laimi ar latvisko,
milzīgo pūrlādes saturu,
jo tur ir vairāk nekā divus tūkstošus gadu krāts pūrs —
tur ir desmit un vairāk tūkstošus gadu krāts pūrs.
Tad iesim kopā, šo ieskatot par pirmo soli.*

Sāc pirmo soli — otrais pats raisīsies!

Kas ir dievturība

*Kas ir latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība
Kas ir Dievturības gudrības pūri
Kur cēlušās tautas dziesmu gudrības
Kā dainās izteikta Dievturība
Kādas ir greznākās teiksmas dainās
Ko māca latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība
Kas ir Dievturības piederumi
Kāda ir latviešu Dievturības zīme
Kas ir Dievnams
Kas ir baznīca
Kas ir daudzinājums
Kas ir vīcēji jeb vīkšēji
Kas ir draudze
Kas ir Rāmava
Kas ir dižvadonis jeb priesteris
Ko Dievturība dod mums, latviešiem
Ko Dievturība var dot citām tautām*

Kas ir latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība

Dievturība ir – savs vārds sava Dieva turēšanai. Par Dievturību dēvējama latviešu reliģija.

Es Dieviņu pieminēju
I ritā, vakarā;
Še ceļos, še guļos
Zem Dieviņa kājiņām.

Aust gaismiņa, lec saulīte,
Tas pirmais gaišumiņš.
Labrītiņ, Dievs palīdz!
Tā pirmā valodiņa.

Dieva turēšana – šis nosaukums sastopams dainās un ir atvasināts no plaši lietotā vārda

TURĒT: godu turēt, labu prātu turēt.

Dieva atskārsmē – ir Dieva apzināšana, saprašana, sajušana, kas izpaužas Dieva turēšanā - domāšanā uz Dievu, dzīvošanās ar Dievu, cenšanās sasniegt dievišķu pilnību savā dzīvē un darbā, nevis akla ticēšana, ir izveidojusi Dieva un cilvēku attiecības. Tātad Dievturība ir cilvēka personības tapšana jeb PAŠA tapšana, kas visnotaļ saistās ar Dieva padomu.

Roberts Mūks raksta: «PATS kā apzinātās psihs sintēze ir jaunais smaguma centrs, kas izsaka indivīda augstāko pakāpi (sasniegumu). Un reizē pārsniedz indivīdu. Par to var runāt tikai paradoksāli, jo tā ir dzīvinoša pieredze, kurā apvienojas ārēja un iekšēja realitāte. Tas ir mūsu mērķis un vienlaicīgi avots, no kura mēs nākam. Reliģiskā valodā individuāciju var dēvēt par cilvēka individuālītātes dievišķu realizāciju. Var arī teikt, ka tas ir dievišķais, kas manifestējas cilvēkā.» Citviet: «PAŠU var īstenot, tikai sekojot mūsu aicinājumam. Katrs, kam ir aicinājums, dzird iekšēja cilvēka balsi: viņš ir aicināts.» *

Latvietis parāda veselīgu pašapziņu, gādību un savstarpēju sadarbību ar Dievu. Latviešu dievestībā cilvēka un Dieva attiecības ir izveidojušās tiešas, bez starpniekiem. Katrs cilvēks ir tiešā saskarē ar Dievu, jo viņš to atskārst, sajūt, apzinās kā daļu no sevis un savas vides. Ar šo veselīgo pašapziņu cilvēks atzīst Dievu par augstāko Padomu un varenību, bet tomēr pats sevi nenoniecina. Tāpēc arī latviešu dievestībā nav pieņemta ceļos krišana.

Mēs zinām, ka brīnums ir tas, kas rada dvēselē izbrīnu un aizgrābtību. Brīnums ir tas, ko nespējam izskaidrot, kas šķietami pretējs mums zināmiem dabas likumiem. Un, visbeidzot, par brīnumu mums jāatzīst tas aizdabīgais, aizpasaulīgais Padoms, kas var pats tieši iejaukties cēloņos un norisēs. Šādu brīnumu atzīst visas reliģijas un arī latviešu Dievturība. Tāpēc varam teikt, ka izbrīns ir latvju Dievturības viens no cēloņiem, un to uzturēt ir katra pienākums. Izbrīnam līdzās iet pasaules izziņa, kas ir ar Dieva padomu saistīta, – ko mūsu senči ir krājuši atziņu pūrā un ietvēruši dainās. Mūsu pienākums ir šo pūru kuplināt un atstāt nākamajām paaudzēm. Zinātne tikai no pusizglītotiem prātiem aizdzen izbrīnu un ziņkārību. Tie parasti saka: «Nekāda brīnuma nav, viss ir dabīgi. Matērija sastāv no molekulām, molekulas – no atomiem, atomi – no elektroniem. Daba ir organisko un neorganisko vielu sajaukums. Viss ļoti vienkārši.» Tiešām, viduvējiem prātiem viss šķiet ļoti vienkārši. Tā runā civilizācijas apmātie un nogurdinātie ļaudis, kuri aizmirsuši brīnīties un domā, ka visu zin. Bet «kā mežā sauc, tā atsaucas», saka paruna. Izbrīnam zūdot, nāk pragmatiska izturēšanās pret visu pasauli un norisēm tajā un viss, kas bija brīnumains, kļūst parasts. Un parasts ir parasts – tas nav ne brīnums, ne saudzējams. Un nu mēs esam tur, kur esam...

Visas mitoloģiskās personas var iedalīt trīs puduros pēc savas nozīmes un vietas senajā reliģijā:

- **dievības** – Dievs, Māra, Laime;
- **gadskārtu personifikācijas** – Metenis, Ūsiņš, Jumis, Mārtenš u.c.;
- **debesu parādības** – Saule, Mēness, Auseklis, Austrā, Pērkons, Dievadēli, Saulesmeitas u.tml.

Dieva turēšana, svētrūpes vai kulta darbības izpaužas četrās jomās:

- lūgšanā;
- daudzināšanā;
- ziedošanā;
- zintēšanā.

Šajās darbībās cilvēks sajūt sevī dvēseles pārdzīvojumu, kas viņu tuvina Dievam, tajā pašā laikā likdams apzināties cilvēka vietu un stāvokli Dieva laistajā pasaulē. Latvietis lūdz Dievu visās Tā izpaušmes un darbības jomās. Tas ir, ne tikai Dievu kā augstāko garīgo jēdzienu un Padomu, bet arī Dieva materiālo īpašību un izpaušmi Māru un Dieva lēmēja īpašību un izpaušmi Laimi. Latvieši savā dievestībā nepielūdz un neceļ dievišķos augstumos nevienu citu teiksmu tēlu, simbolu vai jēdzienu.

Lūgšana – ir darbība, ar ko cilvēks tuvojas Dievam. Lūgšana – pielūgšanas nozīmē – ir dievestības pazīme. Tikai tas, ko pielūdz, ir dievestīgs. Dieva lūgšana izpaužas: lūgšanā pēc Dieva padoma; lūgšanā pēc Dieva palīga; lūgšanā pēc Dieva aizsardzības; lūgšanā pēc veselības; lūgšanā pēc labuma dzīvē, mājā, laukā. Parasti šādās lūgšanās redzam uzrunu: «Dod, Dieviņ...» Latviešu dievestībā pastāv uzskats, ka Dieva padoms ir lielākais labums, ko cilvēks var iegūt. Pēc Dieva lūgšanas un saņemtās palīdzības vai devuma Dievam pienākas pateicība.

Daudzināšana – ir Dieva godāšana, bieža pieminēšana vārdos, darbos, greznās dziesmās. «Ar Dievu sāk, ar Dievu beidz,» saka paruna. Bieža Dieva daudzināšana vienmēr atgādina cilvēkam augstākās garīgās vērtības – ideālus, pēc kā censties. Latvieši izsenis uzskata, ka to, ko daudzina, to arī piedaudzina. Bieža Dieva daudzināšana ir cenšanās sasniegt visu labo, gudro, spēcīgo. Tā palīdz cilvēkam dzīvot dievāju dzīvi.

Ziedošana – ir dāvāšana, ar ko pastiprina lūgšanu, pateicību vai goda došanu Dievam, izmantojot ziedus, bet reizēm dodot dzīparus, prievītes vai citu sīku lietu. Ziedošana jeb zieda došana ir dainās sastopamais apzīmējums, ko nevajag sajaukt ar upurēšanu. Dievam ir ziedi, jo Tam pienākas saņemt skaistāko, ko cilvēks var dot. Ziedošanu var izdarīt arī ar uguns kuršanu, sadedzinot malku, sausus ziedus.

Latviešiem dievestībā ziedošanas norise stipri atšķiras no citu reliģiju upurēšanas. Upurēšana saistās ar asiņu izliešanu, bet latviešu dievestībā neprasa asiņu ziedu. Dainās nav nekādu norādījumu, ka senie latvieši būtu nonāvējuši dzīvu radību upurēšanas nolūkam. Latviešu svinībās un svētkos, kur daudzināti teiksmu tēli, kautais dzīvnieks izmantots par mielasta sastāvdaļu. «Ušiņam gaili kāvu, deviņiem nadziņiem...»

Zintēšana – savā norisē izmanto līdzības jeb analogijas likumu, kur līdzīgais veicina līdzīgā rašanos. Tā cilvēks, domādams labas domas, darīdams labus darbus – zintēdams, cer saņemt Dieva padomu, svētību un palīdzību.

Zintēšana ieņem ļoti ievērojamu vietu krustabu norisēs, kad Pādes didīšanā kūmas ar līdzīgām darbībām vēlas iedīdīt bērnam labas īpašības un tikumus.

Nobeidzot domu, lūkosim, ko teikuši gadsimta lielie domātāji.

Roberts Mūks: «Vārdu «reliģija» drīkstētu attiecināt uz dainu pasaules ticējumiem vai uz dievturību tikai ierobežoti. Tā vietā būtu adekvātāk runāt par **gnosis** – par viedību, dzīvesziņu, kas nebūt nav «primitīvāka» par citās reliģijās atrodamo ezotērismu. Tas nozīmē tikai to, – kamēr mums zināmās reliģijas balstās uz aklu ticību, tikmēr latviešu dievturība ir viedība – zināšanu kopums par Dievu un Dieva laisto pasauli, un tās likumiem» **Citviet:** «Par zīmīgu jāuzskata arī tas, ka tautasdziesmās gandrīz nekur nav atrodams vārds «ticēt» reliģiskā nozīmē. Latvietim nav bijis jātic Dievam, jo viņš to ir atskārtis, nojautis intuitīvā ceļā. Tikpat zīmīgi – šāda atskāršana parasti ietērpjas dzejas tēlos... Dzejniekam nav jātic, jo itin viss Dieva laistajā pasaulē ir acīm redzami dzīvs un apdvēseļots.» *

Rainis: «Pastāvošie reliģiju tipi nau vēl pilnīgi; viņi dibināti uz nepareiziem principiem... Budisms grib galīgu altruismu: nepretoties ļaunam, atdot savu dzīvību, noliegt pat savu eksistenci. Kristība sludina arī: nepretoties ļaunam, bet pats Kristus izdzina no tempļa ļaunos ar pātagu, Pāvils arī lietoja varu, un kristīgie galu galā tika par liekuļiem, kas kā izkārtņi lietoja nepretību ļaunam, bet ļaunu apkaroja ar vēl lielāku ļaunumu un ieveda savu ticību ar asinskristību. Muhamedisms neliekuļo: pretoties ļaunam, ievest labo ticību ar ļauna palīdzību. Visam pamata kļūda tā, ka neatzina labu par spēku, ticēja tikai ļaunam kā spēkam. Atzina tikai mehānisko spēku... Nezināja, ka gars, jūtas, domas ir arī spēks, un lielākais spēks... Garam jātop brīvam: tas dzīves uzdevums. Tas arī reliģijas uzdevums... Bet: cīnīties pret ļaunu ne ar ļaunu, bet ar labu; ne ar mehānismu un rupjo varu, bet ar garu; ne ar nebrīvību, dogmu, bet ar brīvību. To gribēja arī vecā reliģija...gars ierocis un brīva griba... Kāds reliģijas veids jaunais? Jāpieslēdzas pie vecā, uzturot kultūras sakarus un sevī radot visu kultūras vēsturi. Uzturējusi visu pirmatnību līdz šai dienai pilnā skaidrībā latviešu ticībā.» **

Brastiņu Ernests: «Tātad, noteikti runājot, jāuzmodina dainu Dievs, kurš iemīga, tautai verdzībā slīgstot, svešai reliģijai iekarojot mūsu zemi. Jāatgūst atpakaļ reliģija, kura atkal noliekama par tautas dzīves reglamentu. Neviena no līdzšinējām reliģijām nav tautas tālāko mērķu ietvērēja un dvēseles izteicēja.» ***

Roberts Mūks: «Mūsdienu simbols ir bezpajumtnieciskums... Cilvēki ceļo no Austrumiem uz Rietumiem, no Rietumiem uz Austrumiem meklējumos pēc jaunām un svešām reliģijām, pēc «mājām». Tās nevar būt efektīvas zāles mūsdienu kritiskajā situācijā ...vairs nav iespējams samierināties nedz ar paternālistisku kristietību kā pasaules reliģijas rietumniecisko formu, nedz ar maternālistisko budismu kā pasaules reliģijas austrumniecisko formu. Lai justos «kā mājās», ir nepieciešami abi – tēvs un māte. Bet kaut kas tāds nedrīkstētu būt tikai mākslīgs kristiānisma un budisma konglomerāts. Līdz ar to varētu īstenot domu par cilvēka, dabas un Dieva nediferencētību vai kopīgumu (kā tas ir dabas reliģijās), kā arī kopienas principu (kā tas ir etniskajās reliģijās). Cilvēks, daba un Dievs tad būtu skaidri diferencēti un tomēr harmoniski saliedēti.» ****

Ivars Viks: «Latvju dainās paustā attieksme pret Dievu krasi atšķiras no patlaban valdošo reliģiju uzskatiem. Dainu latvietis nelūdz Dievam ne žēlastību, ne dāvanas. Mūsu dainās cilvēks nav pazemots, nekur nav uzsvērtā Dieva visvarenība, iespēja bargi sodīt cilvēkus. Dainu latvietis lūdz Dieva Padomu, ko var iegūt ar čaklu darbu un godīgu dzīvi. Dainās nekur nemanām, ka Dievs kādam draudētu un cilvēkam tāpēc būtu jābaidās. Mūsu senči nenesa asiņainus upurus, un mūsu zemē nav atrodamu vēsturnieku izdomātie upurakmeņi vai citādas upurēšanas vietas.» *****

Roberts Mūks: «Latvietis savā reliģiskajā dzīvē nekad nav bijis ieinteresēts abstrakti metafiziskos prātojumos un ar tiem saistītā impozantu filozofisku sistēmu un pasaules uzskatu celšanā. Bet jāuzsver, ka viņš nav arī iestidzis otrā galējībā, nav mēģinājis gremdēt savas iekšējās dzīves bezdibeņos, lai – līdzīgi austrumu mistiķiem – apvienotos ar tajos paslēpto dievību. Latvietis uztver lietas aistētiskā skatījumā un pieiet tām ar bagātu fantāziju. «poētiskā loģika», kas paklausa nevis tradicionālās loģikas likumbām, bet plaukst un zēl metaforu pasaulē. Tā ir dzejiskā vai mākslinieciskā loģika... latvietis piekopj aktīvu «darba tikumu». Viņš nekalpo jūtu, bet gribas mistikai. Senlatvieša reliģija ir reizē estētiska un ētiska. Tas ir aktīvs, pasauli apliecinošs misticisms, kas, kā vēlāk redzēsim, balstās iztēlē... Dainu pasaule ir darbīga, saistīta ar reālo dzīvi, optimistiska.» *****

* Roberts Mūks. Dievs, Dieviņi un velniņi, 115. lpp un 47. lpp.

** Roberts Mūks. Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā, 23. lpp.

** Rainis. Kopotie raksti. – Rīga: ZINĀTNE. – 1986., 24. sēj. 667, 668.lpp.

*** Brastiņu Ernests. Latviskās Latvijas labad, 85. lpp.

**** Roberts Mūks. Dvēsele – tilts starp Rietumu un Austrumu reliģijām (lekciju kurss), 74.lpp.

***** Ivars Viks. Mūsu dižā senatne, 495–496. lpp.

***** Roberts Mūks. Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā, 7. – 8. lpp.

Kas ir Dievturības gudrības pūri

Dainas jeb tautas dziesmas ir galvenais Dievturības gudrības pūrs.

Teic, māmiņa, tu dziesmiņas,
Tu dziesmiņas daudz zināji
No sālītes, no maizītes,
No gudraja padomiņa.

Pieci pūri man dziesmiņu
Brāl' ābeļu dārziņā;
Kad gribēju, tad dziedāju,
Labas vien lasīdama.

Līdz šim laikam no tautas mutes uzrakstītas vairāk nekā 9 tūkstoši dainu, kas piemin vai runā par Dievu. Šais dainās izteikts viss, ko mūsu tauta domājusi par Dievu, Laimi un Māru, par To turēšanu, par Visuma un Esības telpas galvenām likumsakarībām. Tautas dziesmās – pamatdoma par tikumiem, par svinīgām paražām un dzīvošanu vispār. Nevienai citai tautai pasaulē nav tik daudz šādu grezno dziesmu, kas apdzied Dievu un Dieva laisto pasauli. Dziesmu pūrs ir tik liels, ka vēl šodien nav pabeigta to vākšana un kārtošana. Dainas, tautas dziesmas, pasakas, teikas un citi folkloras materiāli var daudz atklāt vērigam cilvēkam no viņa tautas vissenākās pagātnes. Parunās dzīvo tautas tikumi un nerakstītie Dieva likumi.

Latviešu pirmie Dievturi bija Ernests Brastiņš un Jēkabs Bīne.

Visus lielos darbus viņi veica ar savu gara spēku,

un tas ir galvenais šo cilvēku nopelns,

ka Dievturība ir dzīva šodien un dzīvos arī nākotnē.

Tā ir intelīgences galvenā pazīme, kad cilvēks redz un saprot tautas dvēseli.

Esi sveicināts, latvi, kas paņēmi rokās «Sapratni», tas liecina par to,

ka tu centies saprast savas tautas dvēseli!

Kur cēlušās tautas dziesmu gudrības

Latviešu garamantas ir mantotas no aizvēstures – no letu senčiem.

Nemiet, jauni, padomiņu
No veciem ļautiņiem:
Vecajiem ļautiņiem ī
Dieviņš devis padomiņu.

Veci vīri nomiruši,
Padomiņu pametuši.
Jauni vīri salasīj' šī,
Padomiņu gribēdami.

Tautas dziesmas jeb dainas nav tikai Krišjāņa Barona savāktās vārsmas no klaušu laikiem, bet tās ir mantojuma nesējas no aizvēsturiskiem laikiem un, proti, Antons Rupainis – zinātnieks ar pasaules vārdu darbā «ARCHEOLINGVISTIKA – pētījums par senvalodu izcelsmi un tautu radniecību. Dainu loma

senajās valodās», pierāda, ka dainas nākušas vismaz no aiz četriem leduslaikmetiem – 60 000. gadiem. Grūti ar domu aptvert un ar prātu noticēt, bet sirds saka priekšā, ka tā tas varētu būt un liecības arī ir – Lielvārdes josta, raksti un zīmes u.c. Patiesībai būs jāspēj paraudzīties acīs – latvju tautas dziesmas ir senākais vēstījums no aizlaikiem. Tās, protams, sevī ir uzsūkušas arī jaunākās vēsmas un tomēr...

*Dievs, Māra, Laime ir vienota Visuma jēgas un satura izpausme tēlos,
kas ietver sevī Dievu – debesu gaismu, Māru – Zemes Māti visās tās izpausmēs
un Laimi – cēloņu un seku likuma izteicēju.*

Ar skumjām ir jāatzīst, ka daļēji esam pazaudējuši izpratni par dainu dziļāko jēgu.

Zaudējot izpratni par dainām, tauta zaudējusi milzīgas garīgās vērtības. Priesteru kārtai zūdot, ir zudusi arī dainu īstenā jēga. Maz ir to cilvēku, kas izprot to patieso nozīmi, bet ar laiku, atgūstot zaudētās zināšanas, tauta spēs pacelties savos gara augstumos un atjaunos savu izpostīto dzīvesveidu un dzīvesziņu, kas jāveic garīgi un fiziski piepūloties.

Mūsu tauta nekad nav veidojusi slēgtas jeb slepenas organizācijas, lai zināšanas saglabātu šauram IZREDZĒTO lokam, bet pārējos nostādot nezinišu jeb PROFĀNU lomā. Tā ir garīgi liela cilvēka nostāja. Tautas dziesmas bija un ir piejamas katram, bet to dziļākā jēga atklājas tiem, kas ir «kalnā kāpēji» un dara to ar visu savu sirds degsmi, tā cenšoties saniegt Dieva padomu, bet, galvenais, patiesību, kura atklājas tikai un vienīgi viedajiem – lielas dvēseles cilvēkiem. Dainas nes sevī gan pasaules radīšanas mistēriju, gan tautas misijas apjēgumu, bet atslēga paslēpta tautas pašas sirdsapziņas labirintos. Atjaunojot savu dievestību un tās kultu, būs atvērti vārti uz tiem Esības telpas plašumiem un zināšanu avotiem, kas šobrīd ir slēgti, jo liels pulks, kas sevī dēvē par latviešiem, ir svešu dievu un varu iespaidā. Atbrīvojoties no garīgās verdzības, mēs būsīm liela tauta citu tautu vidū.

Atgriezīsimies pie senākiem laikiem. Un tā, zemi, no Urālu jeb Ripeju kalniem līdz Elbai un tālāk līdz Atlantijas okeānam, ilgstoši, iespējams, vairākus starpleduslaikmetus, apdzīvoja Ihiperboreji (Hiperborejs – Lielais ziemeļvējš), kas ir minēti grieķu un citu tautu mītos, kā arī vēsturnieku liecībās. Hiperboreji bija izcili viedie, bet valsts sabrukuma iemesls bija kārtējais leduslaikmets, kad viņi bija spiesti izkļīst pasaulē. Šajā laikā baltādainie cilvēki parādījās arī Eirāzijā un cauri biežajiem mežiem devās uz dienvidiem, kur ieviesa jaunus dzīves morālos principus. Protams, leduslaikmetam beidzoties, viņi atgriezās savā tēvu tēvu zemē – tie bija letu sentēvi – atlanti, gara milži – Prometeji un Ausekļi, kas no tiesas spēja turēt uz pleciem pasauli. Sengrieķu mīti stāsta par Hiperboreju – valsti ziemeļvēja viņā pusē. Tā bija mākslas dieva Apollona dzimtene, kur viņš bieži brauca viesoties. Īsi varētu teikt, ka Hiperboreju zeme bija Dievu šūpulis, ko apliecina arī daudzi rakstiskie avoti.

Ivars Viks: «...trīs dievības – Lēto, Apollons, Artemīda – ir ļoti senas... Tās sākums meklējams mūsu – letu zemē. Diodors stāsta, ka Lēto dzimusi hiperboreju zemē... Sengrieķu mīti vēsta par Lēto ceļojumu uz jau minēto Dēlas salu. Tur uz peldošās Asterijas (Zvaigžņu) salas viņa dzemdēja gaišmatainos dviņus – Apollonu un Artemīdu... Artemīda, Apollons un viņa dēls Asklēpijs bija kultūrvaroņi, gara gaismas nesēji, kuri ievadīja lielu pagrieziena Hellādas vēsturē... jo grieķu mīti un vēsturnieki daudzas reizes apliecina, ka galvenās zināšanas viņi saņēma no ziemeļu zemes Ēridānas jeb Hiperboreju zemes.» *

Jāpiemin, ka mūsu zemē ilgstoši bija uzturējušies ĶELTI. Ķelti bija baltu tā saucamie «kaujas cirvi» – kaujas vienība, kas varonīgi pretojās Romas vergturu impērijas tieksmēm iekarot visas āriešu zemes un paverdzināt to iedzīvotājus. Brīvību mīlošiem ļaudīm nebija pieņemama Romas vergturu

* Ivars Viks. Mūsu dižā senatne, 121 – 124. lpp.

sabiedrības morāle, bet jo īpaši attieksme pret sievieti. Šo tautu viena no raksturīgākajām īpašībām bija līdztiesība starp vīrieti un sievieti, ko saglabājusi līdz šai dienai latviešu Dievturība (līdzināšana – kur kopdzīvi vīrietis ar sievieti uzsāk kā līdzīgs ar līdzīgu). Par ķeltiem ir zināms, ka to sastāvā bija vismaz deviņas tautas – tās bija: senīri, ģēļi (pikti), kimri jeb velsieši, bretaņi, sensakši, paleo – grieķi, dako – rumāņi, galli u.c. Vēsturnieki to varētu dēvēt par ķeltu laiku uz Latvijas zemes. Daudz liecības par šo tautu eksistenci saglabājušās vietvārdos – toponīmos un hidronīmos plašā teritorijā no Urāliem līdz Atlantijas okeānam un, protams, arī Latvijā. Ir vieglāk nosaukt vietas, kur nav bijuši ķelti, nekā otrādi. Viss to laiku periods bija savstarpējās ietekmēšanās laikmets. Toreiz tautas vienoja arī senais kulta, ko vadīja ķeltu druīdi. Druīdiskais reliģiskais kulta nešķiroja pēc etniskās piederības. Druīdismā bija trīs kārtas: pirmā kārta bija zintnieki – zaļos tērpos; otrā kārta bardi – zilos tērpos; trešā priesteri – baltos tērpos. Bardiem divdesmit gadus bija jāiemācās 20 000 dziesmas, un tikai tad viņi bija tiesīgi iet dziesmodami, nesot tautā gan Dieva iedibinātos likumus, gan tikumus. Te varētu nojaust tautas dziesmu izcilo jēgu un nozīmi visām tām tautā, kas bez letiem dzīvoja šajā Māras zemē. Antons Rupainis apgalvo, ka tautas dziesmas bija arī valodas gramatikas veidotājas. Vārdi, kas bija gari (salikteņi) un neiekļāvās ritmā, bija jāatmet kā nederīgi. Tā latvietim viss notika vienkārši un skaisti, jo, kā zināms, skaistums slēpjas vienkāršībā.

No pirmtautām vēlāk izcēlās daudzas Eiropas tautas. Tās ir dažādos veidos jaukušās – mijās un maisījās, karoja un milējās, un šeit, uz mūsu Latvijas zemes, bija tāds virpulis, ka grūti pat vārdos izteikt. Laikam ritot, savukārt sadalījās jaunās tautās, starp kurām dažas iznīkušas, bet daudzas dzīvo vēl joprojām. Tā sanāk, ka bija uz šīs zemes viss, par ko stāsta pasakas, teikas, dainas – sākot ar sakšu karļiem, beidzot ar krievu kņaziem. Taisnība viena, ka Dievam visas tautas ir labas un tīkamas, un muļķīgi būtu domāt, ka tauta, kas sevi šodien dēvē par IZREDZĒTO, no tiesas tāda ir. Šodien šis jautājums ir jānoliek malā, bet RĪT būs skaidrs katram, kura tauta no tiesas Dieva izredzēta, bet kura iekļuvusi izredzēto skaitā ar viltu un vardarbību.

Mēs esam savas – letu kultūras nesēji un arī citu pirmtautu kultūru pēcnācēji dzīves izpratnē un Dievturībā. Nenoliedzami, ka esam ietekmējušies arī no ķeltu druīdisma, kas ilgstoši bija visas Eiropas dominējošais spēks, bet, atšķirībā no ķeltiem un tautām, kas šodien sevi dēvē par BALTIEM (lietuvieši), kuriem Dievs ir – PĒRKONS, mūsu – latviešu Dievs, nemainīgi ir – DIEVS DEBESU GAISMA, bet Pērkons ir tikai Dieva rīks. Latvietis ir bijis uzticīgs savai dievestībai, cauri daudziem gadu tūkstošiem, iznesdams savu gaismas Dievu līdz mūsdienām, neskatoties uz kariem, plūdiem, krustnešu vardarbību un iekarotāju cinismu. Latvieši kā tauta izgājusi cauri ilgiem un nežēligiem vēstures periodiem, un šobrīd varam tikai nojaust, kas ir mūsu pirmsenci, bet būsīm lepni, ka bija spēks pastāvēt un iznest valodu un Dievu cauri gadu tūkstošiem. Dainas ir jaukāka un dārgāka manta, kas pieder latviešiem un ar kuru krāšņumu un neparastumu mēs labprāt izejam plašajā pasaulē.

*No Dieva ir tautas laistas, un sākums būtu labs – tautas izveidojušās,
tagad būtu jāveido garīgā virsbūve – tikai jāsaprot,
ka caur nacionālo, ne kiču, jo tas ir NEKAS!*

Latvietim šodien ir tikai jāsaprot, ka tautas dziesmas ir vienīgā LIKUMU GRĀMATA, kas viņam ir saistoša no tiesas, jo tik sena un vieda tauta savā pūrlādē krājusi graudus, ne sēnalas, un tas tad arī jāpasaka tiem, saviem tautiešiem, kuri mankurtisma pārņemti, svešu stāda augstāk par savējo. Tikai tad katrs atsevišķi un visi kopā nebūsīm bāreņos, kad atsauksim savu Dievu mājās – Latvijā, un mīļi palūgsim piedošanu par nevērību, kas izpaužas arī kā nevērība pret senču garīgo kultūras mantojumu vispār.

No visu āriešu pirmtautu Dieva redzējuma mūsu tauta ir saglabājusi sev derīgāko un dzīvotspējīgo un, galvenais, to, lai cilvēks jūtas labi uz zemes šodien – laikā, ko viņam Dievs devis dzīvi nodzīvot.

*Tautas dziesmu gudrības ir sens tautas mantojums, kuram ir ne tikai pagātne,
bet tās ir arī nākotnes izjūtu un dzīves jēgas nesējas.*

*Elpa aizraujas par to domājot, jo līdzīgi mums ar šo sapratni par Dievu
un Dieva laisto pasaules kārtību ies visa pasaule,
tikai nevis ar zobenu un krustu piespiesta, bet gan labprātīgi un uz mūžu.*

Kā dainās izteikta Dievturība

Dievturība dainās izteikta greznā jeb dzejiskā valodā.

Labāk grezni padziedāju
Nekā niekus daudzrunāju:
Dievam tika greznas dziesmas,
ļaudīm nieka valodiņas.

Jo man sūri, jo man grūti,
Jo es grezni padziedāju;
Dievam tika greznas dziesmas,
Skaugim gaužas asariņas.

Vissenākais kādu atziņu veids vienmēr ir bijis greznais jeb dzejiskais. Latviešu pasaules uzskats dainās ir ietverts greznā mākslas darbā. Kad tautas senāk runājušas par dievišķām lietām, tad tās vienmēr lietojušas grezno dziesmu valodu un atmetušas ikdienišķo. Greznā valoda, kā zināms, lieto daiļas līdzības, teiksmainus dzīvinājumus, cilvēkojumus (personificējumus) un dzejiskus tēlojumus.

Tikai daudz vēlāk radās prātnieciskā un pēdīgi zinātniskā izteiksme. Zinātne ir jaunākais cilvēka prāta sasniegums, bet dzeja – vissenākā sirdslieta. Dzejiskais, prātnieciskais un zinātniskais domu izpausmes veids ir vienlīdz vērtīgs, ja viens papildina otru. Dieva dainas, kas ir dzejā izteiktas iģdzības un tēlojumi par Dievu un cilvēkiem un viņu savstarpējām attiecībām, ir radušās, Dieva atskārsmei attīstoties un izveidojoties latviešu senču sabiedrībā. Dainas ir vecākā tautas māksla, kur palīgā ņemta iztēle, kas prātam nesasniedzamo ietērpusi teiksmainā stāstījumā. Cilvēks izteica Dievu ar sev saprotamiem līdzekļiem, bet uz augstāka, cēlāka, dievājāka līmeņa.

Roberts Mūks raksta: «Un, atceroties Dainu jēgpilnumu, ir pat lieki piebilst: latviešu tautas dziesmās forma nav šķirama no satura, tās spoguļo kosmiskās radīšanas aktu tautas dzejdara dvēselē. Ne velti tautas dziesmas sauktas par Dieva dziesmām. Tajās atklājas senču «dievestīgā dzīvošana». Bet šādu dzīvošanu sevišķi neizdalīja, jo nebija tādas vajadzības. Latvietis par Dievu nevis runā, diskutē, bet dzied, jo Viņu var izteikt tikai tēlu valodā.» *

Raksturīgi latviešu dievestībā ir tas, ka Dievs sagaida, lai cilvēks dara savu daļu, aicinot Dievu savā vidū – sētā, istabā, svinībās. Dieva dainās redzams, ka Dievs, tāpat kā cilvēks, darbojas lauku apstākļos, bet viņa sēta daudz greznāka. Nav tāda darba mājās, sētā un laukā, kur nebūtu redzama Dieva klātbūtne un līdzdalība. Dievs nekad neuzspiež cilvēkam savu klātbūtni vai nedraud ar nepatīkšanām, bet gan sagaida, lai cilvēks atver Tam savu sirdi un prātu un bez kāda ārēja spiediena aicina Dievu palīgā.

* Roberts Mūks. Ceļā uz Rietumu nirvānu – caur Latviju, 105. lpp.

Kādas ir greznākās teiksmas dainās

Dainu svētteiksmām ir trejādi puduri: par Dievu, Laimi un Māru; par Sauli un debesu spīdekļiem; par gadskārtām.

Opačā, miļš Dieviņš,
Tu augšam, es zemē,
Tu augšam debesis,
Es zemē skaidienā.

Augsti dzied cīrulītis
Par visiem putniņiem;
Augsta Dieva valdīšana
Par visiem kundziņiem.

Pirmajā pudurī minētās dievības jeb Dieva dažādās izpausmes – Dievu, Laimi, Māru – latvietis ne vien grezni daudzinajis, bet arī nopietni pielūdzis, jo tās varējušas virzīt viņa dzīvi, bet pārējos vienmēr godā turēja un visur daudzinaja.

Dievam dainu pūrā ir veltītas aptuveni 9000 pamatdziesmas no tām Laimei 1000 un Mārai 350 pamatdziesmas. Visos puduros ietverta teiksmu maģiskais raksturs visskaidrāk izpaužas saulgriežu svinībās, ģimenes godos un gadalaiku svinībās. Tikai jāzin, ka latvietis nekad nav Sauli pielūdzis kā pirmā pudurī minēto Dievu vai kā citādi jaucis lietu kārtību. Skatoties senču kalendārā (2., 3. pielikums), varam ievērot, ka taisns krusts sadala apli, veidojot saulgriežu svinamos laikus – ziemas, pavasara, vasaras un rudens saulgriežus, kuri ir stacionāri nemainīgi un mūžīgi. Tajos tiek godināta Saule, bet Dievs, Laime, Māra tiek aicināti ciemos kā goda viesi. Citādi ir ar četriem laikiem – pavasari, vasaru, rudeni un ziemu, kurus attiecīgi ievada Metenis, Ūsiņš, Māra un Mārtiņš jeb Mārteņš. Tie ievada cilvēka aktīvos dzīves un darbošanās laikus, un te godos galvenais ir Dievs. Savienojot attiecīgos laikus kalendārā ar taisnām līnijām – veidojas «Zelta krusts», kas ir Dieva krusts – dzīvības krusts. Tas simbolizē mūžīgo ritumu, dzīvību, darbību un nāk sakarā ar cilvēka mūža ritējumu uz Māras zemes.

Tautas dziesmas prasa godbijību, līdzjūtību, labvēlību arī visai radībai, pat zaļai zālītei un tai pašā laikā tās paceļas pāri zemes lietām. Greznām dziesmām ir sakars ne tikai ar kultu, bet arī ar darbu, rotaļu un deju.

*Mūsu tautai ir Saules ceļš ejams un Saules dziesmas dziedamas –
tur ir skaistums, un tur ir doma. Kas tautai traucē plaukt un ziedēt, tas malā
jānoliek un par to nav jādzied savas dziesmas.*

*Visas teiksmas ir greznas, bet trīs puduri izcēlās ar Lielo domu,
ko Esības telpa nes sevī un uzticējusi nest tālāk Jums
caur greznām dziesmām uz nākotni.*

Ko māca latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība

Latviskā Dieva ziņa māca, kā mūžs jādzīvo, lai nesariebtu sev un Dievam.

Kad es būtu zinājusi,
Kā dzīvot šai saulē:
Netīt spļu vakarā,
Nedegt skalu abu galu.

Dzīvo labi šai saulē,
Viņas saules bīdamies:
Šī saulīte visiem laba,
Viņa – laba mūžiņam.

Dievturība ir tautas jūtu, domu un ticējumu darinājums, kas nes sevī Lielo domu par cilvēka esmes un Esības telpas kopsakaru. Dievturība glabā sensenu gudrību par Dievu – Augstāko padomu, Laimi – Mūža licēju, Mūža Māti un Māru – Zemes Māti, Veļu Māti. Dievs, Laime un Māra mūslaikos ir saucami par GARU, LIKTENI un MATĒRIJU – tās ir trīs mūžīgas, neizdibināmas un nenoliedzamas esmes. Ar šīm dievībām ir cieši saistīta pasaule un cilvēka dzīvošana šajā un viņā pasaules daļā. Visi šie trīs principi ir vienas un tās pašas būtības dažādas izpausmes.

Dievturība māca svarīgu mācību, ka šajā pasaulē tiek darināts viņpasaules cilvēks, ka še tiek likti pamati nākamai dzīvei un tas viss notiek ne bez Dieva klātbūtnes – bez Dieva nav arī tautas. Latviešiem izdevies Dieva ideju ietvert tik gaišos tēlos un tik greznos vārdos, kas liecina, ka esam lielas un īpatnējas reliģijas mantinieki.

Dievturība māca, kā jādzīvo, lai nesariebtu sev un Dievam.

Dievturība uztur dzīvu tautas garu un liek tai iet gaismas ceļus, tumsu neņemot par līdzgaitnieci nevienā ceļa posmā. Visu, ko māca Dievturība, visu to māca jums arī Dievs, jo katras tautas Dievs ir tās domu izauklēts.

Kas ir Dievturības piederumi

Dievturības piederumi ir dievainas lietas, vietas, zīmes un iestādījumi.

Dievaina, dievaina
Tautiņu sēta:
Kur kāju spēru,
Tur zieda vajag.

Apdzisa man guntiņa
Dievājā stundītē;
Ne tā mana guņa dzisa,
Dzisa ļaužu valodiņas.

Dievainības jēdziens ir ļoti tuvs svētuma jēdzienam, tikai plašāks. Dievaini ir visi ierīkojumi un iestādījumi, kas nodomāti Dieva turēšanai, kā Dievnami, baznīcas, Rāmavas, svētzīmes, vīcēji, draudzes un citi ārējie piederumi, kas vajadzīgi tās kultam. Bez šādiem kulta iestādījumiem un kulta piederumiem neviena reliģija nevar dzīvēt parādīties, nevar tapt par posumu jeb kultūras pamatu. Katram latvietim, atsevišķi ņemot, dievainas jeb svētas ir bērzu un ozolu birzis, atsevišķi koki, akmeņi, avoti, ezeri, senču atdusas vietas, pie kurām tiek likts zieds jeb ziedošanas Dievam. Tā, piemēram, ābeli uzlūko par Dieva un mātes koku, bet ābeļu dārzu dēvē par Dieva dārzu. Egli, priedi, paegli uzlūko par dzīvības kokiem.

Roberts Mūks: «Bet kas tad ir t.s. pagānisms, resp., elkdievība, ko parasti asociē ar mītos sastopamo daudzdievību vai politeismu? Reliģiju vēsturnieki visumā ir pārliecināti, ka seno ebreju elkdievības izpratne bija aplama... Pagāni nekad nav pielūguši kokus, klintis, akmeņus kā burtiskas – taustāmas un mērījamas – lietas. Viņu pielūgsmes objekti ir caurspīdīgi – līdzīgi logam, ko redz un kam tanī pašā laikā redz cauri. Objekts ir materiāls starpnieks (medijs), kuram pateicoties, percepcija ir apvienota ar atklāsmi. (Līdzīga situācija atrodama dzejā.) Amerikāņu indiāņi izskaidro šo pielūgsmes aktu šādi: «Viss, kas kustas, šad tad šur tur apstājas. Putns savā lidojumā apstājas kādā vietā, lai taisītu ligzdu, citā vietā, lai atpūstos. Cilvēks savā gaitā apstājas, kad viņš to grib. Tāpat arī Dievs ir apstājies. Saule, kas ir tik gaiša un skaista, ir vieta, kurā viņš apstājies. Viņš ir apstājies kokos, dzīvniekos. Indiānis domā par šīm lietām un sūta lūgšanas, lai tās aizsniegtu vietu, kurā Dievs ir apstājies... cilvēks «piedalās» šādās dievības apmešanās vietās. Piedalīšanās (participācija) ir «nojauta, ka aiz fenomeniem un to otrā pusē atrodas kaut kas tāds, kas dalās ar cilvēku kopējā dabā». Senie jūdi šo «kaut ko tādu» nevarēja atzīt un uzsāka pret to karagājienus, kas turpinājās agrīnajā kristietībā un vēlāk kļuva par vienu no iemesliem, kura dēļ noraidīja grieķu un romiešu pagānismu.» *

*Dievturības piederumi ir viss, kas nepieciešams Dieva turēšanai,
un viss, kas nepieciešams Dieva daudzīnāšanai.*

Piebilde: Pats vārds «pagāns» ir cēlies no latīņu «paganus», kas nozīmē «laucinieks». Šodien šis vārds norāda uz dabu virzītām reliģijām. Pagāni – šo reliģiju adepti jeb piederīgie.

Kāda ir latviešu Dievturības zīme

Dievturības svētzīme ir krustukrusts jeb Māras krusts.

– Meteni, Meteni,
Kur likt plāceni?
– Klētī, plauktā,
Krustiņš virsū.

Krustu krustām puķes auga
Mīļas Māras dārziņā.
Kura meita godu tura,
Tai pin puķu vainadziņu.

Latvieši lietojuši dažādus krusta zīmes veidus. No šiem Dievturība izraudzījusies biežāk lietoto un vairāk daudzīnāto krustukrustu, ko sauc arī par Māras krustu vai Māras svētzīmi.

Krustukrusts ir taisnleņķa krustojums, kam visi četri gali vēlreiz pārkrustoti (1.pielikums). Kamēr cilvēks dzīvo Šajā saulē un viņš ir saistīts ar Māras materiālo daļu, tikmēr Māras zīme ir kā šīs dzīvošanas galvenais simbols un Dievturība ir ļaužu pamats dzīvošanai pasaulē. Māra ir gādniece no dzimšanas līdz aiziešanai Tai saulē. Bet Dievs visu cilvēka mūžu – gan Šai saulē, gan arī Tajā Saulē.

Svarīgi saprast, ka statiskais Māras krusts Dievturiem būtu jāmaina pret ritā ielikto Māras krustu,

* Roberts Mūks. «Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā», 24. un 25. lpp.

kas sasauktos ar Dieva ZELTA KRUSTU un nozīmētu kustību, dzīvību, ritu ...Tas nozīmētu Dievturības attīstību un cerošanos – iešanu kuplumā, kamēr statistiskais Māras krusts ir Zemes Mātes mūžības simbols (1. pielikums). Ar šo zīmi – krustukrustu – ticis apzīmēts maizes klaips pirms ielaišanas krāsni.

Kas ir Dievnams

Dievnams ir Dievam svētīta vieta.

Kuplis auga ozoliņš	Pārjāja brālītis
Dieva nama galiņā:	No Dieva nama
Sper Pērkons, rib zemīte,	Ar tautu meitiņu
Ne lapiņa nedrebēja.	Saderināts.

Senie Dievnami bijuši kļāvām un ozoliem apstādītas ēnainas vietas, sauktas arī par Dieva paēnām, svētām paēnām, piem., «... ietin baltā palagā, ienes svētā paēnā». Dainās paēna saukta arī par PASEJU. Ar citiem piedēkļiem tas skan kā PASIENA, PASENĪCA, kas vēlāk izrunāts kā BAZNĪCA. Vēlāk šais vietās tiek uzceltas ēkas.

Nebūtu kļūda, ja mēs teiktu, ka Dievnams ir nams, kurā ir ienācis Dievs. Agrāk katra lauku sēta bija Dieva nams jeb Dieva sēta un tur viss ritēja saskaņā ar latviskām trdīcijām. Katrs nama saimnieks bija priesteris savai dzimtai. Katrs darbs tika iesākts, Dievu piesaucot, un nobeigts ar pateicību Dievam. Dievs bija lauku sētas draugs un goda viesis kā priekos, tā bēdās.

Mūsu dienās par Dievnamu sauksim ēku, kas uzcelta Dieva daudzinašanas sanāksmēm.

Valodnieks profesors Blesse par dievnama nosaukumu un nozīmi raksta tā: «Šis ir vecs izteiciens, un te laikam uzglabājusies vārda nams pirmatnējā nozīme, kurš sanskrita namah – noliekšanās, godināšana, senīru nem – debess un nemed – svētnīca, seno gallu nemĒtou, NEMETODURUM – svētnīca, svēta, Dievam veltīta birzs, latīniski NEMUS – birzs, mežs.»

*Dievnams ir nams vai svēta birzs, vai svēts akmens, vai svēts ozols,
kur tauta grib savu Dievu daudzīnāt. Nav jāceļ lieli tempļi, lai runātu ar Dievu,
tā ir lieka greznība, kas kalpo, lai mulsinātu cilvēku prātus.*

Kas ir baznīca

Baznīca ir Dievam un Mārai svētīta vieta.

Vecais tēvs, sirmu bārdu,
Nelaiž bērnu baznīcā.
Ejiet, bērni, pielūdziet,
Ielaidis baznīcā.

Ak tu manu baznīciņu,
Tavu skaistu cekuliņu!
Trīs dieniņas puru bridu,
Cekulā vērdamies.

Mūsu senčiem baznīca bija vai nu kokiem apdēstītas vietas, vai arī gluži neaizskartas un neaiztiekamās vietas mājokļu tuvumā. Parasti katras mājas dārzā bijusi šāda svētvieta, par kurām runā vēl iepriekšējo gadsimtu senraksti.

Baznīcas tiek daudzīnātas kā Māras baznīcas, un daudzīnāti veci baznīcu kalni. Ir zināms, ka ap avotiem, lai tie neizzūtu vai neaizbirtu, audzētas birzes un celtas nojumes, kuras vēlāk ieņēma Māras baznīcu un svētīto vietu. Daudzīnāti baznīcu un PASEJU kalni mūsu zemē pa lielākai tiesai cēlušies jau priekšīkristus laikos.

Kristiešu baznīcas tika celtas vietās, kur savulaik atradās mūsu senču tempļi un svētās birzis.

Kas ir daudzīnājums

Latviešu dievestības – Dievturības kopšana vislabāk izīpaužas daudzīnājumā, daudzīnot Dievu, Māru, Laimi un latviešu dievestības garīgās vērtības ar daiļām dziesmām, svētīvinību un vārda spēku.

Aust gaismiņa, lec saulīte,
Tas pirmais gaišumiņš;
Labrītiņ! Dievs palīdz!
Tā pirmā valodiņa.

Dievam devu labu rītu,
Dievam labu vakariņu,
Dievīpīgu ī gribēju,
Kur iedāmis, tecēdamis.

Cilvēks daudzīnot gūst dievestīgu dvēseles pārdzīvojumu, ar to stiprinot savas dzīves garīgos pamatus un gūstot garīgu spēku dzīves likstu pārvārēšanai. Daudzīnādāmi tikumus, kuros izīpaužas mūsu dievestības garīgās vērtības, mēs cenšāmies saskaņot savu stāju, izturēšanos un darbību ar tikumisku un dievāju dzīvošanu.

Daudzīnādāmi Dievu – jūtam Dieva padomu, dievīpīgu, un cilvēks kļūst garīgi stiprāks.

Daudzīnādāmi Māru – jūtam Tās gādību un tuvumu savā ikdienas dzīvē, tas palīdz mums darīt labus darbus Šai saulē, lai tie mūs pavādītu arī Viņsaulē un Aizsaulē.

Daudzīnādāmi Laimi – mēs cenšāmies dzīvot Tās likto mūžu ar Dieva padomu.

Dievu daudzīnāt var cilvēks vienatnē, kā arī lielākā pulkā, bet tad šo norisi kārtu cilvēks, ko sauc par VĪKŠĒJU. Latviešiem ir jau senas tradīcijas daudzīnāšanas rīta kārtošānā, kam mēs daudz neveltīsim laiku, bet tikai īsi jāsapaka, ka tur parasti ir koklētāji, dziedātāji, mūzikas priekšīnesumi un

centrālā loma ir dižrunai, ko var teikt gan vīkšējs, gan kāds aicināts svētrunas teicējs. Ja vajadzīgs, var noturēt krustabas vai jaunatnes ievēšanu pieaugušo kārtā.

Ieskatam pāris tautas dziesmas, kas pieder pie Dieva dziesmām un kuras parasti tiek iekļautas daudzināšanas rituālos:

Dedziet skalū, kuriet guni, laidiet Dievu istabā,
Dieviņš stāv aiz vārtiem, nosvīdušu kumeliņu.

Dziesmas laikā aizdedz sveces.

Klusiet, jauni, klusiet, veci, Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā, stājas mūsu pulciņā.
Augstāk dzied cīrulītis par visiem putniņiem,
Augstāks Dieva padomiņš, par šo visu pasauliti.
Šorit agri celdamies, trīs vārdiņus vien sacīju,
Dievs, i Laime, mīļa Māra, nāc manim palīgā.
Nesabiju biedējamis, ne tumsā traucējamis,
Dievs bij man ceļa draugs, Laime ceļa rādītāja.

(Vīkšējs aicina Dievu istabā. Visi pieceļas un klusi dzied.)

Dievs, dod mūsu Tēvu zemei, ziedu laikus piedzīvot;
Ziedu laikus piedzīvot, Saules mūžu nodzīvot.
Dievs, dod Dieva turētājiem no Dieviņa labredzēti;
No Dieviņa labredzēti, no Laimiņas labu mūžu.
Dod, Dieviņ, kalnā kāpt, ne no kalna lejīnā.
Dod, Dieviņ, otram dot, ne no otra mīļi lūgt.

Parasti daudzinājumu nobeidz ar dziesmu:

Ar Dieviņu sanācām, ar Dieviņu šķiramies;
Ar Dieviņu lai palika šī dziesmotā istabiņa.
Šķiramies mēs, ļautiņi, gana laba dzīvojuši:
Tu ar Dievu, es ar Dievu, mēs ar Dievu labi ļaudis.
Ej, Dieviņ, tu pa priekšu, es tavās pēdiņās,
Nelaid mani to celiņu, kur aizgāja ļauna diena.

Kas ir vīcēji jeb vīkšēji

Vīcēji jeb vīkšēji ir godu un svinību vadītāji.

Ģērbjata, vīksata	Žagatiņa, lēkātāja,
Pādīti manu,	Tā dancīša vilcējiņa;
Liek cauņu cepuri,	Cielaviņai vieglas meitas,
Pelēkus svārkus!	Tās dancīša uzvedējas.

Latviešiem par svinīgo darbību sākēju un vadītāju varējis būt katrs, kam tas pēc sabiedriskā stāvokļa pienākas vai ko izraudzīja ļaudis.

Ģimenes svinīgo paražu vīcējs jeb vīkšējs varējis būt ģimenes galva vai arī tās vecākais vīrietis. Valstī augstākie vīcēja pienākumi piederējuši lielkungam, piemēram, Zemgales lielkungam Viesturam, bet senākos laikos tas bija priesteru pienākums. Ir zināms, ka bija priesteri, kas pārzināja dievkalpojumus, un tālāk sekoja dažādi zemāki priesteri, kuru pienākumos ietilpa rūpes par uguns kuriem, mirušajiem. Bija priesteri, kas ievadīja kopdzīvē un svētīja jaunlaulātos, dziednieki. Hierarhijas pašā apakšā stāvēja dažādi gaišreģi, pravietotāji un burtoni – lozētāji, kuri paredzēja likteni pēc vēja stipruma, putnu lidojuma, mākoņu virzības un naksnīgajām debesīm. Bija arī tādi priesteri – gados vecāki cilvēki, kuri bija apguvuši slepeno zinību mācību un nodeva savas zināšanas mantojumā, un tomēr, pirmām kārtām, viņi bija dziednieki un zīmju tulki. Iespējams, ka visas šīs priesteru kārtas bija pienesums latvju tautas dzīvesziņā, bet šodien grūti nosijāt graudus no pelavām, un to arī mēs nedarīsim. Latvju Dainas piemin BRAMAŅUS (Sajāja bramaņi augstajā kalnā, Sakāra zobenus svētajā kokā). Bramaņi bija priesteru kārta, kas lēma un kārtoja savas zemes aizsardzību kā arī, iespēju robežās, ar sadzīvi saistītos jautājumus.

Zināms pirmā krīva, pirmā prūšu Virspriestera vārds – Brutens. Viņš esot bijis prūšu pirmā valdnieka Videvuta dvīņubrālis. Abi bija kultūrvaroņi, kas bija tikuši līdz Romai un atgriezušies nodibināja Prūsijā svētvietu Romovi. No turienes centās garīgi ietekmēt visas apkārt esošās tautas un – ko nespēja ar labu – to centās izdarīt ar varu. Tas, ka mūsu dainas nesatur atmiņas par krīvu jeb krīvu krīvu, ir liecība tam, ka Romas ideja – iedzīvināt Māras zemē savus likumus un tikumus nav tautā guvusi atbalstu. Par krīvu un tā tikumiem raksta arī Blaumanis savā lugā «Dzīvais ūdens», kur krīva tēls ir alkātīga, nežēlīga un netaisna cilvēka tēls.

Vīcēji jeb vīkšēji ir ļoti seni latvju vārdi, kuri nozīmē – kārtotājs un kārtības uzturētājs. Vīkšēt var visu – gan savu dzīvi, gan kopējo, bet šie vārdi bija likti tiem ļaudīm, kas kārtoja kopējās lietas. Un tas bija liels gods būt vīkšējam savā dzimtā.

Kas ir draudze

Draudze ir vienprātīgo pulks.

Par Dievturu draudzēm tagad sauc Dievturu apvienības, kas ietilpst Latvijas Dievturu Sadraudzē.

Vārds DRAUDZE ir īsts un labs latviešu vārds, ko aizguvusi kristīgā ticība savas baznīcas vajadzībām. Tomēr tādēļ vien Dievturiem nav iemesla no šī vārda atteikties, tāpat kā no vārda PRIESTERIS. Senatnē mums nebija vajadzīgas nekādas īpašas Dievturu draudzes, jo katrs latvietis dzīvoja pēc sava Dieva padoma neviena netraucēts, īsāk – piekopa savu dzīvesveidu. Tagad, kad šis dzīvesveids ir izjaukts, mēs esam spiesti pielāgoties tām prasībām, ko mūsu tautai ir atnesis laikmets.

Kas ir Rāmava

Rāmava ir remdēšanās vieta jeb svēta vieta.

Kur jūs mani ramēsit,
Sirdesti nomirušu?
Ramēs rožu dārziņā
Apakš rožu lapiņām.

Dziesmiņā, sauītē
Bāreišu ramavīte:
Dziesmiņās remdējās,
Saulītē kaltējās.

Rāmavas parasti ir meži ap dievainžm vietžm, kuros ramēja mirušos vai aiž sapulcējās svinīgos laikos. Svētie meži un svētās birzis bija ļoti daudz, kur bija arī svētie koki – īpaši ozoli, akmeņi un strauti. Robežas tika stingri apsargātas. Katrs mēģinājums šajā teritorijā pamedīt vai nocirst koku, salasīt sēnes vai ogas bija lemts neveiksmei. Šeit mierīgi ganījās dzīvnieki un neviens nepostīja putnu ligzdas – Rāma vieta, kur valdīja pirmatnējs miers un harmonija. Rāmava ir bijusi, sākot no Alūksnes līdz Munameģim, kas skaitījās svēts mežs, kur gāja, lai uzzinātu nākotni un tiktos ar dvēselēm, gan tām, kas bijušas, gan tām, kas būs. Mežu klusumā priesterim atklājās nākotne un viņš pavēstīja ļaudīm Dieva gribu. Priesteris arī dziedināja slimos, brīdināja par nelaimēm un atbalstīja ļaudis grūtos brīžos.

Latvijā pazīstami vairāki desmiti vietu vārdi, kas attiecas uz Rāmavām: Ramuļēni, Ramuļi, Ramenes, Rimstavas u.tml., kas liecina, ka Latvija bija viena liela svētvieta. Senlatvija bija bagāta ar savām reliģisko svētku ramuvītēm, kuras pastāvēja visur, vienalga, vai tās bija iemiesotas īpašās birzīs vai arī dzīvoja tikai kā acumirkliģa masu psihozes sajūta svētkos un īpašās svētku dienās.

*Rāmava ir Šambala latvim. Tā ir vieta, kur dvēsele gūst mierinājumu.
Tā ir uz mūsu zemes vai domās, bet tikai ne pazemē. Kas ir pazemē?
Arī tur ir Rāmava, bet tumšiem spēkiem.*

Kas ir dižvadonis jeb priesteris

Dižvadonis jeb priesteris ir latvju ticības sludinātājs.

*Dižvadonis ir tas pats priesteris, bet tautas iecelts par nopelniem,
kas nav mērāmi, sverami vai demokrātiskās vēlēšanās iegūstami.*

*Dižvadonis ir goda nosaukums, ko tauta piešķir vislabākajam, visviedākajam –
tam, kurš prot novadīt visus rituālus, kas saistīti ar cilvēka mūža godiem
un gadskārtām. Tam un tikai tam ir noteicošā loma un galavārds visos tautai
svarīgos jautājumos.*

Latvju dainas piemin bramaņus, kas bija viena no priesteru kārtām, bet katrai no

kārtām bija savs plašs darbības lauks, jo bija jāpārvalda liela teritorija un liels ļaužu pulks. Neskumsti, tauta, ja tavu Dieva godinātāju sauc par dižvadoni šodien, rīt viņš sauksies priesteris, bet Esības telpā nav laika izpratnes.

Rīt būs tad, kad tev pašam pietiks spēka pacelt galvu.

Notici pats sev – tu to vari!

Liecības par to, ka latviešiem ir bijuši priesteri, sastopam daudzos vēstures un zinātnes izpētes darbos.

Dr. phil.K. Polis raksta: «Bez tam stipra senlatviski noskaņota priesteru kārtā stāvēja nomodā par senču tikumiem.». **Citviet:** «Dievkalpojums vadīja priesteri. Ziedojumus izdarīja īpaši priesteri.» *

Latviešu Dievturības atjaunotājs un Latvijas Dievturu Sadraudzes pirmais dižvadonis – priesteris bija Brastiņu Ernests – dzimis 11892. gadā sērsnu mēneša 19. dienā (19.martā) Lielstraupes «Lapaiņos» Dikļu barona fon Volfa muižas kalēja ģimenē.

Ernests Brastiņš latviešu gara darbinieku vidū ir nozīmīgs kā vēsturnieks, kā gleznotājs un dzejnieks, sabiedriska darbinieks, kā latviešu nacionālās reliģijas atjaunotājs un tāpat dižvadonis jeb priesteris.

Svarīga loma Brastiņa dzīvē bijusi mācībām. Jau puika būdams viņš aizrāvās ar pilskalnu pētīšanu. Brastiņš skolējās Valmierā, pēc tam viņš beidzis Štiglica mākslas skolu Pēterpilg (1911. – 1916.), kuru beigusi lielākā daļa mūsu vecākās paaudzes mākslinieku. Pirmā pasaules kara laikā Brastiņš beidza arī imperatora Pāvila karaskolu Pēterpilī un pēc tam cīnījās kā virsnieks Latvijas armijā.

Pēc Latvijas atbrīvošanas Brastiņš kļuva Kara muzeja pārzinis. Kara muzeja un vēlāk Izglītības ministrijas ekspedīcija viņa vadībā četrās vasarās uzmērija divsimts astoņdesmit divus toreiz zināmos senlatviešu pilskalnus. Šo savu veikumu Brastiņš ietvēra četrās grāmatas «Latvijas pilskalni». Vēlāk Brastiņš strādāja Rīgas pilsētas tehnikumā par zīmēšanas un mākslas vēstures skolotāju un lasīja lekcijas Kaučmindes mājturības institūtā.

Brastiņa darbība bijusi ļoti vispusīga, rosīga un panākumu bagāta. Apmēram divos gadu desmitos viņš sarakstījis ap divdesmit grāmatu, no kurām pazīstamākās bija «Mūsu dievestības tūkstošgadīga apkarošana» un «Latviskās Latvijas labad». Tai pašā laikā viņš veicis zinātniskus pētījumus, mācījis jaunatni, gleznojis, instruējis māksliniekus, publicējis daudz rakstu presē un pats vadījis laikrakstus, bijis tehniskais redaktors. Viņš vadīja arī «Senatnes pētītāju biedrību» un «Neatkarīgo mākslinieku vienību», nodibinājis Latvijas Dievturu Sadraudzi un atjaunojis latviskā kulta pildģoanu. Brastiņš uzgleznoja ap sešdesmit gleznas par mitaloģiskām tēmām, pētīja latvju ornamentus, atjaunoja latviešu tautastēpus, dziesmas un dejas. Priekšpusdienas viņš pavadīja, zinātniskās iestādēs studēdams materiālus, pēcpusdienās mājās viņš pieņēma savus apmeklētājus, vakarā strādāja skolā. No šī darba sprauguma viņu izrāva boļševiku okupācijas vara Baigajā gadā.

Brastiņš bija viens no pirmajiem latviešiem, ko apcietināja – 1940.gada 6.jūlijā. Pēc gada verdzināšanas pa cietumiem viņu deportēja uz Gulaga nāves nometni un 1942. gada 28. janvārī – nošāva. Pie varas nākot, komunisti apsūdzēja viņu nacionālismā, kā arī sadarbībā ar aizliegto Pērkoņkrusta organizāciju. Apcietināja arī viņa vecāko dēlu Austrumu – Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas audzēkni. Brastiņu Ernesta darbi bija pirmie minētie iznīcināmās literatūras sarakstos. Acīmredzot VIŅI, labāk par pašmāju bāleliņiem, saprata Brastiņa nozīmi tautas garīgajā atdzimšanā.

Latviešu nacionālās reliģijas atjaunošanas darbā apvienojās visi Brastiņa centieni. Viņam bija drosme iet tālāk par teorētiskām atziņām vien. Viņam bija drosme ievadīt pilnīgi jaunu sabiedrisku

* Dr.phil. K. Polis. Dievs un dvēsele kā reliģiozs priekšstats aizkristietisko latviešu tradīcijās, 29.,107. lpp.

kustību, atjaunot latviskā kulta pildīšanu. 1926. gada 26. jūlijā Brastiņš reģistrēja LDS – viņš panāca Dievturu apvienošanas valsts oficiāli atzītā Latvijas Dievturu Sadraudzē. Protams, viņam bija sekotāji, un Dievturība sāka attīstīties. Dievturos iestājās daudzi dzejnieki, rakstnieki, zinātnieki, mūziķi un mākslinieki, tādi kā Jēkabs Bīne, Ansis Cīrulis, Niklāvs Strunke, Kārlis Sūniņš, Jēkabs Strazdiņš, K. Brežģis, A. Goba, J. Norvilis, A. Salaks, J. Medenis, V. Cedriņš, E. Raisters un daudzi citi.

Latviešu reliģijas atjaunošana ir neapstrīdams notikums. Latvju reliģijas piekritēju skaits gadu desmitos vairs neiet mazumā, bet gan vairumā, un tās ietekme latviešu gara dzīvē kļūs arvien lielāka un lielāka. Kamēr zemeslodes plašumā sasauksies Dievturi, tik ilgi nezudīs latviešu dievestība, latviešu valoda, latviešu dziesma un latviskais daiļums.

Brastiņu Ernests teicis: «No svešām laipām, no laipām, par kurām nav zināms, kurp viņas mūs ved, jūtīgākie ļaudis, lūk, grib jau nokāpt. Tie gatavi mīt atkal tēvu dubļus, kamēr atradīs paši savu bāliņu pamestās laipas.» *

Ko Dievturība dod mums, latviešiem

Dievturība dod latviešiem latviskas dzīvošanas gudrību un īstenu pasaules izpratni.

Kas nu cels mūs rītos,	Visi ļaudis brīnījās
Kas dos gudru padomiņu?	Par to manu tikumiņu.
Celsimies paši agri,	Ko jūs, ļaudis, brīnāties,
Dievs dos gudru padomiņu.	Dieviņš mani audzināja.

Dievturība ir vadītāja latviskai dzīvošanai. Bez tautas domu un darbu vienotas vadības nav iespējama pareiza garīga, saimnieciska un valsts dzīve. Dievturība dod latviešu tautai taisnāko ceļu uz patiesību un dievājību. Dievturība māca mīlēt Tēvzemi un savu tautu. Dievturība dod latviešiem tā saukto VALSTS RELIĢIJU, kas būtu jāatbalsta valstij un varai un kas savukārt stiprinātu valsti un tautu.

Brastiņu Ernests: «Reliģija, patiesi, ir tā saite, kas saista ļaudis par tautu un tautu par valsti. Atņemot tautai un valstij šo saiti, dzīvais ķermenis sairst, tauta pārvēršas par «masu», ar kuru var rīkoties kā patīk. Taču, lai reliģija patiesi būtu tautu vienojoša saite, tad tai jābūt nacionālai reliģijai.» **

Visas reliģijas zin, ka Dievs ir pasaules pirmiemesls, tomēr Dieva un pasaules tālāka izpratne ir dažāda, bet tā pasaules skatīšana un Dieva turēšana, ko kāda tauta pati raīģjusi un ilgā laika periodā izkopusi, ir tautai tā vislabākā. Viss tas īpatnējais, ko tauta raīģjusi sev – valoda, māksla, apģērbi, paražas, tikumi, – ir tas labākais, kas tautai pieder un der, un centrālā ass, ap ko viss vēršas un veidojas, ir tautas Dieva un Esības telpas izpratne vai īsāk – RELIĢIJA, kas mūsu gadījumā ir Dievturība. Kā kāda tauta atskārst Dievu, tādi rodas tās tikumi, bet kādi tikumi, tāda kultūra. Lūk, kāpēc mums jāatsakās no visa svešā, ar varu uztiptā un atjaunotai senlatviešu reliģijai ir atkal jātop par vienojošu domu, kurai padotos visas citas, lai dzīves savrupās straumes saplūstu kopējos latviskos krastos.

* Brastiņu Ernests. Latviskās Latvijas labad, 9. lpp.

** Brastiņu Ernests. Latviskās Latvijas labad, 26. lpp.

Varam secināt, – tautas dzīvotspējai un izaugsmei var kalpot tikai un vienīgi tautas pašas radīta un veidota reliģija, kas mūsu gadījumā ir latviskā dainu filozofija un garīgais ceļš.

«Dievs man deva, Dievs man deva, Dievs rokā neiedeva.»

*Un to latvietis ir zinājis sen un tāpēc pa gaudiņam ir krājis visas atklāsmes,
lai nodotu tās no paaudzes paaudzē.*

*Gudrība ir lielā vērtībā bijusi vienmēr un būs vienmēr, bet gudrs savu Dieva
padomu līdzī nes no paaudzes paaudzē un nekaisa kā pelavas vējā.*

Nevar dzīvot latvisku dzīvi pēc nelatviskas pārlicības!

Ko Dievturība var dot citām tautām

*Dievturība var dot cilvēcei jaunu atkāsmi, kas reizē dos iespēju cilvēkiem dzīvot
cilvēku cienīgu dzīvi jau Šajā saulē.*

Šauru metu audekliņu,
Platu audu audeklā:
Maz runāju, daudz izteicu
Tautām labu padomiņu.

Vecs ozols, kuplas lapas,
Šmaugas auga atvasītes:
Veci vīri, gudri vārdi,
Tie jauc kunga padomiņu.

Pravietiski šodien skan **Brastiņu Ernesta teiktais**, ka jau tagad paredzams, ka šis Dievturīgais pasaules uzskats tik augstu pacelsies pie mūsu Dieva debesīm, ka to saredzēs arī no visas cilvēces apvāršņiem. Mūsu atjaunotā Dievturība var rosināt citām tautām atjaunot savas sapostītās senās reliģijas, ielūkojoties latviešu tautas dzīvesziņā un kultūrā. Saites, kas kādreiz vienoja Eiropas tautas, var tikt atjaunotas caur gaišu un patiesi priecīgu reliģiju, kas dos iespēju cilvēkiem dzīvot cilvēku cienīgu dzīvi jau Šajā saulē.

Latviešu tauta brīnumainā kārtā uzglabājusi veselu to, ko Dievs reiz atklājis tās viedajiem. Dievs vēlējis mūsu tautai uzglabāt savu reliģiju līdz brīdim, kad svešajām ticībām reiz pienāks gals, – ne tāpēc, ka tās izbeigsies, bet tāpēc, ka pati tauta, paceļot pūrlādes vāku, izbrīnā ieraudzīs tādu bagātību, ka dabiskā ceļā sāks ņemt no saviem krājumiem visu, kas garam nepieciešams.

Dievturība ietvērusi sevī arī visjaunākās tautas atziņas, tā kuplinādama senos gudrību pūrus. Tajā ietilpst viss labākais, kas nāk no aizlaikiem un daļēji arī citu pirmtautu radīts – pastāvējis no pašas senatnes līdz mūsu dienām. Dievturība nerunā pretī zinātnei, bet gan aicina pētīt likteņus un dabu. Vecajam gudrību celmam tā aug jaunas atvases. Atliek pacelt pūrlādes vāku un būt čakliem pašiem, un mācīt bērnus savus būt čakliem, savas tautas gudrību izzināt – savas tautas ticības atjaunotnē.

*Neviens nav gudrs tapis, tikai savu pārcilājot, bet gan savu labi zinot un citu
gudrības pārcilājot, cilvēka gars liels aug un sev, savai tautai un visām tautām
spēj atklāt domu lidojumam citus apvāršņus.*

*Dainas ir no tiesas bŭvētas uz cerības, ticības un mīlestības gaišā pamata.
Nav tām līdzīgas visā plašajā pasaulē, un, jāsapaka, tikai aklajam tas nav redzams,
ka skaistāka doma par Dievu un arī par visu Dieva pasauli
nav ieraugāma nevienā citā pasaules reliģijas pŭrlādē.*

Atvērsim dvēseles vārtus, lai Dievs tur gunsкуру kur!

*Par Dievu un Dieva
izpratni latvju Dainās*

Kas ir Dievs
Kāda ir Dieva svētzīme un rakstu zīme
Kādi ir Dieva piederumi
Vai Dievs ir viens
Vai Dievs ir redzams
Kāds ir Dievs
Kā Dievs palīdz
Kas ir Dieva augstākais devums
Kā Dievs turams
Kas ir Dievadēli
Kas ir dievājs

Kas ir Dievs

Dievs ir esošais un paliekošais, visa sākums un Padoms.

Augstāk dzied cīrulītis
Aiz visiem putniņiem;
Dievam gudris padomiņš
Par šo visu pasaulīti.

Ja, Dieviņ, mantu dodī,
Dodi gudru padomiņu:
Manta vien maz der lieti,
Ja nav gudra padomiņa.

Mēs nevaram Dieva jēdzienu ietvert pāris vārdos un to arī nedarīsim. Lasīsim dainas, un mīlestības gara pārņemtam būs atklājies tas, ko gribēja aprakstīt vārdos.

*Daudz ir rakstīts par šīm lietām, bet mēs īsi teiksim tā:
viss, kas mums apkārt, ir dabas brīnums liels, un šo brīnumu laida Dievs, un
Dieva pasaule nav aprakstāma, tā ir sajūtama, saredzama, mīļojama, un cilvēkam
būtu jābūt tikai tās nolikto kārtību saudzējošai būtnei,
tad šī Dieva pasaule būtu mūžīga un arī cilvēks tajā būtu mūžīgs.
Esi gudrs, cilvēk, mīli, saudzē un kop to, ko radījis Dievs!
Neko labāku par šo tu nespēj radīt, tad vismaz neposti to.
Esi saudzīgs pret Dieva pasauli, un Dieva pasaule auklēs tevi kā vēja spārnos.*

Dievs ir visa substrāts, princips, gars un dvēsele. Visa bijušā, esošā un nākamā laidējs, veidotājs un uzturētājs. Dievs ir pārpersonība – neatkarīga no laika, telpas, vietas. Dieva absolūtā, brīvā griba nepazīst tieksmes uz ļaunu un viņa visa aptvērēja darbība nekad nav ļauna vai egoistiska. Dieva vārds senajā prātniecībā apzīmē gan augstāko garīgo jēdzienu, gan debesu gaismu, tātad nāk no vissenākiem aizlaikiem. Dievs ir nemateriālā – garīgā princips un savu augstāko garīgo jēdzienu leti ir saukuši vienā vārdā – debesu gaisma jeb DIEVS. Dievs ir viens, un Dieva vienatne ir izteikta dainās.

Latviešu dievestībā Dievs ir Augstākais padoms, doma; visa laidējs, devējs; sargs, glābējs, aizbildnis, atspaidis; audzinātājs, padomnieks; veselības avots; tiesātājs; kauninātājs.

Dieva ideja izpaužas pie cilvēkiem trijos veidos:

Dievs – kura ziņā ir visa garīgā pasaule;

Māra – Dieva materiālā jeb vieliskā izpausme un īpašības;

Laime – Dieva lemsanas izpausme un īpašības.

Dievs ir viss un visur. Lielāku apbrīnu cilvēkā izsauc Dieva gudrība, radot likumus, kas nosaka kārtību gan debess spīdekļu gaitā, gan laika apstākļu un gadalaiku mijā virs zemes, gan sociālajās un ētiskajās attieksmēs ļaužu sadzīvē. Rodas pārlietība, ka tautas dziesmu cilvēks pie Dieva vērsies galvenokārt visos darba un mūža gaitu dažādo norišu posmos. Dievs dod, nedod, zin, redz, žēlo,

palīdz. Dievam sūdzas, pateicas u.tml. Saskaņā ar senlatvieša pārliedību Dievu aizvien varēja nojaust darbā, ģimenes godos, tautas svētkos vai personīgi sirsnīgi lūdzot pēc Padoma. Viņš skatīja savu Dievu prieka pārpilnu dvēseli, bez bailēm un mulsuma kā augsti cienītu, sirsnīgu dievišķīgu draugu.

Dainās redzam, ka latviešu tauta atzinusi, ka Dievam pieder visu Padomu padoms, kas mūsu prātam nav līdz galam izdibināms. Vienkārši runājot – Padomam realizējoties, radusies pasaule tās dažādībā.

Brastiņu Ernests ir teicis, – ja pēc piecdesmit gadiem kāds kultūrvēsturnieks gribēs raksturot mūsu dienas, tad viņš tās raksturos kā Padoma trūkuma laikmetu, kurā latvietis ir gan daudz darījis, bet tomēr nav zinājis, kas tam isteni ir bijis jādara.

Katra tauta pasaulē apzinās savu augstāko garīgo varenību, nosaukdama to īpašā vārdā. Tas ir viss neizdibināmais un neizprotamais, kas stāv pāri laikam, telpai, visiem notikumiem un sajūtams tikai dvēseles pārdzīvojumā, veidodams šīs tautas reliģiskos pamatus. Pasaules daudzās reliģijas katrā satur savu atšķirīgo garīgo vērtību mērauklu. Atšķirībā no citām pasaules reliģijām, kas ir kāda pravieša vai pārdabiskas būtnes radītas, latviešu dievestība ir veidojusies un attīstījusies visā mūsu senču pulkā. Dainas rāda, ka Dieva vārdu pazina jau desmitiem tūkstošu gadu pirms krustnešu iebrukuma. Jāsaka, ka latviešu Dieviņš godam nostājas līdzās un vairumā gadījumu stāv pāri daudzu tautu – romiešu, grieķu, senindiešu un daudzu citu seno kultūras tautu galvenajām dievībām. Latviskais Dieviņš ir garīgs no sākuma līdz galam un nav matērijas vergs. Zelts un sudrabs ir tikai simboli, kas ietver Dieva tēlu kā visu enerģijas veidu – gan garīgās, gan fiziskās enerģijas valdnieku. Latviskais Dievs nav mītiska būtne no vēsturiskā laika un konkrētas vietas, bet gan mūžīgā tagadnē esošs un katram klātesošs kā palīgs dzīves ideālu piepildīšanai.

Latvietis zināja, ka Dievs ir – viensvienīgais. Pilnīgi aplami ir dažādu rangu zinātnieku pētījumi, kuros mēģina pierādīt, ka latvietis, baidīdamies no dabas spēkiem, ir tos pielūdzis kā daudzus Dievus un ka Dievs viņa priekšstatos ir mainījies līdz ar dažādiem ārējiem un iekšējiem rosinājumiem. Tieši pretēji, latvietis, būdams senas civilizācijas cilvēks, nesa sevī arī šo – cilvēka cienīgu reliģiju.

Liecības par tautas dievestības izpratni meklējamas vēl arī ārpus tautas dziesmām – gan citos folkloras žanros, gan zinātnes nozarēs, īpaši etnogrāfijās, arī psiholoģijās atziņās un arī mūsu Latvijas vietvārdos. Jo dziļāk savu ceļabiedru iepazīsim, jo gaita un mērķi būs drošāki!

Brastiņu Ernests: «...senatnē viena tauta nemēģina uzspiest otrai ar varu savu Dievu, savu ticību, jo šķietas tik dabīgi, ka katrai tautai ir pašai savs Dievs, plašāk izteicoties – sava dievizpratne un savs īpašs kults.»*

Roberts Mūks: «...nav šaubu, ka Dieva eksistences pierādījumi ir lieki, jo augstākas Būtnes ideja ir sastopama visās pasaules tautās un kultūrās, ja ne apzinātā veidā, tad vismaz neapzināti, jo tā ir arhetipiska.» **Un citviet:** «Apziņas satura veidojumus, kas parādās sapņos, simbolos vai mitoloģijā, Jungs dēvē par arhetipiem.» **Citviet:** «Kontaktam starp apziņas gaismu un arhetipiem kļūstot arvien biežākam un intensīvākam, arhetipi iznirst no tumsas un iegūst noteiktu saturu (apveidus). Cilvēks tad pieredz atklāsmi (apgaismi).» **

Dievs ir visam sākums un visam gals.

Dievs ir mazajā un lielajā, un visur, kur sniedzas cilvēka doma, ir Dievs un Tā radītā pasaule, bet cilvēkam jābūt šīs pasaules veidotājam, kas veido to pēc sava ģimja un līdzības. Kas šodienas pasaules veidotāji, to mēs nojaušam,

* Brastiņu Ernests. Latviskās Latvijas labad, 26. lpp.

** Roberts Mūks. Dievs, Dievi un velniņi, 52. – 60.lpp.

bet rītdiena nepieder viņiem. Rītdienā ies cilvēki, kas veidos skaistu Dieva pasauli, kur katrs jūtas kā mājās, nevis kā ciemos atnācis.

Dievs ir Doma, un Dievs ir Padoms.

Turot Dievu, Tu neietu karot ar citiem cilvēkiem.

Kāda ir Dieva svētzieme un rakstu zieme

Dieva svētzieme ir slīpais krusts jeb zelta krusts ar vienāda garuma zariem, bet rakstu zieme ir pajumte (skat 1. pielikumu).

Vakar Dievs laulājās,
Šodien mani brāleliņi;
Vakar mija zelta krustu,
Šodien zelta gredzentiņus.

Trīs upītes, trīs māsiņas
Strauji tek vakarā;
Met, Dieviņ, zelta krustu,
Ne lāsīte netecēs.

Tā kā Dieva vārds senatnē nozīmējis arī pašas debesis, tad, gluži tāpat kā valodā, arī rakstu zīmēs Dievs un debess tiek apzīmēts ar vienu un to pašu zīmi. Šī zieme līdzinās spārēm vai jumtam. Cauri šīm debesu spārēm tek Saulesmeitas savās gaitās. Mūsu tautas rotājumos šāda debesu zieme ir sastopama ļoti daudzos veidos. Pēc analogijas burvības likuma nav brīnums, ka jumtā kāpj Dievu lūgt, jo katra lūgšana savā ziņā ir buršana burvīgā kārtā.

Dainas bieži Dievam min zelta krustu.

Es samalu rīta māli, ne krustiņa nemetusi,
Met, Dieviņ, zelta krustu beidzamā saujiņā.

Kā tika skaidrots iepriekš, Zelta krusts nav statisks, bet atrodies pagriezienā, norāda uz dzīvi kā mūžīgo kustību un ritu – pavasari, vasaru, rudeni un ziemu, kurus personificē Metenis, Ūsiņš, Māra un Mārteņš jeb Mārteņš. Tātad Zelta jeb Dieva krusts ievada gadalaikus un cilvēka aktīvos dzīves un darbošanās laikus, kur godos galvenais ir Dievs.

Dieva Zelta krusts simbolizē arī mūžīgo dzīvības ritu, kas nāk tiešā sakarā ar cilvēka mūža ritējumu: dzimšanu – pavasari; jaunības laiku – vasaru; pusmūžu – rudeni; norietu – ziemu.

Tēlotājā rakstā krusts parādās ar vienāda garuma zariem arī kā krusts dabā – uz ogām, uz kadiķa un čiekura.

Skaidrojums: savienojot nosauktos laikus – Meteņus ar Mārām un Ūsiņus ar Mārteņiem kalendārā ar taisnām līnijām – veidojas Dieva jeb ZELTA KRUSTS.

Kādi ir Dieva piederumi

Viss, kas pasaulē atrodams, Dievam arī pieder.

Kam tie kalni, kam tās lejas,
Kam lielie iģrumiņi?
Dieva kalni, Dieva lejas,
Dieva lieli tīrumiņi.

Visa Dieva radibiņa
Saulītē ligojās:
Graudu vārpas, puķu ziedi,
Diža meža koku gali.

Par Dieva piederumiem latviešu dievestībā nosauc arī tās lietas, kas dainās saistās tieši ar Dieva vārdu. Tur atrodam gan debesis, gaisu, ūdeni, gan zemi, kalnus un lejas. Tāpat piemin Dieva zirgus, suņus (vilku), ratus. Sevišķa nozīme ir valodai, kas ir Dieva dota. Tas attiecas ne tikai uz redzamām un taustāmām lietām, bet arī uz visu neredzamo, garīgo pasauli – jūtām, stāju, tikumiem, ilgām, domām un iecerēm. Tādējādi viss, kas Dieva laistajā pasaulē atrodams, pieņem dievāju īpašību, uzliekot cilvēkam un viņa darbībai zināmu pienākumu un atbildību, bet tas nedod cilvēkam tiesības uzņemties kā noteicējam pār pasauli un mainīt Dieva noteikto kārtību. Cilvēks ir daļa no Dieva laistās pasaules, un viņa uzdevums ir palīdzēt uzturēt dievišķo saskaņu zemes virsū, jo Dievs viņam ir devis prātu un saprašanu šo darbu veikt.

Runājot par Dieva piederumiem, jāielūkojas tautas dziesmu tekstos, kur teikts, ka savus gājienus Tas veic kājām, baltā apģērbā, baltu spieķi rokā, ratos vai kamanās vai jādams uz skaista zirga. Dieva baltajam apģērbam un baltajam spieķim ir sakrāla nozīme. Senlatviešu reliģijas izpratnē balts apzīmē visu, kas šķīsts un augsts. Un tā Dievs ir visbagātākais, visvarenākais, vislabākais pasaulē. Lai cilvēkiem varētu katru brīdi palīdzēt, Tas bieži pārnakšņo zem klajas debess, jā pieguļā un aizmirst tur savu zobenu, jostu vai mētelīti (pelēku jeb sidrabotu). Zobenu Tas lieto arī tiekoties ar velnu. Dievs dāvina jaunam nabaga vīram zirgu (zirgs simbolizē Dieva spēku), sēj zemniekiem miežus un rudzus un apstrādā atraitnes tīrumu. Lai veiktu visus savus darbus, Dievam ir vajadzīgi daudzi piederumi, un tā var teikt, ka Dievam pieder viss, kas uz zemes bija, ir un būs.

Dieva piederumi ir viss un nekas.

Visu tu esi ņēmis, bet nekas tev nepiederēs Tajā saulē, ja nepratīsi visu lietot, kā tas cilvēkam pieder. Ja iesi karot pret sev līdzīgiem, ja neiesi, kā cilvēkam nākas iet Dieva laistā pasaulē, tad Tai saulē viss būs nomests velti un tev atkal būs jāatgriežas, lai iegūtu visu, bet no paša būs atkarīgs, kas no tā iznāks.

Vai Dievs ir viens

Dievs ir viens, bet divatīgs.

Gāju Laimas pirtiņā
Vienā linu krekliņā;
Dievs zina, mīļa Māra,
Vai vairs iešu saulītē.

Kas tā tāda liela sēta,
Tai sētā treji vārtu?
Pa pirmiem Dieviņš brauca,
Pa otriem mīļā Māra,
Pa trešiem Saulīt' brauca,
Div' dzeltēni kumeliņi.

Dainas apliecina, ka mūsu tauta atskārtusi: Dievs ir vienīgs, nav daudz Dievu – Dievs latviešu valodā vienmēr bijis īpašvārds, nekad sugasvārds. Par divatīgu Dievu var dēvēt tādēļ, ka viņš reizē ir gars un matērija, tēvs un māte, gaisma un tumsa, aukstums un karstums, dzīvība un nāve – visi pretstati savienojušies Dievā. Tas nozīmē, ka viss, ko mēs ar saviem pieciem prātiem apjēdzam, ir Dieva laists, tātad dievājs. Dieva pasaules raksturīgā izpausme ir gudrība, kamēr Māras – skaistums un mīlestība. Kaut arī Dieva pasaulē nekur nav Māras pasaules likumsakarības, jo neeksistē Māras pasaules laiks un telpa, tad tomēr nevar novilkt šķirtni starp Dieva un Māras pasaulēm – Dievs nevar pastāvēt bez Māras un Māra, savukārt, bez Dieva. Ir tikai ticība, ka visu pasauli caurstrāvo pārdabisks spēks un apdvēseļo jeb atdzīvina visas organiskās un neorganiskās dabas parādības. Visa latvieša pasaule bija īpatnējs – pastāvīgs spēka piebīvējums.

Dievs ir viens, bet par Dieviem lielā jūtu uzplūdā ir sākuši taisīt katru pravieti, katru gudrāku vīru, un tad arī sākās kari Dievu starpā. Kari nebeigsies, ja cilvēkiem nebūs skaidrs pats galvenais – Dievs ir viens, bet Dievam piemīt daudz īpašību, kas, ietērtas skaistos tēlos, dod izpratni par visu lielo pasauli, un tas ir katrā tautas pūrlādē rodams.

Personificēšanas nolūks ir bijis paglābt dvēseli no «apziņas monoteisma» un egocentrisma. Pārceļot apziņu daudzos centros un figūrās, tika radīta daudzcentriskā pasaules aina. Personificēšana notiek visur, kur valda iztēle, un iztēle ir tā, kas iedibina īpašu attieksmi starp matēriju un garu, apvienojot tos jaunā veselumā, kas rodas kā tēli dzejā, reliģijā, mākslā. Ar radošo iztēli mēs ieraugām universālu nozīmīgumu konkrētās lietās. Iztēle ir dievišķā dzirksts cilvēkā, ko izmisīgi ir mēģinājušas izskaust kā monoteistiskā rietumu reliģija, tā arī filozofija un psiholoģija.

Ir tautas, kas pielūdz ne Dievu, bet Dieva rīku – Pērkonu jeb kustinātāju. Pielūdzot Pērkonu, cilvēki akceptē arī karus, vardarbību un visāda veida kustināšanu, kam nav nekāda sakara ar dievišķo. Tā savā laikā ķelti – bija iesaistīti karos un par savu Dievu izvēlējās Pērkonu, kas mita ozolā. Grieķu mitoloģijā Zevs, kas ir Pērkona līdzinieks, nogalināja savu tēvu Kronu, lai ieņemtu tā vietu. Arī lietuviem, kas ir indoeiropieši, šobrīd galvenā dievība ir Pērkons, kam otrs vārds ir Divirīks. Jūdiem Jahve ir pasaules celtnieks jeb Arhitekts – demiurģs utt. Ir latvju dainas, kas apstiprina to, ka Pērkons ir kalējs, kas kalā pasauli, tātad ir amatnieks jeb celtnieks – Dieva rīks, bet ne pasaules laidējs un dzīvības devējs.

Doma ir tāda – viens ir viss, un viss ir viens.

Ja cilvēks to saprot, tad viņa dzīve Dieva laistajā pasaulē ir kā brīnumains piedzīvojums; ja nesaprot, – kā grūts kāpums kalnā, kā smaga nasta, kas jānes visa mūža garumā.

Vai Dievs ir redzams

Dievs pats nav ne redzams, ne dzirdams.

– Kur, Dieviņ, tu stāvēji,
Kad es tevi neredzēju?
– Vidū sētas pagalmā,
Vibotišu cerīnā.

Te staigājīši Jāņa bērni,
Te kūruši uguntiņu;
Te Dieviņš sildījies,
Te palicis mētelītis.

Dievs ir it kā aizslēpies aiz dabas. Tikai pieciem prātiem uztvertā dabā mēs nojaušam Tā likumus un notikumus. Tie, kurus latviešu tauta dēvējusi par dievreģiem, ar kādu īpašu prātu spējot ieraudzīt un iepriekš uzminēt mums citādi apslēptas lietas un notikumus. Tomēr, lai Dievu varētu daudzinaut sadzīvē, mūsu iedoma un valoda uzmeclējusi Dievam greznus vārdus un līdzības. Visbiežāk to attēlo līdzīgu cilvēkam. To dara māksla, jo tā ir mūsu domāšana nevis jēdzieniem, bet tēliem. Viss, ko zinām par pasauli, prātu, ķermeni, garu un dievišķām lietām, nonāk pie mums caur tēliem un simboliem. Līdz šim latvieši atturējušies Dievu tēlot kokā vai akmenī, kā to darījuši grieķi, romieši un kristieši.

Roberts Mūks: «... dievība atklājas cilvēkam saskaņā ar viņa spēju to saprast.... Vispirms ir jābūt «simpātiskai vienībai» starp Dievu un cilvēku... Viss ir atkarīgs no tā, kas mēs esam – no mūsu garīgās satversmes un gatavības... Šādā kontekstā būtu jāsaprot, ka latvietim (vai precīzāk – dievturim) Dievs atklājas piemērojoties ne tikai latvieša garīgai satversmei, bet arī viņa etniskajai savdabībai... Latvijā Dievs var būt tikai «latvisks » Dievs – Dieviņš.» *

*Dievs redzams ir Māras izskatā, jo Māra ir matērijas daļa, bet tie, kas Dievu redz visās citās izpausmēs – visā dabā, – tie paši ir Dieva bērni.
Saprast pasaules kārtību ir cilvēka sūtība Šai saulē.*

Kāds ir Dievs

Dievs ir labs.

Op, op, mīļš Dieviņš,
Tu augšā, es lejā;
Tu man devi miežus, rudzus,
Tu bēros kumelišus.

Dievīts raksta debesīs
Vienu mazu grāmatiņu,
Kam būs mirt, kam dzīvot
Šai baltā saulītē.

Latvieši uzlūkojuši Dievu par pasaules un visa labuma devēju, laidēju.

Dievs ir augstākā tikumiskā likuma devējs un visa laba pārstāvētājs: «I sunītis Dieva laists, I uguns pagalīte.» Tāpat par augstāko Padomu, Domu. Dievs ir arī sargs, glābējs, aizbildnis, atspaidis, audzinātājs, padomnieks, veselības avots, bet arī kauninātājs un tiesātājs. Visu, ko vien cilvēka prāts atzinis par labāko, visu to mūsu tauta pieskaitījusi Dievam – tā sauktais Augstākais labums ietverts Dievā.

* Roberts Mūks. Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā, 27. un 28. lpp.

Dainās Dievu daudzina kā labo, gudro, darbīgo. No Dieva tieši nāk tikai labums, ļaunums nekad nenāk no paša Dieva, bet gan caur Nelaimi, Ļaunu dienu vai ļauniem ļaudžm. Latviešu mitoloģijā vispār nav dievības, kas iemiesotu ļaunuma kvintesenci, pat Nelaime būtībā personificē situāciju, kas raksturojama kā Laimes nostbūtne. Un par to, vai Laime ir vai nav cilvēkam līdzās, visbiežāk atbildīgs ir pats cilvēks, jo esības telpā valda CĒLOŅU UN SEKU LIKUMS.

*Varētu teikt tā – cilvēks, kas ir CILVĒKS – dzīvo Dieva labestības saulē,
bet tas, kam cilvēka vārds dots aiz pārpratuma, dzīvo Dieva ēnā,
un te izpaužas Dieva gudrība, ne ļaunums.*

Kā Dievs palīdz

Dievs palīdz ar Padomu un veiksmi darbā.

Dievs man deva, Dievs man deva,	Nedod, Dievs, tā dzīvoti
Dievs rokā neiedeva:	Kā kaimiņu Pēterim:
Vajag čaklu kāju, roku,	Uz akmiņa malku cirst,
Vajag gudra padomiņa.	Strautā kurti uguntiņu.

Palīdzies pats, tad Dievs palīdzēs – tā gudri māca tautas paruna.

Padoms un veiksmē ir divi tieši Dieva iedarbības veidi uz cilvēku. Vienīgais, ko Dievs tieši dod cilvēkam, ir Padoms – Doma. Tā iekrīt prātā gluži aizdabīgā kārtā, un vēl neviens līdz šim nav spējis izskaidrot, kā tas notiek. No īstās domas īstajā laikā atkarīga cilvēka laime vai nelaime.

Kamēr cilvēks dzīvo Šajā pasaulē, Dievs palīdz ar savu dalību cilvēka dzīvē. Dievs cilvēka rīcībai var piešķirt veiksmi un izdošanos, kas nestāv cilvēka varā. Dažādu apstākļu sagādīšanās var kavēt vai veicināt cilvēka darbību. Taču gluži dīkam vai laiskam cilvēkam Dievs maz līdz. Sekme ir aizdabīga parādība, kas nāk no Dieva, – tikai cilvēkam darbojoties, šis aizdabīgais iedarbojas. Lai Dievs palīdzētu, latvietis To piesaucis, darbu sākams, un pateicies, to beigdams. Tikai labs un tikumīgs cilvēks varēja cerēt uz Dieva padomu un tātad arī veiksmi visos savos darbos. Izšķirēja instance nebija personīgā griba, bet Dievs. Tomēr senči nepazina grēka jēdziena, bet tikai labus un sliktus darbus. Nedievīgiem ļaudīm var pietrūkt īsta Padoma, un tie var aiziet neziņā, tāpēc dainās dzirdam, ka latvietis savā mūžā pastāvīgi lūdzies no Dieva Padomu un saprašanu. Viņš visu darījis, uz Dievu domādams, sargājies Dievam sariebt.

Dievpalīga vēlšana darbu darošam cilvēkam ir visai jauks latviešu ieradums.

*Ar veiksmi un Padomu Dievs piedalās cilvēku likteņos.
Dievs palīdz visur un vienmēr, bet cilvēkam jābūt pašam lielam garā,
lai nav tā, ka nevar Dievs samant, kur cinītis – kur cilvēks.
Pašam būt – lielākais veikums cilvēka dzīvē.*

Kas ir Dieva augstākais devums

Dieva augstākais devums ir laime.

Dievs, dod mūsu meitiņai
Labu laimi dzīvojot,
Bērzu slotas kuplumiņu,
Apiniša vieglumiņu!

Dod, Dieviņ, tādu laimi
Kā tiem mūsu vecākiem:
Pilna klēts rudzu, miežu,
Stallī bērī kumeliņi.

Kam Dievs, tam laime – teic paruna.

Laimes devējs un likteņu licējs ir pats Dievs. Dieva devums ir arī auglība, alga un atmaksa. Viss kopā tas ietverams vienā vārdā – LAIME .

Dievs var dot ilgstošu un pastāvīgu laimi cilvēka mūžā, lūk, kāpēc laimē latvietis vienmēr pateicies Dievam. Dieva augstākais devums ir Padoms, jo ar to cilvēkam rodas iespēja raženi dzīvot, būt veselam, būt godīgam, iegūt labu mūža draugu, bērnus, turēties pie miera, saprāta robežās pie mantas.

Bez Dieva devuma ir arī Dieva ņēmums – miršana, nelaika ņēmums u.c., par ko parasti cilvēki mēdz teikt: «Nedod Dievs.»

Vārdam laime tatas dziesmās ir vairākas nozīmes: izdevība, liktenis, notikums un Laimes devība.

Dieva augstākais labums ir laime, un Dieva Laime ir šīs īpašības personificējums.

Laime ir pretstats Nelaiimei. Kas daudzina Dievu, tam ir laime, kas daudzina Dieva pretstatu, – tam nauda. Dieva cilvēks nekad nav lūdzis savam Dievam naudu, bet gan Padomu, veiksmi un galā laimi.

Kā Dievs turams

Dievu tur lūdzot, daudzinot, ziedojot un zintējot.

Arājiņš Dievu lūdza,
Kuru vagu nodzīdams:
Audzē, Dievs, rudzus, miežus
Lielajā tīrumā.

Dievaina, dievaina
Tautiņu sēta,
Kur kāju spēru,
Tur zieda vajag.

Dieva turēšana izpaudusies sekojošās darbībās: Dieva daudzināšanā; domāšanā uz Dievu; Dieva bijāšanā; Dieva pieminēšanā; Dieva zintēšanā; ziedošanā Dievam; Dieva godāšanā; pateicībā Dievam u.c. darbībās, kas visas veicina cilvēka un Dieva saskaņu (sk. «Kas ir Dievturība» un «Kas ir daudzinājums»).

Katrs cilvēks izvēlas savu veidu, kā vērsties pie Dieva, bet kopējos pasākumos Dieva turēšana notiek pēc iedibinātiem rituāliem, ko parasti vada speciāli tam sagatavoti cilvēki – VĪKŠEJI.

Dievturības darbības prātnieciski ir pamatojamas ar to, ka neviena darbība pasaulē nepaliek bez savām sekām. Zinātne māca, ka neviens spēks nezūd, vienalga, vai tas būtu garīgs vai fizisks. Ar saviem dvēseles un auguma spēkiem cilvēks var ietekmēt pasauli vēlamā virzienā – tā cilvēks var nākt sakaros ar Dieva padomu un varu. Lūk, kāpēc Dievturības darbības nav liekas un tukšas, bet gan gadu tūkstošos pārbaudītas un par lietdeīgām atzītas. Latvietis Dievu turējis savrupi, nemeklēdams kādus starpniekus, viņš nav Dievu lūdzis lielā pulī. Un pats galvenais – latvietis zināja, ka Dievam nav akli jātic, bet gan jāņem kā mūžīgais pavadonis ceļā uz nebeidzamo dvēseles veidošanu.

*Dievu tur katra tauta savā valodā, savos ritmos un savās tradīcijās,
kas visos gadījumos ir no senčiem mantotas, bet tie, kas svešus Dievus meklē, –
tie lūdz gan, bet lūdz tukšumā.*

Kas ir Dievadēli

Dievadēli ir debess spīdekļi – gaismas nesēji.

Mēnesnieks, Dieva dēls,
Kam tu dienu neligoji?
Kam tu savu augumiņu
Nakti vien maldināji?

Kalējs kala debesīs,
Ogles bira Daugavā:
Dievadēlis Saulesmeitai
Zelta jostu kaldināja.

Dievadēli ir debess gaismas parādības un to teiksmainie nesēji. Gluži dabiski, ka, dēvējot Dievu par Augstāko padomu – Domu, debesu spīdekļi – gaismas parādības viegli varēja iegūt dzejisku Dievadēlu vārdu. Par Dievadēliem atzīstams ne vien Mēness, Auseklis un Rieteklis, bet arī Saules vedējs Ūsiņš, gaišais Jānis un Mārteņš, kas ir rietošās saules personificējums.

Dievadēlus īpaši daudzina gadskārtās. Dievadēli mūsu Dainās precē Saulesmeitas. Debesu kāzas notiek, visaugstāk Saulei debesīs stāvot. Šīs teiksmas par Saulesmeitām un Dievadēliem ir ļoti senas. Mūsu dainās tās uzglabājušās labāk nekā citu tautu teiksmās. Saule tiek dēvēta par Dievmeitu, jo tā piederas viņas sieviešu kārtai.

*Dievadēli ir dabas personificējumi dažādās dabas parādībās.
Dievs ir ietverts Visumā, tāpat kā cilvēks ir ietverts zemes atmosfērā,
un Dievadēli ir Dieva izpausmes visos iespējamajos veidos.*

Kas ir dievājs

Dievājs ir cilvēks ar dievīgām spējām un īpašībām.

Sūtiet mani māļa malt,
Es dievāja malējiņa:
Lai es malu cik maldama,
Man galdiņi licin lika.

Dievājam dēliņam
Tuvu auga lūgaviņa;
Kas bij kāds nedievājs,
Lai jāz zemes gabaliņu.

Dievājs pa daļai apzīmē to pašu, ko svēts un gauss. Dievājs top cilvēks, Dievu turēdams un pareizi dzīvodams. Dievājība ir spēja un īpašība, ko iegūst cilvēks, kas radinās tikumos un zintīs. Ir dažādi veidi, kā panākt dievāigību. Indieoī lieto dažādas jūgsmes, budisti – meditēšanu, kristīgie – lūgšanu un askēzi.

Latvieša metode, kas viņu darījusi dievāju, ir bijusi **DARBS un TIKUMS.**

Dievājs ir Dieva izredzēts cilvēks, kas zin savu misiju zemes dzīvē un seko tai, ne par soli neatkāpdamies. Tāds cilvēks ir nevis prāta vadīts, bet virsapziņas vai, pareizāk, Dieva padoma vadīts.

*Maigākās mīlestības liecības
par dzīvi visapkārt –
no Dieva viss dzīvais,
no Laimes viss noliktais;
no Māras viss vieliskais
un sadzīvei nepieciešamai*

Kas ir Laime

Kāda ir Laimes svētzīme un rakstu zīmes

Kas ir Laimes piederumi

Vai Laimi var redzēt

Vai Laime ir viena

Kas ir Dēkla

Kas ir kārta

Kas ir Nelaiمة

Kas ir Ļauna diena

Vai Laimes liktu var iabēgt

Vai Laimes liktu var uzziņāt

Kas ir laimojs

Kas ir Māra

Kāda ir Māras svētzīme un rakstu zīmes

Kādi ir Māras piederumi

Kas ir Māras ziņā

Kādi ir Māras pavārdi

Vai Māru var redzēt

Kāda ir Māra

Ko Māra dod

Kam Māra palīdz

Kas ir Māras īpašā gādībā

Kas ir Māras meitas

Kā Māru tur

Kas ir Laime

Dieva augstākais devums ir laime, un šīs īpašības personificējums ir mūsu mīļā Laime – mūža licēja ļaudis un darbā.

Laime gāja pār pagalmu,
Ar Dieviņu runājot:
Tai meitai mazs pūriņš,
Tai vajag viegla mūža.

Liec, Dieviņ, liec, Laimiņa,
Lieciet man labu mūžu;
Ja neliekat labu mūžu,
Lieciet ilgi nedzīvot.

*Tas ir cēloņu un seku likums – liks tev ceļā to, ko būsi pelnījis!
Tad esi gudrs un dzīvo tā, lai nav jāsaka, ka Laimiņa tev nedeava,
tavu ceļu nekrustoja. Dzīvo tā, lai tu vari teikt:
«Ej pa priekšu tu, Laimīte, es tavās(i) pēdiņās(i),»–
un tā būs, bet viss no tevis atkarīgs.*

Sakāmvārds: «Kam Dievs, tam Laime.»

Laime ir likteņa norises dievišķā noteicēja, kas latviešu dievestībā pazīstama kā Dieva laime.

Pasaule nav statiska. Ar Dieva un Māras pretnostatījumu ir par maz, lai skaidrotu pasaules likum-sakarības. Cilvēka darbības un bezdarbības rezultātā izraisās cēloņsakarības, kuras latviskā dainu filozofijā izsaka Laime – CĒLOŅU UN SEKU likums. Augstākais likteņa vadītājs ir Dievs, kā visa pirm-cēlonis. Dievs ir visa laidējs un devējs, bet Laime ir daļa no Dieva būtības, Dieva lēmēja īpašība – Laime kļūst par Dieva lemšanas izpaušmi, par Dieva likumu izkārtotāju pie cilvēkiem un viņu mūžu licēju. Dievs dod laimi, t.i., veiksmi, labu izdošanos, panākumus. Lūk, kamdēļ arī sakāmvārds dēvē Laimi par Dieva laimi, bet dainas – par Dievameitu.

Dainas Laimi tēlo kā skaistu sievieti. Neviena cita tauta nav likteni tik daiļi apdziedājusi, jo par Laimi skan ap 3100 pamatziesmu. Dainās atrodama kā Laime, tā arī Laima, lai gan Laime ir sastopama divreiz vairāk gadījumos, tātad Dieva laime kļūst par īpašvārdu Laime. Turpretī Laima ir cilvēka vārds, un tā izcelsmi nav iespējams saistīt ar Dieva laimi.

Bērnām nākot pasaulē, klāt ir Dievs, Māra un Laime. Dievs ir visa devējs un lēmējs, kas, bērnam piedzimstot, izpaužas caur Māru un Laimi. Māras un Laimes darbības lauki ir atšķirīgi. Māras darbošanās risinājas vieliskajā vidē, un viņa dod bērnam augumu,

Laimes ziņā ir bērna mūža likšana, lemšana, vēlēšana un darināšana. Laimes gādība par auguma dižumu vai raženumu nebeidzas ar visas laidumu, bērnam piedzimstot, bet turpinājas tālāk, cilvēkam pieaugot. Laime piedalās krustabu sarīkošanā. Laime kā audzinātāja dzīvo līdz cilvēku priekiem un bēdām. Senās villaines apliecina, ka simboliski Laime ir kopā ar līgavu ceļā uz tautieša sētu – tāda, piemēram, ir 12. gs. Stāmerienes villaine, kur redzami iestrādāti 42 dažādi Laimes krusta veidojumi.

Laime ir sargātāja, glābēja, brīdinātāja. Kā Dievs ir galvenais sargs un glābējs, tā Dieva lēmēja izpaušme – Laime ir šo īpašību izkārtotāja pie cilvēkiem. Grūtībās vai nelaimē nonācis cilvēks lūdz Dievu un Laimi. Ar patiesu un sirsnīgu lūgšanu šī palīdzība nāk kā Dieva padoms. Laime nāk palīgā īpaši bāreņiem pārvarēt dzīves grūtības.

To atzinušas daudzas tautas, ka pārvērtības pasaulē un cilvēka mūžā notiek pēc kādiem augstākiem likumiem, ka visiem un katram ir savs noteikts liktenis. Pēc latviešu uzskata, cilvēks daudz

ko var vēl pats ieaut jau gatavos likteņa metos, kas liecina, ka viņš ir labi izpratis paša lomu sava mūža veidošanā. No cilvēku viedokļa likteņi var likties labi un ļauni, taču tie visi nāk no Laimes.

Kādu mūžu Laime lēma, tāds bij manim jādzīvo;
Es nevaru pāri kāpt pār Laimiņas likumiņ'.
Es nebiju cerējuse, ko Laimīna man vēlēja,
Ko Laimīna man vēlēja, pie šūpuļa stāvēdama:
Lielus laukus, košas pļavas, jo raženu tēva dēlu.

*Dieva augstākais devums cilvēkam Šai saulē ir laime,
un mīlā Laime ir šīs Dieva vienas īpašības personificējums un nesēja ļaudīs.*

Kāda ir Laimes svētzīme un rakstu zīmes

Laimes svētzīme ir ugunskrusts, kam zari vērsti pa kreisi, bet rakstu zīmes ir skujiņa, žagariņš un slotu (sk.1. pielikums).

Laimes koki, Laimes koki	Ej, Laimiņa, tu pa priekšu,
Mana ceļa maliņā:	Kad es iešu tautiņās,
No priedītes jēri dzima,	Ej pa priekšu, trauc rasiņu
No eglītes kazlēniņi.	Ar sudraba žagariņu.

Laimes svētzīme – ugunskrusts un rakstu zīme – skujiņa.

Ugunskrusts jeb Laimes svētzīme veidojas, griežot aizdedzinātu krustu ar vienāda garuma zariem Saules rita virzienā (dzirksteles iet pretējā virzienā – pa kreisi).

Laimei ar pilnu tiesību varam pieskaitīt kādu jauku rotājumu mūsu rakstos, proti, skujiņu, jo mūsu dziesmās Tā bieži tiek minēta kopā ar skuju, žagaru, slotu. Žagaru viņa pasviež slēgstošiem, ar slotu dodas uz pirti pie grūtniecēm.

Laimes svētzīme – ugunskrusts un rakstu zīme – skujiņa, ir daudzos skaistos paveidos lietots gan audumu, gan lietu rotājumos.

Kas ir Laimes piederumi

Skujiņa, žagariņš un slota – Laimes galvenie piederumi.

Secan sētu Laima gāja,
Slotu nesa padusē,
Nāc, Laimiņ, šai ciemā,
Še ir jauni pērājiņi.

Kam tie kalni, kam ielejas,
Kam zaļie ozoliņi?
Dievam kalni, Laimiņ lejas,
Bitei zaļi ozoliņi.

Kad Laime dainās personificējas un antropomorfizējas, tad tās piederumu skaits top liels. Viss ir Laimes apgarots, viss ir ar Laimi saistīts šai pasaulē. Laimiņ, tāpat kā Dievam un Mārai, ir piederumi, kas ir raksturīgi tās darbības laukā:

- Laime piedalās bērna pirtiņās, tā nes peramo slotu;
- meitas, tautās ejot, lūdz Laimi iet pa priekšu un ar žagariņu novērst šķēršļus jaunajā dzīvē;
- tautās izejot, Laime paceļ krēslu līgavai, ar to likdama viņas dzīvi tautu sētā;
- Laimes liktā mūža galā mirušo augumu ved pa skujām nokaisīto ceļu, kur skujas galā sēd Laime.

Velc, Laimiņa, zaļu zīdu pāri visu pagalmiņ,
Lai rakstā aizritēja visa mūža gājumiņš.
Man Laimiņa mūžu lika, divi krēsli sēdēdam;
Sēd', Laimiņa, vienu krēslu, liec man labu vienu mūžu.

Kā Dieva astrālais simbols ir debess, tā Laimi ved sakaros ar Sauli. Abas divas – Laime un Saule – tautas dzejas valodā tiek dēvētas par Dievameitām.

*Laimes piederumi ir viss, kas saistīts ar cilvēka dzīvi un aiziešanu Tai saulē,
bet galvenie piederumi ir tie, kas ved cilvēku pa Saules taku, un tie ir – skujiņa,
slota un žagariņš, bet vēl visi tie piederumi, kas ar Saulīti saistāmi
un, protams, siltums, mīlestība un gaisma.*

Vai Laimi var redzēt

Laime, tāpat kā Dievs, ir neredzama.

Kur, Laimiņa, tu sēdēsi,
Kad es iešu tautiņās?
Tai pašā kumeļā
Villainītes ieloknē.

Nu es gāju pirtiņā:
Nāc, tautieti, līdz man,
Lai Laimīte līdz nāk
Cepurītes ēniņā.

Laime ir neredzama, kas norāda uz tās garīgo raksturu.

Laime nav aizslēpusies aiz redzamām lietām kā Māra, tā ir tikai sajūtama un samanāma. Daži neprašas, dzirdēdami dainas par Laimes braukšanu, staigāšanu, palīdzēšanu, mēģinājuši apgalvot, ka latvieši ticējuši cilvēciskotām dievībām. Tas ir aplami, jo senie latvieši vēl labāk nekā mēs sapratuši, kas dzeja, kas teiksma, kas īstenība. Protams, teiksma un īstenība nav nemaz tā šķiramas, jo teiksmās bieži atklājas lietu dziļākā būtība.

*Laimi redz un jūt cilvēki, kas ir dievāji.
Citiem Laime ir paslēpusies zem dzīves virpuļiem,
kā gaisma paslēpjās nakts laikā pasaules otrā pusē.*

Vai Laime ir viena

Laimes ir trīs: Laime, Dēkla, Kārta.

Mana Dēkla, Kārta, Laima
Iet pa ceļu runādama.
Gana labi norunājās –
Maizītē man dzīvot.

Ļaudis mani valodās
Sēdināt sēdināja.
Dēkla, Kārta manu mūžu
Kā ābolu ritināj.

Savā būtībā Dēkla un Kārta ir Laimes tēla paplašinājums, kad darbības lauks iesniedzas audzināšanā un briedināšanā. Laimes pārāk plašais darba lauks tad nu ir iemesls jauniem teiksmainiem tēliem.

Tāpat kā pati Laime rodas no Dieva galvenās darbības LAIŠANAS un LAIMES DOŠANAS, tā arī no Laimes raksturīgākām darbībām tautas dzeja darinājusi Dēklu un Kārtu. Šīs abas turas tik cieši pie Laimes, ka tikai retumis tiek atsevišķi minētas. Tās visas trīs dažkārt tiek minētas joprojām par Laimēm un visas piedalās cilvēka mēža veidošanā.

Trīs Laimes dievības bijušas arī citām tautām: grieķiem – 3 Moiras, romiešiem – 3 Parces, ģermāņiem – 3 Nornes.

*Laime apvieno sevī vairākas Laimes, bet galvenās ir Dēkla un Kārta,
jo tas saistīts ar cilvēka mūža sākumu un ceļu – kas pareizi sāk, tas pareizi iet –*

*tas arī pareizi aiziet. Tad, lūk, pareizā gultnē ielikt cilvēka dzīves ceļu
ir galvenais Laimes uzdevums, bet tev, cilvēk, to just, saprast un
iet to ceļu, ko Laime nospraudusi, nevis to, kuru tev citi klāj.*

Kas ir Dēkla

Dēkla ir Laime, kas zīda, iešūpo, sarga.

Dēkla manim mūžu kāra,
Māte manim šūpulīti;
Kar, Dēklīte, vieglu mūžu,
Māte, vieglu šūpulīti.

Tik upē nenoslīka
Mans raženis augumiņš,
Kaut Dēklīte nemetusi
Žuburainu žagariņu.

Tāpat kā Laimes vārds nāk no LAIST, Kārtas no KĀRT (kārsināt), tā **Dēklas vārds cēlies no sena DĒT – zīst, ar izskaņu KLA – Dēkla**. Vārds DĒT dainās vēl saglabājies dravniecībā kā DORU DĒT – izdobt, izdarināt, iztukšot. Sanskritā dhe`– zīst, dzert, uzsūkt. Krievu deti, bulgāru dete – bērni, zīdaiņi. Tāda sargātāja dievība indiešu reliģijā ir Kali. Kalēt latviešu valodā senāk nozīmēja sargāt, glabāt.

Dēkle, Laime manu krēslu kā ābolu ritināj;
Cel, Dēkliņ, vienu krēslu, kas man vienu labumiņ`.
Laime, Laime, Dēkla, Dēkla, tu vienādi nevēlēji:
Vienam vēli vieglu mūžu, otram bēdas asariņas.
Dēkla, Dēkla, mīļā Dēkla, lem man vieglu dzīvošan`:
Peļu maisu vieglumiņu, liepas zara kuplumiņu.

Pēc P.Einhorna ziņām: «Tiem bijusi včē viena dieviete, saukta Dēkla. Tā iešūpojusi bērnus, kad tie piedzimšši, jo tāds bijis tās uzdevums – iešūpot mazus bērnus un tos sargāt.»

*Dēkla ir aukle mūža sākumā, tālākā ceļa posmā – līdz pusaudža gadiem – ir
Kārta, bet visa mūža garumā cilvēkam līdzās ir mīļā Dieva Laime
gan Šajā saulē, gan Viņā saulē.*

Kas ir Kārta

Kārta ir Laime, kas kārsina.

Kārtiņ, tavu kārtumiņu,
Laimiņ, tavu lēmumiņu:
Svešs ar svešu satikās,
Mīļi mūžu nodzīvoja.

Celies, Kārta, celies, Laime,
No ūdeņa, no akmeņ';
Jo tu biji gan gulējis,
Līdz es augu kalpēnēm.

Laimei pieder vēl kāda īpaša darbība, ko sauc par mūža kāršanu jeb kārsināšanu, no kā rodas trešā **Laime – Kārta**. Kāršana nozīmē to pašu, ko nobriešana, pieaugšana (piemēram: «Nokārsušu ogu rāvu, izaugušu meitu ņēmu»; «Pusizkārsis tēva dēls gaida mani izaugam»).

Kārta pieminēta nedaudzās dziesmās, kas liecina, ka bijis iesācies visu triju Laimju apvienojums vienā. Ar Laimi, Dēklu un Kārtu Dieva laidums pārvērties daiļos tēlos, kam paliekama vērtība ne vien reliģijā, bet arī nacionālajā mākslā.

Visas darbības, kas iederas Dēklai un Kārtai, izpilda arī pati Laime.

Kārta nomaina Dēklu un visu pārējo ceļa posmu līdz cilvēka mūža pilnbriedam rūpējas par to – kārsina – audzina ar padomu un veiksmi.

*Kārta ir galvenā no Laimēm, jo tas, ko ieliek pusaudža gados, –
tas cilvēkā dzīvo visu mūžu.*

Kas ir Nelaieme

Nelaieme ir Laimes pretstats.

Divi laimes mūžiņā:
Viena laba, otra ļauna;
Abas divi jādzīvo,
Ir labā, ir ļaunā.

Laime gāja ar Nelaimi
Pa vienām laipiņām.
Griezies, Laime, atpakaļ,
Svied Nelaimi ūdeni!

Tieši no Dieva, kā minēts, nenāk nekāds ļaunums, tomēr labuma plūsmē aplinkus var iemesties virpuļi, kas šķietami griežas pret galveno plūduma virzienu. Dieva laidumā var rasties parādības, kas no cilvēku viedokļa šķiet ļaunas, nelaimīgas. Tās mūsu tauta apzīmējusi ar vārdu Nelaieme. Pretstati ir dabiski kā viss šajā pasaulē: gaisma un tumsa, labs un ļauns, Laime un Nelaieme, – viens bez otra nav apjēdzams.

Apskaitās mīļa Māra, maltuvē iegājuse:
Atraduse dzirnaviņas pret saulīti ritinot.

Nelaimi varētu nosaukt par Kosmisku ļaunumu, ar ko grūti cīnīties cilvēcīgiem spēkiem, tāpēc cīņai ar Nelaimi latvietis aicinājis palīgos Dievu un Laimi.

Dzīvē allaž rodas jautājums, kā cilvēkam izturēties nelaimē un bēdās. Latviešu dievestība māca, ka grūtības var pārvarēt, ja cilvēks gūst Dieva padomu, uztur sevī možu prātu un nepadodas grūt-sirdībai. Dziesma un dziedāšana dainās izcelta kā līdzeklis bēdu remdināšanai.

*Nelaieme ir pretstats Laimei un norāda uz to, ka cilvēks ir Dievam sariebis.
Lielākā nelaieme ir tad, ja tauta aizmirst pacelt savu pūrlādes vāku
un ir kā mūžīgais ubags, kas lasa drupačās no citu galda.*

*Ja esat īsti savas tautas dēli un meitas, tad par savu stāviet kā klints,
bet no citiem mācieties to, kas nav pašu pūrlādes krājumos.*

Kas ir Ļauna diena

Ļauna diena ir nedienas, neveiksmes, likstas.

Šķitu ļaunu to dieniņu,
Kad māmiņa agri cēla.
Nu būt' agri cēlusies,
Nu nevaids cēlājiņa.

Sveša māte mani rāja,
Viņu rāja Ļauna diena;
Tā sacīja Ļauna diena:
Kam tu rāji bārenīti!

Tā kā no Dieva nevar nākt nekāds ļaunums, tad mūsu tauta uzmeklējusi citādus iemeslus ļaunumam – tie ir Nelaieme, Neseckme, Ļauna diena, Ļauni ļaudis un Jaunas pārdabiskas būtnes – Velns, Jods u.c.

Arī sīkās dzīves nedienas un ļaunumus mūsu tautas dzeja nav atstājusi bez ievēribas kā visu citu, kas notiek cilvēka mūžā. Ļaunas dienas nozīmi jau itin gaiši izteic pats nosaukums.

Ļauna diena ir vēl vāji cilvēkota (antropomorfizēta), un dainas vēl nerunā par tās izskatu, nedz piederumiem, kā tas darīts par Dievu un Laimi.

*Tikai tur, kur Laime novēršas no cilvēka, – tikai tur ir vieta
Nelaiemei un Ļaunai dienai.*

Vai Laimes liktu var izbēgt

Cilvēks pats nevar savam liktenim izbēgt, bet paklausot Dieva padomam var mainīt likteni.

Bēgu dienu, bēgu nakti,
Laimes likta neizbēgu:
Kādu mūžu Laime lika,
Tāds bij man dzīvojot.

Kādu Laime mūžu lika,
Tāds bij man jādzīvo:
Es nevaru pāri kāpti
Pār Laimiņas likumiņu.

Laime mūžu ir likusi, sprauzdama galvenās vadlīnijas. Cilvēka uzdevums ir savu mūžu dzīvot šo vadlīniju ietvaros, attīstot savas spējas un izmantojot tās lietderīgā, mērķtiecīgā darbā tā, lai pašam un citiem par to nav jākaunas. Tāpēc latviešu dievestībā cilvēks ir rosīgs darba darītājs, kas nemeklē attaisnojumu Laimes likumā, ja mūžā gadās neveiksmes.

Dainās redzams, ka mūža lēmums it kā nav pilnībā atkarīgs no cilvēka paša vai viņa vecāku darbiem. Mistiskā kārtā mūža galvenais virziens atkarīgs no tā, kur Laime lemšanas brīdī bijusi: sēdējusi krēslā vai ābelē, stāvējusi kalnā vai ielejā. Varētu domāt, ka mūža pamatus vairāk noteica gadījums, nejaušība, dzimšanas vietas apkārtnē un brīdis, kā arī Laimes patvaļīga iedoma, bet... Lielais burvības likums, ka līdzīgs pievelk līdzīgo, arī te paliek spēkā. Mūža tautas dziesmās reti dzirdam dīku nevarību likteņa priekšā, bet daudz biežāk rosīgu gribu un rīkošanos – ietekmēt un grozīt Laimes lēmumu. To cenšas darīt ar pašas Laimes un Dieva palīdzību, vienmēr dzīvē tiecoties attīstīt savas spējas līdz augstākai pakāpei, nepaļaujoties uz citu darbošanos vai devumu. Dažreiz Laimes liktais mūžs nav labākais, ko cilvēks vēlētos, un ar to nav apmierināta arī pati Laime. Tāpat ne katrreiz Dievs un Laime par liekamo mūžu ir vienis prātis:

Dieviņam diena gāja, ar Laimiņu runājot.
Dieviņš saka: «Laba laime.»
Laime: «Gaudas asariņas.»

Cilvēks pats nevar savam liktenim izbēgt, bet cilvēks pats vars savu likteni grozīt, jo Laimes lēmums izriet no dvēseles satversmes, no tā, kāda misija dvēselei jāpilda, pasaulē ienākot, bet cilvēks ir tas, kas vai nu piekrīt to darīt, vai nepiekrīt.

Tāpat secinājums ir viens – cilvēkam Laime lemj labu likteni, bet viņš pats to groza pēc saviem ieskatiem, kā rezultātā ir vai nu laimīgs, vai nelaimīgs.

*Laime ir laime visiem, bet Nelaime ir ar tiem,
kas nejut Esības telpu un nesaprot tās likumus.*

Vai Laimes liktu var uzzināt

Likteņus ir grūti uzzināt.

Šūpo māte, lolo māte,
Mūža mana nezināja.
Laimes māte gan zināja,
Tā jau man nesacīja.

Gāju zemes gabaliņu,
Ar Laimīti runādama.
Gan vaicāju, nesacīja,
Kāds tautieša padomiņš.

Latvieši, tāpat kā citas tautas, ir centušies uzzināt likteņus jeb laimi. Tomēr uzskats ir tāds, ka Laime nelabprāt atklājot ļaudīm nākotni. Pati Laime saukta arī par ragainīti, kas senāk nozīmējis pareģoni, reģoni. Senrakstos ir daudz ziņu par nākotnes tēgāšanu jeb zilēšanu. Dainas un pasakas liecina, ka latvju garīgais līmenis bija tik augsts, ka viņi spēja mācīties tieši no dabas. Zilēja pēc mākoņos redzamām zīmēm, putnu lidojuma, ūdens virnojuma ezeros vai citās ūdens tilpnēs, pēc lietus lāsēm, vēja virzienu maiņām, t.i., mēģināja lasīt dabas un Dieva rakstus.

Kuršu un zemgaļu zilnieki bijuši tālu izslavēti ar savām spējām laimes uzzināšanā. Ar nākotnes uzzināšanu jeb zilēšanu nodarbojušies īpaši zilētāji, bet mazākos apmēros paredzēt pratis ikviens latvietis, gan vērodams apkārtnes notikumus, gan pats dažnedažādi īglēdam.

Seno grieķu autori vēstīja par šo zemi kā gudrāko un viedāko cilvēku zemi un jau no 6. gs.p.m.ē. rakstos dēvēja to par Hiperboreju zemi, Tālo ziemeļu zemi un Milžu zemi.

Laimes liktu var uzzināt cilvēki, kas tautas lietu stāda pāri personīgai, – tiem atveras debesu vārti, un Esības telpa ir kopā ar tiem, un liela mīlestība ir ar un ap viņiem. Tas ir augstākais labums – tas ir augstākais, ko Dievs dod cilvēkam!

Kas ir laimojs

Laimojs ir tāds, kam viss labi izdodas.

Nāc nākdama, vedekliņa,
Nāc dievoja, nāc laimoja;
Nāc dievoja maizītē,
Nāc laimoja telītē.

Šķiramies mēs, tautieti,
Mums nav laimes dzīvojojot;
Ne man auga govis, vērši,
Ne tev sirmi kumeliņi.

Dzīvē nereti sastopami ļaudis, kam visi darbi iet no rokas, kam katra rīcība labi paveicas, kas ātri visur gūst sekmes un panākumus. Tādus ļaudis mēdz dēvēt par laimojiem, laimīgiem. Tie atnes sekmes un laimi arī tiem ļaudīm, kas ar viņiem saietas. Turpreti ir nelaimīgi ļaudis, ko vajā visādas likstas un nelaimes.

*Laimojs ir tas, kas ar savas tautas Dievu savu mūžu saistījis,
jo bez Dieva cilvēks nekad nevar būt laimojs.*

Kas ir Māra

Māra ir Dieva pretpuse.

Pirtiņā ieiedama,
Aizdarot nama durvis,
Zina mīļā Dieva Māra,
Vai iziešu, neiziešu.

Dieviņš brauca pār ezeru,
Baltu ledu lauzīdams;
Pēc Dieviņa svētā Māra,
Liepu lapas klāstīdama.

*Māra – tā ir māte: Zemes Māte, Vēja Māte, Dzīves Māte,
un nelgas ir tie, kas Māras nozīmi cenšas pazemināt mūsu acīs.
Bez mīļās mūsu Māras ne bērnam šūpuli kāru, ne gāju Tai saulē.
Tad esi mīlestības pilns pret māti, kas tevi pavada no dzimšanas līdz nāvei, jo,
kas nicina esošo, tas arī bijušo slikti saprot. Kas nicina Māru, tam nav nākotnes.
Visi vārti tev atvērsies, ja cienīsi savu māti – to,
kas tev dzīvi deva, – to, kas tev šūp`li miegā skāra:*

*Mīļā Māra tevi skāra, lai tev viegla dzīvošana,
Mīļā Māra tevi skāra, lai tev ilgi Saule spīd
Un pēc nāves velēniņa tavu mīļo stāvu sedz.*

Māras loma ir tik liela, ka ne vārdos izsacīt, ne rakstos aprakstīt!

Māra, būdama daļa no Dieva visvarenības, ir Dieva materiālā – vieliskā izpausme un īpašība un arī visas vieliskās pasaules gādniece. Māra ir viens no vecākajiem un dziļākajiem cilvēces atskārtumiem. Māte Māra – Lielā Māra, kas ir Dzīvības un Nāves Māte un arī Zemes Māte – parādās kā latviešu senās dievēstības pamats un duālisma atziņas paraugs.

Kāda ir Māras svētzīme un rakstu zīmes

Māras svētzīme ir krustukrusts, bet rakstu zīmes ir līklocis, gulus svītra un otrādi vērsts trīsstūris (sk. 1. pielikums).

Krustu krustām puķes auga
Mīļās Māras dārziņā.
Kura meita godu tur,
Tai pin puķu vainadziņu.

Likuloku upe tek
No kalniņa lejiņā;
Aiztecēja mīļā Māra,
Saturēja straujupīti.

Līklocis jau no senlaikiem apzīmē ūdeni, ar ko Mārai pastāvīga darišana. Kā zināms, viņa saucās arī Ūdens Māte, Jūras Māte, Piena Māte utt. Līklocis kā latviešu rotājumu raksts ir plaši pazīstams. Māras zeme, Zemes Māte – izteiktas guļus svītrā. Vēl cita Māras zīme – trīsstūris ar aso galu uz leju.

Kādi ir Māras piederumi

Viss mūsu pasaulē ir mārīks un viss pieder Mārai.

Rūc, rūc, pārkonīt,
Skaldi tiltu Daugavā,
Lai nenāk poļi, leiši
Šinī Māras zemītē.

Paēduši, padzēruši,
Pateiciet Dieviņam!
Dieva galds, Māras maize,
Mūsu pašu sūra vara.

Mārai piederumi ir Māras zeme, Māras baznīca un visas vieliskās lietas, t.sk. ļaudis, dzīvnieki, augi u.c. Visa dzīva radība, saņemama augumu no Māras, ar to arī kļūst par Māras piederumu. Dainas arī nosauc bērnus, ļaudis, telītes, kumeļus u.c. kā Mārai piederīgus. Pirmā vietā redzama Māras zeme, kas apstiprina Māras – Zemes Mātes jēdzienu.

Dainas savā dzejas valodā norāda uz dažām lietām, kas nosauktas Māras vārdā. Šī iezīme latviešu dievestbā lieku reizi norāda uz tās seno vecumu, jo tikai sensenā pagātnē dievības ir cieši saistītas ar Šīs pasaules piederumiem. Sevišķa nozīme latviešu senajā dievestībā ir Māras baznīcai, un dainu teksti apliecina, ka tā ir svētvieta brīvā dabā. Katrai sētai vai dzimtai ir bijusi sava Māras baznīca.

Māra kā Zemes Māte saņem arī mirušo augumu, un kapsēta ir tās piederums, nosaukts par Māras kalniņu.

Bez svētzīmes, rakstu zīmēm un Mārai veltītām svētvietām, Mārai ir veltīti arī daudzi dzīvnieki, stādi un rīki, piemēram, zalktis, melna odze, vītols, slaucene u.c.

*Mārai ir Māras tiesa – Dievam ir Dieva tiesa, un te nav iespējams sajaukt, kam kas pieder. Tikai jāsaprot ir viens, ka cilvēks ir visa kopums un nav jēgas nodalīt vienu jēdzienu no otra, tāpat kā Dievu nodalīt no Māras, –
viss ir viens, un viens ir viss.*

Kas ir Māras ziņā

Mārai pieder Zeme, matērija un viss dzīvais, kas matērijā jeb vielā ietērpts.

Teci, teci, kūlainīte,
Tev pieder purvi, meži,
Tev pieder purvi, meži,
Mums tā Māras zemīte.

Kādi ziedi pupiņai?
Raibi ziedi pupiņai.
Tie Dieviņa pakariņi
Mijās Māras vizuliši.

Māra ir Zeme jeb Matērija ar tās dažādiem spēkiem un veidiem, tāpēc arī mūsu zemi tautas sacerējumos sauc par Māras zemi. Māte Māra, būdama Dieva materiālā izpausme un īpašība, pārstāv visu vielisko Dieva laisto radību, tā to veido, uztur un glabā. Māras ziņā ir visas lietas un norises, ko redzam un sajūtam savā apkārtnē un dabā.

Māra ir reizē devēja un ņēmēja, kas ar savu darbību uztur spēkā vielas nezūdamības likumu un dievišķo saskaņu visā Dieva laistajā daudzveidīgajā pasaulē, kā Šajā, tā Aizsaulē. Visas pirmtautu reliģijas celtas uz divatību (duālismu): Debestēvs un Zemes Māte. Brīnumainā kārtā mēs, latvieši, esam uzglabājuši ne vien vecāko Zemes Mātes vārdu, bet arī vecākās teiksmas un nozīmes.

Kādi ir Māras pavārdi

Mārai ir neskaitāmi pavārdi.

Diev' māmiņa paēdusi,
Visai malti neiedama:
Apbērusi dzirnaviņas
Ar siko sudrabiņu.

Visi bija paēduši,
Visi bija padzēruši,
Visi bija gulējuši
Svētas Māras šūpulī.

Cilvēku uztverē Māra veidojusies līdzīga gādīgai ģimenes mātei, bet, būdama Dieva Māra, tā parādās daudz spožākā gaismā, augstākā līmenī un cēlākā veidā.

Latviešu dievestībā ir pazīstami apmēram 70 Mātes Māras pavārdi, norādīdami uz Māru kā vienīgo Dieva materiālo izpausmi un sievišķīgo īpašību. Dainās redzam, ka Māras vārds izteikts arī milināmā veidā, dēvējot par Māriņu, Māršu, Māršaviņu, Madaliņu, Bārbaliņu. Viens no Māras apzīmējumiem ir Mira Māra. MIRA ir sens vārds, kas nozīmē pasauli.

Māras – Mātes pavārdi dažādi mainās, raugoties no tā, vai runa ir par cilvēku, dabu vai mantu. Mātei pieliek tādus pavārdus, kādus kuro reizi vajag. Tā ir gan Ūdens, gan Jūras, gan Meža, gan Piena Māte, gan Zemes Māte, gan Dzīvības Māte. Tā ir arī tā pati Kapu, Veļu Māte. Brastiņu Ernests min Lielo Māru, ko atzīmēja 15.augustā, kas bija arī Mātes diena un bija vissvarīgākā pie pirm-tautām, ar tās godināšanu iesākās rudens laiks. Tāpat tiek minētas – Mūža Māra – 8.septembrī, Laideni (kas arī ir Māra) – 2. jūlijā. Vēl min Naudas Māti, Gausa Māti.

Vēsturnieks Krodznieks izteicis šādas domas: «Šī viena vienīgā Zemesmāte liekas sadalījusies, saskaldījusies daudzējās sīkākās mātēs, kā Lauku Māte, Meža Māte, Vēja

Māte, Lopu Māte, Dārza Māte, Jūras Māte utt., cik parādību dabā, cik cilvēkam nodarbošanās vietu, tik māšu.»

Daudzām tautām ir līdzīgi priekšstati par garīgo un materiālo. Babilonieši to saukuši par Astarti (vairojošā), ēģiptieši – par Izīdu, feniķieši – par Hafrūdģti, grieķi – par Demētru, ģermāņi – par Freiju utt., bet nekur mātes loma nav tik skaisti ietverta pavārdos un līdzībās kā mūsu dainās.

Latvietis pasauli redzēja kā sievietes laistu un sievieti augstā godā turēja, loloja un mīlēja. Savstarpējās attiecības starp cilvēkiem līdz ar to arī bija mīļas un jaukas. Sieviete turēta par ģimenes dvēseli un gādnieci, tāpat kā Māra par vieliskās pasaules māti un gādnieci.

Vai Māru var redzēt

Māru var redzēt, dzirdēt, taustīt.

Melna odze ietecēja
Manā govu laidarā:
Tā nebija melna odze,
Tā bij Govu Māršaviņa.

Dadžu krūms plātījās
Manā govu dārziņā;
Tas nebija dadžu krūms,
Tā bij Govu Māršaliņa.

Visu vielisko pasauli varam sajūst acīm, ausīm, rokām. Viss, ko vien samana mūsu jutekļi, tas viss ir mārīks. Protams, mēs varam sajūst tikai rupjāko Māras pusi, kas parādās kā spēki un vielas, bet ir arī tik smalkas vielas un tādi stari, ko nespējam samantīt. Zināms, Māru laikam gan neviens nebūs redzējis tādas sievietes veidā, kādu to tēlo dainas, taču tās neviņ, ja saka, ka odze un dadžu krūms ir Māra, jo tās ir tiešām mārīskas parādības.

*Māru mēs redzam ik dienas, bet mīlestību –
reti kurš velta Mārai. Mums liekas, ka tas ir pats par sevi, ka mūsu kājas min
Zemes Māti, ka mūsu saujiņās ir Ūdens Māte.
No tiesas, ja to visu mums atņemtu, tad gan mēs Māru pieminētu ik solī
un mīlētu to tā, it kā viņa būtu mūsu pašu māte.*

Kāda ir Māra

Māra ir mīļa un svēta.

Miļā Māra man apjoza
Trim kārtām zelta jostu.
Apjozdama tā sacija:
Audzi liela, stāv` godā.

Ravējiet, ravētājas,
Nesiet zāles maliņā:
Rītā nāks Svētā Māra,
Raudzīs jūsu ravējumu.

Mīļums un svētums ir galvenās Mārai piedaudzinātās īpašības. Tās it labi saderas ar tās dabu, jo tā ir Māte – dzīvības radītāja un auklētāja. Māra ir svēta, balta, mīļa, zelta. Pavārdi MĪĻĀ un SVĒTĀ ir ļoti senatnīgi. Slāvu svjat sākumā nozīmējis balto, tīro, šķīsto. Līdz ar šo nozīmi Māra dainās tiešām parādās kā tīrības raudzītāja ne vien sadzīvē, bet arī godā, tikumos.

Senais latvietis Māru savā dievestībā atskārst kā augstāko gādnieci, labvēli un palīdzi un pajaujas uz to savā ikdienas dzīvē un darbā. Sevišķi sievietēm ir sasniedzama un saprotama Dieva padoma nesēja gan ikdienas darbos, gan mūža priekos un bēdās. Ir reizes, kad Māra, tāpat kā Laime, var ļaudžm likties ļauna. Tas notiek it īpaši tad, kad jāmirst, jo Māra atkal atprasa dvēselei aizdoto augumu.

*Turēdami svētu visu, kas uz pasaules mārīks,
cilvēki dzīvoja cilvēku cienīgu dzīvi.*

Ko Māra dod

Māra – auguma devēja un dod auglību.

Velciet, mana līgaviņa,
Līdz zemīti brūnus svārkus,
Lai ļautiņi neredzēja,
Ko tev deva Miļā Māra.

Govu ganīte raudāja,
Vienu govi ganīdama.
– Neraud, neraud, govu ganis,
Dos Māšuve pilnu kūti.

Dzimšana un miršana, bērnu un jauniešu audzināšana, tikumu ievērošana, mūža galā auguma un veļa saņemšana, gādība par cilvēkiem, dzīvniekiem, augiem, stādiem un visu Dieva laisto radību dzīvā un nedzīvā dabā un dievišķās saskaņas uzturēšana kā Šajā, tā Viņā saulē – tas viss ir Māras ziņā.

Dvēsele ir dievišķā daļa cilvēkā, kas zemes virsū dzīvo Māras dotā un uzturētā augumā.

Māra glabā dziļus dzīvības un augļošanās noslēpumus. Tas ir gluži neizdibināmi, ka Dieva dotā dvēsele var pievienoties rupjajai vielai, lai pārvērstos dzīvās būtnēs. Māra dod ne vien bērnus, bet arī lopus un ražu – tā kļūstot par ļaužu dzīves un saimniecības gādnieci. Māras un cilvēku attiecības izveidojušās tuvas un mīļas, katrai videi un norisei raksturīgā veidā. Jāsaka, ka cilvēks, aiziedams mūžībā, – sākumā nonāk Aizsaulē kā velis un ir Māras ziņā līdz brīdim, kad sairst smalkā matērija

un dvēsele, pilnīgi atbrīvojusies no Māras vielas, aiziet Tajā saulē. Tur to sagaida Mūža Māte – Dieva Laime un TUR dvēsele ir Dieva gaismas izgaismota un Mūža Mātes auklēta.

*Māra dod visu, jo bez Māras dzīvei nebūtu reālas taustāmas formas,
un ir labi, ka ir Māra, jo to, ko cilvēks ir ieguvis zemes dzīvē, viņš līdzī neņem –
no Māras viss paliek uz zemes, bet Dievam tiek tikai dvēsele – tā ir nemirstīga,
un tā ir Dieva ziņā. Sākumā bija doma, tad radās dvēsele,
un pēdējā radās Māras valsts karaliene – dzīvā cilvēka miesa.
Viss ir Dieva apgarots, viss ir Dieva domas auglis.*

Kam Māra palīdz

Māra palīdz visiem.

Kur Māriņa basa tek
Par ābeļu līdumiņu?
Pie jaunām sieviņām
Grūtajās dieniņās.

Gaiši deg uguntiņa
Tumšajā kaktiņā;
Bārenīte pūru loka,
Mijā Māra palīdzēja.

Savā darbā Māra daudzās vietās sastopas ar Laimi. Tas notiek pirtī, maltuvē, godos. Tomēr tas nenozīmē, kā dažreiz to mēdzam aplam saprast, ka Māra būtu ieviesusies Laimes vietā.

Māra nekur neaizpilda galveno Laimes darbu – mūža lemšanu. Ar Laimi Māra sastopas pie sievietes pirtī, viena kā lēmēja, otra kā māte, un tas ir simboliski šim Māras tēlam vispār – būt par māti visai Dieva laistai pasaulei. Šeit tās darba lauks gādības ziņā līdzinās Laimes un Dieva darbībām.

Māra vienmēr palīdz arī tiem, kam savas mātes nav, pabērniem, sērdieņiem.

*Māra palīdz katram, bet pats esi labs pret katru, kas ir Māras pārziņā,
jo arī skudriņa ir Māras gādībā, tad nesamin to,
un Māra būs tev par mīlošu māti.*

Kas ir Māras īpašā gādībā

Māras īpašā gādībā ir cilvēku ikdiena un mūža galvenie godi un viss, kas ar cilvēka dzīvi saistīts Šajā saulē – pirts taka, druvas, lauki, mājas un arī viss, kas ar iedzīvi sakarā – siets, ko sijāt, vai slauktuvīte –, viss Māras pārziņā.

Miļas Māras pirtiņā
Div' pelēki akmentiņi:
Sieviņām uzmeties
Grūtajās dieniņās.

Jauni viri, jaunas sievas,
Metiet kokus no celiņa,
Lai Māriņa nepinās,
Pie sievām traukdamās.

Māras īpašā gādībā ir sievietes un viņu labklājība, kas izpaužas aicinājumā kopt PIRTS TAKU, kur pie bērna nākšanas pasaulē ir sevišķi nepieciešama Māras palīdzība. Sievietes mūžā ir tādi svarīgi notikumi, kuros būtu grūti griezties pie Dieva kā vīrieša, tamdēļ sievietēm Māra ir vienmēr bijusi tuva un palīdzīga, it īpaši grūtniecībā, radībās, bērnu kopšanā.

Kur Māriņa basa tek par ābeļu lidumiņu?
Pie jaunām sieviņām grūtajās dieniņās.
 Ne visiem Laime klāja savu zīda paladziņu;
 Sieviņām vien paklāja grūtajās dieniņās.
Svēta svēta tā vietīņa, kur es dzimu māmiņai:
Trīs reizītes milā Māra Laimiņai klanījās.

Tira pirts taka – tas ir vesels augums un pastāvīga rūpe par tā labklājību, kas savukārt nodrošina veselīgu bērnu piedzimšanu un nostiprina dzimtas un tautas turpinājumu nākotnē.

Jaunas sievas, jaunas meitas, ravējat pirt(e)s taku:
Vecas sievas neravēs, savus ceļus nostaigājšas.
 Kad slaucīju pagalmiņu, pirts celiņu noslaucīju,
 Lai Laimiņa nepaklupa, pirts celiņu tecēdama.

Māras dotais augums ienāk pasaulē – ir iemesls pirti nosaukt par Māras pirti. Ziedošana ir ar ziedu pastiprināta lūgšana. Grūtniece, pirti iedama un apzinādamās Māras – auguma devējas un ņēmējas varu –, Mārai dod ziedu, nolikdama to uz akmens, kas atrodas pie pirts vai pirts takas malā. Mārai pirti ir novietoti sevišķi akmeņi. Māra ir pirmā bērnu saņēmēja. Māras rūpes par jaundzimušo bērnu, kas sākas ar dzimšanas brīdi, turpinās raudzībās un pirtižās, kad Māra apciemo mazo bērniņu un māti.

Māras gādība par cilvēku, viņa augumu, tikumu nekad nepārtrūkst, bet turpinās visu mūžu. Māra piedalās krustabās – pirmajā mūža godā, kad bērnam dod vārdu un to uzņem dzimtā par pilntiesīgu locekli. Māra ir arī audzinātāja. Māra turpina sekot bērna attīstībai, rūpējoties par bērna un jaunieša tikumu. Sevišķi ievērojama ir Māras gādība par pusaudžiem – ieejot pieaugušo kārtā, kad Māra atgādina dzīvot godīgu un tikumīgu dzīvi. Par zīmi šim svarīgam pārejas posmam Māra apjož jostu.

Man apvilka mīļa Māra līdz zemītei zīda svārkus,
Lai ļautiņi neredzēja Māras dotas dāvaniņas.
 Miļā Māra dusmas tura uz jaunām sieviņām:
 Kam tās gāja pliku galvu, ar basām kājiņām.

Visredzamākā Māras simboliskā klātbūtne ir mārtošanas norisēs, kad līdzināto līgavu ievēd sievu pulkā. Īpaša Māras gādība ir veltīta bāreņiem un sērdieņiem. Tomēr visspilgtāk Dievišķās Māras klātie izpaužas cilvēku ikdienas gaitās. Garīgās vērtības, kas parādās Māras gādībā par cilvēkiem, ir pārļaicīgas.

Svarīga loma Mārai ir arī, cilvēka Šīs saules takai beidzoties un ieejot Viņā saulē. Dieva laistajam cilvēkam ir dvēsele, augums un velis, kas, cilvēka mūžam beidzoties, atgriežas pie to devējiem – Dieva un Māras. Augums, Māras dots dzīvei Šai saulē, dzīvei beidzoties, nonāk Māras – Zemes Mātes gādībā, – guldīts kapsētā, kas dainās saukta par Māras kalniņu. Cilvēka trešā daļa – velis ir auguma neredzamais dvīnis, kas pēc cilvēka nāves turpina dzīvot Māras – Veļu Mātes gādībā. Veļu valstī, latviešu dievestības izpratnē, veļi turpina Šīs saules dzīves norises.

Māra daudzina kā govju aizgādne. Viņas gādībā ir arī govju laidars. Dainas Māras vārdu izrunā arī kā Maršu. Kā govju gādnieci tai pieder slaucene un kārstuve. Mārai veltīti dīgvnieki, kas visbiežāk manīti laidara tuvumā un kuru klātie atgādina visur esošo Māru, un brīžiem var likties, ka pati Māra brīnumaini slēpjas aiz šo dzīvnieku tēliem un parādās te kā melna odze, te guļ pasilē kā melna vabulīte.

Kas ir Māras meitas

Māras meitas ir dabas spēki.

Mārietīņa, Māras meita,
Trīs cekulu pinējiņa:
Vienu deva Dieviņam,
Otru Dieva dēliņam...

Labs labam krēslu cēla,
Kas man cēla bāriņam?
Man pacēla Miļa Māra
Savas meitas pinumiņu.

Māras meitas ir rosīgi dabas spēki ar aizdabīgām īpašībām un spējām.

Dainas runā par Māras meitām, kas dažās dainās sauktas par Jumpraviņām. Viens no Māras meitas īpašvārdiem ir Mārietīņa. Māras meitas apdziedātas arī kā Laumas meitas, Ziemeļmeitas, Jūras Mātes meitas u.c. Mārai nav minēts dēls, bet vienīgi ziemā, kad sākas lopu kaujamais laiks, Māra savus pienākumus atstāj Mārteņa ziņā, kurš it kā pārņem šos, sievietei nepiemērotos darbus savā pārziņā. Mārteņš arī izved tautu cauri ziemas tumšākajam laikam līdz ziemas saulgriežiem.

No akmens līdz cilvēkam – viss ir Māras ziņā, visi dabas un aizdabas spēki.

Tāpēc cilvēkam jābūt īpaši gādīgam pret Māras meitām

un Māras gādībā esošo pasauli

Kā Māru tur

Māru tur tāpat kā Dievu.

Svētījiet, jaunas meitas,
Ceturtdienas vakariņu:
Mira Māra piedzimusi
Ceturtdienas vakarā.

Šorīt agri celdamās,
Trīs vārdiņus vien sacīju:
Dievis Tēvs, Miļa Māra,
Nāc manim palīgā.

Tāpat kā Dievu, arī Māru piemin, lūdz, tencina, daudzina, ziedo un zintē.

Mūsdienās, rudenim sākoties, svin Māras dienu (7. augustā) jeb Lielās Māras dienu un Mātes dienu (15. augustā). Par Māras dienu, kas būtu svinēta pavasarī, dainās nav teikts.

Kopš senatnes ir īpašas svinības Mārai – nedēļas vidū tiek svētīts ceturtdienas vakars – tautā saukts **PIEKTVAKARS**. Šī teiksma ir ļoti senatnīga, jo arī ēģiptiešu Izīda dzimusi ceturtdienā. Piektvakars ir kā tālas atskaņas no desmit dienu kalendāra, kas bija arī senajā Ēģiptē un liecina par mūsu tradīciju lielo senatni. Piektvakars bija Mārai veltīts un parasti saistījās ar pirts dienu jeb balto dienu.

*Māru tur kā Dieva pretpusi, kā Dieva daļu, kā Dieva vienu īpašību.
Kas tur Dievu, tas nevar neturēt Māru.*

*Par gadskārtu latviskajā
gada izpratnē*

Kas ir Saules gads jeb gadskārta

Kas ir svēte jeb svēta diena

Kas ir Meteņi

Kas ir Lieldienasjeb Lielā diena

Kas ir Ūsiņi

Kas ir Jāņi

Kas ir vasaras svinamās dienas

Pēteri

Laidene

Jēkabi

Kas ir Rudenāji

Māras

Kas ir Apjumības

Mārtiņi jeb Mārteņi

Kas ir Ziemassvētki

Kas ir Saules gads jeb gadskārta

Saules gads jeb gadskārta rodas, zemei ritot ap Sauli.

Jānīts gāja gadskārtā
Savus bērnus apraudzītu,
Vai tie ēda, vai tie dzēra,
Vai tie skaisti padziedāja.

Nedod, Dievs, tādus ļaudis,
Kādi ļaudis maliņā:
Par gadskārtu pirti kūra,
Mēnešiem velējās.

Visās dabīgi izaugušās reliģijās svinamus laikus un dienas noteic gadskārtas mūžīgais ritums ar Sauli kā centru. Saule pie tam netiek reliģiski dievināta, bet tikai dzejiski daudzināta kā dievišķīgs iestādījums un gadskārtas noteicēja. Senā laika skaitīšana katrā konkrētajā gadā izriet no Saules rita.

Laika posmu starp diviem vienāda nosaukuma gadalaikiem sauc par Saules gadu.

Saules gadu kā laika mēra vienību lietojuši arī senie latvieši, un tajā apkopojas mūsu senā laika skaitīšanas sistēma (2., 3. pielikumi). Tāda bija arī grieķiem, romiešiem, japāņiem, ķīniešiem u.c. Latviešiem METI nozīmē laika griežus.

Gadskārta iedalīta četros laikmetos, kur katrs laikmets iesākas ar savu svinamo dienu un saulgriežiem laikmetu vidū:

- **PAVASARIS** – iesākas ar Meteņdienu, laikmeta vidū svin pavasara saulgriežus – Lielo dienu jeb Lieldienas;
- **VASARA** – iesākas ar Ūsiņdienu, laikmeta vidū svin vasaras saulgriežus Jāņus;
- **RUDENS** – iesākas ar Māras dienu, laikmeta vidū svin rudens saulgriežus Jumjus jeb Apjumības;
- **ZIEMA** – iesākas ar Mārteņdienu, laikmeta vidū svin ziemas saulgriežus Ziemassvētkus.

Vēl gadalaiki iedalās laikos:

- **ZIEMAS LAIKS** – starp Ziemassvētkiem un Meteņiem;
- **SĒRSNU LAIKS** – starp Meteņiem un Lieldienām;
- **PAVASARA LAIKS** – starp Lieldienām un Ūsiņiem;
- **SĒJAS LAIKS jeb ZIEDU LAIKS** – starp Ūsiņiem un Jāņiem;
- **SIENA LAIKS** – starp Jāņiem un Mārām;
- **RUDENS LAIKS jeb MIEŽU UN DZĪRU LAIKS** – starp Mārām un Apjumībām;
- **VEĻU LAIKS** – starp Apjumībām un Mārteņiem;
- **LEDUS LAIKS** – starp Mārteņiem un Ziemassvētkiem.

Katrs no astoņiem laikiem tālāk sadalīts SAVAITĒS. Savaitē bija deviņas dienas, un vienā 45 dienu garā laikā ieiet 5 savaites.

Dainās saglabājušies visi savaites dienu nosaukumi: pirmdiena, otrdiena, trešdiena, ceturtdiena, piektdiena, sestā diena, septītā diena, pussvēte (astotā diena) un svēte jeb svēta diena (devītā diena).

Atlikušās piecas – vai garā gadā sešas dienas sadalās starp Lieldienām un Ziemassvētkiem. Dainās nekāda izcila nozīme nav piešķirta skaitlim divpadsmit, kas saistās ar Jūlija kalendāra iekārtojumu. Latviskais kalendārs tika veidots saskaņā ar Saules stāvokļiem, mēness ciklu faktors te nedarbojas, kaut arī ir zināms, ka senajā Ēģiptē ir lietojuši atsevišķi arī Mēness kalendāru un arī mūsu senči to lietoja. Tas nozīmē, ka zināšanas par to bija, bet dzīvoja tikai un vienīgi pēc Saules rita, kas ir radošais princips – un visa dzīve bija Saules pilna.

Dainās latviskie mēnešu nosaukumi nav atrodami, jo tādu acīmredzot nav bijis. Pirmo reizi latviskos mēnešu nosaukumus atrodam P. Einhorna 1649.gadā izdotajā darbā «Historija Lettika». Jāpieņem, ka P. Einhorns pats radījis šos nosaukumus, par pamatu ņemot tautā noklausītos dažādos laiku apzīmējumus, piemēram, laiku vai mēnešu nosaukumi: ziemas, sveču, sērsnu jeb baložu, sulu, lapu jeb sējas, ziedu, siena jeb liepu, rudzu jeb pļaujas, silu, veļu jeb rudens, sala jeb salnas, vilku mēnesis. Šo sadalījumu varam pieņemt, jo tas izriet no dabas ritiem un atbalsojas ļaužu sirdīs.

***Tālākais iedalījums ir diena, kas sadalās cēlienos: rīts, pusdiena un vakars.
Un tālāk savukārt: stunda – BRĪDIS, minūte – ŠALTE, sekunde – MIRKLIS.***

Par svinamiem laikiem mēdz dēvēt vairāku dienu svinības gadalaiku vidū, kas ir gan gadskārtu svinamās dienas, gan pašu cilvēku mūža goda dienas. Tās bagātas ar dažādām izdarībām un rituāliem, kuru galvenais uzdevums ir atvairīt ļaunumu, paust pateicību par iegūto un sasniegto, kā arī nodrošināt auglību un labu ražu turpmāk. Svinību norisēs ir liela dažādība. Svinībās goda viesi ir Dievs, Laime, Māra. Še nav vietas sīkumos parādīt, kā izcēlušās un kā izveidojušās mūsu svētes un mistērijas, bet jāsaka, ka lielākā vairumā latviešu sirdīs caur virsapziņu tās ir dzīvas vēl šodien.

***Dienu skaitīšana sākusies ar 25.decembri – pēc ziemas saulgriežiem.
Laikmeti skaitīti no pavasara sākuma jeb Meteņdienas.
Saimnieciskais gads sācies Ūsiņdienā – vasaras sākumā.***

Brastiņu Ernests aplūko iespēju, ka latviešiem bijis kalendārs ar desmit dienu nedēļu, tāpat kā senajā Ēģiptē, un viens laiks ietvēra deviņas savaites. Gads dalījās 36 savaitēs ar 5 liekām dienām gada beigās. Pāri palikušās gada dienas izgāja ārpus laika un tika noliktas svinēšanai Ziemassvētkos, kuri vienīgie arī satur svētku nosaukumu. Šais piecās liekās dienās esot dzimuši ēģiptiešu Dievi: Ra – Atums, Šu, Tefnuta, Geb, Nuta, (kur diviem pēdējiem, savukārt, – Oziriss jeb Usīrs, Izida, Sets un Neftida) Tie veidoja Ēģiptes deviņu Dievu panteonu – ENNEĀDI.

Ticamība, ka latviešiem ir bijis līdzīgi, ir liela, jo Ziemassvētkos piedzimst – Dievs Debesu gaisma jeb Dievs, Laime, Māra. Dieva krustabas, kas bija Lieldienās, iekrīt tieši pēc deviņām savaitēm, ja vadās pēc desmit dienu kalendāra, skaitot no Ziemassvētkiem. Latviešu tradīcijā vēl šodien bērnam krustabas riko 9 dienā pēc piedzomšanas.

Ziemas svētki Liela diena, tie Dievam lieli svētki;
Ziemas svētkos Dievs piedzima, Lieldienā šūpli kāra.
Svētki nāca svētījami, Liela diena lielijama;
Svētkos svētais Dieviņš dzima, Lielu dienu nokrustija.

Varam secināt, ka latviešiem ir bijusi senāka pasaules un Dieva izpratne par ēģiptiešiem, jo nav pielūguši daudzus Dievus, bet gan viena Dieva dažādās izpausmes. Tas sasaucas ar Antona Rupaiņa secinājumiem par dainu senumu un viedumu un to, ka citi ir veidojuši savu pasaules uzskatu mainīgā pasaules telpā, kamēr latvieši nemainīgi pieturējušies pie saviem senču visenākiem ieskatiem, tos negrozot laikiem mainoties. Tā līdz pat mūsdienām atnācis dainu Dievs un tas ir latviešu tautas vislielākais nopelns. Vislielākais nopelns arī tāpēc, ka izsekojot citu tautu

dievestību rašanos, pastāvēšanu un aiziešanu nebūtībā, var vērot, kā viens Dievs ticis nomainīts ar citu, – parasti zemākas perfekcijas Dievu, un, līdz ar nomainītu, ir notikusi arī tautas garīgā degradācija. Īpaši ātrus tempus pasaules pārkārtošanā uzņēma Jahves pielūdzēji, jo viņu Dievs – Radītājs (Arhitekts) pats sevi pasludināja par «vienīgo īsto Dievu» un izrādīja graužošu neiecietību pret citu tautu dievestībām. Tas izvērtās par globālu karu pret cilvēci, kur ar viszemiskākiem līdzekļiem un metodēm – viltu, uzpirkšanu, meliem un kariem (kas tika un tiek vesti pārsvarā ar CITU TAUTU fizisko spēku), nolieca ļaudis pasaules telpā līdz zemei, kā smaga krusa noliec laukus, nolaužot graudu pilnās vārpas.

Katram no mums šobrīd būtu jāpārlasa Raiņa luga «Jāzeps un viņa brāļi, kur viss ir pateikts skaidrāk par sakaidru un rodas iespaids, ka toreiz paustais ir ļoti aktuāls tieši šobrīd...

Jāzeps: «Vai ļaunu negainot, nau izdzēsts labs?
Vai ļaunais nemācīts var tapt reiz labs?
Vai, zvēriem ļaujot, nezūd cilvēcība?
Vai, labo ziedojo, nau audzēts ļauns?»

Citviet «Man ņēma ticību – vai to var piedot?
Vai tie nau jāizdeld, kas labu deldē?
Kad viņu nebūs, cilvēcei būs droši.»

Jāzeps: «Kas piedot ir?
Vai ļaunu teikt par labu? Ļaunam tapt?
Nē, ļaunu vērst par labu, tas ir piedot.
Jo citād' zvēri apris cilvēkus
Un cilvēcība noliegs pati sevi
Un samīs dīgļus, kas uz labu tiecas.
Tad zeme plisis, izlēks pūķis – ļaunums!»*

Pāridarījums ir labojams, bet tam ir nepieciešama dziļa un pamatīga izpratne par lietu būtību un pasaules kārtību, un savas tautas lomu laika telpā. Bet pats galvenais, – jāzin, ka sākot ar 2002. gadu esam iegājuši Zelta laikmetā un tumsai, kura gandrīz 6000. gadus ir valdījusi pasaulē, ir jāatstāj skatuve, dodot vietu Dievam – debesu gaismai!

Gandrīz visas kalendāru sistēmas iekārtojušas dienu skaitīšanu vai nu pēc Saules rita, vai arī pēc Mēness. Austrumu sentautas skaitīja savu gadu pēc Mēness, kamēr pie mums un citām rietumu tautām bijis Saules gads. Kārtējo reizi redzam, ka izjaukts mūsu dzīvesveids un ar spēku uzspiests svešs un mums, kā zemkopju tautai, – nepieņemams kalendārs.

Jūlija kalendāru* Latvijas teritorijā ievada vācu krusta karotāji, un tā stunda, minūte, sekunde un nedēļa izspieda senākos jēdzienus – brīdi, šalti, mirkli un savaiti.

Gregora kalendārs radās**, kad Pāvests Gregorijs XIII saskaņā ar itāļu astronoma Luidži Lilio priekšlikumu izdeva rīkojumu, kas noteica pēc 1582.gada 4.oktobra izlaist desmit datumus un kalendārā 5.oktobra vietā likt 15.oktobri, lai mazinātu Jūlija kalendāra nesaskaņas ar tropisko gadu.

* Jūlija kalendārs jeb «vecais stils», kas oficiāli bija spēkā līdz 1582. gada 5.oktobrim. Šī kalendāra atvasinājums 18.gs. sākumā bija arī Zviedru kalendārs. (Rainis. Kopotie raksti. – Rīga: ZINĀTNE. – 1986., 11. sēj. 207.,172.,240. lpp.)

** Gregora kalendārs jeb «jaunais stils», kas oficiāli spēkā ar 1582.gada15.oktobri, bet praktiski ieviesās tikai ar 17.gs. un tikai daļēji, jo paralēli tam lietoja arī Jūlija kalendāru.

Bija arī Bizantes kalendārs, kuru lietoja krievu pārvaldītos apgabalos Livonijas kara laikā.Šai sistēmā gada sākums ir 1.septembrī, un gada skaitīšana sākas ar mītisko pasaules radīšanu, kuru noteic, pieskaitot 5508 gadus pie mūsu ēras gadu skaita.

Pāvesta rīkojumu katoļticīgās zemes uņēma bez lieliem iebildumiem, bet protestantu zemēs tas radīja pretestību, tā sauktos KALENDĀRA NEMIERS. Arī Rīgā 1582.gadā izcēlās asiņaini nemieri. Tikai 1589. gadā pēc nemiernieku sodīšanas ar nāvi (viens no nemiernieku vadītājiem, ko sodīja ar nāvi, bija namnieka dēls Mārtiņš Gīze) Stefana Batorija pēctecim Sigismundam III izdevās nepaklausīgo Rīgu nomierināt. Anglija ar savām kolonijām pieņēma Gregora kalendāru tikai 1752. gadā, Japāna – 1873., Grieķija – 1923., Turcija 1917. gadā. Ar jauno kalendāru mainījās arī gada sākums.

Gregora kalendārā gads sadalās 12 dažāda garuma mēnešos, kam pamatā Mēness fāzes. Tālākais mēnešu sadalījums ir 7 dienu nedēļās. Latviešiem nedēļas dienu nosaukumi pārņemti no savaites dienām, atmetot septīto un astoto dienu, bet 7 dienu nedēļa nekad nedod pilnu nedēļu skaitu ne mēnesī, ne gadā. Tāpēc Gregora kalendārā dienas nosaukums un datums nepārtraukti mainās, tā ir viena no lielākajām neērīgām moderno laiku kalendāra lietotājiem. Šī ir viena no zīmīgākajām atšķirīgām abu sistēmu starpā, kur latviešu senā laika skaitīšanas sistēma ir mūžīgais kalendārs, bet Gregora kalendāra elementu savstarpējā maiņa nedod vēlamo ērtību un uzskatāmību ikdienas lietošanā.

Dainās gads skaisti apdziedāts Saules teiksmās, tas ir latviešu tautas dzejojums par debesu gaismas parādībām, kuru skaits ir aptuveni 1500. Šais dainās norišu un jēdzienu vairums ir izteikts simbolos. Sauli apzīmē ar apliem priekšmetiem: ripu, apli ar punktu vidū, plāceni, ābolu u.c

Vēlreiz jāmin Brastiņu Ernesta teiktais: «Svinamie laiki un dienas kā zelta jostas grib atkal ik gadskārtas vienot tautu kopīgās gaviļēs kā senāk. Nekas taču nav tik izturīgs un nesaraujams kā prieksaītes, kurās vēsture ieausta, lai gaviļētu līdzī.»

*Un vēl: mēs dzīvojām pēc Saules, bet tagad – pēc Mēness fāzēm!
Svarīgi, ka visas mūsu senču svinamās dienas, kas bija saistībā ar Saules kalendāru, ir novirzītas uz nekuriem, tā atņemot tautai tās spēku, sūtību un eksistences galveno mērķi – augt lielumā, iet dziļumā, saprast plašumā.*

Kas ir svēte jeb svētā diena

Svēte jeb svēta diena ir darba nedēļas baltā diena.

Duš, ēdat, man` gosniņas,
Tai mazā zālītē;
Par nedēļu Svēta diena,
Tad laidīšu ābulā.

Dievs aizliedza bitītei
Sarkano āboliņu;
Kam bitīte nesvinēja
Svētas dienas launadziņu.

Katras nedēļas beigās bija viena tīra jeb balta diena – svēte jeb svētā diena.

Katras dienas nogalē, Saulei rietot, svinams brīdis SAULCELĪTE; nedēļas vidū ceturtdienas vakarā bija PIEKTVAKARS – svinēts par godu Mārai, un dainās pieminēta PUSSVĒTE jeb svētās dienas priekšvakars, kas arī bija svētvakars.

Ieviešoties Eiropā kristīgajai ticībai, seno laika skaitīšanu aizstāja ar austrumniecisko septiņdienu nedēļu.

Svētā diena ir diena, kad Dievs ir ienācis istabā un cilvēkam ir mīļi Tas jāsagaida, sakot – svēta diena. Svēts ir vārds, kas bijis visām pirmtautām. Svētozoli, svētbirzes un svēta diena – viss sakarā ar Dievu.

Kas ir Meteņi

Meteņi ir pavasara iesākums.

Visu gadu naudu krāju	Gari laidu kumeliņu
Meteniša vakaram;	Meteņdienu vakarā,
Es māsiņas vizināšu	Lai aug lini tievi, gari
Meteniša vakarā.	Mana tēva tīrumā.

Meteņdiena ievadija laika metus, kur METI nozīmē laika griežus jeb pagrieziena vietu no kuras sākas atkal gada brīnumainā mistērija – pavasaris, vasara, rudens un ziema.

Metenis kā gaismas personificējums ar savām raksturīgām īpašībām un darbībām iekļaujas gadskārtas teiksmu tēlu – Dievadēlu pulkā. Latviešu iztēlē tas parādās arī kā Meteņdienas cilvēkojums, kas darbojas ļaužu vidū. Pirmais no četriem gada laikmetiem tiek turēts pavasaris, pēdējais – ziema. Tāda kārtība rodas, sekojot dabas atmodai, plaukumam, briedumam un nāvei. Latviešu gadskārtā Meteņus svin starp Ziemassvētkiem un Lieldienām. Meteņos izbeidzas ziema, un nākamā dienā – Pelnu dienā – sākas pavasaris. (Pēc Gregora kalendāra – 6. vai 7. februārī.)

Pelnu diena ir pirmā līdumnieku un jaunu saimniecību dibināšanas diena, kur no tēva sētas pavarda ņēma līdz pelnos ierušinātas ogles jaunā pavarda iekuršanai.

Metens kaktā sukājās, Pelnu dienu gaidīdams;
Nu atnāca pelnu diena – bēdz, Meteni, aizkrāsnē!

Kr. Barons latviešu dainās ar Meteni iesācis svinamo laiku un dienu apskatu, jo redzējis tajā mistisko dzīvības sākumu – PAVASARI. Katru gadu tika izspēlēta mistērija – pavasaris, vasara, rudens, ziema un cilvēks pasaules telpā atkārtō šos ritus arī savā dzīvē, kur pavasaris ir bērnība; vasara – pilnbriedis; rudens – pusmūžs; ziema – vecums un noriets.

Metenis tāpat ievadija cilvēka piedzimšanas brīdi pasaulē. Jau iepriekšējā nodaļā uzzinājām, ka gada skaitīšana iesākās uzreiz pēc ziemas saulgriežiem, piedzimstot debesu gaismai jeb Dievam, kas savukārt sakrīt ar pasules radīšanas mistēriju, kur Ziemassvētkos piedzimst Dievs, bet Meteņos – pasaulē ienāk cilvēks. Tāpēc arī Meteņos tika svinēta BĒRNU DIENA (kā gads aug augumā – tā bērni aug). Bērni tika apdāvināti. Laime, būdama mīļā Mūža Māte, nāca ciemos, un dāvanas tika mestas no istabaugšas, kā lielās mistērijas – cilvēks un Dievs – turpinājums. Ar Meteņiem jeb cilvēka ienākšanu pasaulē, sāk darboties arī Dieva Zelta krusts, kā simbols – Dieva un cilvēka ciešai sadarbībai kopīga mērķa – PASAULES HARMONIJAS, labad. Tas tad arī bija latvju tautas galvenais uzdevums, – ar stipriem vārdiem, stipru domu un labiem darbiem nodrošināt līdzsvaru pasaulē, kas cilvēku darbošanās rezultāta vienmēr meta sīkus kūleņus. Un, savukārt, iesākoties LIELAJIEM LAIKU METIEM, – Zelta, Sudraba, Bronzas un Dzelzs laikmetiem, – doties pasaulē, lai nestu gaismu un zināšanas tiem, kam nav Dieva padoma vai arī tiem, kas dzīvo no sava prāta, bez izpratnes par Dieva padomu esamību. Saņem Dieva padomu vienmēr nozīmēja lielu darbu ar sevi. Un jāteic, –

Dainās redzamākie Lieldienu piederumi – olas un plācenis, kas simbolizē SAULI un Saules Atmodu. Vairums seno gadskārtas svinību cilvēkotas kā vīriešu kārtas teiksmu tēli – Dievadēli, bet Lieldienas ir sievietes kārtas vārds.

Lieldienu svinību personificējums ir liela sieva Mārgieta (kārtējā Māras izpausme) un trīs māsas: Anna, Maija, Grieta. Trīs māsas saskan ar Lieldienu svinamo dienu skaitu.

Lieldienas, tāpat kā citi gadskārtas teiksmu tēli, nenāk tukšām rokām – olas, plāceņi cilvēkiem; asni un zaļa zāle – ārēm un laukiem. Lieldienu svinīgais ēdiens ir olas, kas simbolizē Sauli. Lieldienas svin trīs dienas. Lieldienu dainas runā par zelta, sudraba un baltām olām. Šīs krāsas simbolizē enerģijas: zelta – Dieva enerģiju, sudraba – Māras, bet balta – Laimes enerģiju.

Nozīmīgākie Lieldienu priekšdarbi ir apģērbu gatavošana un greznošanās, arī Lieldienu ēdienu gatavošana un šūpoļu kāršana. Ļaužu dzīvē skaļu prieku par Lieldienu tuvošanos izteic rotāšana un gaviļošana. Tā ir jaunu meitu dziedāšana klusos pavasara vakaros, apdziedot dabas atmodu, puķes un jaunu ļaužu attieksmes. Gaviļošana ir īpašs dziedāšanas veids, kas savā pirmatnējā nozīmē izpauž sasaukšanos, sazināšanos, saūjināšanos. Kad dzird meitas gaviļējam un rotājam, tad Lieldienas nav vairs tālu. Arī Lieldienas pašas atbrauc gaviļēdamas.

Lieldienu jaukā izprieca ir šūpošanās, kas simbolizē teiksmās minēto sūpļa kāršanu Dievam. Parasti šūpolēm cirstas ozola vai oša koka kārtis. Tāpat pazīstamas rotaļas «Ripu sišana», kur ripa ir Saules zīme, kā arī «Putnu dzišana» vai «Putnu šaušana» – priecīgi gājieni lielā pulkā ar dziesmām un mūziku, tikai gājiena dalībnieki vairs nav inoviepušies kā ziemas pusē – Mārteņos, Ziemassvētkos, Meteņos. Zem aizdzēnamiem putniem esot domātas raganas, skauģi un nelaimes.

Lielā diena ir diena, kad nāk Saule atpakaļ uz mūsu Māras zemi.

*Tas ir saistīts ar gaismas vai, pareizāk, Dieva gaismas triumfu –
uzvaru pār tumsu.*

Tā ir Lieldienu īstenā nozīme, un tam bija pakārtoti visi riti un visas izdarības.

Kas ir Ūsiņi

Ūsiņdiena ir vasaras iesākums.

Par kalniņu Ūsiņš jāja
Ar akmeņa kumeliņu:
Tas atnesa kokiem lapas,
Zemei zaļu ābuliņu.

Ej, Ūsiņ, labais vīrs,
Jāj ar mani pieguļā:
Es guntiņas kūrējiņš,
Tu kumeļu ganītājs.

Ar Ūsiņdiena iesākas vasara un līdz ar to arī jauns saimniecības gads. Šai dienā gājēji un kalpi pārvietojas uz jaunām saligtām dzīves vietām (pie citām tautām, kā vāciešiem, somiem un krieviem, par gājēju pārvietošanās dienu ir bijusi Jurģa diena). Sākas vasara un arī ziedu laiks, kas atbalsojas Ūsiņa dainās. Ūsiņa vieta citu teiksmu tēlu – Dievadēlu vidū vislabāk redzama Saules teiksmā, kur Tas ir rīta ausmas un gaismas cilvēkojums. (Gregora kalendārā Ūsiņi iekrīt 9.maijā.)

Ūsiņš ierodas kā miļš, gaidīts viesis un atnākdams atnes zaļu zāli, lapas, pieguļnieku dziesmas, bet galvenais – Tas ierodas rūpēties par ļaudīm un zirgiem vasarā, kas ir Ūsiņa galvenais darbības lauks. Ūsiņam par godu pirmo vasaras nakti jāz zirgus pieguļā un dienā pirmo reizi laiž lopus ganos. Abi ir priecīgi notikumi, kur valda skaļums un jautriība, jo vakarā, pārvedot lopus no ganiem sētā un pēc tam kūtī, sākas ramulēšanās, t.i., aplaistīšanās ar ūdeni (ticējums: ka vasarā līdz pret odiem).

Mūsu Ūsiņam ir nenoliedzama līdzība ar ēģiptiešu Usīru (ko grieķu iespaidā dēvē par Ozīrisu). Ūsiņš ir rada arī indiešu Ašvinam (sanskritā Ūša nozīmē ausma) un grieķu Dioskūriem jeb Dievadēliem, kas arī ir Saules vedēji. Arī latvieši Ūsiņu sauc par Dievadēlu.

Pēc dažu mitologu domām, tautas dziesmās Saules kalps, Saules stūrmanis ir tas pats Ūsiņš. Tas ir arī Saules kumeļu braucējs un Saules vedējs. Tas patiesi atbilst patiesībai, – Ūsiņam piemīt viss, lai ienestu dzīvīgu skaistumu un taisnīgu dzīvošanu, bet, lai viss notiktu pēc Dieva domas, Tam tiek doti gan Dieva zirgi – spēka simbols. Ūsiņš ir arī Saules zirgu braucējs un gaismas vedējs jeb Dieva padoma un varas teicējs savā tautā un zemē (arī Ēģiptē Usīrs – Ozīriss bija faraonu tituls, jo Tam bija gan Dieva spēka simbols – zirgs, gan Dieva varas simbols un Dieva padoma klātbūtne, – gaismas un Saules vešana).

Ūsiņu īpaši daudzina kumeļu audzētāji kā zirgu gādnieku vasaras laikā.

Ūsiņa piederumi ir zirgi un gaismas saucējs – gailis.

Ūsiņam ir ģimene – divi dēli, kas ir dvīņi – Auseklis un Rieteklis. Tie darbojas, Saulei lecot un norietot. Viens darbojas no rīta, otrs vakarā, līdzīgi Ūsiņam pašam, kas dēliem šos darbus ierāda. Ūsiņa sieva ir Uša, un ir arī meitas – cimdu adģtājas. Ūsiņa meitas un dēli, tāpat kā citi teiksmu tēli, ir nodarbināti lauku darbos sētā un pieguļā, līdzīgi Ūsiņam pašam.

Ūsiņš savus divus dēlus darbiņam radināja:
Vienu sūta pieguļā, otru arti tīrumā.

Ūsiņa mielastam galdā likts no rīta kautais gailis, olas, ceptas karašas un alus.
Ūsiņam dod jeb ziedo, lai nodrošinātu Tā labvēlību un palīdzību nākamā vasarā.

Šī ziedošana pa lielāku daļu izpaužas devumā, kas kļūst par Ūsiņa mielasta sastāvdaļu. Dainās redzam, ka Ūsiņam solīti arī svārki un jostas. Svinību mielastā lūdz piedalīties arī pašu Ūsiņu. Pēc mielasta gatavošanas jāz zirgus pieguļā, līdzīgi Ūsiņam pašam, par ziedu Ūsiņam, zintēšanai un pieguļas ēdienu gatavošanai. Pieguļā ēd olu kulteni ar gaļu (pentogu). Pieguļnieki pie ugunsкура dzied un koklē, un puīši, kas nodomājuši vasarā iet precībās, taurēdami par to dod ziņu.

Ūsiņš ir gaismas vedējs un laimes nesējs katrā sētā, bet īpaši sētā kurā ir zirgi un zirgu darīšanas. Zirgs jau izsenis ir Dieva spēka simbols un norāda uz Ūsiņa varenību un spēku. Ūsiņš ved veiksmi visos lauku darbos un lauku ļaužu sadzīvē – viņš ir starpnieks starp Dievu un cilvēkiem un dod savu ieguldījumu lauku ļaužu sadzīvē.

Kas ir Jāņi

Jāņi ir vasaras svinamais laiks – vasaras saulgrieži.

Jāņu diena, svēta diena
Aiz visām dieniņām:
Jāņu dienu Dievadēls
Saulsmeitu sveicināja.

Sanāciet, Jāņa bērni,
Sagaidiet Jāņa dienu!
Jāņa diena lepni nāca,
Ugunīs vizēdama.

Lielākās gadskārtējās svinības latviešiem ir bijušas Jāņos – vasaras saulgriežos – vasaras vidū, kad saule visaugstāk uzbraukusi debesu kalnā. Šai laikā dienas ir visgarākās, bet naktis visīsākās. Svinību laiks vilcīs līdz pašai Pēterdienai, ko dainas dēvē par Lapainīti, kamēr Jānis ir Ziedainītis. Kā latviešiem šo svinību cilvēkojums ir Jānis, tā indiešiem – Devjana, slāviem – Jans vai latīņu – Janus, kurš ir tāds pats saulgriežu veidols.

Jāņi ir dainās visvairāk apdziedātā gadskārtas svinību norise. Ap 200 dainu stāsta par vasaras saulgriežu cilvēkoto teiksmu tēlu – Dievadēlu Jāni, bet svinību norise, apdziedāšanās un līgošana aptver vairāk nekā 2000 dainu.

Jau pirms Jāņiem dzirdamas dziesmas ar piedziedājumu LĪGO jo visa daba līgojas briedumā un auglībā.

Visa Dieva radībiņa saulītēji līgojās:
Rudzu vārpas, puķu ziedi, dižu mežu koku gali,
Veci ļaudis, mazi bērni, jauni puīši, jaunas meitas.

Jāņu gaidīšana un ielīgošana iet līdztekus daudzajiem priekšdarbiem, kas paveicami, pirms ierodas teiksmainais Jānis. Ļaudis steidzas nobeigt darbus laukā, izravēt dārzu, apkopt sētu un pagalmu, lai nedotu iemeslu Jāņu bērniem apdziedāt sētas ļaudis par nevīžību.

Pussvētē pirms Jāņiem, kas tautā pazīstama kā Zāļu diena, nozīmīga paraža ir sētas pušķošana, vainagu višana un Jāņu zāļu lasīšana. Pušķo vārtus, ēkas, durvis, logus, istabu, jumtu, galdus, krēslus, darbarīkus, lopus – katru vietu un lietu. Pušķošanas nozīme ir auglības veicināšana un svētības gādāšana sētai, ko parasti veic puīši un meitas. Pušķošanai lieto ozola zarus, bērzu meijas, lapas, ziedus un ziļu pušķus, bet var lietot arī kļavu un ošu zarus un lapas. Apsi pušķošanai nelietoja – dainas to ir nopēlušas, t.i., pušķošanai nederīga. Jāņu zāles beidza lasīt Jāņu naktī, jo tām vairs nepiemita burvības spēks.

Viena pati Jāņu zāle deviņiem žuburiem,
Devītāi žuburā zelta poga galiņā.

Vainagu nozīme līdzīga Jāņu zālēm – auglības un svētības nešana, un ar tiem apdāvināja arī citus.

Uzliksim saimniecei baltu ziedu vainadziņu:
Lai aug viņas raibaliņas baltajiem ziediņiem.
Augsti cēlu Jāņa zāles, lai telītes lielas aug;
Lai telītes lielas aug līdz citam Jānišam.

Pušķošanai vēl ir cita nozīme – aizsardzība pret ļaunumu, raganām, burvjiem, skauģiem, kas sevišķi Jāņu naktī ir centušies kaitēt lopiem, druvām, sētai un mājai, jo Jāņos gaismas un dzīvības spēks

vislielākais. Tādēļ arī Jāņu nakti nejāja zirgus pieguļā. Jāņu naktij piemīt dažādi burvīgi spēki. Piederas arī mazgāties rīta rasā, kas nes īpašu svētību.

Jāņu mielasts beidzas ar pateicību Dievam un laba vēlējumiem saimniekam un saimniecei – Jāņu tēvam un Jāņu mātei.

Pēc mielasta sākas malu apligošana un veltīšana, kad ļaudis ar vainagiem un Jāņu zālēm apstaigā savas sētas, tīrumus, dārzus, dziedādami Jāņu dziesmas un nolikdami Jāņu zāles un vainagus ar nozīmi – nest svētību un laimi cilvēkiem, vairojot bagātību un turību sētā. Aplīgo arī lopus, tāpēc pušķošana, apligošana un veltīšana ir ļoti nozīmīgas Jāņu norises jeb rituālu darbības, kurās piedalās arī Dievs, Laime, Māra.

Parasti Jāņu bērni ir gaidīti ciemiņi, bet var ierasties arī neaicināti, taču visi tiek laipni uzņemti un cienāti ar sieru un alu. Jāņu bērni apdzied nepušķotās un nesakoptās sētas. Notiek savstarpēja apdziedāšanās, kas ir jautra un asprātīga, un neviens to ļaunā neņem. Pēc pacienāšanas un apdziedāšanās Jāņu bērni pateicas saimniekam un saimniecei un novēl sētai Dieva svētību. Atvadoties Jāņu bērni iestāda sētā ozolu un pēc tam iet uz nākamo sētu vai pulcējas pie Jāņu uguns kalna galā. Mājīnieki nācējus sagaida pie ugunskura, un apsveicinoties visi apmainās ar Jāņu zālēm.

Vasaras saulgriežu svinībās ugunij ierādīta nozīmīga vieta. Uguns dedzināšana ir daļa no svinību rituāla – gan ikdienā, gan svētkos ir vajadzības nozīme: piešķir svinībām sevišķu greznumu; simbolizē labā uzvaru pār ļauno, gaismas uzvaru pār tumsu. Augsti paceltā uguns simbolizē Saules uzkāpšanu zenītā, kas rada svētkiem sevišķu spožumu, dodot arī Jāņu bērniem iespēju sasildīties. Jāņuguns aizdedzināšana ir saimnieka uzdevums. Uguns var tikt kurta gan kārts galā, gan zemē. Kārts galā degošu mucu sauc par PŪDELI. Jāņu kalnā pie uguns norisinās visas Jāņu nakts nodarbības: līgošana, dejas, rotaļas un apdziedāšanās. Kad Jāņu uguns iededzināta, atskan taures skaņas, kas sauc kopā Jāņu bērnus. Taures pūtējs ir teiksmainais Jānis. Jāņa taurēšana īpaši attiecināta uz jauniem puisiem un meitām, jo Jāņu nakts ir liksmības laiks, kad daba zied un jaunās sirdīs plaukst mīlestības jūtas. Līgošana pie Jāņu uguns turpinās visu cauru nakti.

Jānīts kļiedza, Jānīts brēca, Jāņa bērni izkļīduši,
Pūt, Jānīti, vara tauri, sasauc savus Jāņa bērnus.

Pie Jāņuguns notiek arī nozīmīga rituāla darbība: deļošana ap ozolu, kam ir auglības veicinātāja un svētības nesēja nozīme. Deļu apkārt ozolam vada pats Jānis. Vēl pazīstama Jāņu nakts nodarbība ir lēkšana pār ugunskuru, arī tai ir auglības veicināšanas nozīme. Šajā naktī jaunieši nopietni domā arī par mūža drauga nolūkošanu. Puišu un meitu iepazīšanās notiek ne tikvien pie ugunskura, bet vēl biežāk, Jāņu zāles lasot un papardes ziedu meklējot, kas nozīmē laimi, veiksmi un mīlestību. Jāņu naktī mātes lieku reizi atgādina meitām būt apdomīgām un sargāt savu tikumu. Par meitu tikumu nomodā stāv arī Jānis.

Es jums saku, jauni puisi, nenākat šo naksniņu:
Jānis sēd kalniņā, pātedziņa rociņā.

Negulēšanai Jāņu naktī piedēvēti vairāki iemesli: paliekot nomodā visu nakti, iegūst labu veselību un modrību nākamam gadam; puisi un meitas par negulēšanu var sagaidīt labu dzīves draugu un laimi mīlestībā; negulētājiem arī sagaidāma laba raža druvās. Dainas liecina, ka pats Dievs Jāņu naktī sastopams uz lauku ceļiem.

Jāņu dienas rītā Saulei piedēvētas brīnišķīgas īpašības un Jāņu bērni to sagaida līgodami. Tad arī laiks Jānim doties projām un atvadu dziesmas skan visās malās. Jāņu bērni To pavada ar dziesmām un solījumiem atkal gaidīt citu gadu.

Svinības vasaras saulgriežos ir raksturīgas visām pirmslaicībām. Tagadējā kalendārā Jāņu diena ir 23. jūnijā. Latviešu Jāņu svinību nozīme un norises aizvien vēl atbilst tautas senajām paražām, lai gan tie daudz ko zaudējuši savā izpildījumā. Radušies arī nevajadzīgi pārdzīvojumi – pārcelts datums par divām dienām uz priekšu un nesakrīt vairs ar vasaras saulgriežiem, bet, kā mēs zinām, tikai Jāņu naktī plūktām zālēm ir spēks – tikai Jāņos ir spēks un vara, bet citas dienas ir, kā jau citas dienas.

Kristīgās baznīcas cīņa pret nekristīgajām paražām izpaudās arī aplinkus darbībā, proti, 1601. gadā, vadoties pēc Gregora I ieteikuma, 24. jūniju izsludināja par svētā Jāņa Kristītāja dienu ar vienas dienas atstarpi no Jāņiem, kas nesakrīt ar vasaras saulgriežiem. Tomēr Jāņu paražas vēl tagad mūsu tautā dzīvas, un par tām dzied neskaitāmas līgotnes.

Jāņi ir vasaras saulstāvji –

*augstākais Saules pacelšanās punkts zenītā, un tos svin jo īpaši krāšņi,
jo kas gan to var zināt, vai vēl Saulīte atnāks atpakaļ, ja miļi netiks lūgta,
ja skaļi netiks uzgavilēts viņas spožumam, ja nebūs kas par to priecājas.
Un tā ļaudis ir ievērojuši Sauli visos gadalaikos, lai Saulīte ievērotu arī viņus.*

Visu var domāt, tikai ne to, ka Saules godināšana ir pagānisms.

Visu var darīt, tikai ne par sliktu sev, un tāpēc turpmāk

Saulīte jāgodina no 21. līdz 23. jūnijam, nevis no 23. uz 24. jūniju.

*Visa gudrība ir tikai tajā, ka mēs esam novirzījušies no pareiziem saulstāvjiem
uz Jāņu svinēšanu kā gada kārtējiem svētkiem, kas saistīti ar personu
un personifikācijas godināšanu.*

*Jānis ir darītājs un tāpēc personificēts simbols ļaužu rosībai lielajā pasaulē, bet
svētki ir svinami Saulītei par godu.*

Kas ir vasaras svinamās dienas

*Starp Jāņiem un Rudenājiem latviešiem bijušas vēl trīs svinamas dienas: Pēteri,
Laidene un Jēkabi.*

Pēters, Jānis, Jēkapiņš,
Tie bij Dieva zvejnieciņi:
Jūrā tiklus salaiduši;
Paš' pie Dieva nogājuši.

Laidenīte atnākuse,
Izalaida rudzus, miežus;
Izlaidusi rudzus, miežus,
Izlaid meitas tautiņās!

Pēc Jāņiem lauku sētā sākas viens no steidzīgākajiem darba laikiem, tāpēc šīs dienas gan atzīmētas, bet nav saistītas ar lielām svinībām.

Par šīm dienām dainās atrodami apraksti, bet ziņas skopas par šo dienu izvietojumu senajā kalendārā. Tomēr, apvienojot dainu ziņas ar dažām hronistu liecībām un tautas ticējumiem, iespējams vasaras svinamās dienas ievietot kalendārā šādā veidā:

- **Pēteri** – siena laika 1. savaites pirmdienā;
- **Laidene** – siena laika 1. savaites svētdienā;
- **Jēkabi** – siena laika 4. savaites svētdienā.

Pēteri

Pēters nāca, Pēters nāca
Ar zaļiem vainagiem;
Aiz Pētera lapiņām
Jāņa ziedu neredzja.

Ai Jānīti, Pēterīti,
Kam nākat vienu vietu?
Nav vienam siers sasiets,
Otram alus padarīts.

Pēteris dainās aprakstīts kā Pēterdienas cilvēkojums. Pētera piederība Dievadēliem vislabāk izpaužas dainās. Šeit Jānis ar Pēteri sadarbojas. Raksturīgi, ka Pēteris dainās visvairāk minēts salīdzinājumā ar pārējiem vasaras un rudens svētku cilvēkojumiem – Jāni, Jēkabu, arī ar Mārām un Laideni. Šajos salīdzinājumos izteiktas vasaras un rudens ražas ienākšanās posmu īpatnības un darbu secība.

Pēteris dainās saukts par Lapaini, kas izteic nākamā gadskārtas laika svarīgāko iezīmi. Latvijas apstākļos ziedēšanas laiks ir pirms Jāņiem, un tam seko augļu un ražas gatavošanās posms bez ziedu greznuma.

Pētera apģērbs ir pelēki pašausti svārki, kas apraksta noziedējušo dabu vasaras otrā pusē. Tas atnes lapu un sarkanā āboliņa vainagus. Džādi augi un zāles nes savos nosaukumos Pētera vārdu, kas rāda, ka šie stādi veselības zāļu gatavošanai un citiem nolūkiem savācam ar Pēteriem.

Pēteris ir siena gādātājs, tāpēc viņa ziņā nodotas siena pļavas un atbildība par tām. Līdzīgi citiem Dievadēliem, arī Pēterim ir sieva, ko Dainas apraksta salīdzinājumā ar Jāņa sievu. Minēts arī dēls.

Skaista sieva Jānīšam, vēl skaistāka Pēteram:
Jānīšam ziediem sieva, Pēteram sudrabota.

Arī Pētera zirgi aprakstīti dainās salīdzinājumā ar Jāņa zirgiem.

Jānīšam augsti zirgi, Pēteram vēl augstāki:
Jānīts jāja pusgaisā, Pēterītis visu gaisu.

Pēteris sētā ierodas jāšus vai braukšus, un Tā sagaidīšanā zīmīgi iesaistīts Jānis, norādot, ka Pēterdiena seko tūliņ pēc Jāņiem. Tautā šo dienu sauc arī par LAPU DIENU vai PĒRKONA DIENU. Atrodams arī norādījums, ka Pēterdiena nav svinēta – tā tad bijusi darbdiena. Pamatojoties uz šīm ziņām, Pēterdiena vieta senajā laika skaitīšanā ir pirmdienā tūliņ pēc Jāņiem. Ar Pēteriem iesākas gadskārtas siena laiks (lapu laiks), kas darba steigas dēļ nav piemērots lielām svinībām.

Pēteri ir jaunu ļaužu lūkošanās un derību laiks, tāpat kā Jāņi. Dainas par Pēterdienas dejām atsevišķi nerunā, bet tās, līdzīgi līgošanai, varētu būt turpinājums Jāņu izdarībām.

Pēterdienas raksturīgais ēdiens ir plācenis un dzēriens – alus.

Ej projām, Jāņa diena, ar mīkstiemi sieriņiem!
Man atnāks Pēter` diena ar mīkstiemi plāceņiem.

Laidene

Jānē gāju raudzities,	Laidi, laidī, Laidenīte,
Pēterē dzirdities,	Laidi miežus, laidī rudzus,
Laidanē palaižos	Laidi miežus, laidī rudzus,
Neveikliša rociņā.	Atlaid manu arājiņu.

Laidene, pēc dainu ziņām, seko Pēteriem, bet nav norādījumu, kad tieši tā atzīmēta.

Laidenes dienas cilvēkojums ir Laidene, kuras darbība un īpašības atbilst Māras un arī Laimes darbībai kā laidējām. Sīkāku aprakstu par Laidenes tēlu vai izskatu dainās nav – tie aprobežojas ar Tās darbību.

Vecu ļaužu liecības par Laideni: uguns esot kurināta laukā Jāņos, Pēteros un Laidenē. Laidenei zīmīga izdarība – meitu ilēšana par gaidāmiem preciniekiem. Šis datums senajā gadskārtā iekrīt pirmā svētdienā pēc Jāņiem. Šo senās savaites svētdienu var pieņemt par Laidenes vietu kalendārā. Zilējot meitas pinušas trīs vainagus un metušas tos liepas zaros.

Ja kāds no vainagiem paliek karājoties liepā, tad apprecēsies, ja visi nokrīt zemē – tad ne.

Latviešu gadskārtā Laidenei ir divējāda nozīme:

- Mārai veltīta svinamā diena;
- jauniešu lūkošanās, derību un precību diena, kad Laime sevišķi rūpējas par meitu laišanu tautās.

Ai Dieviņu, tēvs, māmiņa, labu nakti, bālenīti!
Man jāiet tautiņās par Laimiņas laidumiņ`.

Dabā Laidene iezīmējas ar ziedu laika beigām, kad druvās sākas labības – miežu un rudzu brieduma laiks. P. Rusova 1584.gada hronikas materiālos stāstīts par uguns dedzināšanu, dziedāšanu un dejošanu Laidenes naktī, bet nav ziņu par īpašiem ēdieniem.

Jēkabi

Jānīts nāca, nabadziņš,
Ogu sauja rociņā:
Jēkabiņš bagāts vīrs,
Tas atnesa maizes klaipu.

Vai Jānīti, ziedainīti,
Pēterīti, lapainīti!
Jākaupiņš bagāts vīrs,
Atved miežus, atved rudzus.

Jēkabs darbojas ar Jāni un Pēteri līdzīgās norisēs, tāpēc arī viņš pieskaitāms Dievadēliem. Jānis, Pēteris un Jēkabs katrs izteikts ar savu raksturīgo iezīmi dabā, tā sadalot vasaras darbus noteiktos posmos.

Līdzīgi pārējiem gadskārtu teiksmu tēliem, arī Jēkabam ir sieva, bet dainās nav minēti viņa bērni vai saime.

Jēkaba galvenā atbildība ir gādāt par maizes labības – miežu, rudzu – briedumu un ražu.

Dainas Jēkabu sauc par labu, bagātu maizes vīru, maizes devēju un barotāju. Jēkaba vārds dainās saistīts ar rudzu Jumi. Dainās Jēkabs tēlots arī kā cūku gādnieks.

Bāleliņš plāvējiņš, līgaviņa grābējiņa,
Stāv balta druviņā, kā Jēkaba rudzu Jumis.

Mazais dainu skaits, kas apdzied pašu Jēkabdienu, rāda, ka tā nav izcēlusies ar lielām svinībām un tādēļ apvienota ar Rudenājiem. Dainās tikai dažuviet minēta Jēkabdiena, un tāpēc ir iespējams, ka Jēkabs godināts Rudenājos, kas svinēti, rudzu plauju iesākot un sevišķi – nobeidzot. Tādā gadījumā Jēkabdienai noteiktu vietu kalendārā nav iespējams iezīmēt, jo tā atkarīga no rudzu ienākšanās, bet tā varētu būt vienā no divām svētdienām pirms Mārām. Ievietosim to siena laika 4.savaites svētdienā.

Jēkabdienā turpinās Jāņos iesāktās precību izdarības: jaunu ļaužu satikšanās, lūkošanās, derības.

Jēkabi šolaiku kalendārā ievietoti 25. jūlijā kā katoļu svētā diena, bet latviešu Jēkaba tēls dainās skaidri aprakstīts apmēram 70 dainās, un tam nav nekādas līdžības ar katoļu baznīcas svēto vīru.

Kas ir Rudenāji

Labības ražas ievākšana sākas ar svinīgām izdarībām – rituālu ar nosaukumu Rudenāji, bet ražas ievākšanas nobeigums tiek dēvēts par Aļjūmībām.

Es atradu ganīdama
Rudenāja biķerīti.
Vai bij mani brāleliņi
Rudenājus turējuši?

Eita visi nu uz lauka
Jumja ķert tīrumā!
Kas saķers rudzu Jumi,
Tam būs laime citu gadu.

Rudenājus svinēja ap to laiki, kad dienas un nakts garums ir vienādojies.

Jumis latviešu tautas priekšstats par pasauli ir auglības personificējums, kas saistās ar lauku dzīvi – labības ievākšanu, bet, protams, attiecas arī uz ļaužu dzīvi.

Par Jumi sauc kopā saaugušas divas vārpas, ābolus, sēnes, riekstus u.c. Kā labs novēlējums skanēja vārdi: »Lai tev auga divas vārpas vienas vārpas galiņā!«

Rituāla – Jumja ņemšanas – pamatā bija pateicība Dievam par doto ražu (ar 1650.g.29.okt. rīkojumu šo rituālu aizliedz).

Rudenāji sākas ar svinīgu brīdi un, proti, pirms saime sāk rudzu pļauju, saimnieks apiet vai apjāj lauku vai arī pirmais apļauj lauku, t.i., laukam apkārt. Abas šīs izdarības bija nodrošināšanās pret Jumja aizbēgšanu. No aprakstiem noprotams, ka pirmais sāk pļaut pats saimnieks, viņam seko citi darbinieki, un katrs nopļauj tik daudz, lai varētu sasiet vienu kūlīti. Kūlīšus sastata trijos statos, pie kuriem notur svinīgu brīdi ar mielastu: saimnieks izdala pļāvējiem maizi, gaļu, medaļu un pateicas Dievam par devumu. Pēc tam sākas pļaušana, un pļaujas beigās norisinās rudzu Jumja ķeršana un ņemšana.

Jumja ķeršana norisinās šādi: pļaujas beigās beidzamo gabalu apļauj, lai Jumis neizbēgtu. No pēdējā pļāvuma nopin vārpu vainagu, vītņi vai pušķi, kas simbolizē Jumi. To pārnes mājās un noglabā klētī. Kad Jumis noglabāts, sākas mielasts, kam cepta jauna rudzu maize, vārīta rudzu putra un darīts alus. Jumis ir jāsaņem pirms saules rieta, tad tikai Tas dod savu svētību. Jumi apdāvina un sola dažādus labumus. Apsolītie ēdieni ir pašu ļaužu mielasta galvenā sastāvdaļa.

Jumim ir dainās minēta sieva Jumala un bērni, kas visi kopā ir ražības un auglības izteicēji: «Lai tev auga divas vārpas Viena stiebra galiņā». Tāpat kā citiem gadskārtas teiksmu tēliem Jumala pieminēta vairākās dainās kopā ar Jumi. Jumja bērnu tēli nav aprakstīti. Toties pats Jumis aprakstīts diezgan kupli. Tam pieder arī zirgi un rati. Jumis izceļas ar skaļumu, lēkāšanu, diešanu, bēgšanu no meklētājiem. Arī ar Jumalas meklēšanu un pārmācīšanu, braukšanu, lielīšanos un sasaukšanos. Tā apmešanās vieta vasarā ir laukā, kur aug labība, bet ziemā – klētī pie ievāktas ražas. Jumja tēls sadalījies arī starp dažādām labību šķirnēm un arī liniem. Dainas rāda, ka šī izdarība notikusi, katras labības šķirnes pļauju nobeidzot. Visbiežāk tiek runāts par linu un rudzu Jumi.

Māras

Jaunas meitas, jaunas sievas,
Svinat labi Māras dienu:
Kas svinēja Māras dienu,
Tai Māriņa basa tek.

Melnš krauklīts gaisu skrēja
Un asinis pilināja;
Te atskrēja Lielā Māra,
Noturēja straujupīti.

Māras diena senajā laika skaitīšanas sistēmā iezīmē vasaras beigas un rudens sākumu – ievadīja Rudenājus.

Lielā Dzīvības un Nāves Māte nu ir īstā zemes saimniece. Rudens ar savu ražu un augļiem no laika gala ir bijis Māras ziņā.

Māras diena saucās tautā – Lielās Māras jeb Mātes diena. Dainas to sauc arī par Maizes dienu (atzīmētas 6.,7. vai citviet 15.augustā). Laba maize ir katras aimnieces lepnums un gods un ar Māru

te ir vistiešākais sakars. Māra ir saimniecēm galvenā aizbildne un tāpēs maizes cepšana bija liela mistērija, kur piedalās Māra un caur saimnieces darbībām top mīļā un jaukā maizītē. Ir tautas ticējumi, kas teic: «Kad pirmo reizi cep rudzu maizi, tad pirmo kukulīti, ko ielaiž krāsni, uzglabā klēti visu gadu, kamēr atkal ir jauna raža un jauns kukulītis ieņem iepriekšējā vietu.»

Paēduši, padzēruši pateicamies Dieviņam:
Dieva galdis, Māras maize, mūsu pašu sūra vara.

Dainas apraksta Māras dienu skaidri norādot tās vietu gadskārtā: vasarai beidzoties, ražas vākšanas laikā rudens sākumā, kad dabā sākas pirmās vēsuma jausmas. Dainas nekur nedaudzina kādu Māras dienu pavasara laikmetā, bet gan to, kas pēc Jāņiem.

Pieguļnieki, pieguļnieki, ņemat siltas villainītes!
Jau atnāca Māras diena, saltu miglu miglodama.

Māras svinēja lopiem, tāpat kā Ūsiņus zirgiem. Māras dienā sievas un lopu kopējas cepa jaunrudzu maizi, kūla sviestu un gatavoja dažādus piena ēdienus, ar kuriem cienāja ganus. Tad mēdza dziesmām daudzinaēt govīs, kazas, aitas un lopkopību vispār.

Katoļu baznīca, savā laikā pieņemdama seno Māru, kaut gan sagrozītā izpratnē, pieņēma arī Tās svinīgās dienas, bet daudzas Māras dienas ieceļ arī pati, jo ļaudis bija ļoti piekērušies šai senajai Mātei un turēja svētu Tās vārdu. Īstenībā Māra ir pārvērsta par Mariju un viņas identitāte ir pilnīgi mainīta.

Kas ir Apjumības

Apjumības jeb Jumji ir rudens svinamais laiks – rudens saulgrieži, kam sekojušas Dieva dienas – Dievaines jeb veļu laiks.

Ņem, bāliņ, sirmu zirgu,	Jumīts nāk, Jumīts nāk,
Apjāj savu iģrumiņu,	Vārpu kušķis rociņā:
Lai Jumīti tu saņemtu	Vārpu kušķis rociņā,
Tirumiņa galiņā.	Vainadziņš galiņā.

Vēlā rudenī, kad ievākta visa raža, notiek Apjumības, kas saistītas ar lielām svinībām.

Ap 200 dainu apraksta rudens svinamo laiku, nosaucot to dažādos vārdos: Apjumības, Appļāvības, Jumja diena. Rudens saulgriežu svinības jāsaprot kā divu dažādu rakstura izdarību sakopojums:

- saulgriežu svinības, kur galvenā loma ir Saulītei un Dievadēla Jumja klātbūtnei;
- ražas novākšanas izdarības ar Jumja godināšanu un rudens tirgu.

Šīs saulgriežu svinības latvieši atzīmējuši sevišķi kupli. Tika daudzinaēta Saulīte, Dievs, Māra, JUMIS un JUMALA kā dzīvības un ražas princips, kā arī saimnieki un darbinieki.

Jumim par godu bagātīgi klāja galdū un ēst no Jumja klaipa, kas atrodās galda vidū, bija liels gods katram klātesošam. Protams netiek aizmirsts arī miestīņš, kas ir saimnieka pārziņā. Cienasts tiek likts galdā, lai valda prieks un liksmība, kas latviešos vienmēr bija augstā godā. Pricīgs cilvēks ir dabas rota, kamēr noskumis – kaitē sev un visai pasaulei.

Tautas dzeja un paražas apvijušas Jumjus ar daudzām darbībām, rotaļām un dziesmām. Apjumībās cepuši īpašu Jumja klaipu, kas atšķīries no citiem ar savu lielumu un veidu. Senāk Jumja diena – Apjumības ir svinētas pie katras ražas novākšanas. Latviešu dainas atbalsta Jumja nozīmi dzīvības saglabāšanā, turpināšanā un vairošanā. Turklāt skaidri izteikts Jumī ietvertais princips par dzīvības sākšanos no pāra, ko Jumja zīmē visbiežāk izsaka kā divas vārpas viena stiebra galā. Tomēr no dainām skaidri redzams, ka latviešu izpratnē Jumja tēlā izteiktās auglības pamatā ir paša Dieva devums.

Svētī, Dievs, to vietīņu, kur ēdām, kur dzērām;
Audzē, Dievs, div` vārpiņas viena salma galiņā.

Un tā, rudens saulgrieži ir no 20. – 22. septembrim. Kārtojot šīs svinamās dienas ap pēdējo rudens laika svētdienu, t.i., 22. sept., secība varētu būt šāda: divas Jumja – Apjumības svinamās dienas aizņem pussvēti un svēti, kam pirmdienā seko Jumja tirgus.

Nav šaubu, ka latviešu Jumja tēla izcelsme meklējama tālā senatnē. Jumja vārds atskan indiešu mitoloģijā Yama un Yami, kas tur tiek turēti par cilvēka sākumu un par Viņsaules mirušo gādniekiem. Mūsu Jumis ir tikai auglības un dzīvības pamiršanas noslēpuma daudzīnājums.

Tālāk seko Dieva dienu – veļu laika sākumu, kad pēc Apjumību priedīgām un skaļām svinībām, Jumja tirgus skaļuma un līgavu derībām iestājas klusais veļu laiks – Dievaines, kad sētā aicina mirušo piederīgo veļus un sagatavo tiem svinīgu mielastu. Ļaudis saviem senčiem lūdz palīdzību un aizsardzību arī nākošajā gadā. Tāds ir Visuma likums – uzturēt saikni ar pagātni, lai tagadne būtu gaismas pilna. Veļu laiks jeb klusās Dievaines it kā ievadģja nākamo gadskārtu, līdzīgi Pelnu dienai pēc Meteņiem.

Mārteņi jeb Mārteņi

Zeme rīb, rati kladz,
Kas to zemi rībināja?
Nu atbrauca Mārteņdiena
Deviņiem kumeļiem.

Mārteņš bija labs vīriņš
Aiz visiem vīriņiem:
Ni ruden, pavasar,
Pašā maizes laiciņā.

Mārteņš ir dilstošās Saules cilvēkojums, tāpat kā Ūsiņš austošās.

Mārteņi ir ziemas iesākums. Simboliski šī diena ir saimnieciskā gada noslēgums un dabas pamirums, bet darbi turpinās. Mārteņam, kura vārds liecina par sakarību ar Māru, ir jāaizvieto Māra, lai dzīvošana ietu ierastās slīdēs. Tas visticamāk ir Māras turpinājums vīrišķā veidolā, jo rudens darbi prasa spēku un vīrieša roku – īpaši lopu kaušana, kas nūdien nav Mārai pa spēkam. Mārteņos izbeidzas visi rudens darbi – pēdējā pieguļas, ganīšanas, aršanas un kulšanas diena.

Mārteņam pieder bites un gaiļi. Tas gādā par zirgiem un govīm un uguni. Tas staigā no ciema uz ciemu kā ķekatnieks – Mārteņos staigā noviepušies Mārteņbērni – budēļi, kas nozīmē svētību nesošos veļus. Mārteņos tiek daudzmināts Pērkons kā vasaras lietus devējs un ražas audzētājs. Vēl tiek minēts Miesmetis, kur Miesmeša īstā nozīme – lopu apkaušanas beigu diena, ko vēl tagad dēvē par «cūku bērēm». Taču Miesmetis ar šādu nozīmi ir tikai vienas nelielas Rudenāju daļas personificējums. Pārējais viss tomēr paliek Mārteņa ziņā. Miesmetis ierodas tikai kā vieplis (maska) Mārteņa bērnu pulkā.

Kā Mārteņu ēdiens tiek daudzmināts gaiļis un vista. Rūpējoties par zirgu labklājību, Mārteņos kāva melnu gaiļi. Vēlākos laikos ieviesās arī zoss, bet dainas par to vēl nerunā.

Mārteņam dāvāja aditus cimodus un zeķes. Parasti šajā laikā vēl turpinājās labības kulšana un ziedojumi tika arī rijai.

Rudens un ziemas vakaros sākās – vakarēšana, kad gāja viens pie otra ciemos, kur notika vēršana, aušana, cimdu un zeķu adīšana un citas darbības, kur ne tikai darbus darīja, bet arī mācījās un skaistas valodas veda. Tur nāca dziesmu, pasaku un nostāstu teicējas. Nāca veci un jauni līdzī nesot darāmo. Īpaši jaunām meitām bija ko darīt, jo pielocīts pūrs kā ar mantām tā dziesmām tika augstu vērtēts latviešu sabiedrībā.

Senindiešiem sanskritā Martaṅda ir Saules teiksmu tēls un cīnītājs meža kuiļa izskatā. Arī mums Mārteņš ierodas un aiziet ar kara troksni un ziemas svinamās dienās ēd cūkas šņukuri līdz Meteņiem.

*Mārteņš ir liels vīrs, jo ir grūtākais darbs jāveic –
jāved ļaudis pa tumšāko laiku gaismas virzienā. Tur vajag gan prātu, gan spēku,
gan Dieva padomu. Un Mārteņam ir spēka gana, lai to veiktu, bet tur jau viņu
un visus mūs sagaida gaismas svētki, ko sauc par Ziemassvētkiem.*

Piebilde: Tauta nekad nav svinējusi Miķeļdienu vai Katrīnas dienu – tas ir kristīgās ticības piensums.

Kas ir Ziemassvētki

Ziemassvētki ir svētki Debess gaismas jeb Dieva atdzimšanai.

Ziemassvētki, Liela diena,
Tie Dievam lieli svētki:
Ziemassvētkos Dievs piedzima,
Lieldienās šūpli kāra.

Simtu cepu kukulišu,
Ziemassvētkus gaididama:
Simtiem nāca danču bērnu
Ziemassvētku vakarā.

Gads noslēdzas ar BAGĀTAJIEM ZIEMASSVĒTKIEM – tie ir Saulgriežu svētki un Dieva piedzimšanas svētki. Gandrīz visas reliģijas pauž, ka Ziemassvētkos, vistumšākajā laikā, kad Saule atkal sāk

lūkoties uz vasaras pusi, piedzimst kāda dievība. Šai laikā dzimst ēģiptiešu dievi, romiešu «neuzvaramā Saule», un, protams, arī latviešiem ir tāds pats ticējums – piedzimst mūsu dainās minētais Dievs – Debesu gaisma.

Pūtiēt guni, lauziet skalus, laidiet Dievu istabā;
Dieviņš stāv aiz vārtiem, nosvīdušu kumeliņu.

Ziemassvētki ir bagātākās svinības gadskārtā, jo tad visādu labumu un mantu pilnām savākts un tautas tradīcijas tos dēvē par «bagātiem», jo tad netrūka raksturīgo Ziemassvētku ēdienu un dzērienu. Senči parasti izvēlējās ēdienus ar simbolisku nozīmi: kūkas šņukuriņu, putraimu desas, zirņus, pupas un kočas jeb kūkus, kurus ēda, lai iegūtu turību.

Nākošā dienā pēc Ziemassvētkiem sākās jauns gads (pēc Gregora kalendāra 25. decembrī) un tāpēc jau no senlaikiem pazīstama paraža uzzināt jau iepriekš, kāds tas būs. Šai laikā notiek nākotnes zīlēšana un pareģošana visdažādākos veidos (piem., naktī iet bišu stropus klausīties – ja tās «san», būs laba vasara; naktī iet purināt ābeles, lai nākošajā gadā liela raža).

Istaba un galds Ziemassvētkos tiek rotāts salmiem, zirnājiem vai sienu.

Pie Ziemassvētku izpriecām pieder bluķa vilkšana un dedzināšana, budēļos iešana un rotaļāšanās. Simboliska nozīme ir rotaļai «vilks un kaza», kur kaza ir Saules simbols, bet vilks – tumsas. Par citiem Saulgriežu svētkiem nav uzglabājies tik daudz dažādu ticējumu un zintējumu kā par Ziemassvētkiem. Viens no svarīgākiem ticējumiem bija bluķa vilkšana un sadedzināšana. Bluķis tika vilkts apkārt mājai, lai simboliski savāktu tajā visu, kas ļauns bija iepriekšējā gadā sakrājies, un tad augstu kalnā sadedzināts. Bluķa sadedzināšanas laikā bagātīgi klāja galdus. Plašāk pazīstama Ziemassvētku tradīcija ir ķekātās jeb budēļos iešana. Senie latvieši ticēja, ka ķekatas ir māju labie gari, ka tie nes mājā svētību un druvās auglību. Ar klaigām, trokšņiem un dejām tie centās aizbaidīt ļaunos garus.

G.Stenders savā «Lettische Grammatik» 1783.g. par bluķa vakaru raksta: «Bluķa vakars bija ap mūsu Ziemas svētkiem, kurā senāk ēzdami, dzerdami un lēkdami apkārt vilka bluķi kā grūtuma attēlu un beidzot to ar smieklīgām svinībām sadedzināja par zīmi, ka visi grūtie vasaras un rudens darbi izbeigušies.»

Daudz un dažādu svētku paražu saistās ar lopiem, lai tos pasargātu no ļaunuma, lai tiem būtu svētība. Visas svētku norises notika, pateicoties Dievam – Debesu gaismai un Saulītei un tomēr galvenokārt godinot un daudzīnot Dievu, jo tas ir gaismas dzimšana laiks pēc tumšās un garās ziemas.

Paldies saku Dieviņam, nu atnāca Ziemas svētki;
Dievs lai dod veselību Lieldieniņu sagaidīt.

Ziemassvētki ir Dieva svētki, jo tumsa atkāpjas un gaisma nāk.

Visa daba ir gaismas nojautu apņemta un cilvēks to starpā.

Visas izdarības, kas notiek Ziemassvētku laikā, ir Saules, gaismas un Dieva turēšanai un daudzīnāšanai par godu.

*Tādas izdarības kā bluķa vilkšana ir simboliskas un satur lielu jēgu – nolikt malā visu, kas vecā gadā bijis ļauns, lai var iet gaismas ceļu nākamā gadā.
Tā cilvēks kļūva gaismai rada un viss notika ar dievpalīgu.*

* Rainis. Kopotie raksti. – Rīga: ZINĀTNE. – 1986., 11. sēj. 207. un 240.lpp.

*Par pasauli, par visu dzīvo
un vielisko tajā*

*Kas ir pasaule
Kā pasaule iedalīta
Kāda ir Šī saule
Kāda ir Viņsaule
Kāds sakars ir Viņsaulei ar Šosauli
Vai pasauli var izdibināt
Ko ierauga, pasaulē dzīvojot
Kas rīkojas brīnumainā pasaulē*

Kas ir pasaule

It viss, kas zem Saules, ir pasaule.

Visa Dieva radība
Saulītēi ligojās:
Graudu vārpas, puķu ziedi,
Diža meža koku gali.

Vai, Jānīti, Dievadēls,
Tavu platu cepurīti;
Visa plaša pasaulīte
Apakš tavas cepurītes.

Cik vien tālu sniedzas Saules gaisma, tik plaša ir pasaule. Mēs tagad zinām, ka gaismas plūdumam nav gala, ka pasaule ir bezgalīga. Tas mūs biedē, jo prāts nespēj iedomāties bezgalību, kur attālumi sniedzas gaismas gadu miljonos, un tāpēc var teikt, ka «pasaule eksistē tikai tik tālu, cik tālu spējam to iztēlot.»*

Ikdienā par pasauli saucam mūsu zemi ar tās debesīm, laudīm un radību. Kā bezgalīgā, tā galīgā pasaule galu galā ir Dievs pats un Tā laidums Laimes un Māras veidos.

*Pasaule ir viss ko tu redzi dzirdi un jūti. Pasaule ir tava un mana, bet esi kā tāds,
kas dzīvojot pasaulē stāv sardzē par tās dievišķo skaistumu un pasaule būs
mūžīga tev un man – tagadnei un nākotnei.
Kā tu izturēsies pret pasauli, tā pasaule izturēsies pret tevi.*

Kā pasaule iedalīta

Pasaule sastāv no divām pasaulēm: Šīs saules un Viņsaules jeb Tās saules.

Gauži raud jauni vīri,
Gultas stabus turēdami:
Nu guļ mana līgaviņ`
Div saulītes starpiņā.

Ne sunīti kājām spēru,
Ne degošu pagalīti:
Šai saulē gana labi,
Viņu sauli nezināj`.

Dzīvs būdams, cilvēks dzīvo abās pasaulēs: māriskajā un dievišķajā. Māriskais augums un dievišķā dvēsele pieder katrs savai pasaulei. Augums ir šīspasaules, dvēsele – viņpasaulīga. Tikai pēc nāves cilvēks pilnīgi atraisās no matērijas smaguma. Tomēr arī no pasaules, tās plašākā nozīmē, brīvā dvēsele netiek. Pareizāk būtu teikt, – ka nāve ir no mums novērstā dzīves puse, un īstā dzīve izplešas caur visām sfērām, gan Šo sauli gan Aizsauli un Viņsauli jeb Tosauli, veidojot lielo vienību.

Aizsaulē mīt veju valsts likumi un valda Veju Māte, bet Viņā saulē jeb Tajā saulē valda Laime kā Mūža Māte un Dievs kā debesu gaisma. Tur dvēsele ir atbrīvojusies no Māras valsts smalkās vieliskās ietekmes un pilnībā aiziet Mūža Mātes – Laimes gādībā un Dieva gaismā.

* Trešais izd. Dievturu draudzes izdevums, 1966, ASV (Cerokslis) 37. lpp.

Tikai Dievam ir zināms, kurā brīdī dvēsele pāriet no vienas Saules otrā, bet cilvēkam tikai jāsaprot pati būtība. Viņsaule jeb Tā saule ir Dieva tīrums. Tur valda Dieva gaisma – tur ir dvēseļu mūža mājas, kur valda tikai Dieva likumi un Laimes, kā Mūža Mātes mīļums.

Viņsaule ir darināta no tās vielas, no kā darināti sapņi un domas. Tā mēs nepilnīgi varētu apzīmēt to pasaules daļu, ko nevar svērt, nevar mērot, bet kuru ikviens pieredz un zin. Abas šīs pasaules ir iemērkta viena otrā, un dzīvās būtnēs vispilnīgāk redzama šo pasaulu sadarbība. Sapņi parasti paver dabisku ceļu uz personisku kolektīvās bezapziņas jeb, pareizāk, VIRSAPZIŅAS pieredzi.

Roberts Mūks: «Mūsu uzdevums ir īstenot tādu apziņas stāvokli, kas, atrazdamies abos bezgalīgajos novados, nenogurstoši pārtiek no abiem...Īsto dzīvi caurstrāvo šīs abas sfēras, visspēcīgākās asinis plūst caur abām sfērām: Nav nedz šīssaules, nedz viņsaules, ir tikai lielā vienība...»*

Viss ir viens, un viens ir viss –

šis princips ir arī Šīs saules un Tās saules pamatos likts. Abas pasaules ir viena otrā iemērkta, un visu, ko mēs darām Šajā saulē, vērtē un redz Tajā saulē.

Kāda ir Šī saule

Šī saule ir dažāda un mainīga.

Viena zeme, viena saule,
Nav vienāda pasaulīte:
Cītam zelts, sudrabiņš,
Cītam gaudas asariņas.

Ko mēs labi nopelnam,
Šai saulē dzīvodami?
Asi zemes garumā,
Olektiņu platumā.

Šai saulei ir neskaitāms vairums veidu un veidolu. Tās dažādība ir neizteicama un neaptverama, pie kam tā padota nemainīgiem dabas likumiem, kas visu dažādo apvieno.

Varētu sacīt, ka Šī saule ir daudzveidīga jeb daudzums vienumā – visas pasaules iekārtas pamats, bet No šīs saules mantām mēs neko nevaram paņemt līdzī uz Viņsauli, lai cik arī mēs nesapelnītu, bet ir kas cits, ko mēs varam iekrāt, proti, šīs saules pārdzīvojumus. Šo iekšējo pārdzīvojumu ierosina caur mūsu juteliem ārējās pasaules lietas un notikumi. Šādu pārdzīvojumu pasauli mēs varētu dēvēt par Atmiņu pasauli jeb Pašpasauli.

Pašpasaulē nav celta no šīs pasaules vielas un spēkiem, bet gan no dvēseliskas, garīgas – Viņpasaules vielas. Šīs pasaules mainīgums un dažādums var dot pārdzīvojumus atmiņu pasaules uzcelšanai, kura var būt skaista un varbūt arī nepietiekami skaista. No paša cilvēka ir atkarīgs viss un, tāpēc, varam teikt – ko sēsi, draudziņ, to plausi!

*Šī saule ir krāsaina un skaista savā daudzveidībā,
Tā saule ir klusuma un miera osta, un pieņem šo, ko tev Dievs devis
ar lielu prieku, jo Šī saule ir tikai reizi, bet Viņsaule – mūžību.*

* Roberts Mūks, Latvju velis Junga arhetipiskās psiholoģijas skatījumā

Kāda ir Viņsaule

Viņsaule ir nezināma.

Milē man', šī saulīte,
Viņa saule nemīlēja:
Šī saulīte man zināma,
Viņa saule nezināma.

Gana laba viņa saule,
Nemīlīga dzīvošana:
Ne dziedāja siki putni,
Ne kūkoja dzeguzīte.

Viņsaule ir nezināma, – tā ir atturīgākā atbilde uz jautājumu, kāda ir Viņsaule. Mēs noteikti zinām tikai to, ka Viņsaule ir, bet kādi likumi valda tajā, to mēs maz vēl zinām. Šo sauli pēta mūsu zinātnes, bet Viņsauli mēs nevaram nedz svērt, nedz mērot. Šis apstāklis dara Viņsauli mūsu prātam neaptveramu un mēs vairāmies runāt par to, ko nezinām. Latvietim ir nepieņemami prātojumi ko kurš katrs Austrumu vai Rietumu iedomu pravietis vēsta par Viņsauli vai arī filozofi savā prātā sadomājuši un stāda pasulei priekšā kā pēdējo patiesību. Katram ir saprotams, ka pēdējā patiesība ir tikai un vienīgi Dieva lauciņš, kamēr cilvēks savā slimīgā domu pasaulē medz nest to, ko vairumā gadījumu, labāk būtu paturēt pie sevis. Jāteic sen zinām patiesība ko mūsu senči ir labi izpratuši, ka RUNĀŠANA SUDRABS, BET KLUSĒŠANA ZELTS.

Un tomēr ir dažas visai svarīgas lietas, ko mēs par Viņsauli zinām: Šaisaulē pieredzētais un piedzīvotais neaizmirstas arī Viņā saulē. Tā pašpasaule, ko dzīvodami ceļam (tiek celta no Viņsaules vielas), tā Viņsaules zināmā daļa, ko paši tur ienesīsim.

*Viņsaule ir Šīs saules pretējā puse,
kas arī ir gaismā, bet tikai Dieva gaismā, kas visu izgaismo.*

Kāds sakars ir Viņsaulei ar Šo sauli

Viņsaules dzīvei tiek likti pamati Šai saulē.

Māci mani, māmuliņa,
Jele vienu Dieva dziesmu,
Ko dziedās dvēselīte,
Dieva duru dagājusi.

Nebūs labi, nebūs labi
Tai Viņā saulītē,
Kas tin vārpstu vakarā,
Abi gali skalam deg.

Tā pašpasaule, ko mūsu pieci prāti un saprašana uzceļ, Šai saulē dzīvojot, ir jau Viņsaules cilvēks.

Cilvēks ir domu darinājums. «Par ko tas domā šajā dzīvē, par to tas top nākošajā,» teikts indiešu Upaniśadās. Viss šajā pasaulē pārdzīvotais nogulstas dziļi zemapziņā un snauž, līdz brīdim, kamēr dvēsele atbrīvojas no māriskā auguma. Tad nāks spēkā Viņsaules likumības, kad būs atkritušas vieliskās. Tad slikti darītais, domātais un justais var ļauni ietekmēt tālāko Viņsaules cilvēka izveidošanos. Latvietis bija pārliecināts, ka Viņsaulē dzīve turpinās, tātad cilvēkam ar attiecīgu dvēseles satversmi atveras vēl tālākas un augstākas iespējas.

*Viņsaulei nav nekāda sakara ar Šo sauli, ja cilvēks nav dievājs.
Ir Esības telpas likumi, kuri saka: Ja esi viens, tad esi pats, ja esi pats,
tad esi ar savu tautu, ja neesi ar tautu, tad būsi pats un viens kā cinis mežā!
Bez Lielas domas nav lielas cerības uz Dieva gaismu.*

Pats – tad pats, bet pats, kas par tautu, ir Dievam tuvs.

Vai pasauli var izdibināt

Nedz Šī saule, nedz Viņsaule nav izzināmas.

Kur tu iesi, bālelīn,
Baltas kājas audamies?
Iešu ļaudis lūkoties,
Kā dzīvoja pasaulē.

Es nezinu, kur lec saule,
Kur noriet vakarā,
Es nezinu, kur aiziešu,
Kur mūžiņu nodzīvošu.

Pasaule ir dzīvošanai, kur dzīvot nozīmē pasauli pieredzēt un pārdzīvot sirdī un prātā, bet ne pieredzes, ne pārdzīvojuma nav nekur citur pasaulē, kā tikai pašpasaulē. It viss, ko mēs redzam pasaulē, – krāsa, siltums, skaņa, garša un smarža, ir vienīgi mūsu pašu pārdzīvojums, kas sastāda mūsu pašpasauli. Šī pašpasaule ir tikai mūsos, bet nav lietās un parādībās. Kādas ir lietas īstenībā, to mēs nezinām un neuzzināsim. Tikai Dievs zin, kāda ir pasaule.

Ikviens cilvēks dzīvo, to domu un jūtu tēlu apņēmts, ko viņš pats radījis. Pasaule katram cilvēkam ir tādā nokrāsā, kādi ir viņa apziņas tēli, kurus, labākajā gadījumā, palīdz veido kolektīvā virsapziņa vai arhetipi, radot allaž klātesošu mītu pasauli. Bet tas attiecas tikai uz tiem ļaudīm, kas izprot un prot piedzīvot šādas atklāsmes un, savukārt, iet galīgi secen tiem, kas apsmej šo divu pasaulu pastāvēšanu un ir akli, kā tikko dzimuši kucēni, savā dzīvē, līdz nonāk Aizsaulē, bet tad jau ir stipri vien par vēlu. Un atkal būs jāsāk viss ritums no gala, lai apgūtu to, ko varēja dzīves laikā apgūt, ja vien...ja vien netraucētu paša muļķība un dvēseles aklums un kurlums.

Eksistē viedoklis, ka nevar droši pateikt, kas ko radīja – cilvēks mītu vai mīts ar tā dvēselisko substanci – cilvēku. Katrā cilvēkā mājā mākslinieks un mītu radītājs. Turklāt cilvēks mītu nevis izgudro, bet pieredz. K.G.Jungš mītus skaidro kā pirmsapzinīgās psihi oriģinālo atklāsmi, kas ir nevilši ziņojumi par neapzinātiem psihiskiem procesiem. Viņš arī uzsver, ka cilšu mitoloģija ir dzīva reliģija.

Jāprieceļās, ka mūsu senču reliģiju, kas krāšņi ietērpta dainās, mēs neesam pazaudējuši un ir daļa no latviešu domāšanas. Senākā tautas apziņā robežas starp abām Dieva pasaulēm bija saplūdušas. Mirušo dvēseles varēja parādīties visur neatkarīgi no laika un telpas, tā ka Viņsaulē varēja arī iegremdēties, atrodoties fiziskajā pasaulē, jo tās viena otru caurstrāvoja. Veļu kults bija senlatviešu dzīves neatņemama sastāvdaļa, un ar to ik gadus atjaunoja un uzturēja divu pasaulu sakaru. Šis sakars veda uz pareizu Pasaules un Dieva izpratni, kas deva tautai vislielāko labumu priekšdienām un tekošajā brīdī. Šis sakars vardarbīgi tika pārtraukts, bet atgriežoties pie savu senču dievestības varam atgūt zaudēto un ielikt savu domāšanu atkal pareizajā gultnē, lai jau nākošas paaudzes dzīvotu saskaņā ar zemes pulsu un Visuma nolikto kārtību.

*Pasauli neviens nevar, Šai saulē būdams, izdibināt – tas ir Dieva tīrums.
Bet jums ir jābūt Dieva gaudiem – kur viņš tos sēj, tur jādīgst ar domu par savu
zemi un tautu. Tā ir galvenā doma – ja esi kur iesēts – tad ar mērķi,
nevis kā vēja nests kritis, kad vienalga – kas, ar ko , par ko...*

Ko ierauga, pasaulē dzīvojot

Šai saulē dzīvodami, mēs atskārstam tās likumus.

Dieviņ,Tavu likumiņu,
Gaiša diena, gaiša nakts!
Dienu gaiša saule spīd,
Nakti gaiša mēnesnīca.

Mēnestiņis, karavīrs,
Pār Daugavu ritināja;
Dieviņ, Tavu likumiņu,
Ka negrima dibenā!

Likums ir tas, kas pārgrozībās paliek negrozīgs. Likumība ir pastāvīga attieksme starp parādībām. Tas ir liktenis, kas iemīt visās lietās un virza to gaitu. Šo pasaules satversmes likumu mūsu tauta gluži pareizi dēvē par Dieva likumu.

Cilvēks spēj domāt, iztēloties un ne velti mēdz teikt, ka iztēle ļauj redzēt smilšu graudā visu pasauli. Un tomēr cilvēks nav varējis grozīt ne cēlonības, dzīvības, ne arī domāšanas un atskāršanas likumus – tie ir bijuši un būs. Kāds liels Padoms ir visā pasaules iekārtojumā, ko mēs ieraugām, tajā dzīvodami. Mēs, Šai saulē dzīvodami, it kā sapņojam vaļējām acīm. Viss ir kā kāda vīzija, kas radīta, kairinot mūsu jutekļus: redzi, dzirdi, ožu utt., bet šis sapnis vai vīzija ir skaists, un tas turpināsies arī pēc nāves. Tomēr to vienu mēs nešaubīgi nojaušam, ārējā pasaulē vērdamies, – tajā valda kāds LIKUMS.

*Un tad ir jāsaka , ka, pasaulē dzīvojot, ierauga to, ko acis grib redzēt,
jo katrs redz to, ko domās nes.*

Ja domas lielas – redz visu, ja sīkas – tikai sevi.

Kas rīkojas brīnumainā pasaulē

Pasauli rīko Dievs, Laime un Māra.

Dievam dieviņ`i aizgāja,
Ar Laimiņu runājot,
Kam būs mirt, kam dzīvot,
Šai baltā saulītē.

Grib Dieviņis šo zemīti
Ar ūdeni sličināt:
Mīļa Māra Dievu lūdza,
Ap galviņu glāstīdama.

Dievs kā pasaules dvēsele, Māra kā pasaules augums un Laime kā pasaules tapums roku rokā rada visu esmi un norisi.

Pasaule ir sakarīga visu lietu un parādību vienība. Nekur tik daiļi kā dainās nav apdziedāti trīs galvenie dotumi, no kuriem sastādās visa Šī saule un Viņsaule. Senais latvietis nav nodevies mistikai, bet personificēšanai un arī mūsdienās filozofi un psihologi ir nonākuši pie atziņas, ka dievi un dieves dzīvo mūsu psihiskajās struktūrās arī tad, ja tos ignorē un mēģina iestāstīt, ka cilvēks atrodas visu lietu centrā.

Roberts Mūks: «...latvietis nav sevišķi ieinteresēts metafiziskos prātojumos par «pēdējām lietām»; viņš nav arī mistiķis, kas tiecas apvienoties ar Dievu. Tā vietā viņš dod priekšroku estētiskam skatījumam un pietuvojas lietām ar bagātu fantāziju.»*

Citviet: «Palaikam mani nodarbina šķietami provocējošs jautājums: kāpēc latviešiem nav ģēniju? Atbilde varētu būt gaužām vienkārša: mums nav ģēniju tāpēc, ka latviešu tauta kā tāda ir ģeniāla. Ģenialitāte ir inkarnējusies tautas kolektīvajā dvēselē jeb neapziņā, un tā izpaužas dzejnieku un mākslinieku darbos tikai kā atsevišķi talantīgi uzliesmojumi. Filozofijā latviešiem joprojām vēl nav radies neviens ģeniāls domātājs. J.Kursīte to izskaidro ar faktu, ka mūsu tautā mītiskā domāšana vēl pastāvēja līdz pat 20. gs... Mūsu abstraktās domāšanas tradīcijas un leksikons ir radies tikai 19. gs., t.s. abstrakto domāšanu var uzskatīt par sava veida deģenerācijas un visu lietu desekralizācijas produktu. Bet domāt var arī poētiski – poētiskās loģikas rāmjos, nebūt nezaudējot domas skaidrību un precizitāti... Galu galā tas varbūt nemaz nav slikti, ka latvietis nav izkopenis intelektu tik tālu, lai spētu producēt Kantus un Hēgelus... Vai tad labāk nav būt ģeniālai visai tautai? Gulties un celties «zem Dieviņa kājiņām», respektīvi, ja latviešu mitoloģija nav šķirama no viņu psiholoģijas, tad var droši teikt: paliksim vien turpat, kur esam bijuši kopš aizseniem laikiem, – latviskajā nirvānā vai, precīzāk, nepārtrauktā ceļā uz nirvānu.»**

Vienkārša un sarežģīta reizē ir pasaule un tās notikumu norise. Te dievturīgai zinātnei un dievturīgai prātniecībai rodas visplašākais darba lauks. Tam jēdzienu valodā jāstāsta mūsu prātam tas, ko dzeja tēlos radījusi mūsu sirdī. Zināšana lai nāk talkā mūsu atskāršanai un vēl jo brīnumaināk parāda Dieva rīkoto pasauli.

Visi rīkojas pasaulē – gan cilvēks, gan Dievs, bet Dievs rīkojas ar prātu– domu, turpretī cilvēks, vairākumā gadījumu, bez prāta, kaut arī Dievs prātu devis.

* Roberts Mūks. Ceļā uz Rietumu nirvānu – caur Latviju, 110. lpp.

** Roberts Mūks, turpat, 111., 112. lpp.

*Tas, par ko runā dainas,
ir ne tikai gaišs, bet arī tumšs –
Kas Jods, kas citi tumši spēki*

Kas ir Velns
Kāds ir Velns
Kas ir Jods
Kas ir Naktaļas
Kas ir ļauni ļaudis
Kas ir skauģis
Kas ir ragana
Kas ir burvis

Pasaku tēli
Kas ir pūķis
Kas ir citi pasaku tēli
Sumpurnis
Vilkatis
Lietuvēniju

Kas ir Velns

Velns ir veļu valsts būtne no zemiem dvēseļu līmeņiem.

Sasatika Dievs ar Velnu
Vidū jūras uz akmeņa:
Kažociņi briku braku,
Zobentiņi šmigu šmagu!

Tautu dēla pagalmā
Pieci velni zem akmeņa.
Man Pērkona kumeliņš:
Visus piecus saspārdīja.

Dainās minēts Velns, minēta arī Velna māte, Velna bērni un Velni daudzskaitlī.

Latvju Velns nelidzinās elles valdniekam Sātanam kristīgajā mitoloģijā. Velns ir ļauns, bet tomēr lētīcīgs un naivs. Vārda pēc Velns ir rada veļiem, bet tautas apziņā – zemākiem veļiem. Velni šķiet ļauni veļi, bet veļi ir Zemes Mātes ziņā.

Senskandināvu VALLAHALLA ir mirušo valstība jeb VEĻU VALSTS.

Velna mājvieta purvs, ezers, zem akmeņiem.

Velns ir arī liellopu sargātājs un Tam pašam pieder ganāmpulki.

Ar Velnu un Velna māti cīnās Dievs, Pērkons un cilvēki. Pār Velnu gūst uzvaru ikviens rijnieks, nemaz nerunājot par Dievu un Pērkonu. Velns nekad nav bijis nepārvarams Dieva pretinieks. Pērkona laikā Velni slēpjoties zem akmeņiem un apgāztiem traukiem. Velns bīstas no krusta. Paeglis un pilādzis – līdzeklis pret Velniem un citiem ļaunajiem, jo «kadegam, sērmokšlam krustiņš ogas galiņā».

*Pretstati ir visā, arī šajā jomā, un cilvēkam jāzin,
ka tumsa radīta, lai viņu pārbaudītu, lai viņu mācītu, – tā ir dzīves skola, kas
jāiziet katrai dvēselei, pirms tiks svēta un mērīta Tai saulē.*

Kāds ir Velns

Velns ir ļauns un neglīts.

Ēdat, govīs, pura zāli,
Nedzer't puru ūdentiņu:
Velna bērni piebradāj'ši
Spalvainām kājiņām

Barga bija vīramāte,
Ar zobiem guni šķīla.
Velnam devu pilnu sieku,
Lai norāva vīramāti.

Velns nav pilnīgs ļaunuma iemiesojums – Velni ir nerātņi, muļķīgi, neglīti. Viņi rauj, ņem, kar, žņaudz, spaida, krata, dīda, atsper un dara vēl citus nedarbus. Velns pasakās ir līdzdarītājs pasaules radīšanā, bet viss notiek Dieva parraudzībā. Velns pievāc Dieva nesāņemtās dvēseles. Velns bieži

piesaukts dusmās un sašutumā. Velnam tik tumša nakts. Bieži velns ir tēlots vācu (muižnieka) tērpā un izskatās kā smalks KUNGS. Šādi kungi ir smalkās, parasti melnās drēbēs ģērbusies. Kungs vai melns kungs minēts daudzās pasakās.

Mūsu mitoloģiskais priekšstats par Velnu atšķiras no citu tautu un reliģiju priekšstatiem – Velns nav tik ļauns, kādu mēs to redzam citās reliģijās. Kristīgās ticības laikā kungi un vācieši saukti par Velna kalpiem un muiža, muižas rija un vācu Rīga – par elli. Lai gan elle ir indoeiropiešu vārds (norv. Hel, sansk. Hala – zeme; ūdens u.c.), tomēr tikai kristīgās ticības laikā tā iztēlota par moku vietu grēciniekiem.

Velna dzīvnieki – pūce, ķirzaka, tārpi; koks – apse.

Prof. K. Straubergs: «Velni savilkās melnus, garus svārkus zelta kņopēm un spožiem, spožiem zābaciņiem, spiciem papēžiem, piesprauda katrs sev dimanta zvaigzni un nu ņēmās dancot un lakstoties ar raganām.»*

Kas ir Jods

Jods ir dvēseļu valsts būtne.

No Dieviņa ratus ņēmu
Tumsā braukt sētiņāi,
Klusu tek Dieva rati,
Nedzird Joda kuceniņi.

Ko tie Joda suņi rēja,
Jūrmalē gulēdami?
Saule brauca miglu dzēst
Uz sudraba ezeriņa.

Jods ir ļoti veca mūsu teiksmu būtne un sākumā turēts par gaismas pretstatu un tumsas iemiesojumu. Dziļi senatnē Dievs atskārsts kā gaisma, tad Jods bijis Tā pretstats. Vārda pēc Jods ir rada lietuviešu Juodas – tumšs, melns. Jods nav tas pats, kas Velns. Jods nav daudzīnāts kopā ar elli, To arī nevajā Pērkonis, no Tā neaizsargājas ar krustu utt.

Jodam ir arī suņi un zirgi, kādi Velnam netiek daudzīnāti.

Vecais Stenders savā vārdnīcā saka, ka Jodi tiekot turēti par karotāju dvēselēm. Tautā runā, ka, tiem kaujoties, pie debesīm parādoties kāvi.

Dainās minēts Jods, minēta arī Joda māte, Joda bērni, Joda meita.

Jods ir pasaules tumsas spēks aiz viena iemesla – karš nav Dieva doma un karā kautas dvēselītes ir melnas un nav baltas. Kas ir PRET gājis, ir melns, kas PAR savu stāvējis – balts, bet galā visām dvēselēm nav miera, jo vienas nav savu mūžu līdz galam dzīvojušas un ar svešām asinīm sevi nomelnojušas, bet otras ir no tās sugas – visu, ko dara, – dara savtīgos nolūkos. Tā nu galā visas šīs dvēseles ir Joda melnumā un tādas tās klīst debesu velvē.

* Roberts Mūks, Latvju ve* Prof. K. Straubergs, Latviešu buramie vārdi, 2.sēj., 509. lpp.

Kas ir Naktaļas

Naktaļas ir tumsas biedi.

Tumseniņe, Naksneniņe,
Labu viru nemaitā,
Labu viru nemaitāji,
Laba vira kumeliņu!

Tumsaliņa, Naktaliņa
Traucē manu kumeliņu.
Sauseglīte ceļmalā
Traucē pašu Naktaliņu.

Cilvēks nemīl un pat bīstas tumsas – tumsa un nakts turēta par Jauno darbības laiku.

Šīs bailes ir gluži instinktīvas un grūti ar prātu pārvaramas. Tumsā pēc saulrieta skraidījuši visādi mošķi, kas gaismu nepanes. Ceļinieki, kam jāturpina ceļš pa nakti, seguši zirgu ar zvaigžņotām segām, jo Naktaļas bīstoties no zvaigžņu zīmes. Par Naktaļu nav daudz dainu. Šķiet, Naktaļas ir Joda sievišķīgā daļa. Bet latvietis vienmēr zināja un dainas par to runā, ka galvenā aizsardzība ir no Dieva un Laimes.

Nesabiju biedējams, ne tumsā traucējams:
Dievs bij' man ceļa draugs, Laime ceļa rādītāja.

Naktaļas ir visi tumsas gariņi kopā ņemot. Tās ir nakts melnumam rada un nakts ir viņu pastaigas un rosīšanās laiks. Tāpēc tā ir, ka katram cilvēkam ir vajadzīgs savs sargariņš, kas spētu pasargāt no nakts bīdiem.

Ļauniem ļaudīm nav savu sargariņu un tāpēc viņus piemeklē

Ļauna diena gan nakts melnumā, gan dienas baltumā.

Dievs sarga tos, kas ir dienas baltumā.

Kas ir ļauni ļaudis

Ļauni ļaudis ir kaitīgi cilvēki.

Kad man Dievs to darītu,
Ko man dara ļauni ļaudis,
Es būt' sen pagūluse
Zem zaļo velēniņu.

Ko var ļaunis man darīt,
Ko manam kumeļam:
Pats es dzimu piektu rītu,
Kumeļš piektu vakariņu.

Ļauni ļaudis kaitē ar valodām, ļauna vēlējumiem un darbiem.

Dainas samērā maz runā par ļaunajiem, zinot burvju likumu: «Kā ļaunu piemin, tā ļauns klāt» vai «ko daudzina – to piedaudzina». Dainās minēti ļauni ļaudis kā tādi, kas kaitē cilvēkiem, līdzīgi ļaunai dienai. Ļauni ļaudis paši labu neredz.

Dažās dziesmās ļauni ļaudis pacelti līdz ļaunumam ar apzīmējumu ĻAUNS.

*Ļaunums ir simts veidos ietērpies, bet ļaunums ir jāpamana –
ar sirdi jājūt, un visu, ko tu dari, – dari, skaistu nodomu un domu vadīts,
tad ļaunums tev ies secen, tāpat kā Ļauna diena un Nelaime.*

Kas ir skauģis

Skauģis ir nenovīdīgs cilvēks.

Skauģīts man nevēlēja
Ne dziedāt, gaviļēt.
Es dziedāju, gaviļēju,
Skauģim sirdi ēdināju.

Man gotiņas pieēdušas
Sagūlušas kalniņā;
Skauģīšam žēlam žēl,
Caur krūmiem raugoties.

Skauģis spēj ar skatu atņemt gausu, tādēļ no skauģa slēpj lopus un labumus. Pret skauģiem cīnās ar asumiem – pīlādzi, krustu. Skaušana skauģim labumu nedod. Dainās skauģis minēts, minēta arī skauģa māte un skauģa bērni.

Prof. K. Straubergs: «Skauģa pazīme ir skaušana, laba nevēlēšana: Skauģis man nevēlēja Ne ūdeņa, ne akmeņa, Dieviņš man novēlēja Visu lietu dievs ir gan. Skauģis man nevēlēja Ne dziedāt, gaviļēt, Es dziedāju, gaviļēju, Skauģam sirdi ēdināju... Skauģis man nevēlēja Laba jāt kumeliņa; Jāj, skauģīti, dadžu krūmu, Es jāš labus kumeliņus.» Un tālāk: «Arī skauģim tāpat neko ļaunu (!) nevēl: Es savam skaudējam Neko ļaunu nevēlēju, Cūku cirpt, kazu jūgt, Vucinenu svilināt.»*

*Skauģis ir cilvēks, kam pie pilnas bļodas acis krīt otra bļodā
un tā krīt, ka neatraujas. Būtu domājis par savu bļodu, bet nē,
tikai par to, kas otram, tikai par to, ko no otra vēl varētu paraut – tas ir skauģis.
Acu slimība, kas pāriet niezē un pēc tam smagā garīgā slimībā.*

* Prof. K. Straubergs. Latviešu buramie vārdi, 2. sēj., 660.lpp.

Kas ir ragana

Raganas ir ļauni cilvēki ar pārdabīgām spējām.

– Kur tu skriesi, raganiņa,
Izplēstiem matiņiem?	Ai ragana, raganiņa,
Rītu tevi dedzinās:
– Skrieš` kaimiņu govu slaukt,
Zilu sulu tecināt.	Vakar cirta apses malku
Triju kungu darbinieki.

Latvietis pazina kā zintēšanu – labdarišanu burvīgā kārtā, tā zavēšanu – ļaundarību burvīgā kārtā, bet ragana vai raganis ir cilvēks, kas spēj otram arī ļaundarīt. Bet viss, ko viņš dara Šajā saulē, viņam atsaucas Tajā saulē, un te pilnā mērā darbojas CĒĻU UN SEKU LIKUMS, kas nebija noslēpums arī pašiem darītājiem. Raganisko mākslu pratēji ar īpašu zāļu palīdzību, kas bija gatavotas no driģenēm, kalmēm u.c. augiem, varējuši atdalīties no sava auguma un aizlidot uz citurieni – tā vēsta pasakas, teikas un nostāsti.

Raganas tautas dziesmās pielīdzina burvjiem: «Sēd blakām, ieblakām, Abi radu bērni bija: Tavs tēviņis burtenieks, Man` māmiņa raganīte.»

Tā pati sakne ir vārdos REDZĒT, PAREDZĒT, PAREĢOT. Šai ziņā arī Laime, kā visu zinātāja, tiek dēvēta par raganīti, bet ar pozitīvu pieskaņu.

Cīņai pret raganām lietoja dažādus līdzekļus, bet galvenokārt stipros vārdus, kas ietverti tautas dziesmu ritmā: «Lai bij vārdi, kam bij vārdi, Man pašam stipri vārdi; Daugaviņu noturēju, Mītu dūru vidiņā.»

1484.g. pāvests Innocents VIII izdod t.s. RAGANU BULLU un izsūta pa visām zemēm spīdzinātājus (inkvizitorus), kam bija jāuzmeklē, jāspīdzina un jāsadēdzina ļaudis, kas ar velniem stājušies sakaros. To viņš dara, atsaucoties uz 2. Moz.gr. 22,18. Dominikāņu mūki Kremers un Springers 1487.g. izdod raganu tiesāšanas rokas grāmatu RAGANAS SITAMAS (Malleus maleficarem). Pēc tam iesākās visā Eiropā drausmīga raganu dedzināšana, kurā galu dabūja daudz viedu un nevainīgu ļaužu arī mūsu zemē – BURTOŅI, PAREĢOŅI un visi ar zintēšanas mākslu apveltītie Dieva ļaudis.

Kas ir burvis

Burvis ir cilvēks, kas dara ļaunu un labu netieši – ar vārdiem un darbiem.

Viens pats vecs vīrs,
Tas bija buris,
Tas būra dangā
Ar alus kannu. | Bur man burvji, zog man zagļi,
Nevar mani izpostīt:
Burvjiem devu apšu sulu,
Zagļiem augstas karātavas. |
|--|--|

Tautas dziesmā minētais burvis vairāk kaitē nekā dara labu.

Tautas dziesmas noraida arī labuma gūšanu ar buršanu. Pret burvjiem cīnās līdzīgi kā pret skauļiem un raganām. Burvjiem lūko arī iztapt, lai iegūtu labvēlību, bet galvenais sargātājs – pats Dievs. Tautas dziesma teic:

Bur man buri, skauž man skauži, nevar mani izpostīt:
Dieviņš taisa dzelzu sētu apkārt manu mājas vietu.

*Burvis ir viedais, kas visas zināšanas izmanto tikai sava labuma gūšanai,
bet Dievs tādus soda ar mokām Tamī saulē, ja nepārļiek visu citās rokās; ja pār-
ļiek, tad iet pelavu vērtē, bet netiek mocīts. Katrs burvis lai lemj pats, vai ir vērts
burties vai nav. Te padoms nederēs, jo varu grib daudzi,
tikai katrs citādu ceļu iet, lai to iemantotu.*

Pasaku tēli

Kas ir pūķis

Pūķi ir mantas rausēji.

Malu, malu visu rītu,
Siekam kaudzes nenomalu:
Pūķis tup aiz rijiņas,
Siekā rudzus gausināja.

Pūķis vilka rudzu sieku
Pār bāliņa pagalmiņu.
– Ņem , brālīti, krusta kokus,
Dzen to pūķi atpakaļ.

Pūķis dainās minēts kā mantas, naudas, labības vilcējs.

Prof.K.Straubergs: «Velns vai ragana arī pārvēršas par pūķveidīgu nezvēru ir ugunīgs...viņš nāk aukā ietīnēs...Ja pūķim dvēsele atvēlēta, tā pēc nāves paliek par pūķi... Pūķa pircējam jāatsakās no dieva...Pirkšanas vieta parasti Rīga. Pārdevējs ir melnais vīrs, savāds kungs, svešais...Cīņa ar pūķi un aizsargāšanās rāda tos pašus cīņas līdzekļus kā pret velnu un viņa kalpiem.»*

Pūķis tautā vēl saukts vilcis, vilķis, lunģis. Latgalē – pučs, smaks u.c.

Pūķa tēlam kā simbolam pozitīva pieskaņa ir tautām, kuras ir no Austrumiem – tur pūķis ir Dieva zirgs. Austrumu pūķim ir gara aste un maza galva, un tas atgādina komētu lidojumā.

Mūsu tautai pūķis ir bez mēra lielas alkatības simbols. Mūsu pasaku pūķim ir liela galva un maza aste. Esības telpas izpratnē tā ir slikta zīme. Maza galva ir tiem, kam ir Dieva padoms. Savukārt tie, kas dzīvo bez Dieva padoma, krāj visu savā atmiņā un audzē smadzeņu tilpumu, bet jēgas nekādas. Te vietā būtu teikt – kam nav Dieva padoma, tam visa gudrība jānēsā līdzī. Galva ir, lai to stalti un lepni nestu, nevis piebāztu ar visādiem viedokļiem, kuros nav ne miņas no Dieva domas.

*Pūķis ir pasaku un teiksmu tēls, bet tie, kam piemīt pūķa daba, ir nelabojami
savā alkatībā – visu grib sev, no kā arī cēlies pūķa tēls.*

Kas ir citi pasaku tēli

Citi pasaku tēli ir sumpurnis, vilkacis, lietuvēns.

Nedod, māte, dēlam gaļu,
Kas no puīša, dienas zagļa?
Dūmiņos pakarams,
Sumpurņiem izdalāms.

Pazinu panāčus
Vilkatas bērniņus:
Pirmie ķērās
Pie gaļas bļodiņas.

Sumpurnis

Dainās maz minēts. Tas ir teiksmains, plēsīgs puskustonis. Tie esot līdzinājušies cilvēkiem ar suņa galvām, kas plosījuši un ēduši cilvēkus.

*Sumpurnis ir tēls, no dzīves ņemts, – kam nav cilvēcīgas sejas – tam suņa purns vien ir, bet tikai žēl suņu, kuriem jācieš cilvēku sliktās iedabas dēļ,
un tāpēc šo tēmu neizvērsīsim plašumā.*

Vilkatis

Dainās arī ir maz minēts. Vilkači bijuši cilvēki, kas pratuši pārvērsties vilkos. Teikas par vilkačiem ir izplatītas visās tautās. Mūsu tiesu aktīs no 1692. gada ir ziņas par vilkaču tiesāšanu. Latviju bija izdaudzinājuši kā vilkaču zemi, kas nebūt neatbilda patiesībai. Visu Eiropas tautu teikas un nostāsti runā par vilkačiem. To izmantoja kā ieroci, lai kārtējo reizi vērstos pret viediem ļaudīm.

Šajā sakarā Prof. K. Straubergs raksta: «... viss iepriekšējais dod iespēju arī otra motīva ticamībai... arī norādījumu, ka ar burvjiem viņi nav saskaņā – vilkacis nokož burvi... Burvji ēdot ar velniem ellē, bet vilkačiem tas aizliegts... Pēc nāves vilkačus paglabājot kā citus cilvēkus; viņu dvēseles nākot debesīs, bet burvjus paņemot velns. Vilkači nekalpojot velnam, jo atņemot to, ko burvji sanesuši; velns tos neciešot, sitot kā suņus, jo viņi patiesi arī esot dieva suņi; ja viņi neatzagtū velnam svētību, tā pazustu pasaulei.» **Un citviet:** «Mēģinājumi izskaidrot pārdabiskās būtnes tās saista parasti ar velnu, šīs būtnes uzlūkojot par velna transformācijas veidiem... Šāds izskaidrojums rada šo būtņu pamatjēdziena pārveidošanu, tām zaudējot seno neatkarīgo īpatnību.»*

*Vilkatis ir laba zīme tikai tiem, kas saprot tā nozīmi.
Mēs zinām, ka vilks ir «Dieva suns» un mūsu senči zināja,
ka par vilkačiem varēja pārtapt tikai tie, kam Dievs tādu varu bija devis.*

* Prof. K. Straubergs. Latviešu buramie vārdi, 2. sēj. 525–527. lpp.

*Un tie tad arī varēja sodīt tos cilvēkus, kuriem bija pārlietu ļauna daba.
Vilkaci par ļaunuma iemiesojumu nosauca tikai un vienīgi kristīgā baznīca
un izveda cīņu pret ļaudīm, kam Dievs tādu spēju bija devis.*

Lietuvēni

Dainās minēti nedaudz. Pēc nostāstiem, lietuvēni esot nozumētu bērnu dvēseles.

Aizsardzībai – piecstūrainis krusts, kas uzvelkams vienā paņēmienā.

*Lietuvēni ir ne tikai mazu bērnu nozūmētās dvēselītes, bet lielākoties zemo
elementāļu klātbūtne Šīs saules telpā. Tie gūst apmierinājumu tikai tad, ja var
kaitēt ļaudīm un lopiem. Bet tas, ka to spēks ir sīks, – zināms no aizlaikiem.
Kas dzīvo ar Dieva padomu – to nemoka lietuvēni, bet cilvēks, kuram nav Dieva
aizsardzības – atvērts visiem pasaules mošķiem.*

Šajā nodaļā pieminētie pasaku tēli – pūķis, sumpurnis, vilkacis, lietuvēns dievestībā neietilpst, bet mākslā tie reizēm noder kā ierosinājumi.

Par cilvēku pasaulē

*Kā cilvēks nācis
Kas ir cilvēks
Kas ir augums
Kas ir dvēsele
Kas ir velis
Kā top mūsu dvēseles pasaule*

Kā cilvēks nācis

Cilvēks piedzimst no Dieva, Māras un vecākiem.

No debesu nosalaižu
Ar sudraba virvitēm
Mīļas Māras šūpulī,
Māmuliņas klēpīti.

Mīļas Māras istabiņa
Pilna sīku šūpulīšu;
Kad to vienu kustināju,
Visi līdzīgi ligojās.

No Dieva ir visa pasaule, bet cilvēks ir Dieva daļiņa.

Gars, liels būdams, ir cilvēkam dots, lai līdz Dievam izaugtu. Kas to saprot, tas izaug, un Dievs ir viņā, bet, kas neaug, paliek kā sīks gariņš, un arī Dievs tādu neredz, jo tikai tiekšanās uz gaismu ir Dieva cilvēka daba.

Kas tiecas uz tumsu, tam jāiznīkst, jo Dieva pasaule ir harmoniska.

*No Dieva viss – gan gaisma, gan tumsa, lai cilvēkam ir ar kosalīdzināt,
bet jāiet uz gaismu – tas ir Dieva ceļš, tā ir Dieva doma.*

Kas iet uz tumsu, tam lemts izzust un tad pārtapt, lai atkārtotu to, ko varēja veikt iepriekš. Un tā notiek tik ilgi, līdz cilvēks to saprot un iet uz gaismu.

Tāpat kā zāle aug pret gaismu – nevis uz zemi, bet uz debesīm.

Kā cilvēks nācis, tā ies, bet uz šīs zemes paliks viņa labie darbi, domas un Esības telpas izpratne, ko viņš pūrā atstās savai ģimenei un tautai. Kas dzīvo plaknē, tas labāk nebūtu nemaz nācis, jo nav jēgas ne pašam, ne citiem, ne Dievam.

Cilvēka dzimšanas un rašanās noslēpumu gleznaini pauž dainas.

Tas nākot no pašam debesīm Māras šūpulī un mātes klēpī. Rašanās noslēpums ir lielākais dabas brīnums, kur dzīvā cilvēkā apvienojas vienkopus gars un matērija. Ir jābrīnās, kā maza sēkliņa var saturēt sevī plānu lieram organismam. Ir jābrīnās arī, ka pēc dzīvības plāna arī nedzīvā zeme var pārvērsties stādos, dzīvniekos, cilvēka augumā. Cilvēka rašanās, augšana un miršana ir dziļš un neizdibināms noslēpums. Šis noslēpums saista visu dzīvo dabu vienā lielā draudzē, kam kopēja viena un tā pati dzīvība.

Kas ir cilvēks

Cilvēks sastāv no dvēseles, veļa un auguma.

Sirsniņ', mana dvēselīte,
Tautu dēla rociņā;
Kauli vien vazājas
Pa bāliņa pagalmiņu.

Ko tu dziedī, leļa bērns,
Ne tev kaulu, ne dvēseles:
Man ir kauli, man dvēsele,
Man jaukā valodiņa.

Pēc latvieša atskārtuma, cilvēks nav tikai auguma un dvēseles kopība vien, bet starp šiem abiem ir vēl kaut kas trešais, ko pēc nāves dēvē par veli, leli u.c. Šis uzskats pastāvēja ne tikai latviešos, bet tā domāja arī citas sentautas, piem., senie ēģiptieši sauca dvēseli par BA, bet veli par KA. Tamlīdzīgs uzskats pastāv arī vēl šodien indiešu un citu tautu reliģijās.

Dvēsele un iztēle ir veids kādā cilvēks atrodas pasaulē. Savukārt pasaule savā daudzveidībā atklājas tikai vārdos un valodā. Un tā varētu turpināt, bet galvenais, ka cilvēks ir tādu garīgu un fizisku īpašību kopums, kas tam ļauj pilnvērtīgi piedalīties Dieva laistajā pasaulē.

Cilvēks pazīst pasauli tāpēc un tikai tāpēc, ka viņa dvēsele ir cieši piesaistīta pasaules dvēselei, kas ir dabas vislielākais brīnums, jo tā apvieno visas lietas un ir visam centrs, kā aplis, kura centrs ir visur un aploce – nekur. Un katrs centrs – katra lieta un būtne – ir dvēseles apdzīvota. Tāpēc cilvēkam sava identitāte jāmeklē vienotībā ar visu esošo, bet nevis atdalītībā no tā.

Cilvēks ir liels un mazs.

Ja ir Dieva cilvēks, ir liels, ja cilvēks bez Dieva – maziņš.

Bet vēl svarīgi, ka cilvēks ir ar savas tautas Dievu garīgi tuvs, ne pakampis citu no citas pasakas un lepni klanās kā maziņš, kā muļķītis uz puļķīša, kā viens joka ķipars, ko var raustīt, kas un kā grib. Lūk, arī atbilde – zini, ko dari, zini, kam dari, zini, kas ir, ja dari tā vai citādi. Bet, ja dari tikai to, ko tev liek, kā liek, – tad mazs esi un tur neko nevar darīt ne Dievs, ne...

Kas ir augums

Augums ir Māras piešķirtā daļa.

Paldies saku Dieviņam,
Kas man` daiļu audzināja:
Ves`las manas kājas, rokas,
Dižens, skaistis augumiņis.

Patieš` gribu i dzīvot,
Nepalaist augumiņu:
Patieš` mani māmuliņa
Šūpojusi, auklējusi.

Dvēsele nevar atskārst ārpusauli citādi, kā vien caur augumu. No tā, ko augums pasniedz dvēselei, tā mīlojas, top pilnīgāka un uzceļ ar laiku savu pašpasauli, kas paliek pāri, augumam bojā

ejot. Tamdēļ varam teikt, ka augums ir dvēseles audzinātājs un tāpēc nav palaižams, bet kopjams un godā turams.

Anatomi un biologi zina, cik ārkārtīgi sarežģīts ir cilvēka augums. Šī brīnišķīgā ierīce radīta, lai apkalpotu dvēseli, kamēr tā viesojas uz Māras zemes. Viss, kas ir mūsu prātā un sirdī, nokļūst tur tikai caur augumu. Dvēsele var noģīst ārpusauli tikai klausoties, skatoties, ožot un garšojot. Visas iegūtās sajūtas dvēselei nāk tikai caur augumu, kam ir acis un ausis.

Un tā, katrs cilvēks atrodas viņa paša radītā paradīzē vai pašradītā ellē, jo viss rodas un dzīvo cilvēkā – kā labais tā ļaunais – pateicoties cilvēka domu spēkam un iztēlei.

Augums ir Māras zemes viela, kas ienāk Māras gādībā un aiziet Māras gādībā.

Augums ir Māras tiesa, kas pārtop jaunās Māras pasaules būtņēs,

un viss ir Dieva apgarots un Māras mīļots.

Kas ir dvēsele

Dvēsele ir Dieva piešķirtā cilvēka daļa.

Spoža zvaigzne notecēja
Pie līgavas namdurvīm:
Tā nebija spoža zvaigzne,
Tā bērniņa dvēselīte.

Jūrā gāju naudas gūt,
Saujā nesu dvēselīti:
Balta bija jūras nauda,
Dārga mana dvēselīte.

Dvēsele ir tikpat netverams jēdziens kā jautājums, kas ir Dievs. Laviešu dievestības uztverē dvēsele ir dievišķā daļa cilvēkā. Dvēseles galvenā īpašība ir dzīvība. No Dieva – kā zvaigzne – dvēsele iekrīt līgavas klēpī, lai iedzīmtu vielā, dzīvotu Šajā pasaulē un pēcāk, pieredzējumu bagāta, atkal atgrieztos, no kurienes nākusi.

Dvēsele ir dievišķākais, tīrākais, labākais cilvēkā. Dvēsele, būdama dievišķa, ir sākums mūsu cilvēciskajam ES. Tamdēļ dainas dzīvības vietā vienmēr saka dvēsele. Bet ne dvēseles, ne dzīvības būtība vēl nav izdibināma un tāda laikam arī paliks uz mūžiem, lai kā arī nopūlētos zinātnieki un prātnieki.

Rainis ir teicis: «Dvēsele ir to domu summa, ko viņš domājis. Šīs domas ir kustība, un kustība ir nemirstīga, tā ir dvēsele.»* Un vēl: «Dvēseļu ceļošana taču nav nekas cits kā nemītīga pilnveidošanās. Mēs ņemam pilnveidošanos no debesīm un pārvietojam uz zemes, tā visa Atšķirība.»**

Dievs ir devis dvēselei iespēju atspoguļot ne tikai iedzīmtās vecāku raksturīgās īpašības, bet uztvert sevī arī apkārtējo vidi. Ārējiem apstākļiem – gan labiem, gan ļauniem – ir liela ietekme uz cilvēka dvēseli, bet dvēselei ir iespējams pretoties sliktiem iespaidiem, apstākļiem un palikt tīrai un neaptraipītai. Dvēsele necieš traipus un ilgojas tīrības: «Tīra mana dvēselīte kā tērauda gabaliņš!» Nelāgi dzīvojot, dvēsele var sagandēties tā, ka ar grūtībām tā nonāk līdz Dieva namdurvīm, t.i., sastopas

* Rainis, Kopotie raksti, 24. sēj., 130. lpp.

** Turpat, 144. lpp.

ar dievišķo. Palīdzēdams uzturēt dievišķo saskaņu pasaulē, cilvēks neaptraipa savu dvēseli ar ļauniem darbiem – visa viņa dzīve paceļas augstākā, cēlākā līmenī, un viņš pats kļūst dievājs. To māca latviešu dievestība, kuru kopdami latvieši ir izveidojuši savu latvisko dzīvesziņu.

*Dvēsele ir pati skaistākā no visa, ko Dievs radījis.
Tā ir balta un mirdzoša, bērnam piedzimstot, bet tu, cilvēk, to sargā
no melnuma, tumsas un citām nejaukām norisēm, jo tikai dvēsele ienāk pa Dieva
vārtiem. Viss cits paliek uz Māras zemes kā viela, ko izmanto Dievs savai
pasaules celtnei un arī tev, cilvēk.*

Kas ir velis

Velis ir auguma un dvēseles starpnieks jeb auguma neredzamais dvīnis.

Kas tur daiļi gaviļēja
Kapu kalna galiņā?
Tā māsiņa gaviļēja,
Veļu govis ganīdama.

Lietiņš lija saulītē,
Velānieši kāzas dzēra:
Mans bāliņš jauns nomira,
Veļās ņēma ligaviņu.

Velis saista kopā dvēseli un augumu, jo paši tie ir pārāk dažādi un nespēj apvienoties. Velis ir it kā otrs augums, bet no daudz smalkākas vielas. Tas ir cilvēka auguma dvīnis, kas sastāv no divainas staru matērijas. Velis ir gan dzīvam, gan mirušam cilvēkam. Cilvēka dzīves laikā augums un velis ir saistīti viens ar otru nešķiramā vienībā. Tāpēc arī latviešu senā dievestība atzīst, ka cilvēka velim ir divējāds mūžs – Šai saulē un Aizsaulē. Tālāk par Aizsauli velis nenonāk. Tajā saulē iet tikai cilvēka dvēsele, kas aizejot no Aizsaules pamet tur savu pēdējo ģērbu un tālākā ceļā ir brīva no visiem zemes valgiem un saistībām, ja vien...atbrīvotā dvēsele nesaņem uzdevumu atgriezties, lai veiktu kādu īpašu uzdevumu, kas parasti ir tikai Dieva ziņā.

Roberts Mūks skaidro: «...runājot par mirušajiem lieto dažādās vietās un arī vienā un tai pašā vietā dažādus nosaukumus: gari, gariņi, ilģi,... nelaiķi, pauri,... urguči, vecīši, veļi, velēnieši. Viszīmīgākais no šiem vārdiem ir VELIS...Bet kas tad ir velis?... velis ir dvēsele, kas uzturas vidū starp garu un matēriju. Tā ir subtīla, imagināla «viela», kas savieno divas abstrakcijas: tīri garīgo un rupji materiālo...Katrai dvēselei (lasi: velim) ir sava astrālā miesa. Dzīve veļu valstī ir zemes dzīves turpinājums.» *

Un vēl: «Velis pats par sevi vēl ir instinktīvi saistīts ar šo (fizisko) pasauli, tas ir piesaistīts jutekliskām atcerēm un alkām...Veli vai dvēseli dažreiz var arī redzēt... arī viņā saulē ir vairāki attīstības slāņi vai loki.» **

Dainas nekad nerunā par dzīva cilvēka veli, bet gan tikai par veli, kas palicis pāri, augumam satrūdot. Aizsaulē velis dzīvo ilgi un palīdz palicējiem Šai saulē uzturēt dzīvu mirušā piemiņu un izkārtot sadzīv atbilstoši ieraistai Dieva kārtībai. Jo tālāk pagātnē cilvēks aizgājis, jo mazāk ir dzīvajam, kas atceras viņa izskatu, sejas vaibstus, augumu, gaitu, bet tas nenožīmē, ka velis beidzis pastāvēt. Tas

* Roberts Mūks. Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā, 12. lpp.

** Turpat, 14. un 15. lpp.

nav zudis, tikai kļuvis grūtāk apjaušams, neskaidrāks, kā kurš katrs no liela attāluma skatīts apveids. Šādi mēs apzināties savus senčus. Velis visumā dzīvo tik ilgi, cik ilgi ir ļaudis, kas to piemin un atcerās. Tāpēc daudzas tautas ir glabājušas pieminējušas savus senčus līdz pat simtajai paaudzei, tā vairojot sadarbību starp ābām Saulēm.

Auguma dvīnis velis ir padots citādiem dabas likumiem nekā augums un dvēsele. Senie norvēģi šo auguma pavadoni dēvējuši par fulgja – Folgerin. Pēc nāves tas atgriežoties atpakaļ mūžam dzīvajā dabā, jo velis pieskaitāms matērijai, nevis dvēselei. Ar fizikas un ķīmijas palīdzību ir pierādāma šāda ēteriska divatnieka līdzdarbība auguma norisēs.

Latviešu dievestībā veji turēti godā, un veju laikā jeb Dievainēs viņus aicina ciemos, sarīkojot goda mie-lastu. Saime, kopā sanākdama, cildina aizgājēju veikumus, jo, godinot veļus, tiek godināti paši aizgājēji.

*Velis, lelis ir kā putns, kas lido virs zemes šīs,
un putni ir starpnieki starp cilvēkiem un Dievu. Pasakās ir bieži minēti cilvēki,
kas prot putnu valodu, tikai pasakām reti kurš tic šodien. Tiem, kas tic, ir vieglāk
dzīvot, –tiem katrs putns zarā runā un visas lietas notiek ar Dieva ziņu.*

Kā top mūsu dvēseles pasaule

Cilvēka iekšpasauli darina dvēsele ar prātu un jutekļiem.

Acis, acis, mute, mute,
Tiem div' labi gribējās:
Mute – labu kumosišu,
Acis – greznu pasaulgti.

Ai saulīte, tu bij' balta,
Dod man savu baltumiņu;
Ai Laimiņa, tu bij' skaista,
Dod man savu skaistumiņu.

Redze, dzirde, tauste un citi jutekļi ietekmē mūsu dvēseli no ārienes. Mēs uzņemam tos kā skaņas, smaržas un krāsas, bet prāts ir dvēseles celtnieks, kas iespaidus krāj, kārtu un pārstrādā, – tas nav vis kungs, bet kalps dvēseles mājās. Visa pasaule šķiet mums grezna tikai jutekļu un prāta dēļ. Šis greznums ir tikai mūsos, mūsu pašu šķitums. No ār pasaules caur jutekļiem mēs saņemam kairinājumus, no kuriem dvēsele ceļ iekšējo cilvēku ar viņa īpašo iekšpasauli, kas ir pilna skaņām, krāsām un priekiem.

Iekš pasaules celšana notiek pēc mēriem, ko noteic gods un kauns. Tā ir īpaša dvēseles sajūta, kas jaunākajā laikā tiek dēvēta par SIRDSAPZIŅU. Tā ir tikumiskas dzīvošanas mērogs. Viss, kas darīts pret sirdsapziņu, ir nepareizs un var būt kaitīgs cilvēka iekš pasaulei, it īpaši nākamajā dzīvē. Tādēļ nav vienalga, kā mēs še dzīvojam.

Rainis ir teicis: «Domas, ka ar prātu vien pietiek, ir valdošās, bet taisni tādēļ maldošās». *
Kā arī: «Un nezināmais aizvien ir mistiskais un dievišķais. Bet sašaurināties un baidīties no domāšanas nozīmē pazemināt sevi un mistisko. Mēs tik ļoti labprāt sašaurināties aiz iedzīmtas garīgas kūtrības». **

* Rainis, Kopoti raksti, 24.sēj., 415. lpp.

** Turpat, 428. lpp.

*Tava dvēseles pasaule top ar tavu domu, cilvēk,
top ar tavu prātu, top ar Dieva palīgu, bet tikai zini, ka tavai dvēseles pasaulei
jāpiedod mirdzums, un to tu vari tikai pats.*

*Par sevi rūpējoties – tā būs spoža, par tautu – mirdzoša.
Tad lem pats, kā par to rūpēties, bet Dievs mīl dvēseles, kas mirdz.*

Par mūža dzīvošanu

*Kas ir mūžs
Kā iedalīts mūžs
Kas ir Mūža Mātes
Kāds ir šis mūžs
Kam der mūža ieradumi
Kas ir mūža godi
Kāds ir pirmais mūža gods
Kāds ir otrs mūža gods
Kāds ir trešais mūža gods
Kam dzīvojot nav jāsarieb*

Kas ir mūžs

Mūžs ir cilvēka dzīve pasaulē.

Kuru druvu nodruvāju,
To ielaidu rudenī;
Kuru dienu nodzīvoju,
To ielaidu mūdiņā.

Daudz dieniņu mūžiņā,
Cita tāda, cita šāda:
Cita jauki pavadīta,
Cita gauži noraudāta.

Mūžs ir cilvēka dzīvošana Šai saulē. Ar dziļu vērību un uzmanību latvieši izturējušies pret sava mūža dzīvošanu, saprazdami, ka nekas nevar būt cilvēkam svarīgāks un vērtīgāks par viņa mūžu.

Latvju dzīvesziņā – zinātniski pamatotā ziņu kopumā – ir ietverts viss cilvēka mūžs. Lielākā daļa tautas dziesmu apraksta šo mūža ritējumu un satur lietišķus ieteikumus un padomus, kā mūžs jādzīvo. Baron-tēvam tamdēļ nācās mūža ritumu ņemt par pamatu visu tautas dziesmu sakārtojumam.

Mūžs – tas ir ceļš, ko var iet divējādi:

var iet pa ceļa malu, var iet pa ceļa vidu, var iet lokoties, var iet nelokoties, var iet klanoties, var iet neklanoties. Nu, es ietu pa vidu, nelokoties un neklanoties, bet tu izvēlies pats, kā tev tas ceļš ejams! Arī tu vari iet tā kā es, bet vari tā, kā iet arī rietumi, – aiz naudas, aiz varas, aiz tumsas, bet ne aiz sava Dieva, savas tautas tikumus – Dieva likumus – saredzot.

Kā iedalīts mūžs

Mūžs jādzīvo abās pasaulēs.

Divējāda saule tek,
Tek kalnā, tek lejā;
Divējāds mans mūžiņš
Ar to vienu dvēselīti.

Šī saulīte, šī zemīte,
Še atnācu ciemoties;
Viņa saule, viņa zeme,
Tā citam mūdiņam.

Mūžs iesākas Šai saulē un turpinās Viņsaulē. Dvēseles atnāk Šai saulē, te iemiesojas augumos, dzīvo zemes mūžu, uzceldamas pa to laiku ap sevi ar auguma palīdzību jaunu viņpasaulīgu atmiņu pasauli, un beidzot šķiras no miesīgā auguma. Tālākais mūžs norit vēl neizdibinātos apstākļos, un, salīdzinot ar laicīgo zemes dzīvi, tas ir mūžīgs. Tamdēļ mūža dzīvošana Šai saulē tiek dēvēta par ciemošanos, kas nekad nav ilga. Šajās zemes viesībās dvēsele iegūst visu sava turpmākā mūža saturu, jo zemes mūžā uzceļ pamatus aizkapa mūžam. Ar to Dievturība atbild uz vienu no smeldzošākiem jautājumiem: kamdēļ mēs dzīvojam šajā pasaulē.

Mūsu senči apzinājās Visuma uzbūves likumsakarības visā tā daudzveidībā un arī CAURVIJU PRINCIPU – visuma daļu Šīs saules un Viņsaules savstarpējo mijiedarbību.

Dainās Šī saule simbolu valodā tiek dēvēta par Daugavas šo krastu – labo krastu, bet Aizsaule par Daugavas pretējo – kreiso krastu, un Daugava simboliski kalpo kā šķirtne starp abām pasaulēm.

Ivars Viks: «Tautasdziesma ir tautas sacerēta dziesma par ikdienas priekiem un bēdām, kā teicis K.Barons, no šūpuļa līdz kapam. To valoda un saturs saprotams katram. Dainas, pasakas un arī daļa teiku sacerētas simbolu valodā... Garamantu simbolus nav izdomājuši kādī atsevišķi cilvēki. Tas ir paša Visuma, t.i, Dieva, enerģētisko telpu informācijas pārraidis kodu pielāgojums mūsu valodai.. Šie simboli palīdz mums saņemt no Viņsaules un Aizsaules tās ziņas, ko sūta mirušo senču gari – veļi. Šī simbolika palīdz izprast zīmes, ko saņemam ar visas dzīvās radības – putnu, zvēru, koku, ūdens – palīdzību, kā arī sapņos vai citādos redzējumos.»*

*Jāsaka, ka mūžs Šajā saulē ir cieši saistīts ar Aizsauli un To sauli,
kas izpaužas visādos veidos, ko nevar ne vārdos izteikt, ne rakstos aprakstīt.
Katrs cilvēks to ir jutis kaut reizi, tikai kurš to saprot, kurš liekas nesaprotam –
viss no dvēseles lieluma atkarīgs. Vēl jāsaka, ka zinātnei nekad nebūs pieeja šiem
Dieva apcirkņiem, jo Dievs eksperimentus neatzīst, jo tā notiek,
ka visu, ko zinātne atklājusi, pirmkārt ir izmantojuši pret cilvēku.
Tā tas ir šodien, bet mūžīgi tā tas nebūs...*

Kas ir Mūža Mātes

Mūža licējas, auklētājas un glabātājas ir Mūža Mātes.

Ai Laimiņa, Mūža Māte,
Apsa–pati–domājies:
Ja liec grūti uzaugot,
Liec vieglāki dzīvojot.

Māte, māte, mana māte,
Ne tā mana Mūža Māte:
Tā saulīte, tā zemīte,
Tā ir mana Mūža Māte.

Mūža Māte ir jauks latviešu reliģiskās dzejas vārds un tēls. Ar to sumina mūža svarīgākās veidotājas: **MĀRU, mĀti un LAIMI**. Māra ir kā neredzama, bet visur klātesošā māte Šajā saulē un veļu valstī jeb Aizsaulē. Mūsu katra paša Māte auklē un lolo mūsu mūža bērnu dienas, ieaudzinādama mūsu sirdis un prātos to krietnumu, kas vajadzīgs tālākai mūža dzīvošanai. Tomēr ar laiku mūsu mātes nomirst un nomirstam arī mēs paši, un ar laiku beidzās arī Māras, kā Veļu Mātes darbošanās laiks, tad mūsu mūža turpmākā glabātāja ir nezināmā Viņsaule. Laime kā mūža dievība ir tā, kas noteic mūža ritumu Šajā saulē un Viņsaulē, ar ko arī ieguvusi Mūža Mātes vārdu.

*Visa mūža garumā cilvēkam līdzās ir mātes,
un tikai mātes mīlestība spēj uzburt tik krāšņu pasauli, ka prieks tajā dzīvot.
Tikai mātēm ir tā daļa, kas dod spēku pastāvēt un būt cilvēkam ar lielo burtu.*

* Ivars Viks. Mūsu dižā senatne, 486.–487. lpp.

Tas ir no Dieva lemts, ka mātei ir garīgi liela loma cilvēka dzimšanā, tapšanā un mūža dzīvošanā, un viss tāpēc, ka sievietei lemts ar sirdi just, ne ar prātu vien virzīt visus notikumus.

Kāds ir šis mūžs

Šai mūžā ir labas un ļaunas dienas.

Divas dienas mūžiņā:
Viena laba, otra ļauna.
I labo, i ļauno,
Abas divas jādzīvo.

Saulīt balta laizdamās,
Aiznes manas nopūtiņas;
Ritā agri uzlēkusi,
Atnes jaunu Dievpalīgu.

Mūžs var būt patīkams un nepatīkams. Nepatīkamo mūžu mēs saucam par ļauno un grūto, turpretī patīkamo – par vieglo un lēto. Tomēr nākamā mūža pašpasaules celšanai vienlīdz noderīgas kā labās, tā ļaunās dienas. Cilvēka pieredze un pārdzīvojums būs nepilnīgs, ja tas būs piedzīvojis tikai labas dienas vien. Parasti labais mūžā stāv zināmā līdzsvarā ar nepatīkamo – kas grūti aug, tas viegli dzīvo! Tomēr jācenšas labās un ļaunās dienas liksmi dzīvot, nicināt grūtības. Latviešu Dievturība māca neatsacīties no mūža dienām zemes virsū, lai kādas tās arī būtu, un censties dzīvot tā, lai dvēsele iegūtu dziļus un saderīgus pārdzīvojumus. Līdz ar to latviešu Dievturība ir liksmākā reliģija starp pasaules reliģijām.

*Šis mūžs un tas mūžs – ir viena mūža divas puses –
ir redzamā un neredzamā, bet abas ir tavs mūžs. Redzamā ir tava mūža iespējas,
ko tu veido pats, neredzamā – sekas, ko arī tu pats esi veidojis.
Tās ir viena mūža divas sejas – šī mūža seja ir tā mūža sejas spogulis.*

Kam der mūža ieradumi

Ieradumi kārtu un atvieglo dzīvošanu.

Tā dziedāju, tā raudāju,
Kā es biju ieradusi:
Es nevaru ļaužu dēļ
Grozīt savu valodiņu.

Izmākusi, ieradusi,
Tad vēl gāju tautiņās:
Drīz mācēju pati iet,
Drīz ar otru drīzināt.

Lai mūsu pieredze kļūtu dziļāka, atskārtumi skaidrāki, pārdzīvojumi sirsnīgāki, jāturas pie ieradumiem. Ieradumi ar laiku pāriet tautas paražās, kas kārtu ļaužu dzīvi no paaudzes uz paaudzi. Ieražas tādēļ arī dēvē par tradīcijām, jo vecāki tās nodod bērnu bērniem.

Ieradumi, tradīcijas glabā daudz laba un dzīvei nepieciešama. Ja nebūtu mantotu ieradumu, tad visu dzīves gudrību nāktos atrast katram pašam, bet atsevišķa cilvēka mūžs ir par īsu, lai to pagūtu. Tamdēļ jāpiesienas kādam garākam mūžam, un tāds ir tautas mūžs.

Tauta ir mūžīga, ja vien Nelaieme tās mūžu nepārtrauc. Valoda, zeme, gudrības u.c. piederējuši mūsu tautai jau pirms mūsu pasaulē nākšanas un uzkrātas tautas mūžā. Mēs visu to mantojam no savas tautas, papildinām dzīvodami un nododam tālāk saviem bērniem.

Mūža ieradumi ir svarīgi tev, cilvēk.

Ieradumi ir kā cimds uz rokas, kā svārki mugurā – vai nu tie pieguļ un labi izskatās, vai ir nepiederīgi un jāatmet. Bet grezno tevi tādi ieradumi, kas no tautas pūrlādes ņemti, un tie citi, kas no svešām kultūrām nākuši, būtu jāatmet kā nederīgi.

Kas ir mūža godi

Godi ir svinīgas paražas mūža sākumā, vidū un beigās.

Godam dzimu, godam augu,
Godam gribu padzīvot:
Godam mans augumiņš,
Vai ir liels, vai ir mazs.

Es savā mūžiņā
Trīs reizītes alu daru:
Piedzimdams, nomirdams,
Līgaviņu pārvezdams.

Lai mūža dzīvošana būtu tīkama un daiļa, to rotā svinīgām ieražām svarīgākos dzīves brīžos. Tādi brīži ir mūža iesākums, mūža drauga ņemšana un aiziešana mūža mājā – Viņšaulē. Svinīgās un zintīgās darbības, kas apliktas ar mūža godiem, pacilā mūsu sirdi un ļauj lieku reizi pārdomāt par mūža dzīvošanas svarīgumu. Daudzas godu paražas ir zintnieciskas, jo ar tām cenšas cilvēka mūžu ietekmēt uz labu. Godos apvelk goda drēbes, runā godu valodas, dzied greznās godu dziesmas un pilda godu ieražas. Latviešu mūžam bez trim godiem ir vēl svētīti citiem notikumiem.

*Visi mūža godi ir godam jānosvin,
lai valda prieks un labs piemērs nākamai paaudzei. Prieks iet roku rokā ar godiem, kas godīgam cilvēkam ir nesis laimes un pilnskaņas nozīmi. Viss ir patiesi ļoti skaisti, ja prot skaisti nodzīvot, un godi ir tikai atskaites punkts par skaisti nodzīvotu laiku cilvēka mūžā.*

Kāds ir pirmais mūža gods

Krustabas ir pirmais mūža gods.

Krustatēvs, krustamāte,
Nesiet mani pie krustiņa,
Man` gribēja tēvs, māmiņa
Bez vārdi`ņa audzināt.

Nāc, Māriņa, pati dzert
Maza bērna krustabās:
Tu pirmāja atnesēja,
Tu pirmāja šūpotāja.

Krustabas ir piedzimuša bērna uzņemšana dzimtas un radu pulkā.

Šis gods ir saistīts ar ļoti senu tautas paražu. Par bērna dzīvību un nāvi lēma dzimtas piederīgo un radu sapulce, vecākiem nepiedaloties. Tas notika aiz tiem apsvērumiem, ka nedrīkstēja pieļaut, lai dzimtā ienāktu kroplīgi vai garīgi nepilnvērtīgi bērni. Arī karā izspēkotas sievietes bērns bija jāliek malā, lai tautai būtu spēks iet nākamībā. Kad nolēma, ka bērns audzināms, to iemērca gan ūdenī, bet tūdaļ atkal izcēla saulītē, dievojoties pret Dieva Zelta krusta zīmi to sargāt un glabāt. Krustabas parasti notika devītajā dienā pēc piedzimšanas un turpinājās divas dienas.

Krusts pirmtautās jau sen ir bijis svēta sargātāja zīme.

Krustabas ir pirmais un galvenais gods.

Te gods tiek parādīts Dievam, Laimei, Miļai Mārai un arī Pādei – Radības dievei un, protams, mātei ar tēvu, bet bērnam ir tikai tas gods būt godinātam, lai viņu varētu ievest ļaužu ciltī. Viss ir bērnam sagatavots, lai ceļš būtu skaists, – gan Laimes klātbūtne, gan Miļās Māras klātbūtne, gan Dieva klātesamība dod visiem lielas cerības par izdošanos. Un viss izdodas, ja bērns ir labs skolnieks savām mātēm, kas izved viņu līdz pusaudža gadiem un tālāk. Viss izdodas, ja sirds ir par teicēju un bērns ir tāds, kas to dzird un saprot.

Kāds ir otrs mūža gods

Vedības ir otrs mūža gods.

Istabiņa, Goda Māte,
Gaida goda gaidīdama:
Gaida manis izvadot,
Bāliņam ievēdot.

Kas še būs, kas nebūs:
Skaliem pīta istabiņa!
Vai še būs brāļam kāzas,
Vai māsiņu izdosim?

Reizi mūžā vīrs ņem sev mūža draugu – tā ir vīrieša un sievietes mūžu saistīšanās vienā kopīgā mūžā, kur līgava ar precinieku te tiek LĪDZINĀTI un sader būt draugi uz visu mūžu.

Ar šīm godībām tiek nodibināta jauna ģimene. Noslēgtais līdzinājums nav šķirams, izņemot gadījumus, kad to grib pati Laime t.i., kad jaunais vājā nelaiķes un nedienas. Latvieši domājuši, ka Laime jau iepriekš katram izraudzījusi mūža draugu. Šai ziņā vedībām ir dziļš reliģisks saturs. Kāzas parasti ilgušas trīs dienas. Tās apdziedātas aptuveni 13 000 pamatdziesmās.

*Vedības ir galvenais mūža gods. Ko atvedīsi – tāds mūžs būs jādzīvo,
tāpēc latvieši šim godam veltīja daudz pūļu. Te visa sākums – te visa gals.
Un to zin katrs, ka stipra ģimene ir arī stipra tauta.*

Kāds ir trešais mūža gods

Bēres ir trešais mūža gods.

Visi gailīš', dziediet,
Diena vidu palaizdami;
Visi radi, i nāciet,
Mani veļos vadīdami.

Bēra goda negaidīju,
Nevelēju galdautiņus:
Veļu Māte, tā gaidīja,
Tā velēja galdautiņus.

Bērēs tiek apbedīts nelaiķa augums – nodots Zemes Mātei, kas dēvēta arī par Kapu Māti, Veļu Māti. Kapkalnu dažkārt dēvē arī par Māras kalniņu. Bēres pa senai paražai, tāpat kā krustabas, tikušas turētas divas dienas, un šajā laikā nelaiķis godam daudzina gan dziesmām, gan valodām. Vismaz reizi gadā mirušos atcerējās veļu laikā, kad tiem par godu rīkotas īpašas svinības.

Pie nelaiķa auguma vēl ilgi turas viņa divatnieks velis. Bēru paražās tādēļ ir dažas burvību zintis, ar kurām to saista pie viņam ierādītās vietas.

*Bēres ir noslēgums visiem godiem Šai saulē,
bet kādas cilvēkam bēres – tāds ir viņa mūža ieguldījums dzīvojojot.
Ja viss ir no sirds un patiesi skaisti, tad dzīvojis labu dzīvi. Ja pēc sevis atstājis
tikai pūkus un citādus nakts biediem līdzīgus cilvēkus, tad bērēs tas viss labāk
redzams kā citos godos un svinībās – gan ļaudīm, gan Dievam.*

Kam dzīvojot nav jāsariebji

Dzīvojot nav jāsariebji ne Dievam, ne ļaudīm, ne sev pašam.

Ko Dievam es sariebu,
Ko savai Laimītei?
Pusmūžiņa man dzīvot
Bez maizītes arājiņa.

Vai, Māriņa, mīļa, balta,
Ko es tev sariebos?
Kokam auga atvasītes,
Man neauga lolojumis.

Latvietis pazinis tikai sariebšanu Dievam, ļaudīm un sev pašam. Sariebšana ir nepareiza, aplama un kaitīga izturēšanās, kas nepaliek pasaulē un mūžā bez savām sekām. Sariebšanas sekas atriebjas ļaunuma vai aplamības darītājam. Sariebuma sekas ir neizbēgamas, jo tāds ir dabas likums, tamdēļ latvietis centies tā dzīvot savu mūžu Šajā saulē, tik tikumīgi izturēties, lai nekam nesariebtu.

Latvieši senāk nav pazinuši vārdu GREKS – tas ieviesies dažās tautas dziesmās kristīgajos laikos, bet gluži pārprastā, nekristīgā nozīmē. Tāpat nav arī nekur dainās norādīts par atpestīšanu no grēkiem, pašu galveno kristīgās ticības saturu.

Dzīvojot nesarieb pats sev, jo viss, ko dari – kā mežā sauc, tā atsaucas.

Mežā ir klusi jārunā, jo tur ir arī citas Māras būtnes.

*Ja troksni taisi, tad par lietu, bet citādi dzīvo mierīgi, jo miers ir tas, kas baro,
bet nemiers postu nes.*

*Par dzīvošanas tikumiem
un likumiem*

Kas ir dzīvošanas pamattikums

Kāds ir pirmais paštikums

Kāds ir otrs paštikums

Kāds ir trešais paštikums

Kāds ir ceturtais paštikums

Kāds ir pirmais ļaužtikums

Kāds ir otrs ļaužtikums

Kāds ir trešais ļaužtikums

Kāds ir ceturtais ļaužtikums

Kāds ir vienīgais dievtikums

Kāds ir dzīvošanas pamattikums

Esi labs.

Visi man labi bija,
Kad es pati laba biju;
Visi man ļauni bija,
Kad es ļauna cēlājiņa.

Vēl' man labu, es tev arī,
Tad mēs miļi dzīvosim.
Ko mēs abi dabūsim,
Kad mēs ļaunu vēlēsim?

Tikums un likums ir viens un tas pats.

Kas dzīvo pēc tikuma, tam likums ir tikumīgs.

Tādēļ ir Dieva doma, – ja esi gaismai rada, tad dzīvo saskaņā ar savas tautas tikumu un tautai radi likumu, kas saskan ar tās tikumiem. Un tā ir galvenā doma. Mūsu senči ir pūrlādē krājuši no tiesas labus tikumus, tad esi gudrs un godīgs, ja lemts tev likumus tautai rakstīt, tad lai šie likumi saskan ar tikumiem. Nedrīkst nevienā vietā no tiem atkāpties ne savas muļķības dēļ, ne citu spiediena rezultātā. Valoda tautai pirmajā vietā, zeme – otrajā, vienotība – trešajā un viss kopā – galvenais. Nevienu nevar atmest, nevienu nevar pazaudēt, nevienu nevar nodot muguras lokanuma dēļ. Tas viss tautai, lai izdzīvotu, tas viss tautai, lai dzīvotu, tas viss tautai, lai uzplauktu un mirdzētu tā, ka citiem acis apžilbst, kā Saulē skatoties.

Kā satvars visiem tikumiem ir minams pamattikums – esi labs. Cilvēkus, kas visvairāk bija iekrājuši lietiskos un garīgos labumus, senāk dēvēja par LABIEŠIEM.

Labuma jēdzienā ietilpst pareiza izturēšanās pret sevi, citiem un Dievu. Labums tiek turēts par augstāko sasniedzamo mērķi kā lietiskās, tā garīgās vērtībās. Tā aizbildnis un devējs ir pats Dievs.

Brastiņu Ernests ir teicis: «Tikumības mācības jeb ētikas teorija rāda trijus virzienus, kuros var darboties ļaunu tikumiskā griba. Šie virzieni iet iepretim Dievam, sev pašam un citiem».*

Labs ir domāts labs sev, savai dzimtai un savai tautai.

*Ja labs sev, tas ir par maz, ja labs sev un dzimtai, būs mazāks ļaunums,
ja sev, savai dzimtai un tautai – būs labi gan tev, gan Dievam tu būsi tikams.*

Tā visa gudrība!

* Brastiņu Ernests. Latviskās Latvijas labad, 173. lpp.

Kāds ir pirmais paštikums

Esi gudrs.

Ai dzīvīte, ai dzīvīte,
Pie dzīvītes vajadzēja
Vieglu roku, vieglu kāju,
Laba, gudra padomiņa.

Gudra mana māmuliņa,
Gudri mani audzējusi.
Gudru ņemšu līgaviņu,
Savas dzīves kopējiņu.

Gudrība ir pats pirmais tikums, jo negudrā prātā visi labie tikumi un padomi top ačgārni un var pārvērsties netikumus. Bez gudrības paliktu nesaprasti un nepiepildīti visi pārējie labie tikumi, tamdēļ gudrība jāuzlūko par pašu pirmo tikumu. Gudrība ir labumu un vērtību atziņa, tā ir mērķu un nolūku izpratne. Visa tikumiskā dzīvošana ir cenšanās labo un vērtīgo iegūt, bet slikto un nevērtīgo atnest. Tikai gudrība noteic cilvēka pareizo izturēšanos pret sevi, citiem cilvēkiem un Dievu. Neviens cilvēks nepiedzimst gudrs. Gudrība pieņemas, prātam attīstoties un pašam mācoties.

Gudrajam cauni dzīt, aķīlam vāverīt,
Gudram tēva dēliņam tēva zemi paturēt.

Esi gudrs sev, savai dzimtai, savai tautai.

Esi gudrs, lai tava darbība nes tikai augļus, bet nevis postu, un Esības telpa būs ar tevi. Tu iesi pats, tu būsi pats, un Dievs būs ar tevi, jo tikai tam atveras Esības telpas vārti, kas domā, analizē un dara visu, lai no tā ceļas lielākais labums.

Kāds ir otrs paštikums

Esi darbīgs.

Ne ar miegu laba biju,
Ne ar bargu valodiņu.
Ar darbiņu laba biju,
Ar jauko valodiņu.

Acis darba izbijās,
Rokas darba nebijās:
Rokas darba nebijās,
Zinājās padarīt.

Darbīgums ir tikums, ar ko vienmēr varējusi lepoties latvju tauta. Rosīgums un darbīgums ir vajadzīgs visu pārējo tikumu turēšanai un labo nodomu pildīšanai.

Darba tikums prasa dvēseles un auguma spēju nodarbināšanu, lai gūtu virsroku pār savu dabu savas iekšpasaulē. Tikumības pienākumi uzliek cilvēkam daudz darba ne tikvien paša dēļ, bet arī tautas, mākslas, valsts, zinātnes un reliģijas labad. Sekodami darba tikumam, mēs sasniegsim bagātību garā un mantās.

Kā zināms, darba veiksmi latvietis guvis no paša Dieva.

Dari ar apdomu, lai darītais nes lielāko labumu.

Darīt darīšanas pēc neviens šai pasaulē nav nācis. Darītais pārvēršas labumā vai ļaunumā. Lai viss, ko tu dari, ir lielākais labums, kāds vispār var būt, bet tur, kur slikts darāmais, – roku klāt neliec. Tas viss par darīšanu, bet darīt ir goda lieta katram. Kas dara, ir visiem labs, kas nedara – kaitē visiem un arī sev.

Kāds ir trešais paštikums

Esi daiļš.

Daiļa sēta arājam
Pašā kalna galiņā;
Visapkārt liepu koki,
Vidū ziedi ābelītes.

Glīti, meitas, dzīvojiet
Liela ceļa maliņā:
Gludu galvu, baltu muti,
Tīru namu, istabiņu.

Dainas pauž, ka daiļuma centieni ir tikums.

Tauta ticējusi, ka netirā, nemazgātā mājā Dievs neiegriezoties. Reti kāda cita tauta centusies tik neatlaidīgi sasniegt daiļumu savā dzīvē kā latvieši. Daiļš darbs, daiļa valoda, daiļa dziesma ir bijušas augsti turētas vērtības. To nav varējusi kavēt pat tā lielā nabadzība, kurā tautu bija iedzinuši tās kaklakungi. Daiļa dzīvošana noteikti ietilpusi latviešu tikumiskajā dzīvē, turpretī citu reliģiju tikumības iet daiļumam secen. Pēc mūsu tautas daiļuma atziņām turpmāk ceļama latviskā estētika un latviskā māksla, kas izdaiļotu mūsu valsti un dzīvi.

Daiļis bija tautu dēlis, daiļi savas kājas āva;
Stundu šķind zelta pieši, no kumeļa nolēcot.

Esi daiļš, daiļš ne seja, bet dvēselē, jo seja ir tik daiļa, cik daiļa ir dvēsele.

Kāds ir ceturtais paštikums

Esi liksms.

Spodra saulīt' i lēkdama,
Jo spodrāka rietēdama:
Līksma māsiņ' i augdama,
Jo liksmāka dzīvodama.

Priekš Dieviņa apņēmos
Noskumusi nedzīvot.
Gan gulēšu noskumusi
Apakš zaļa velēniņa.

Dainās pats Dievs tēlots kā liksmības un prieka aizbildnis.

Šim tikumam nav nekā kopēja ar izpriecu. Tas ir tikums, kas liek pārspēt bēdas un sirdēstus. Uz prieka pretstatu – bēdām un skumjām latvietis raudzījies kā uz ļaunumu, ko atnesusi Nelaime, ļauna diena vai ļauni ļaudis. No bēdām ir jāatraisās, jo tās ir netikumīgas, tādēļ ka sagrauž cilvēku. Senāk latvieši dažādiem līdzekļiem lūkojuši bēdas remdēt – atrast Rāmavu. Par labāko līdzekli bēdu remdēšanai no laika gala turēta dziesma.

*Līksms ne liksmojot un plostojot, bet liksms no dvēseles pilnības,
liksms no laimes, ko sniedz mīlestība pret visu dzīvo, kas ir ar tevi.
Tur dvēseles skaistums, arī mīlestības atklāsmes.*

Kāds ir pirmais ļaužtikums

Esi mīļš.

Bāleliņi, bāleliņi
Kā tie sila balodiši:
Ļaudģm lieli brīnumiņi,
Kā mēs mīļi dzīvojam.

Ai kaimiņi, nāburdziņi,
Kā mēs mīļi dzīvojam!
Uguntiņas vien aizgāju,
Trīs naksniņas pārgulēju.

Mīlestības pamatā ir dvēseles jūtas, kas tiecas uz saistīšanos ar citām dzīvām būtnēm. Pēc gudrības, daiļuma, darba, liksmes – var ikviens censties savrup, bet mīlestībā vienmēr jāmeklē kāds otrs. Mīlestības pretstats ir bardzība, un dainās redzam, ka tai būtu jāizzūd, ieviešoties mīlestībai.

Visas reliģijas turējušas mīlestību par pašu pirmo tikumu, kam jākārto ļaužu sadzīve. Latvieši mīlestību atzinuši vispirms savējo vidū. Ģimene un radi bijuši tuvākais loks šim ļaužtikumam. Aiz ģimenes un radiem, kā zināms, sākas tauta un cilvēce. Naidis reti kad turēts par mīlestības pretstatu, jo ģimenē un savējo vidū tā nemaz nevarējis un nedrīkstējis būt.

Apkār sevi vien dziedāju, apkārt savu kumeliņu,
Svešus ļaudis nepieņēmu, lai netapu ienaidā.

Runājot par mīlumu, kam būtu jāvalda divu cilvēku starpā, ir jāizvērtē atskatoties uz mūsu senču dievišķo pasaules redzējumu un kārtību.

Arī Rainis ir par to rakstījis: »Es lasu tautas dziesmas un redzu, ka gluži citāda mīla nekā mēs saprotam. Seksuālisms bez seksuālisma. Mans ideāls tur jau ir bijis. Tas jāpropagandē un jāceļ augšā. Tā skaidrība tika sagānīta».*

Līdz svešiniekiem un svešautiešiem mīlestības tikums parasti nav sniedzies, jo ar tiem attieksmes kārtojis kāds cits ļauztikums, proti, saderība, kas slāpējusi naidošanos un karus.

Esi mīļš, bet ne ar katru. Esi mīļš, bet ne bez iemesla. Esi mīļš, bet tam, kas to ir labi sapratis un tā arī dzīvo. Tas ir mīlums, ar gudrību saistīts.

Kas katram mīļš – tas beigās ir muļķītis.

Kas mīļš ar gudrību – tas mīļš Dievam.

Kāds ir otrs ļauztikums

Esi saderīgs.

Es ar savu bāleliņu
lgi naida neturēju:
Namiņā sasabāru,
Istabā saderēju.

Droši gāju, nebēdāju
Lielajos Dieveros:
Zinu savu lēnu prātu
Ieterēmi saderēt.

Saderības tikumam parasti jākārt attieksmes ar svešākiem ļaudīm un citām tautām. Atsevišķo cilvēku, ģimeņu un tautu rūpestiem gadās daudzreiz naidīgi sadurties, tā ceļas nesaderība, kas pārvēršas naidā un top par lielu dzīves ļaunumu. Saderībai jāšarga ļaudis no naidīgām cīņām, ja vien aiz tām nestāv kāda svēta patiesība, par kuru jākaro.

Sabiedrībai jāveicina savstarpēja piekāpība un atsacīšanās no pašlabumiem vispārības dēļ.

Cits – jaunāks vārds saderībai ir draudzība, kas dainās maz lietots. Draudzība liek palīdzēt un dot, lai nekas netraucētu mieru un satiecību. Šeit sākas nākošais ļauztikums – devība.

Esi saderīgs ar savu ģimeni, saderīgs ar savu dzimtu, saderīgs ar savu tautu, bet neesi saderīgs ar to, kas tevi pazemina, kas ir nesaderīgs pats.

* Rainis, Kopoti raksti, 24. sēj., 608. lpp.

Kāds ir trešais ļaužtikums

Esi devīgs.

Dod, Dieviņi, kalnā kāpt,
Ne no kalna lejiņā:
Dod, Dieviņi, otram dot,
Ne no otra mīļi lūgt.

Arājiņa ligaviņa,
Dod maizītes atraitnei:
Dievs atdos arājam
Pa vadziņas galiņam.

Devība ir atsacīšanās no savējā par labu otram. Var otram atdot ne vien savu mantu, bet arī savus spēkus un zināšanas. Devība bijusi latvietī ieaudzināta jau no pašas bērnu kājas. Godībās devību mēdz parādīt ar dāvināšanu, mešanu, ziedošanu, veltīšanu. Augstākais devējs ir pats Dievs, tamdēļ devībai un ziedošanai piešķirta reliģiska nozīme, ko izteic paruna: «Dots devējam atdodas.» Arī viesos latvietis nemēdza iet «tukšu roku».

Pretstatā devējam stāv sīkstulis un skauģis. Skaudība ir nekrietnākais netikums, jo tas visvairāk kavē dažādu labumu vairošanos un labklājības pieņemšanos. Tautas dziesmās skauģis turēts tikpat kaitīgs kā ļauns burvis. Devības tikumu daudzina it visas reliģijas.

*Esi devīgs, bet dod ar prātu – dodot gūtais neatņemams.
Bet, ja dosi bez prāta, – ļaunuma vairāk kā labuma.*

Kāds ir ceturtais ļaužtikums

Esi taisnīgs.

Taisnu ceļu es staigāju,
Taisnas pēdas pakaļā.
Ne man kauna priekšā bija,
Ne valodu pakaļā.

Ej, bāliņ, taisnu ceļu,
Runā taisnu valodiņu,
Tad ij Dievs palīdzēs
Taisnu ceļu nostaigāt.

Taisnība pamatojas prasībā, lai katrs darītu tā, kā vajag, lai ikviens dabūtu to, kas tam pienākas, lai viens otram nedarītu pāri.

Latvietis grib dzīvot kā LĪDZĪGS LĪDZĪGOS un šo vienlīdzību negrib liegt pat saviem naidniekiem.

Valstī taisnību kārtoti likumi, bet tie nav piepildāmi bez taisnības tikuma sirdī. Tikumiskos likumus dod **sirdsapziņa, tiesiskos – valsts**. Sirdsapziņa izceļas no kauna jūtām, un tamdēļ dainas bieži mēdz atgādināt šo kaunu, kura dēļ mēs vairāmies no netaisna un ļauna. Latviešu tautai nācies daudzreiz pieciest netaisnību, it īpaši no iekarotājiem. Par tiem tautas dziesmas runā ar īgnumu un sašutumu. Taču netaisnība cenšas izlīdzināties, un pāridarījums atdarās ļaundariem. Pretstats taisnībai ir meli un nepatiesais.

Rainis ir teicis: «Mēs esam zīdīti ar meliem un baroti ar nepatiesību kopš jaunības... jāparāda, ka meli sāk attīstīties jau bērnā un jaunieši un kā tālāk dzīvē savā gaitā visu cilvēku nemanot sapin un nogremdē melos, līdz viņš pats to vairs nezina un nejut, kļūst filistrs un melus tur par patiesību.» **Un tālāk:** «Filozofiskās sistēmas, dogmas bieži ir vienīgi pārpratumi.»

Un citviet: «Vēsturi allaž rakstījis uzvarētājs un bagātnieks vai viņa sulainis...Es meklēju patiesību ar visu varu, saņemot pēdējos spēkus, pie tam neko nesaudzēju...Es sapīku par patiesību, kas mani turēja par muļķi, neturēja mani par nobriedušu, jo es biju lepns uz to, ka tik neizmērojami smagi un sāpīgi biju cīnījies, lai atrastu patiesību...Es novērsos no šīs patiesības, jo tā nebija taisnīga un tāpat arī nevarēja būt īstā patiesība.»*

*Taisnīgs tu būsi tad,
ja taisni iesi, taisni domāsi, nelieksies, nepārdosies par naudu.
Esi tāds, kas citiem ir kā brīnums – kur ir ēna, tur tevis nav!*

Kāds ir vienīgais dievtikums

Esi dievbijīgs.

Dari, dari, baleliņi,
Dari, Dievu bīdamies:
Pacietīšu, ko dariji,
Atdarišu dzīvojot.

Bīsties Dievu, sveša māte,
Nenicini bārenītes:
Bārenītes asariņas
Maksā zelta gabaliņu.

Dieva bijāšana izpaužas godbijībā pret visu labo un tikumīgo, kā arī Dieva iestādīto likumu ievērošanā.

Dievišķos likumus neturot – sarielj Dievam un ļaudīm. Ļaunums un pārestības, ko nodarām citiem, pa lielākai daļai atmaksājas, jau dzīvojot Šai saulē. Latvieši tic, ka tas, kas ļauni dzīvojis, vismaz grūti mirst. Tur, Viņsaulē, ļauno darbu sekas atriebjoties vēl stiprāk nekā šeit. Netikumīga dzīvošana tiešām var sabojāt mūsu pašpasauli, kurā būs jādzīvo nākamam Tās saules cilvēkam. Vienīgi dievbijība var darīt cilvēku dievāju un laimīgu šajā un viņā dzīvē. Dievbijība kā tikums nosaka daudzas rīcības, kas apgarotas ar godbijības un cieņas jūtām. Dievbijība cilvēku spilgti atšķir no dzīvniekiem.

*Vienīgais dievtikums ir – esi dievbijīgs,
bet neķer Dievu no citas pasakas. Labi ir, ja cits Dievs ir tev tikams, bet būs vēl
labāk, ja tu mīlēsi savas tautas Dievu, kas nav viens un tas pats.*

* Rainis, Kopoti raksti, 24. sēj., 53. lpp., 59., 62., 63 lpp. sēj.

Par cilvēka varu

*Kas ir vara
Kādas ir varas
Kam der Padoma vara
Kur liekama vara
Kas ir buršana
Kas ir zintēšana
Kas ir zavēšana
Vai drīkst otram ļaundarīt
Kas glābj no ļaunu burvju varas
Kam pieder augstākā vara*

Kas ir vara

Vara ir Dieva dota spēja darboties un darbināt.

Šim parāvu, tam parāvu,
Grūtas dzirnas daiedama;
Šur varīte, tur varīte
Man nolēca dzīvojot.

Balti bija kunga dēli,
Man varītes vilcējiņi;
Vēl jo balti Dievadēli,
Man varītes devējiņi.

Vara lielus darbus dara. Vara ir tava un Dieva vara.

Ja esi ar savu varu apveltīts – būsi liels vīrs, ja ar Dieva varas velti – tad būsi mūžīgs un cēls, un liels. Bet tikai viens padoms – neraujies pie varas, ja ir tikai savtīgi nolūki. Būsi pats par sevi kungs – būsi arī labs diezgan.

Pie varas var nākt tie ļaudis un tikai tie, kam rūp tautas lietu augsti turēt, nevis pašam augstā krēslā savu tukšo dienu likt.

Vara, varēšana ir Dieva brīnums, ko, tāpat kā dzīvību, mēs nespējam izskaidrot. Viss, kas iedarbināts, ir Dieva augstākās varas darbības rezultāts.

Vara izpaužas darbībā, kustībā. Viss, kas pārvēršas, tiek varas pārvērsts.

Kādas ir varas

Ir auguma un ir Padoma vara.

Ar varīti jūs, kundziņi,
Ar padomu bāleliņi;
Ar varīti nevarēja
Padomiņu pievarēt.

Ko var kungi man darīt,
Ko manam prātiņam?
Dzelzīm kalta man galviņa,
Tēraudiņa dvēselīte.

Auguma vara savu sākumu gūst dvēseles spējās.

Dvēsele darbojas caur augumu. Auguma vara ir tikai dvēseles jeb domu varas izpausme. To dēvē par fizisko spēku. Cilvēks, tāpat kā visa daba, glabā sevī milzīgus spēkus, ko tas pats vēl īsti nepazīst. Patiesībā ir redzami un ir apslēpti spēki. Apslēptie spēki ir tikai reti zināmi, bet uz zināmi katram. Tos mēdz dēvēt par psihiskiem spēkiem. Domu virtojumi mūsu galvā ir tikpat pierādāmi kā gaismas, elektrības un skaņu viļņojumi, bet tie ir tik smalki, ka grūti tos fiziski novērot. Ar auguma varu mēs kustinām materiālas lietas.

Ar PADOMA vai DOMU VARU mēs iegūstam informāciju par patiesību, kas ļauj, gala rezultātā apvienojot Padoma un auguma varu, darīt brīnumainas lietas.

Padoma vara ir pati vērtīgākā no visām varām.

Kas to saprot, ir lielas varas vīrs, kas nesaprot, – tam ir, kā ir ar varas turēšanu.

Tas labāk no varas lai tālāk turas – mazāk ļaunuma citiem un pašam.

Kam der Padoma vara

Padoma vara vajadzīga dzīvošanai.

Bij manā galviņā
Trīsdeviņi padomiņi,
Visu man vajadzēja,
Ilgu mūžu dzīvojot.

Šo vecami tēvainim
Pērkonlode azotē,
Tas varēja slāpes dzesti,
Dievārdiņus runādams.

Dvēsele var vērst uz sevi Dieva vērību – Dievs tad rada domu, dod Padomu mūsu prātam. Prāta darinātais domu veidols var iedarboties uz vielu un veidot ne vien augumu, bet arī apkārtni. Dzīve ir neaptverama, tā ar savu pagātņi un nākotni atmetas mūžībā. Tās redzamā šīs pasaules pusē ir tikai simbols milzīgam viņpasaules dzīves audeklam. Šo nemanāmo audumu nojauš dzejnieki, pieredz ticīgie un izlieto burvji.

Cilvēks top par to, ko viņš domā, – tāda ir domu vara, tāpēc ir labi labo audzināt valodās un dziesmās un būt labu ļaužu pulkā, jo blakus iespaidam pašam uz sevi cilvēka doma iedarbojas arī uz citiem – tā var atnest tiem labumu vai ļaunumu.

Par Padoma varu ir runāts daudz, bet īsi var teikt tā:

kam Padoms – tam vara, tad būs, kā tautas dziesmā dziedam:

»Dievs, dod mūsu tēvu zemei ziedu laikus piedzīvot,

Ziedu laikus piedzīvot, saules mūžu nodzīvot.»

Kur liekama vara

Vara ir atdodama.

Gāju kultu, gāju maltu,
Nežēloju savas varas;
Tikpat guļ zem zemītes
I varītes žēlotājs.

Pietrūcin man spēciņa,
Atlicin padomiņa;
Kam spēciņš, kam varīte,
Lai ņem manu padomiņu.

Auguma vara izbeidzas līdz ar augumu, bet augums ir dots, lai darītu dvēseli pilnīgu.

Ar auguma spēkiem mēs kērsinām savu dvēseli, tāpēc auguma vara ir visa jāizlieto Šai saulē dvēseles labad. Ar auguma varu mēs pārklājam zemi saviem darinājumiem, radām ap sevi īpašu posumu (kultūru), bet tai pašā laikā apsējam arī neredzamās viņpasaules druvas, kuru ražu paši reiz ievāksim. Līdz ar šīs pasaules darbu taustāmām sekām reizē arī iekšpasaulē nobriest neredzami augļi.

Darbā iegūtā Padoma vara ir jānodod citiem tālāk. Visa mūsu civilizācija un zināšanas ir gūtas nodošanas kārtībā.

*Burvīgā kārtā cilvēks izmanto varu pār sevi un citiem,
labus darbus darot, – tāda vara ir atdodama un vēlama, bet ir varas, kurām
labāk nebūtu bijis nākt pasaulē šajā, bet nomirt jau varas sākumā. Tādas varas
mēs saucam par drūmajiem varas laikiem. Tie nāk un aiziet, bet katra nākošā
vara ir jālieto, ar Padoma varu kopā liktu, – tikai tad tā ir liela vara, tāda, kas
dzīvi skaistu dara, un prieks te ir gara valdnieks, ne baudas.*

Kas ir buršana

Buršana ir netieša varēšana ar vārdiem un darbiem.

Kā nāburgs man darīja,
Tā es daru nāburgam:
Nāburgs manu cūku būra,
Es nobūru ļaudaviņu.

Šam bij vārdi, tam bij vārdi,
Man patiesu stipri vārdi:
Dūru mietu Daugavā,
Apturēju ūdentiņu.

Latvietis visu savu mūžu uzskatīja, ka burvīgā kārtā spēj iedarboties uz Dieva pasauli, būdams pārliecināts, ka mūsu Padoma spēki var iedarboties ārpusaulē kā labā, tā ļaunā virzienā.

Jau Brēmenes Ādams ap 1080. gadu raksta, ka Kurzemē visas mājas esot pilnas ar Dieva prāta zilētājiem un burvjiem. No visām pasaules malām, pat no Spānijas un Grieķijas ejot turpu burties. To pašu par Latgali atkārtu jezuīti.

Svešvārdā buršanu dēvē par MAĢIJU. Ticība maģijai ir tikpat veca, cik cilvēce pati. Buršanu jeb maģiju mēdz šķirot:

- **baltajā** – ko saucam par ZINTĒŠANU;
- **melnajā** – ko dēvējam par ZAVĒŠANU.

Pēdējā laikā to sākusi pētīt arī zinātne, vismaz uzkrājot un pārbaudot notikumus. Jāsaka, ka latvieši šo spēju ir izmantojuši tikai un vienīgi labos darbus veicot – zintējot. Atsevišķi ļaudis piekopa melno maģiju – zavēšanu, bet tos tautā necieta un visādi norobežojās, lai nevairotos ļaunus, lai zavētājs nevarētu ļaundarīt ne laukiem, ne lopiem, ne pašam, ne arī citiem. Latvietim izsenis bija skaidrs, ka ļaundarīt nav labi un par to nāk atmaksa jeb darbojas CĒLOŅU UN SEKU LIKUMS.

*Buršana ir tāda kā maģiska rīcība, bet tikai burot ir jāsaprot,
ka buramais ir kā bumerangs, kas atgriežas ar divtik lielu spēku.*

Kas ir zintēšana

Zintēšana ir labdarīšana burvīgā kārtā.

Visi ļaudis to vien teica,
Ka es liela zinteniece:
Uz akmeni malku cirtu,
Strautā kūru uguntiņu.

Zintnieki, zavetnieki
Tautu dēla vedējiņi:
Jumtu plūca ieiedami,
Sāli meta ugunī.

Baltā burvība jeb zintēšana izlieto Padoma varu labos nolūkos, lai dzīvē palīdzētu sev un citiem. Tā ir pilnīgs pretstats zavēšanai jeb melnajai maģijai, kas cenšas otram kaitēt. Baltajā maģijā palaikam ietilpina dievredzību, nekromantiju un dziedniecību. Latvju burvību dziesmās redzam, ka latvietis zintējis, izmantodams tā saukto analogijas likumu. Pēc šā likuma līdzīgais pievelk līdzīgo. Ar dažām simboliskām darbībām ļaudis centās gūt vēlamos panākumus.

Ar teurģiju jāsaprot tādas darbības, kurās var saskarties ar dievībām. Tādas ir Dieva turēšanas, godu un svinību darbības.

Nekromantija ir dvēseļu un veļu izjautāšana, lai uzzinātu nākotni.

*Arī zintējot jāzin ir Esības telpas likumi,
un ilgi ir jāmokās tiem, kas zintis grib paņemt Tai saulē.
Viss ir jākārto laicīgi, lai aiziešanas brīdis nav aptumšots liekām grūtībām,
bet ir kā putna lidojums Dieva brīnumainajās pasaulēs.*

Kas ir zavēšana

Zavēšana ir ļaundarišana burvīgā kārtā.

Burvi vien, zavetnieki
Tautu meitas panākšņos;
Kungi vien, vagariši
Mūs` brālīša vedībās.

Bori, bori, zavetnieki
Mūs māsiņas vedējiņi:
Durvis krustu ieskaldīja,
Sāli meta ugunī.

Burvis zina, ka zavēšana nav bez savām briesmām pašam bķrčjam. Melnā maģija pastāvēja visvairāk imaginācijā un obsekrācijā.

Imaginācija ir stipra griba kaitēt, skaidra kaites iztēle un nešaubīga pārliecība par zavēšanas iedarbību;

Obsekrācija ir ārējā zavēšanas daļa – zavēšana ar buramiem vārdiem un buramiem rīkiem.

Melnā maģija sevišķi plaši izveidojās kristīgajos viduslaikos, jo tad nostiprinās jēdziens par velniem un atklāti tika apliecināta arī ticība burvjiem un raganām, – tāds bija slavenais Akvinas Toms (1224 – 1274).

Tā nu ir darbošanās, kas nav no Dieva.

Kas to piekopj, ir akls cilvēks, kas redz tikai mirkļa labumu, par mūžību aizmirstot. Viss ir Dieva ziņā, bet ŠO nevada Dievs, bet Dievam gan zināms, kas to vada, un cilvēkam arī nav noslēpums. Tad, pirms ko dari, – domā, ko dari, jo te nu darbosies cēloņu un seku likums pilnā mērā.

Vai drīkst otram ļaundarīt

Kas otram kaitē, tas pats labu neredz.

Kurš kociņis ziemu zel,
Tas vasaru nelapoja;
Kurš otram ļaunu vēl,
Tas pats labu neredzēja.

Līgaviņa, mātes meit',
Nedar' pāri sērdieņiem:
Dieviņš liks tev atraitņu,
Tavus bērnus sērdienišus.

Ja ļauna burvība nerasniedz savu mērķi, tā atgriežoties atpakaļ pie paša zavētāja, bet arī izdošanās gadījumā ļaundari vajā kāds pasaules taisnības likums, kas ļaundarītājam atmaksā citam nodarītās pārestības. Mūsu tauta ilgos pieredzējumos zina šās likumības sekas un brīdina katru kaitēt cilvēkiem un kustoņiem. Ļauni burvi un ļaundari, kā teikts, nelabi un grūti mirstot, kaut tie arī būtu šķietami laimīgi dzīvojuši. Tāpat dainas zina vēstīt, ka «zagta nauda, krāpta manta neguļ pūra dibenā».

Ļaundarīt nevar būt labi – vajag labdarīt!

Un te ir vienkārši vārdi – dari otram to, ko gribi, lai dara tev!

Kas glābj no ļaunu burvju varas

Dievs savējos sarga un glabā.

Lād man ļaudis, bur man ļaudis, Nevar mani izpostīt: Dieviņš taisa zelta sētu Apkārt manu augumiņu.	Tais', Dieviņi, dzelzu sētu Apkārt manu dzīvošanu: Burvis būra, skauģis skauda, Nevēloņa nevēlēja.
--	---

Dieva piesaukšana un daudzināšana patiesi ir labākais paņēmiens, kā izbēgt ļaunumu un panākt labu. Arī šādā vienkāršā daudzināšanā ir sava tiesa burvības, ko tagadējā zinātne izskaidro ar suģestiju un ko pati tā izlieto kā dziedniecībā, tā dzīvē. Un tāpēc neskaitāmās dziesmās nelaimē un grūtībās tiek piesaukts Dievs. Latvietis bijis pārliecināts, ka ar Dieva vārda pieminēšanu vien jau bija gūstama svētība un labums. «Ar Dievu sāc, ar Dievu beidz!» saka mūsu paruna, tamdēļ latvietis dzīvoja, pastāvīgi domādams uz Dievu.

*No ļaunuma sarga tikai Dievs, Māra, Laime,
jo To rokās visi groži, kamēr cilvēka rokās tikai domu groži.*

Kam pieder augstākā vara

Visa varēšana nāk no Dieva.

Augsti dzied cīrulītis Par visiem putniem; Augšāk Dieva varenība Pār visiem ļautiņiem.	Nāc, Dieviņ, pats palidzi Grūta darba padzīvot: Tev, Dieviņ, spēks, varīte, Tev gudrais padomiņš.
---	--

Kā arī cilvēks nepētītu varas un spēka būtību, taču viņam galu galā jāatzīst, ka Dieva pasaule ir visai sarežģīta un grūti izdibināma savu spēku izpausme. Un tomēr mēs skaidri atskārām, ka visas pasaules parādības iztek no viena un tā paša avota – DIEVA, tamdēļ visas varas, kā dvēseles, tā miesas, ir tikai daļiņas no lielās dievišķās pirmvaras. To zinājis latvietis un pastāvīgi tuvojies tai.

*Augstākā vara pieder Dievam un tikai Dievam,
bet tev, cilvēk, pieder pildīt Dieva likumus, kas ir tavi tautas tikumi.*

*Par mūža godiem
un to rīkošanu*

Kas ir krustabas
Kas ir Pādes didīšana
Kā jauniešus ieved pieaugušo kārtā
Kas ir vedības
Kas ir līdzināšana
Kas ir mārtošana
Kas ir bedības
Kas ir vāķēšana
Kas ir izvadīšana
Kas ir bedīšana
Kas ir pēdu izmīšana

Kas ir krustabas

Krustabas ir cilvēka mūža pirmais gods, kad bērnam dod vārdu un ieved dzimtā.

Kam tie zirgi, kam tie rati	Mijā Māra dusmojās,
Pāri visu istabiņu:	Ka neņēmu pirtažās.
Dieva zirgi, Laimes rati	Nāc, Māriņa, krustabās,
Pādes vest baznicā.	Sēdies galda galiņā.

Krustabas – pirmās cilvēka mūža godības – maza bērniņa uzņemšana dzimtā simboliski notika, pielietojot ūdeni un Dieva Zelta krustu, kas ir senā pirmtautu paraža. Paradumi un izdarības, kas pavada latviešu godības, ir tūkstošiem gadu veci (sk. pie sadaļas KĀDS IR PIRMAIS MŪŽA GODS).

No debesu nosalaidu sudrabiņa virvītēm
Mijās Māras šūpulī, Māmuliņas klēpīti.
Lieli bērni brīnījās, kur kur pādīte radījās;
Vecā māte izzvejoja ar sudraba dukerīti.
Kas tur spīd, kas tur viz istabiņas dibenā?
Tur spīdēja zelta krusts, Laimes mātes likumiņš.

Līdz krustabām notiek vēl ne mazāk svarīgi notikumi, un proti – RADĪBAS, kas parasti laukos notika pirtī. Latviešiem pirts bija lielā godā, un sievietes aicināja radģbās piedalīties arī Māru un Laimi, kurām bija liela loma bērna nākšanā pasaulē un visā turpmākajā dzīvē. Pirts taka, kas veda no mājām uz pirti, tika pušķota un turēta tīra, lai vajadzības gadījumā Mārai un Laimei nebūtu grūtības tur ierasties. Pirtī bija arī akmens, kur Mārai tika likts zieds, kā pateicība par palīdzību sievietei tik svarīgā dzīves notikumā.

Jaunas sievas, jaunas meitas, ravējiet pirtes taku:
Ta Māriņa pretī tek ar basām kājiņām.
Laima vilka zaļu jostu deviņiem kamoliem;
To apjoza sieviņām Laimas pirti peroties.
Gāju Laimas pirtiņā vienā linu krekliņā;
Dievis zina, mīļa Māra, vai vairs iešu saulītē.

Pāris dienas pēc radģbām tika rīkotas RAUDZĪBAS, kur jaundzimušo bērnu un māti apciemo radnieces un kaimiņienes, nesdamas bērnam kādu ziedu vai dodamas jaunajai mātei labus padomus bērna audzināšanā.

Upīte tecēja, ziediņi bira;
Nāk mana tēvmāsa ar kukulīti.
Es prieciņa nevarēju, brāja duru daiedama,
Atradusi bāliņam jaunu kārtu šūpulīti.

Kā nākošā izdarība ir minamas PIRTIŽAS, kur dažas dienas pēc radģbām un pāris dienas pirms krustabām notiek pirmā kopējā mātes un bērna mazgāšanās pirtī, kam seko mielasts, uz kuru tiek aicinātas sievas, kas palīdzēja mātei radģbās. Arī šeit dalģbu ņem Māra un Laime, kur Māra piedalģs pērģšanģ, bet Laime ir slotas nesģja (pirts slotai jģbģt no bģrģza zariem, un zģniem pieliek klģt ozola zarus, bet meitenģm liepu zarus).

Stādīju bērziņu pie pirtes dures,
Lai auga pādītei perama slota.
Man` māmiņa nomazgāj visādos ziedīņos,
Lai es augu ziedēdama kā rozīte dārziņā.

Krustabas parasti notika devītā dienā pēc bērna piedzimšanas. Senos laikos krustabām bija arī tiesiska nozīme, jo krustabās bērnu uzņēma dzimtā kā pilntiesīgu locekli, ko apstiprināja ar vārda došanu bērnam. Līdz vārda došanai bērns ir radības dieves Pādes aizsardzībā un gādībā. Antons Rupainis savā darbā «Arheolingvistikā» apgalvo, ka vārds PĀDE ir sens RADĪBAS DIEVES apzīmējums. Tāpat rituāls – Pādes dīdīšana – ir pateicība Radības dievietei. Ar šo brīdi – krustabām – Radības dieve nodod savu lolojumu nākamiem bērna aizgādņiem un viņas atbildība ir beigusies.

Jemiet mani kūmībās, man šķirās, man vedās:
Ne man klupa kumeliņš, ne man juka valodiņa.
Kūmās gāju, neliedzos, kad kūmās aicināja;
Kūmās dzēra alu, medu ar sidraba biķeriem.

Krustabās krustvecāki, pie krusta zvērēdami, svinīgi apsolās gādāt par bērna fizisko un garīgo labklājību. Krusttēvu un krustmāti parasti rūpīgi izvēlējās (tas bija tēva ziņā), un tiem bija jābūt labiem un krietniem ļaudīm, jo vecāku nāves gadījumā visu atbildību par bērnu uzņemas viņi. Parasti dēlam aicināja divus krusttēvus un vienu krustmāti, bet meitai – divas krustmātes un vienu krusttēvu. Jāsaka, ka vecāku loma krustabās ir ievērojami mazāka nekā šo dižo kūmu nozīme. Visas rituālās darbības organizē krusttēvs un krustmāte, un bērnam vārdu izvēlas arī viņi.

Trīs naksniņas negulēju, kad kūmās man jāiet:
Svēti bija kūma ceļi, dārga bērna dvēselīte.
Kūmās iedama, audu, vērpu ravēju,
Lai mana pādīte visu darbu darītāja.
Es šorīt izcilāju visus savus lakatiņus,
Lai aug mana krustameita grāmatiņas lasītāja.

Krustabas var notikt telpās vai ārā brīvā dabā – Māras baznīcā.

Dzeltēns bija kūmu galds, kur bij šķelts, kur nešķelts?
Tas bij šķelts kļavienā, siltajā saulītē.

Krustabās piedalās: vīkšējs, Pāde jeb krustamais bērns, dižie kūmas – krusttēvs un krustmāte, vecāki, nesēja (Pādes atnesēja krustmātei), sānu kūmas – krustabu viesi. Parasti laukos krustabas notika divas dienas.

Ai jel mani diži radi, ik svētdienas kūmīnās!
Piekūst mani bērni zirgi, nodilst kalti ritenīši.

Pirmajā dienā – kūmu sagaidīšana, kam sekoja ātrais mielasts, Pādes ģērbšana un braukšana Māras baznīcā (Pādi saģērbuši, dižie kūmas goda ratos brauc bērnam vārdu meklēt – vārds tiek atrasts un dots bērnam). Tālāk notiek dzimtas apspriede, Pādes krustīšana, Pādes dīdīšana un krustabu mielasts.

Kur, kūmiņas, braukājati nosvidušis kumeliņš?
– Braukājami baznīcā, pādei vārdu meklēdami.

Kam tie zirgi, kam tie rati pie māmiņas nama durvju?
Dieva zirgi, Laimes rati, pādi vest baznīcā.
Bij manam kumeļam zvaigžņu sega mugurā;
Tas bij labs svētu rītu pādei braukt baznīcā.
Pie krustiņa stāvēdams, visu labu apcerēju:
Lai aug mans krusta bērns visa darba darītājs.
Dieviņš manim palīdzēja to celiņu izstaigāt:
Pārved savu krusta bērnu pie tēviņa, māmuliņas.
Šim pādīte, tam pādīte, man pādīte piederēja:
Es pādītei vārdu devu, es pie krusta paturēju.
Mīļā Māra duris vēra laist pādīti istabā;
Steidz, māmiņa, krēslu celt, lai Māriņa apsēdās.

Otrajā dienā – šūpuļa darināšana un kāršana, Pādes veltīšana un krustabu noslēgums. Un tā Pāde, vārdu dabūjis, ir liels cilvēks – savas dzimtas loceklis, taču, kas nebija krustīts, tam nebija nekādu tiesību. Ar šo brīdi beidzās radības dieves Pādes aizgādība, un bērns iegāja ļaužu kārtā – sāka savu PAŠA dzīvi Dieva, Laimes, Māras, kā arī paša mātes, tēva un tuvinieku lolots un virzīts pa dzīves stāvajām kāpnēm uz garīgu pilnību.

Pašas, kūmas, domājiet, ko jūs katris darisiet.
Kam pirmais krusta dēls tam šūpolīts jāuztaisa.
Es piedzimu vasarā pašā ziedu laiciņā;
Man apvija sūpulīti tīrajami ziediņiem.
Audz tu liels, krustdēliņ, aiztec mani kur iedams:
Es šodien tevis dēļ pie krustiņa zvērējos.
Liec, Laimiņa, bērna mūžu ozolā, ābelē;
Kā ozolam tam uzaugt, kā ābelei noziedēt.

Mielastā parasti lieto baltu maizi, pienu, sieru, lai bērnam būtu gaiša dzīve. Krusttēvs un krustmāte, no bērna šķīroties, dzied dainas, ar kurām piekodina bērnu gulēt mierīgi, lai netraucētu mātes miegu. Atvadoties notiek vēl citas izdarības, kas ir kā svētība sētai un tās iemītniekiem, – parasti tas notiek ar deju un dziesmu.

Svētī, Dievs, sāl' ar maizi par to visu ustabiņ':
Nu māmiņa godu dara pirmajam dēliņam.
Mīļa Māra man jautāja, kādu godu mēs turam.
Nāc iekšā, mīļa Māra, mēs turam krustabiņas.
Stieņ, Laimiņa, zīda jostu pāri visu istabiņu:
Nu māmiņa godu taisa mazajam bērniņam.
Trīs reizītes māmūlite man godīnu godināja:
Krustīdama, atšķirdama, tautinās vadīdama.
Ai pādīte, sika, maza tavu gudru padomiņu:
Sacerējse ar māmiņu tādu liksmu vakariņu.

*Krustabas pirmkārt ir gods Radības dievei Pādei,
vecākiem – mātei un tēvam, un tikai tad mazajam cilvēkam.*

*Krustabas ir Dieva iestādījums, ko veic, lai bērns būtu pilntiesīgs dzimtas loceklis
un dievājs cilvēks. Pirmais gods, kas tiek veikts arī Dievam un Mārai par godu,
un Laimei par pateicību, ka bērniņš ir vesels un visiem tikams.*

Kas ir Pādes dīdīšana

Pādes dīdīšana ir rituāla deļa vai darbības, kas burvīgā kārtā dod bērnam visādas labas īpašības

Es, pādīti dīdīdama,
Augsti rokas cilināju:
Lai pādīte drīz izauga,
Lai drīz ņēma valodiņu.

Es, pādīti dīdīdama,
Puķi bāzu azotī:
Lai mana pādīte
Kā puķe auga.

Un tā pirms vai citos gadījumos pēc mielasta kūmas aicina cits citu uz Pādes dīdīšanu, kas ir rituāla deļa, kuru izpilda kūmas ar Pādi rokās. Parasti šī rituāla daļa iesākas ar Dieva un Māras piesaukšanu. Grezni ģērbtas kūmas izņem Pādi no mātes rokām un iesāk tās dīdīšanu, kur katrs no kūmām teic vai dzied kādu novēlējumu. Pādi dīdot, tiek lietoti priekšmeti, kas labi varētu ietekmēt bērna dzīvi. Bērnu ceļ augsti, lai aug liels un drīz ņem valodiņu. Izsaka novēlējumus ar dainu par Pādes tikumu un rakstura veidošanos. Ja bērns neizaug liels un labs, tad vainu mēdz meklēt pie Pādes dīdītājiem. Dīdītāju rinda nobeidzas ar krustmāti, kas bērnu nodod atpakaļ mātei.

Drīz, kūmiņas, paēdat, drīz maizīti glabājat,
Lai pādīte drīz staigā, drīz ņemās valodiņu.
 Vikšati, ģērbjati pādīti manu,
 Nu iešu plānā pādīti dīdīt.
Grieziet ceļu, grieziet ceļu pādītei dieti iet,
Pādītei dieti iet ar visāmi pazarēmi.
 Šķiraties, rožu krūmi, es ar pādi cauri iešu;
 Sidrabota man pādīte, zelta pati dīdītāja.
Es izlūgšu no Dieviņa priekš pādītes tīru mūžu,
Lai tā auga laba meita, lai godiņu pasargātu.
 Dod, Dieviņ, kalnā kāpt, ne no kalna lejiņā;
 Dod, Dieviņ labu mūžu, ne asaru straumei lit.
Dod, Dieviņ, siltu sauli līdz vakara cēlienam;
Dod, Dieviņ, otram dot, ne no otra mīļi lūgt.
 Slīdi, mana pādīte, no manu roku,
 No manu roku māmiņas klēpī.

Vēl jāsaka, ka, Pādīti dīdot, soļiem jābūt raitiem, līdzeniem, lai bērns neciestu no šīs izdarības. Pēc dīdīšanas Pādei dod dažādas veltes, bet galvenā apdāvināšana tomēr notiek otrā krustabu dienā pēc šūpuļa kāšanas, ko parasti gādā krustvecāki. Pirmo reizi bērnu liekot šūpulī, vispirms ieliek akmeni, lai piemānītu skauģus un novērstu ļaunumu no bērna. Dāvanai māte šūpulī liek ziedu, un tad sākas bērna apdāvināšana.

Metiet, metiet bērniņam dāvaniņas šūpulī:
Kūmenieki sidrabiņu, ir kamzoli, zābaciņus.
 Metati, metati, vajaga, vajaga!
 Vajaga pādei novadu pirkt.

Uz atvadām vēl tika izteikti pēdējie novēlējumi un viesi šķīrās.

Ejam, kūmas, nu projām, velkam bērzus istabā,
Lai uzauga man pādīte zaļā bērza kuplumiņ'.
Ar Dieviņu sanācām, ar Dieviņu aiziesim,
Ar Dieviņu lai palika šī krustību istabiņa.

Kā jauniešus ieved pieaugušo kārtā

Jaunieši, kas pārsnieguši pusaudžu gadus un iepazīlušies Dievturību, ir ievedami pieaugušo kārtā.

Miļā Māra man apjoza	Grezni grezni ievas zied,
Trim kārtām zelta jostu;	Vēl jo grezni ābelīte;
Apjozdama tā sacīja:	Grezni grezni jauni puīši,
Audzi liela, stāv godā.	Vēl jo greznas meitenītes.

Pamatā šai darbībai ir Māras gādība par jauniešiem un rūpes par viņu godu un tikumu. Māra, apjozdama zelta jostu meitām, novēl viņām augt lielām un turēt godu. Simboliski šo Māras vēlējumu nodod jauniešiem, ievadot viņus pieaugušo kārtā ar jostas apjošanu vai saktas piespraušanu. Šajā rituālā, roku dodami un kāju uz akmens likdami, jaunieši svinīgi solās turēt sevi godā un kopt latviešu dievestību.

Nemiet, jauni, padomiņu, no veciem ļautiņiem:
Vecajiem ļautiņiem Dieviņš devis padomiņu.
Dēli auga kā ozoli augsta kalna galiņā.
Meitenītes lejiņā kā niedrītes šūpojās.
Ej, bāliņ, taisnu ceļu, runā taisnu valodiņu,
Tad ij Dievs palīdzēs taisnu ceļu nostaiģāt.
Ej, Dieviņ, tu pa priekšu, es tavā ēniņā:
Nelaid mani to celiņu, kur aizģāja ļauna diena.
Tēvu tēvu laipas mestas, bērnu bērni laipotģaji
Tģ, bērniģi, laipoģam, ka laipiģa nepģrlģza.

Jauniešiem ieejot pieaugušo kārtā, viņu galvenais uzdevums dzīvē ir godam turēt savas tautas garīgo karogu un nodot to nģkamģm pģaudģģm.

Kas ir vedības

Vedības aptver dažādas norises, bet galvenā pamatdarbība ir līgavas vešana uz tautieša sētu un ar to saistītās norises.

Sēd meitiņa viena pate
Pie lodziņa istabā:
Nāk tautietis, paņem viņu,
Aizved līdz tautiņās.

Ko tie tēva suņi rēja,
Uz kupaču tupēdami?
Nāk no Rīgas precinieki,
Siekiem naudu mēridami.

Vedības ir dainās visvairāk apdziedātais mūža gods. Uzrakstītie latviešu vedību novērojumi sākās ar 16.gs., kur svinības turpinājušās vairākas dienas un pat nedēļu.

Līgavas iegūšana sākās ar LŪKOŠANOS un beidzās ar VEDĪBU SVINĪBĀM, kurās piedalījās abu dzimtu piederīgie, bet pa vidu ir virkne rituālu, kas šodien mums jau ir sveši, bet ir vērts kaut nedaudz pacelt šo priekškaru un ielūkoties tajās brīnumainajās ainās, kas, šodienas acīm skatoties, ir pasakai līdzīgi notikumi, bet tomēr – tie kādreiz bija dzīves īstenība un, cerams atkal būs. Ar baltu skaudību varam apskaust mūsu senčus, kas prata dzīvot, darboties, priecāties un dot prieku citiem.

Un tā – lūkošanās – tā ir puīšu un meitu savstarpēja noskatīšanās un izvērtēšana, kur noteicošā, aktīvā loma pieder puisim, bet pasīvā – meitai. Parasti lūkošanās notiek pavasarī un vasarā. Pēc lūkošanas puisis meitu bildina, lai līdz rudenim paspētu nosvinēt kāzas. Savukārt meitas, par tautās iešanu domādamas, jau no mazām dienām mācās dažādus darbus, tikumus, kur viens no svarīgākiem tikumiem ir Dieva turēšana. Dainās ļoti daudz tēlojumu par lūkošanās piedzīvojumiem, kas bieži vien ir interesantu atstāstu temats. Bieži lūkotāji uzdodas par ceļiniekiem, nesakot savu patieso ierašanās cāloni. Kā meitam, tā puīšiem var neizdoties lūkošana, kas parasti beidzas ap Jumjiem jeb Apjumībām, un tad meklēšana ieilgst. Te jāsaprot, ka meitas lēmums nav izšķirošais, bet gan mātes un brāļu lēmums. Ja meitai ir puisis pa prātam un brāļiem ar māti nav iebildumu, tad seko nākošais posms

Līgavas vešana – precības, kur precībās braukšana vai precinieku sūtīšana ir nākamais solis pēc lūkošanas. Precību braucienā pats tautietis nepiedalās, bet gan kāds no viņa radu pāriem, ierodoties pie nolūkotās meitas. Pirmiem precinieku saņēmējiem jābūt brāļiem un mātei, bet māsai sākumā nemaz nav jāradās. Ja mājinieki neatsaka atnesto cienastu baudīt, tad sarunas par preibām var sākties, kur tautas sāk meitas bildināšanu. Tiek likta lietā daļrunība, solīšana un viss, lai māti pierunātu. Tiek lūgti arī brāļi un tēvs. Lūgšanās un solīšana var būt ilga, bet, kad meita ir izlūgta, tad vēl istabā neved īsto vaininieci, bet ieved kādu vecu māmiņu vai ganu meiteni. Pēc pagaras tielēšanās īsto meitu apsola, un tagad preciniekam vēl jābildina pati meita. Pēc bildinājuma pieņemšanas visi sadzer kādu vieglu dzērienu, parasti alu vai vīnu, un norunā derību dienu. Pēc tam māte klāj precību mielasta galdu un precinieki paliek ciemojoties līdz rītam.

Pēc precībām seko derības, kuras notiek līgavas mājās, kur norunātajā dienā tautietis ierodas ar saviem vedējiem, kā arī citi ģimenes locekļi. Līgavas pusi pārstāv brāļi un krustvecāki. Derību norisē ir šādas galvenās daļas: precinieku saņemšana; līgavas ievešana; derību noslēgšana; derību mielasts.

Derībām ir tiesisks spēks, un bieži uzreiz pēc derībām līgava dodas līdz tautietim uz viņa sētu un dzīvo tur līdz vedībām. Saderētie viens otru apdāvina. Precinieki nes mājā derību cienastu un klāj derību galdu, bet meita piesien pie zirga iemauktiem aiģtus cimodus vai izgrezno zirga loku, kas ir kā zīme, ka līgava saderēta un rudenī gaidāmas vedības.

Latviešiem vedības parasti notika rudenī un ilgušas pat astoņas dienas. Vedības saistās parasti ar daudz pienākumiem un izdarībām, kuras šeit tuvāk neaplūkosit. Tur ir gan pūra vešana, gan

izdevas (līgavas tautās izdošanas izkārtošana), kā arī daudz citu rituālu, bet mēs pavērsimies pirmās dienas galvenās norisēs – līdzināšanā un mārtošanā.

*Vedības ir mistērija, kuras laikā atved mājās cilvēku,
tādējādi izšķirot visu nākamo cilvēka mūža izdošanos vai neizdošanos.
Visu var darīt domājot, bet šis jādara, uz sirdi paļaujoties.
Kas dzird sirds balsi – tas visu mūžu dzīvo laimīgi.*

Kas ir līdzināšana

Līdzināšana ir dievestīgs un tiesisks notikums, kurā puisis un meita liecinieku klātbūtnē vienojas uz mūžu iet kopēju dzīves ceļu, nodibinādami jaunu ģimeni.

Spīd', saulīte, šodien silti,
Šodien tevis vajadzēja:
Šodien manu augumiņu
Ar tautām līdzinās.

Vai pa Dieva devumam,
Vai pa Laimes likumam
Svešs ar svešu satikās,
Mīļu mūžu nodzīvoja.

Vārds LĪDZINĀŠANA izteic šīs norises saturu: savienodamies uz mūžu kopējai dzīvei kā vīrs un sieva, abi ir līdzīgi tiesībās un pienākumos, t.i., visās lietās līdzīgi un vienādi atbildīgi. Līdzināšana var notikt telpās vai ārā brīvā dabā.

Līdzināšanā piedalās: līgava un līgavainis, līdzinātājs, vedējtēvs un vedējmāte, vikšējs;

viesi: vedēji – līgavaiņa dzimta; panāksnieki – līgavas dzimta.

Dainas baznīcā braukšanu nepiemin. Vedību norisē līgavu aizved uz tautieša sētu, kur viņš to sagaida un kur kā pirmā izdarība notiek LĪDZINĀŠANA. Par līdzināšanas norisi dainās tiešas norādes nav, bet norādījumi ir aprakstos: liecinieku klātbūtne, sadošanās rokās un roku šķiršana, gredzenu apmaiņšana, padomi turpmākajai dzīvei un mielasta galda klāšana, mielasts, dejošana. Interesanti ir tas, ka līgavainis ar savu saderēto dejo tikai pēc mārtošanas.

*Līdzināšana ir tāds nerakstītu likumu kopums, kur divi cilvēki apņemas
būt līdzīgi un līdzvērtīgi visā kopējā mūža garumā.
Kur nav šķirtnes starp ES un TU un kur katrs veic savus pienākumus –
visu kopējās izdošanās un laimes labad.*

Kas ir mārtošana

Mārtošana ir vedību norise, kurā līdzināto līgavu, kas pēc līdzināšanas saucas Mārte, ievēd sievas kārtā.

Miļa Māra man pacēla
Sievas krēslu apsēsties:
Nesēdēšu, miļa Māra,
Es meitiņa, ne sieviņa.

Nu Jūliņa iebridusi
Smalkā linu druviņā:
Nu Māriņa ieņēmusi
Savā sievu pulciņā.

Mārtošana ir vedību rituāls, kurā līdzināto pāri ievēd sievas un vīra kārtā un uzņem precēto ļaužu pulkā – līgavai noņem vainagu un uzliek sievas galvas segu – baltautu. (Mārtošana tiek dēvēta bieži par mičošanu, kas ir ģermānisma paliekas.)

Mārtošana sastāv no četriem posmiem:

- **dejošana ar pazarēm**, kas ir līgavas atvadišanās no savām māsām un neprecētām panāksnieku meitām;
- **vainaga deja**, kad līgava atvadās no saviem jaunākiem brāļiem un panāksnieku puīšiem, līgavainis no savām māsām un vedēju meitām;
- **līgavas vainaga noņemšana**;
- **sievas baltauta uzlikšana** – uzņemšana sievu pulkā.

Vēl jāsaka, ka notiek arī apdziedāšanās, kas vedībās izvēršusies viskuplākā.

Starpap dziedātājiem ir kādas desmit vai vairāk sievas, kas parasti ir vecākas, un viena sieva – teicēja, kas parasti izdzied dziesmas pirmo pusi, un locītājas, kas to atkārti kopā ar teicēju. Tad ņem dalību vilcējas, kas, uztverot beidzamo toni, to ar skaņas «e» palīdzību velk līdz dziesmas beigām. Apdziedāšanās tiek piemērota vedību gaitas prasībām. Tur izjoko, kaitina un izzobo abas puses viena otru – tas ir krāšņi, asprātīgi un interesanti.

Pēc pusnakts diena beidzas ar jauno guldīšanu, kas parasti notiek klētī, un vietas klāšanu uzdod līgavai. Tas viss saistīts ar visdažādākām izdarībām, un beigās – pēc jauno apguldīšanas visi pavadītāji ārpusē dzied. Pēc tam vedēji aizslēdz klēts durvis un pie durvīm atstāj sargus, kas sarga jaunus līdz rīta agrumam. Pārējie viesi lūksmojas visu cauru nakti.

Tad seko JAUNO MODINĀŠANA, MĀRTES VAINAGA DANCINĀŠANA, VELTĪŠANA (jauno radu apdāvināšana), **MALU ZIEDOŠANA** (visās sētas vietās, kur jaunai sievai būs jāiet mājas solis, tiek likts zieds, ar ko jaunuve izlūdzas Dieva, Māras un Laimes palīdzību un svētību savā jaunajā dzīves posmā).

Trešajā dienā notiek NOVADA APSKATE, LĪDUMA LĪŠANA UN VEDĪBU NOSLĒGUMS.

Atvadisimies no skaistākā cilvēka mūža goda – vedībām un būsīm tie, kas cenšas iedzīvināt šo krāšņo, vēl nezaudēto dzīves galvenā goda ritu savas dzimtas tradīcijās.

Kas ir bedības

Bedības ir mūža pēdējais gods, kad latviešu dievestības uztverē miruša cilvēka augumu nodod Mārai – Zemes Mātei.

Māte, mana milā māte,
Ne tu mana Mūža Māte;
Tā saulīte, tā zemīte,
Tā bij mana Mūža Māte.

Rokat mani priekš pusdienas,
Pēc pusdienas nerokat,
Pēc pusdienas veļu bērni
Veļu vārtus aizvēruši.

Mīrušā apglabāšana sakņojas dziļi katras tautas reliģijā un ieskatos par dzīvību un nāvi. Šo rituālu ietekmē arī konkrētas tautas dzīves un dabas apstākļi un bieži arī svešas tautas un reliģijas ietekme, kas parasti neizplatās miera ceļā, kā tas noticis arī mūsu zemē.

Kā redzam dainās, latvietis no miršanas nebaidās, jo saprot to kā pāreju no dzīves Šai saulē uz dzīvi Viņsaulē, kas ir dabīga gaita – Dieva likums.

Dainās redzam arī latvieša sapratni par to, ka cilvēku veido it kā trīs daļas: AUGUMS – kas pēc nāves izirst; VELIS – auguma vieliskais dvīnis, kas turpina dzīvot veļos arī pēc auguma fiziskās nāves; DVĒSELE – kas, augumam mirstot, aiziet pie Dieva. Mīrušā velis nonāk veļu valstībā, kas ir Māras jeb Veļu Mātes gādībā, bet dvēsele atgriežas atpakaļ pie Dieva. Šī aiziešana ir sāpīga palicējiem un bieži grūta aizgājējam, tomēr ir skaidrs, ka mīrušajam atgriešanās Šai saulē nav sagaidāma. Aizgājēja dvēselei kādreiz ir grūtības ar pāriešanu no vienas Saules otrā, un tā mēdz kavēties pusceļā. Lai viss noritētu bez grūtībām, palicējiem ir jāveic visi rituāli, kas katrā tautā ir bijuši zināmi, cik tālu vien sniedzās tautas atmiņa.

Bedības jeb bēres ir cilvēka pēdējais mūža gods, kas parasti ilgst divas vai trīs dienas. BEDĪBU NORISE ietver sevī arī mīrušā auguma sagatavošanu bedībām. Tā kā bedības parasti notiek divas vai trīs dienas, tad pirmajā dienā parasti saņem bērū viesus, kas vakarā piedalās mīrušā vāķēšanā – bedības sākas ar VĀĶĒŠANU. Nākamā dienā notiek mīrušā izvadīšana un viņa auguma nodošana Zemes Mātei – BEDĪŠANA. Pēc tam var sekot bedību mielasts sētā, kur notiek arī PĒDU IZMĪŠANA.

Jāmin vēl, ka, tikko mirējs beidz elpot, tiek atvērtas durvis un logi, lai dvēsele netraucēti varētu aiziet pie Dieva.

Kas ir vāķēšana

Vāķēšana notiek pirms bedīšanas, kad aizgājēja piederīgie, draugi un paziņas, sanākdami kopā, piemin mīrušā dzīves gaitas, viņa darbus un panākumus.

Griež dancot bāleliņi
Lielajā žēlumā,
Iveduši sev' bāliņu
Veļu Mātes meitiņai.

Man māmiņa piesacīja
Šonakt miega negulēt.
Lika ēst, lika dzert,
Lika viņu pieminēt.

Viesi, kas ieradušies, lai piedalītos bedībšs, piedalšs ar VĀĶĒŠANĀ kur apcer aizgājēja mūžu – dainu valodā teic par savām žēlabām sakarā ar šķiršanos. Rituālu var vadīt vīkšējs, un parasti tas kalpo kā mierinājums palicējiem un kā laba vēlējumi nu jau mirušajam ģimenes loceklim. Piemēram, var minēt pāris tautas dziesmas, kas visbiežāk tiek dziedātas vāķēšanas ritā.

Divējādi Saule tek, tek kalnā, tek lejā:
Divējāds man mūžiņš ar to vienu dvēselīti
Šai saulē, šai zemē, še atnācu ciemoties:
Viņa Saule, viņa zeme, tā visam mūžiņam.
Bridi, laiku man dzīvot, nedzīvot Saules mūžu:
Ūdeņam, akmeņam, tam dzīvot Saules mūžu.
Dziediet visi, dziediet visi, neviens mani neraudiet,
Lai es eju pie Dieviņa, kā ieviņa ziedēdama.
Šo naksniņu pārgulēju apakš tēva lubu jumta;
Citu nakti, tad gulēšu apakš zaļas velēniņas.
Šonakt mani māte sedz ar baltām villainēm;
Ritu mani brāji segs ar zaļām velēnām.

Kas ir izvadīšana

Nākamā dienā notiek mirušā izvadīšana un viņa auguma nodošana Zemes Mātei.

Ko vadīja tautiņās,	Jūdziet bērus, jūdziet raudus,
To gaid` sērst pārnākam:	Vediet mani smiltainē,
Ko ved smilšu kalniņā,	Pārnāks bērī, pārnāks raudi,
To mūžam neredzēt.	Es vairs mājā nepārnākš.

Dainās teikts, ka mirušais jāzvada priekšpusdienā, kad veļu vārti vaļā, un sakarā ar to izvadģōana sākas jau rīta agrumā, lai paspētu veikt visus darbus un rituālus. Parasti uz kapu kalniņu mirušais tiek vests ar izpuškotiem zirgiem, un, izvadot aizgājāju, mājas ļaudis ļoti nopūlas, lai tiktu ņemtas vērā visas vēlmes, ko izteicis cilvēks pirms nāves. Izvadīšanas ieražas ir ļoti senas, kur tiek dota pēdējā goda greznība – visam jābūt ir daiļi, ievērojot mirušā vēlmes.

Atvadoties no aizgājēja, bērnieki dod veltes, ko ņem līdzī Viņas saules dzīvē (par ko liecina senie kapu izrakumi). Mirušo izvada pēc iespējas labi un grezni, bet pēc tam aizslēdz sētas vārtus, lai mirušā velis bez iemesla nenāktu ciemos. Tikai veļu dienās – DIEVAINĒS – veļi tiek aicināti ciemos sētā, kur tos cienā ar speciāli viņiem gatavotu ēdienu.

Vediet mani dziedādami, nevediet raudādami,
Lai iet mana dvēselīte pie Dieviņa dziedādama.
Skaisti mani pavadiet, cieti vārtus aizveriet,
Nemķ'am neatnāk'u jķsu vārtus virināt.
Labvakar, Zemes Māte, glabā manu augumiņu;
Glabā manu augumiņu, kamēr Saule debesīs.
Šķiramies mēs, ļautiņi, šā celiņa galiņā;
Tavs celiņš zaļu mauru, mans baltaju āboliņu.

Kas ir bedīšana

Bedīšana ir konkrēta darbība, kad mirušā cilvēka augumu nodod Mārai – Zemes Mātei.

Rūšu Māte, Veļu Māte,
Ved bāriņu galiņā!
Drīz gulēt man jāiet
Baltā smilšu kalniņā.

Ar Dieviņu, tēvs, māmiņa,
Labvakar, Zemes Māte.
Labvakar, Zemes Māte,
Glabā manu augumiņu.

Šķirstu parasti iznes no mirušā mājām, kur viņš ir nodzīvojis mūžu, un grezni aizved uz kapu kalniņu. Tad šķirstu noliek uz kapa un visu turpmāko ritu vada vīkšējs – saka bedību runu. Parasti vīkšējs saka izvadīšanas vārdus, pieminēdams aizgājēja nostaigāto mūža ceļu, kam tagad sākas pēdējais posms. Runā tiek minēta dvēsele, ko nevar apbedīt, kas aiziet pie Dieva, un augums, kas tiek nodots Zemes Mātei, bet palicējiem jāsauglabā aizgājēja piemiņa, kad viņa velis nāks ciemoties veļu laikā.

Vīkšēja runā ir vienmēr ietvertas dainas, kas palīdz arī mums saprast, cik dabiski un daļi latvietis ir kārtojis visas savas dzīves norises, ieskaitot pat šo – aiziešanu Tai saulē. Pavadģtāji dzied attiecīgās dainas, un vīkšēja vadībā notiek bedīšana jeb auguma nodošana Zemes Mātei. Veļu Mātei tiek lūgts, lai aizgājējam ļauj sērst pie palicējiem rudens krēslā – svētību nesot. Tiek lūgta Zemes Māte, mūžīgā Māra, pieņemt šo augumu, kuru pati ir veidojusi un lolojusi dzīves laikā, un glabāt tagad, kad tas tiek nodots atpakaļ zemes klēpim. Veļu Mātei tiek likts zieds (parasti medus podiņš) un izteikts lūgums pārklāt savus baltos palagus aizgājējam, lai aizvērtos uz laiku laikiem tās vārti, lai aizkristu tās atslēgas uz neatdarīšanos.

Ar Dieviņu, tēvs, māmiņa, labvakar, Zemes Māte,
Labvakar, Zemes Māte, glabā manu augumiņu.
Ar Dieviņu, bāleliņi, ar Dieviņu, labi ļaudis;
Nemūžam neatnākšu jūsu vārtus virināt.
Aizsavēra zemes vārti, aizkrīt zemes atslēdziņa;
Gulēt man zem zemītes, kamēr saule debesis.
Labvakar, Zemes Māte, glabā manu augumiņu;
Glabā manu augumiņu, kamēr saule debesis.

Pavadģtājiem izdala iepriekš sagatavotas maizītes vai cepumus, simboliski noturot seno bērū mielastu pie kapa. No kapa aizejot, pavadģtāji paņem līdzi mazu egļu skujiņu, kas simbolizē aizgājēju.

Kas ir pēdu izmīšana

Aizgājēja pēdu izmīšana notiek viņa dzīves vietā bedību goda laikā vai beigās, pirms viesi dodas mājās.

Minami, minami
Brāliša pēdas,
Lai māsa neredz,
Lai gauži neraud.

Apdeju, aplecu
Māmiņas pēdas,
Lai bērni neraud
Staigādami.

Visi izvadītāji, sadevušies rokās, garā virknē, dziedādami dziesmas, izstaigā aizgājēja mājvietas telpas un ceļus. Tas tiek darīts, lai mazinātu palicēju bēdas par zaudēto ģimenes locekli, un, izejot visas viņa staigātās takas, tiek atdots arī pēdējais gods šī cilvēka devumam ģimenes, dzimtas un tautas labā.

Trešajā dienā ir dainās minēta arī mirušā mantas dalīšana.

Nevar neminēt arī to, ka uz kapa latvieši ir likuši kapa zīmes, kas vienmēr bija vienkāršas un simboliski atdarināja Dieva zīmi – Dieva krustu un Dieva pajumti vai citos gadījumos Māras – Veļu Mātes zīmi – krupi.

*Šī ir skaistākā norise bedīšanas nobeiguma daļā,
kad cilvēkiem ir iespēja iziet visas takas, ko, dzīvs būdams, aizgājējs minis, un
pēdējo reizi atdot godu un mīlestību visam viņa mūžam un mūža veikumam.*

*Tas ir noslēgums šim mūžam un sākums mūžībai –
tas ir gals un sākums.*

Kas gaida tevi pēc dzīves

*Kas ir miršana
Kur paliek augums
Kur paliek dvēsele
Kur paliek velis
Vai ar mirušiem var sazināties*

Kas ir miršana

Mirstot augums, velis un dvēsele šķiras.

Mirt jaunam, mirt vecam,
Kad dieniņa danākusi;
Atstāt bija šo saulīti,
Kaut tā gana milējusi.

Mirt man bija kaut jaunam,
Kad Dieviņis mani jēma;
Kas kaitēja negulēt
Baltā smilšu kalniņā.

Pēc dzīves tevi gaida mūžīgā dzīve, bet, ja domā par to, ka pārdzimst citā ķermenī, tad dzīvo uz pusslodzi, jo cer, ka pārdzims karaļa mantijā.

Bet Dievs karaļa mantiju piešķir tikai tiem, kas dzīvo ar pilnu slodzi.

Pēc dzīves tevi gaida tas, ko tu dzīves laikā būsi nopelnījis.

Katru dienu dzīvojot tu klāj savu nāves gultu. Tad esi gudrs, un klāj tā, lai pēc nāves tev dzīve būtu kā putna lidojums virs pasaules lielās, bet, ja padomu neuzklausīsi, rāposi kā tārps pazemē bez saules un bez saprašanas, ka ir gaisma, ka ir Saule, ka ir dvēseles brīnumainais lidojums.

Esi gudrs, cilvēk, ar aiziešanu nebeidzas tavs ceļojums Esības telpā, tas drīzāk iesākas. Lai sākums ir no tiesas skaists, esi labs un gudrs, Šai saulē dzīvojot. Ja tu sapratīsi, ka ļaunums ir radīts tikai tādēļ, lai tevi pārbaudītu, tu iesi aiz labā, kā bērns iet, aiz māmuļas svārku apmales turoties. Un būs tev arī Tai saulē lidojums augsts un redzējums plašs.

Nevajag garu pasauli izaicināt – lai viss ir Dieva rokās. Tam, kam vajadzēs, Dievs sūtīs ziņu pats. Pārējie lai dzīvo no savas domas. Ja doma būs skaista, tad arī pretim būs tikpat skaista doma.

Tā kā katra cilvēka sastāvdaļas pieder gluži dažādām kārtām, tad, saitēm pārtrūkstot, tās atbrīvojas viena no otras. Mirstot dvēsele pazaudē tos lodziņus, pa kuriem tā raudzījies pasaulē. Taču tā nav nekāda nelaime, jo dvēselei paliek pāri atmiņu pasaule jeb pašpasaule. Latvietis milēja dzīvi, bet miršanu sagaidījis mierīgi, bez bailēm, jau iepriekš pats rīpēdamies par savu mūža māju un kapa vietu. Mirstot latvieti nav baidījusi elle, jo šis jēdziens dainās attiecās tikai uz elles atnesējiem – kaklakungiem pašiem.

Rainis aplūkoja nāvi un dzīvi no lieliem filozofiskiem augstumiem: «Nāve ir savienošanās ar visumu; dzīve ir kopība ar visumu, bet ne tik pilnīga. Starpība starp dzīvi un nāvi nau tik liela, kā to domā. Kas to zina, tas dzīvi arī tā var grozīt, ka savienošanās top jo pilnīgāka.»*

Roberts Mūks: »Senajās kultūrās nāve nav absolūts gals vai neira, bet iniciācija – sagatavošanās jaunai dzīvei.. tā ir atpestījoša un tāpēc – nepieciešama, jo tai seko jauns dzīvesveids.»**

* Rainis Kopoti raksti, 24 sēj., 289. lpp.

** Roberts Mūks. Sakrālā un profānā polaritāte Mirčas Eliades darbos un kristietībā, 25. lpp.

*Miršana ir nedaudz nepatīkama apģērba maiņa, bet nepatīkama palicējiem.
Tiem, kas mirst, tas ir piedzņvojums ar bieūi vien labām beigām,
tas atkarīgs no dzīves Šai saulē.*

Kur paliek augums

Augumu saņem Zemes Māte.

Krita priede, krita egle,
Caur zemiņi neizkrita:
Kritis mans augumiņš,
Mūžam vairs neredzēs.

Aizsavēra zemes vārti,
Aizkrit zemes atslēdžiņa;
Gulēt man to gulumu,
Kamēr saule debesīs.

Māra jeb Zemes Māte tikai uz laiku aizdod dvēselei vielisko augumu, lai dvēsele ar auguma palīdzību kļūtu pilnīgāka. Kad augums izpildījis savu uzdevumu, tad tas top dvēselei lieks un tā to pamet.

Mēs visi it labi zinām, kas notiek ar augumu, ko atstājusi dvēsele. Augums neceļas vairs augšā, kā to cerējuši ēģiptieši un vēl tagad tic kristīgie. Augums dzīvo Šajā saulē tikai vienu vienīgu reizi. Tādēļ vajag godīgi un saudzīgi apieties ar savu un otra cilvēka augumu.

*Augums atgriežas Māras zemē un ir atkal materiāls,
no kā Dievs būvē savu Dieva pasauli.*

Kur paliek dvēsele

Dvēseli saņem Dievs.

Kā zilīte piesaķēru
Pie Dieviņa kamanām:
Ar Dieviņu ielīgoju
Dvēselīšu namiņā.

Aiz ko mana dvēselīte
Drīz pie Dieva nenogāja?
Ne svētīja svētdienīnas,
Ne saulītes noejot.

Savā zemes dzīvē dvēsele ir radījusi sev īpašu atmiņu pasauli, kas nav vairs padota fizikas likumiem un atgriežas pie Dieva. Kad dvēsele gluži atraisījusies no vielas, tad atmiņu pasaules likumības parādās daudz spilgtāk un rosīgākā veidā. Šai atmiņu pasaulē gribēt un notikt ir viens un tas pats. Arī tas, kas gribēts un darīts šajā pasaulē, nav nozīmīgs Viņsaules dzīvē – viss tiek pārvērtēts, jo tur ir citi vērtību mēri, bet jāsaprot, ka nodarījumi pret sirdsapziņu cilvēka dzīves laikā posta Viņas saules dzīves saskanīgu tālāk veidošanos.

Kā zvaigzne dvēsele aizlido uz Dieva dvēseļu namiem – tā pauž latviskz dzeja. Varbūt tiešām dvēsele var tapt tur par iemeslu jaunām zvaigznēm pasaules izplatījumā, kā to domājuši daži gudrie.

Lieliski to saka arī Roberts Mūks: «Mūsu «mīlie aizgājēji» (veļi) nebūt nav spocīgas būtnes, bet «dvēselītes», kas uzturas starplaukā starp visu miesīgo un garīgo.»*

Dvēseli saņem Dievs un Laime – Mūža Māte.

*Tas, ko tu atstāj uz zemes pēc sevis, ir tavs apvalks – un tikai,
bet tas, ko tu paņem līdzī, ir dvēsele, kas ir ražai līdzīgs guvums,
kur stādītājs un ražas novācējs ir Dievs.*

Tāpēc cilvēku uzdevums ir nest graudus, ne sēnālas Tai saulē.

Kur paliek velis

Veli saņem Veļu Māte.

Es tev lūdzu, Veļu Māte,

Pajem mani atpūtā:

Mani kauli piekusuši,

Garu mūžu dzīvojot.

Saņem nu, Veļu Māte,

Visus savus urgucišus,

Lai tie vairs neatnāk

Līdz citam rudenim.

Veļu Māte, kā zināms, ir tā pati Zemes Māte – Māra, tikai šis tās nosaukums attiecas uz smalko – astrālo vielu, no kuras darināts cilvēka velis. Tāpat kā cilvēka augums darināts no dzīvas vielas, tā velis ir izausts no astrālās vielas un pēc cilvēka nāves nonāk Veļu Mātes valstībā – Aizsaulē, kur ilgāku laiku turpina pastāvēt. «Velis turpretim ir «smalkākās jeb psihiskās būtnes... daļa, tīrās dvēseles apvalks, kas viņsaulē ar laiku no dvēseles nokrīt, tai aizejot pie Dieva...»*

Ar nomirušo cenšas nākt sakaros atkal veļu laikā – Dievainēs. Kā jau iepriekš tika teikts – reizi gadā, rudenī, aizgājušo veļi un dvēseles tiek aicinātas dzīvājo vidū un tiem tiek klāts Dieva galds. Veļu dzīvi apraksta teikas, pasakas un nostāsti.

Un atkal ir vēlēšanās teikt Roberta Mūka vārdiem:«... velis ir dvēsele, kas uzturas vidū starp garu un matēriju. Tā ir subtila, imagināla «viela», kas savieno divas abstrakcijas: tīri garīgo un rupji materiālo... Katrai dvēselei (lasi: velim) ir sava astrālā miesa. Dzīve veļu valstī ir zemes dzīves turpinājums.»** Un citviet: «Senlatvieši savus mirušos uzskatīja par sarggariem un tāpēc apglabāja svinīgi. Velis mūs sargā. .Veļu kults bija senlatviešu dzīves augstākais kāpinājums. Tas viņu ievadīja saskarē ar mirušajiem. Ar to ik gadus atjaunoja, stiprināja un uzturēja divu pasaulu sakaru. Mirušais.. turpināja dzīvot citā veidā... tas visu dzird, redz, saprot, zina un var darīt to, ko dzīvie nespēj.»***

* Rainis, Kopoti raksti, 24. sēj., 53. lpp., 59., 62.,63 lpp. sēj.

** .R. Rudzītis, Dvēsele senlatviešu pasaules uzskatā. Latviešu literatūras vēsture, I.Rīga, Literatūra, 1933, 361.lpp. (citāts Roberta Mūka grāmatā «Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā», 22. lpp.)

*** .Roberts Mūks. Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā, 12. lpp.

**** K. Polis. Dievs un dvēsele kā reliģiozs priekšstats aizkristisko latviešu tradīcijās. – Linkolna: pilskalns, 1962, 239.lpp.citāts Roberta Mūka grāmatā «Ceļā uz Rietumu nirvānu – caur Latviju», 105. lpp.

*Labi būtu, ja velis paliktu, bet velis mirst lēni, lēni –
tas notiek pārāk lēni priekš zemes dzīves, bet Esības telpas sapratnē tas ir ātri.
Velis nes sevī visu to informāciju, ko viņa īstais auguma īpašnieks,
tikai vēl vairāk, jo ir citos līmeņos.*

Vai ar mirušiem var sazināties

Ar mirušajiem grūti sazināties.

Māmuliņa, māmuliņa,
Tavs bērniņš vairs nebūšu:
Tikko acis kopā gāja,
Tūlīt veļi aicināja.

Tās māmiņas dvēselīte
Pie logiem klausījās:
– Vai tie ēda, vai tie dzēra,
Vai tie mani pieminēja.

Nekromantija māca, ka var iztaujāt veļus un arī dvēseles. Ar veļiem latvietis stājies sakaros reizi gadskārtā – veļu laikā jeb Dievainēs, klājot veļiem Dieva galdu. Šo Dieva galdu klāja savu mirušo tuvinieku piemiņai un mājas svētības dēļ. Ir uzglabājušies apraksti, no kuriem redzams, kā tas ticis darīts. «Dzīvie zināja, ka pēc nomiršanas tie paliks joprojām saskarē ar savējiem, nāks pie tiem ciemoties. Ar to arī izskaidrojama savdabīgā latviešu attieksme pret nāvi.» *

Daudz grūtāka ir dvēseļu izsaukšana. Indiešu Manū, kura mācība par dvēseli ir līdzīga latviešu uzskatiem, saka, ka DVIDŽA varot izsaukt radu dvēseli līdz otram augumam, JOGA līdz ceturtam, bet SANJAZS līdz sestam, pie tam tiek vairākkārtīgi brīdināts, ka šis noslēpums ir liels un baigs.

Ar mirušajiem nevar sazināties, bet ar mirušā veli – jā, bet tas nav jādara.

Ja Dievs lemj par kaut ko ziņot kādam cilvēkam,

Dievs to dara un zin, kā to veikt.

Dievs iejaucas zemes dzīves notikumos tikai galējas nepieciešamības gadījumā.

* Haralds Biezais, Šķautnes. 226. lpp.

Pēcvārds

*«Sapratne» nesīs tev sapratni,
bet iesakām no visas sirds – pacelies domās un darbos savos.
«Sapratne» saprotami tev pasacīja par Dieva izpratni latvju dainās,
bet bez šī ir jāsaprot arī citas lietas un to kārtība jeb latviskā dzīves ziņa.*

lemilēt un mācīt citiem var tikai to, ko pazīst, tāpēc iepazīšanās ar mūsu garīgajām vērtībām, saprašana, kā tās izpaužas tikumos un kā tikumi savukārt parādās darbos – kultūrā, kļūst par pirmo soli uz šo mērķi. Nav noliedzams, ka garīgo vērtību ieguldījums apzināti vai neapzināti ietekmē cilvēku jūtas un prātu, kas savukārt iespaido viņa izturēšanos. Kad šīs garīgās vērtības ir apvienotas reliģijā, cilvēkā rodas drošības, pašāvēības un pašpārliecības izjūta. Tā rodam izskaidrojumu par atšķirīgām kultūrām, kas attīstījušās dažādu reliģiju ietekmē. Katrai tautai vai cilvēku sabiedrībai ir bijis savs garīgo vērtību kopoījums, kas organizētā veidā izpaužas kā reliģija. Daudzu tautu reliģijas ir zudušas, pašām tautām iznīkstot vai citai reliģijai dažādā veidā ieņemot tās vietu. Salīdzinot latviešu seno reliģiju – dievestību ar citām pasaules reliģijām, redzama liela starpība, pirmkārt, latviešu dievestības galvenais ziņu avots ir dainas, nevis kādu praviešu vai svēto rakstītas grāmatas, tātad tā ir visas tautas – viedo senču darināta un izveidota, atspoguļojama viņu uzskatus un attiecības ar Dievu. Latviešu dievestībā neatrodam starpniekus starp cilvēku un Dievu – cilvēks un Dievs ir visciešākā tuvībā, kas šīs attiecības padara ļoti personīgas, mīļas, katram cilvēkam saprotamas. Otrkārt, latviešu senajai dievestībai nav raksturīgs citās reliģijās tik plaši pazīstamais misticisms. Cilvēka pieeja Dievam balstās uz saprātu un jūtām, bet, kas ir aiz prāta un saprašanas robežām, – ir Dieva ziņā. Dievestības spēks un stiprums izpaužas garīgās vērtībās, jo tās ir pārtaicīgas. Latviešu senās dievestības garīgās vērtības, izpauzdamās tikumos, ir devušas mūsu senčiem iespēju izveidot savu īpatnējo kultūru un līdz ar to latviešu tautai ieņemt savu vietu pasaules tautu saimē.

Iepriekšējos gadu simteņos galvenie vēsturiskie apraksti par latviešu garīgo dzīvi nāca no sveštautiēšiem un tāpēc tie vietām sasniedz izdomu līmeni – gan apraksti par Dievu, Māru, Laimi, gan darot par dievestībām jebkuru apdziedāto priekšmetu vai svētvietu. Tiem pievienojušies arī daži latviešu mitoloģi, folkloristi, teologi u.c. nozaru zinātnieki – tā apgrūtinot latviešu senās dievestības pētniecību un iepazīšanos ar tās saturu. Tas tad arī izskaidro to latviešu izturēšanos pret savu senču mantojumu, kuri, augdami un strādādami svešu mācību un reliģiju ietekmētā vidē, savos darbos atspoguļo šo mācību noteiktās vadlīnijas un vērtības, kas ir svešas latviešu senajai dievestībai un dzīvesziņai. Vienīgā grāmata, kas vēsturiski apskata mūsu senās dievestības stāvokli Latvijā pēc kristietības ienākšanas, ir Ernesta Brastiņa «Mūsu dievestības tūkstošgadīgā apkarošana», kas iznāca Latvijā 30. gados. Ievēribo pelna arī Dr. phil. K. Poļa grāmata «Dievs un dvēsele kā reliģiozs priekšstats aizkristietisko latviešu tradīcijās» tieši ar vēsturiskās daļas izklāstu, kur nodaļas beigās teikti arī šādi vārdi: «Priekšāzijas semītisko zvejnieku un ganu uzskati iekarotāju iztulkojumā ar varu iebruka latviešu iemitīgo zemkopju tīri āriskajā pasaules un pārpasaules celtnē, kur valdīja tūkstošgadīgi ētiski principi un nesatricināma ticība senso Dievu varai. Kristīšana ar uguni un zobenu noveda tautas dvēseli sabrukumā un garīgajā juceklī, kas izpaudās radošās gribas, īpatnības, dižuma, vienības un reliģiskas dzīves pamatu izpostīšanā.»*

* Dr. phil. K. Polis, Dievs un dvēsele kā reliģiozs priekšstats aizkristietisko Latviešu tradīcijās, 57. lpp.

Dievturu un katra latvieša, kas vēl nav aizgājis tālu svešos «ganību laukos», uzdevums ir – krāt zināšanas un atsijāt nost svešos pienesumus, paturot īpatnēji latvisko dievestību un tās vērtības. Latviešiem jāapzinās, ka, tikai uzturot savas garīgās vērtības, mēs varam uzturēt latviešu tautu kā nacionālu vienību, veidot latvisku kultūru, ar ko varam būt liela tauta citu tautu saimē.

Virkne jautājumu gaida tālākus pētņiekus, jo nav viena, divu vai trīs cilvēku spēkos atjaunot celtni, ko gadu simteņiem grāvuši un postījuši svešautieši garīgi un materiāli. Apzināsimies visi, ka mūsu tautas turpmāko likteni glabā Dievturība savā klēpī, jo Dievturība nebija reliģija, tas bija tautas dzīvesveids – tātad atgriezīsimies pie sava dzīvesveida!

Viss nepieciešamais garīgai atjaunotnei ir atrodams mūsu tautas pūrlādē.

Grāmatas veidotāji – *Irēna Saprovska*

Mākslinieces – *Agnija Saprovska un Kristīna Sunepa-Celmiņa*

Pielikumi

Pirmais pielikums

Dieva svētzīme un rakstu zīmes
Laiques svētzīme un rakstu zīmes
Māras svētzīme un rakstu zīmes

Otrais pielikums

Saules gads ar deviņu dienu savaitēm

Trešais pielikums

Saules gads un Gregora kalendārs

Pirmais pielikums

Dievs

Dieva svētzīme

Dieva rakstu zīmes

Laipe

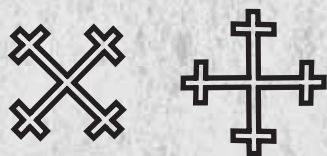

Laipe svētzīme

Laipe rakstu zīmes

Māra

Māras svētzīme

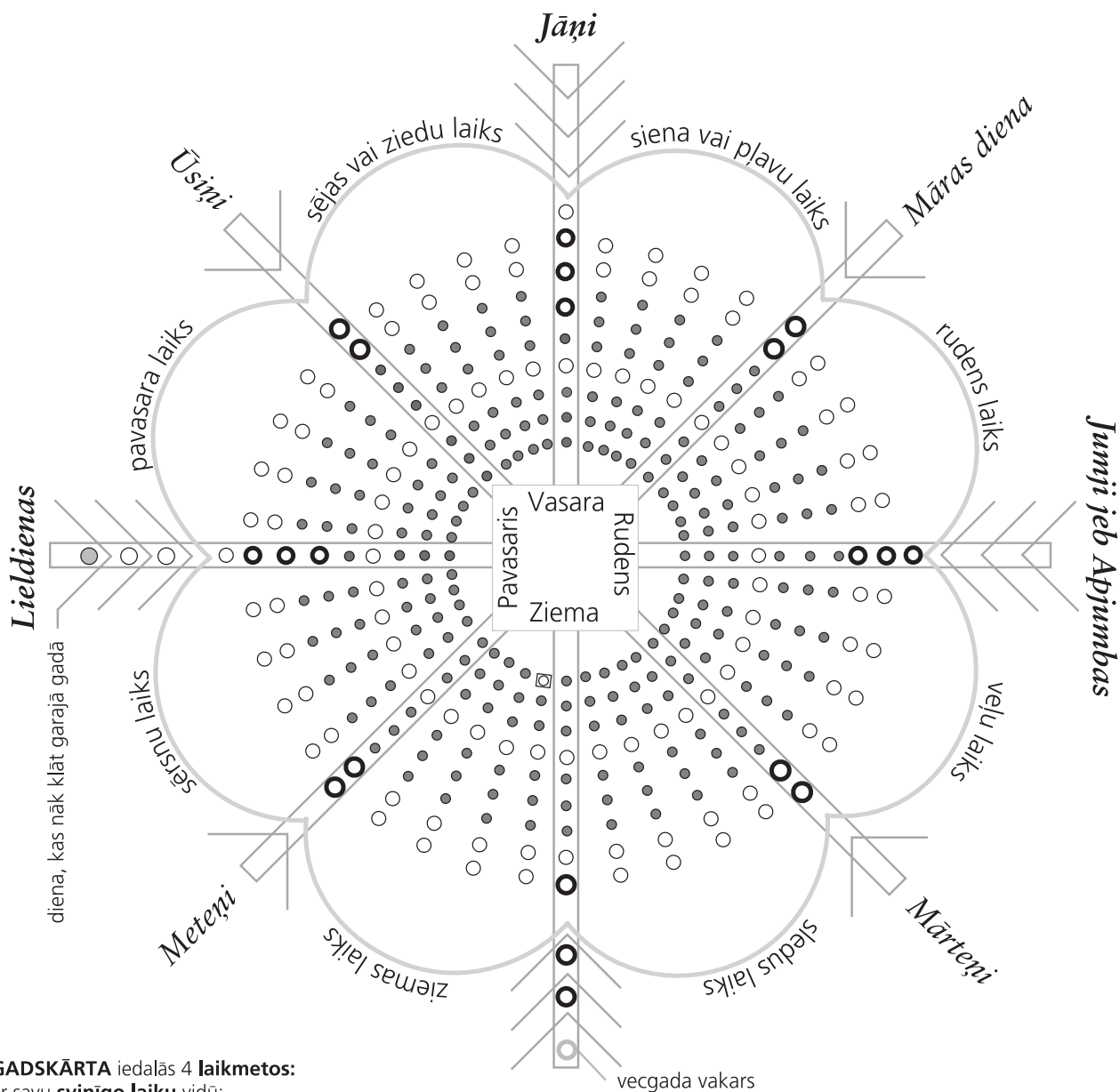

Māras rakstu zīmes

Otrais pielikums

Saules gads

(ar deviņu dienu savaitēm)

GADSKĀRTA iedalās 4 laikmetos:

ar savu **svinīgo laiku** vidū:

pavasaris ar svinīgo laiku Lieldienām, vasara ar Jāņiem, rudens ar Jumjiem un ziema ar Ziemassvētkiem.

Ziemassvētki

Katrs šāds laikmets iesākās ar savu **svinamo dienu**:

pavasaris ar Mēteņdienu, vasara ar Ūsiņdienu, rudens ar Māras dienu un ziema ar Mārteņdienu.

gadalaiki iedalās **laikos**:

ziemas laiks, sēsnu laiks, pavasara laiks, sējas jeb ziedu laiks, siena laiks, rudens laiks jeb miežu un dziru laiks, veļu laiks un ledus laiks.

Katrs no astoņiem laikiem tālāk sadalīts **savaitēs**.

Vienā šādā laikā iet piecas savaites.

Katrā savaitē bija deviņas **dienas**:

pirmdiena, otrdiena, trešdiena, ceturtdiena, piektdiena, sestā diena, septītā diena, passvēte un svētā diena jeb svēte.

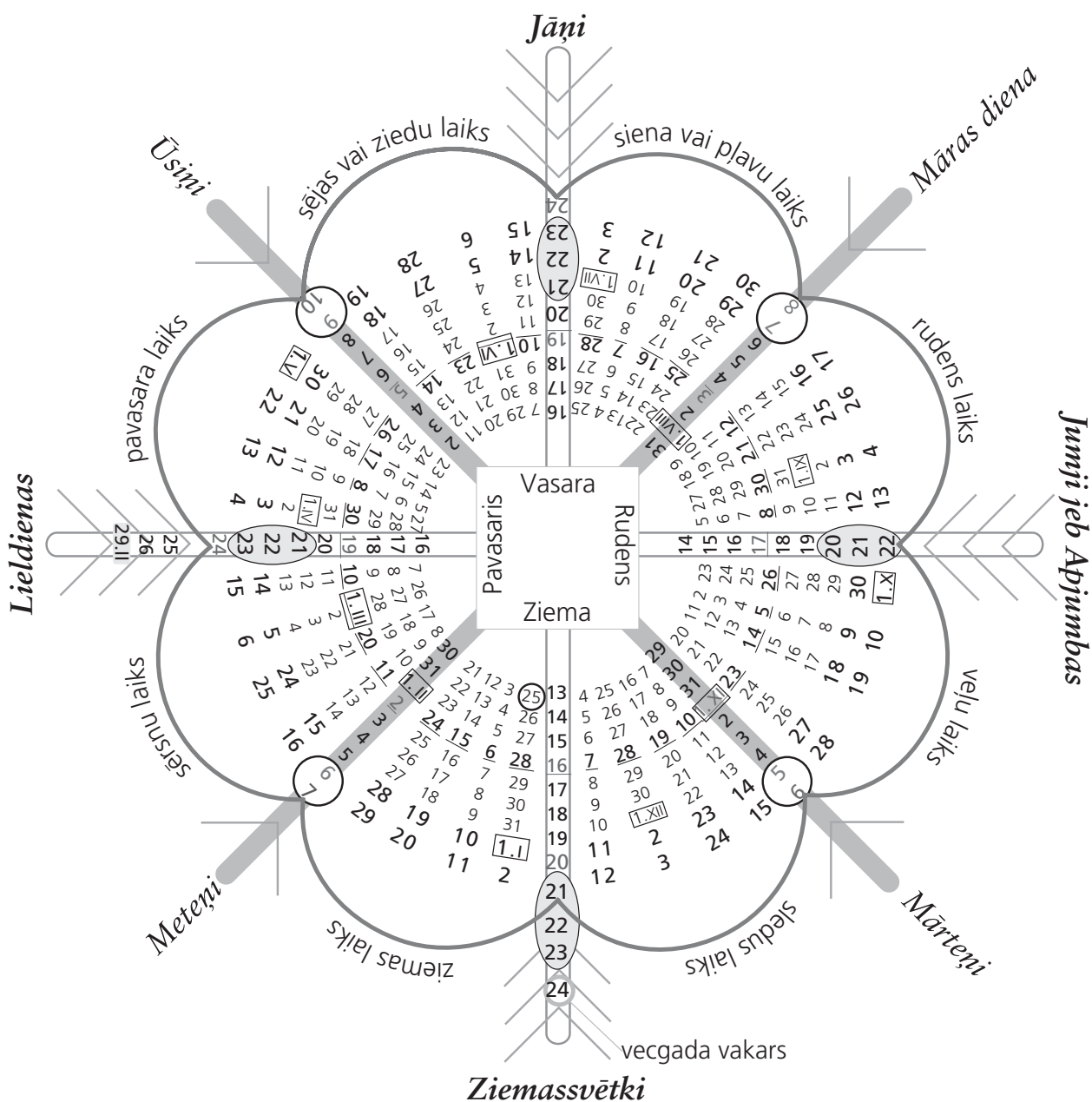
saulgrieži un svinamās dienas - ●

nedēļas svinamās dienas: nedēļas vidū – piektdiena, - ○
nogalē – pussvēte un svēte

saules gada pirmā diena - ◻

Laikmeti skaitīti no pavasara sākuma jeb **Mēteņdienas**.
Saimnieciskais gads sācies **Ūsiņdienā** – vasaras sākumā.

Trešais pielikums Saules gads un Gregora kalendārs

- - saulgrieži
(garajā gadā svinamās dienas ir dienu vēlāk)
- - svinamās laiku dienas
- - piektvakars
- ②5 - saules gada pirmā diena,
dienu skaitīšanas sākums
- - mēneša pirmie datumi
(pēc Gregora kalendāra)

Dienu skaitīšana sākusies ar 25. decembri - uzreiz pēc saulgriežiem.
Laikmeti skaitīti no pavasara sākuma jeb Mēteņdienas.
Saimnieciskais gads sācies Ēsiņdienā - vasaras sākumā.

Saturs

Priekšvārds	5
Kas ir SAPRATNE	9
Kas ir Dievturība	11
Kas ir latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība	13
Kas ir Dievturības gudrības pūri	16
Kur cēlušās tautas dziesmu gudrības	16
Kā dainās izteikta Dievturība ¹⁹	19
Kādas ir greznākās teiksmas dainās	20
Ko māca latviskā Dieva ziņa jeb Dievturība	21
Kas ir Dievturības piederumi	21
Kāda ir latviešu Dievturības zīme	22
Kas ir Dievnams	23
Kas ir baznīca	24
Kas ir daudzinājums	24
Kas ir vīcēji jeb vīkšēji	25
Kas ir draudze	26
Kas ir Rāmava	27
Kas ir dižvadonis jeb priesteris	27
Ko Dievturība dod mums, latviešiem	29
Ko Dievturība var dot citām tautām	30
Par Dievu un Dieva izpratni latvju dainās	33
Kas ir Dievs	35
Kāda ir Dieva svētzieme un rakstu zīme	37
Kādi ir Dieva piederumi	38
Vai Dievs ir viens	39
Vai Dievs ir redzams	40
Kāds ir Dievs	40
Kā Dievs palīdz	41
Kas ir Dieva augstākais devums	42
Kā Dievs turams	42
Kas ir Dievadēli	43
Kas ir dievājs	44
Maigākās mīlestības liecības par dzīvību visapkārt – no Dieva ir viss dzīvais – no Laimes viss noliktais; no Māras viss vieliskais un viss sadzīvei nepieciešamais	47
Kas ir Laime	49
Kāda ir Laimes svētzieme un rakstu zīmes	50
Kas ir Laimes piederumi	51
Vai Laimi var redzēt	52
Vai Laime ir viena	52
Kas ir Dēkla	53
Kas ir Kārta	54
Kas ir Nelaime	54
Kas ir Ļauna diena	55
Vai Laimes liktu var izbēgt	56

Vai Laimes liktu var uzzināt	57
Kas ir laimojs	57
Kas ir Māra	58
Kāda ir Māras svētzīme un rakstu zīmes	58
Kādi ir Māras piederumi	59
Kas ir Māras ziņā	60
Kādi ir Māras pavārdi	60
Vai Māru var redzēt	61
Kāda ir Māra	62
Ko Māra dod	62
Kam Māra palīdz	63
Kas ir Māras īpašā gādībā	64
Kas ir Māras meitas	65
Kā Māru tur	66
Par gadskārtu latviskajā gada izpratnē	69
Kas ir Saules gads jeb gadskārta	71
Kas ir svēte jeb svētā diena	74
Kas ir Meteņi	75
Kas ir Lieldienas jeb Lielā diena	76
Kas ir Ūsiņi	77
Kas ir Jāņi	79
Kas ir vasaras svinamās dienas	81
Pēteri	82
Laidene	83
Jēkabi	84
Kas ir Rudenāji	84
Māras	85
Kas ir Apjumības	86
Mārtiņi jeb Mārteņi	87
Kas ir Ziemassvētki	88
Par pasauli, par visu dzīvo un vielisko tajā	91
Kas ir pasaule	93
Kā pasaule iedalīta	93
Kāda ir Šī saule	94
Kāda ir Viņsaule	95
Kāds sakars ir Viņsaulei ar Šosauli	95
Vai pasauli var izdibināt	96
Ko ierauga, pasaulē dzīvojot	97
Kas rīkojas brīnumainā pasaulē	97
Tas, par ko runā dainas, ir ne tikai gaišs, bet arī tumšs –	
kas ir Velns, kas Jods, kas citi tumši spēki	101
Kas ir Velns	103
Kāds ir Velns	103
Kas ir Jods	104
Kas ir Naktaļas	105
Kas ir Jauni ļaudis	105
Kas ir skauģis	106
Kas ir ragana	107
Kas ir burvis	107
Pasaku tēli	108

Kas ir pūķis	108
Kas ir citi pasaku tēli	109
Par cilvēku pasaulē	113
Kā cilvēks nācis	115
Kas ir cilvēks	116
Kas ir augums	116
Kas ir dvēsele	117
Kas ir velis	118
Kā top mūsu dvēseles pasaule	119
Par mūža dzīvošanu	123
Kas ir mūžs	125
Kā iedalīts mūžs	125
Kas ir Mūža Mātes	126
Kāds ir šis mūžs	127
Kam der mūža ieradumi	127
Kas ir mūža godi	128
Kāds ir pirmais mūža gods	129
Kāds ir otrs mūža gods	129
Kāds ir trešais mūža gods	130
Kam dzīvojot nav jāsarieb	131
Par dzīvošanas tikumiem un likumiem	133
Kāds ir dzīvošanas pamattikums	135
Kāds ir pirmais paštikums	136
Kāds ir otrs paštikums	136
Kāds ir trešais paštikums	137
Kāds ir ceturtais paštikums	138
Kāds ir pirmais ļaužtikums	138
Kāds ir otrs ļaužtikums	139
Kāds ir trešais ļaužtikums	140
Kāds ir ceturtais ļaužtikums	140
Kāds ir vienīgais dievtikums	141
Par cilvēka varu	143
Kas ir vara	145
Kādas ir varas	145
Kam der Padoma vara	146
Kur liekama vara	147
Kas ir buršana	147
Kas ir zintēšana	148
Kas ir zavēšana	149
Vai drīkst otram ļaundarīt	149
Kas glābj no ļaunu burvju varas	150
Kam pieder augstākā vara	150
Par mūža godiem un to rīkošanu	153
Kas ir krustabas	155
Kas ir Pādes dīdīšana	158
Kā jauniešus ievēd pieaugušo kārtā	159
Kas ir vedības	160
Kas ir līdzināšana	161
Kas ir mārtošana	162

Kas ir bedības	163
Kas ir vāķēšana	163
Kas ir izvadišana	164
Kas ir bedīšana	165
Kas ir pēdu izmīšana	166
Kas gaida tevi pēc dzīves	169
Kas ir miršana	171
Kur paliek augums	172
Kur paliek dvēsele	172
Kur paliek velis	173
Vai ar mirušajiem var sazināties	174
 Pēcvārds	 177
Pielikumi	181
1. Latviešu senās dievistības – Dievs, Māra, Laime – svēztīmes un rakstu zīmes.	183
2. Latviešu senā laika skaitīšanas sistēma – Deviņdienu nedēļa jeb savaite.	185
3. Latviešu senā laika skaitīšanas sistēma un Gregora kalendārs.	187
Saturs	188
Vēres	

Vēres

Brastiņu Ernests. «CEROKSLIS».

Trešais izdevums, Arvīda Brastiņa rediģēts. – ASV: Dievturu sadraudzes izdevums. – 11966.

Brastiņu Ernests. «Latvju Dievadziesmas»

Trešais iespiedums, Latvju Dievturu sadraudze, 11980

Brastiņu Ernests. «Latvju gadskārtas dziesmas»

Latvju dievturu draudzes izdevums, R., 11929.

Brastiņu Ernests. «Latvija, viņas dzīve un kultūra»

GRĀMATU DRAUGS, R., 11931.)

Brastiņu Ernests, «Latviskās Latvijas labad »

AS »ROTA, R., 11935.

Brastiņu Ernests, «Mūsu dievestības tūkstošgadīgā apkarošana»

Latvju Dievturu sadraudze, 11986.

Gimbutiene Marija, «Balti aizvēsturiskajos laikos»

ZINĀTNE, R., 1994.

Grīns Marģeris, «Latviešu senā dievestība un tās atjaunojums – Dievturība »

Izdevniecība MĀRA, 1998.

Grīns Marģeris un Grīna Māra, «Latviešu gads, gadskārta un godi »

EVERESTS, R., 1992.

Jungs Kārlis Gustavs, «Dvēseles pasaule»

SPEKTRS, R., 1994.)

Latviešu tautas dzīvesziņa, 1. daļa

LNNK, R., 1990.

Latviešu tautas dzīvesziņa, 2. daļa «DABA, DEBESIS, DIEVĪBAS».

ZVAIGZNE, R., 1990.

Latviešu tautas dzīvesziņa, 3. daļa GODI

ZVAIGZNE, R., 1991.

Līdeks Osvalds, «Latviešu svētki, Latviešu svinamās dienas»

R., 1940.

Megi Arvo, «Eiropas tautu hronika»

Apgāds ZVAIGZNE ABC, R., 1992.

Muižniece Mirdza, «Dieva dainas»

IEVANDA, R, 1995

Mūks Roberts, «Ceļā uz Rietumu nirvānu – caur Latviju»

VALTERS UN RAPA, 2000.

Mūks Roberts, «Latvju velis Junga un arhetipiskās psiholoģijas skatījumā»

VALTERS UN RAPA, R., 1999.

Mūks Roberts, «Dvēsele – tilts starp Rietumu un Austrumu reliģijām », lekciju kurss
Apgāds ZVAIGZNE ABC, 2001.

Mūks Roberts, «Jaunā viedība»
Apgāds DAUGAVA, R., 2002.

Mūks Roberts, «Sakrālā un profānā polaritāte Mirčas Eliades darbos un kristietībā»
ZINĀTNE R., 2002.

Mūks Roberts, «Antropozofija»
Apgāds ATĒNA, 2003.)

Mūks Roberts, «Dievs, Dievi un velniņi»
Apgāds MANTOJUMS,R, 2005.

Polis Kārlis, «Dievs un dvēsele kā reliģiozs priekšstats aizkristietisko latviešu tradīcijās»
A.Augstuma spiestuve «Vaidava», Linkolnā, 1962.

Rainis Jānis, Kopoti raksti 14.,15., 24.sēj.
ZINĀTNE, R.,1986.

Rupainis Antons, «Archeolingvistika»
LATVJU GRĀMATA, ASV, 1967.

Straubergs K. Prof., «Latviešu tautas paražas»
LATVJU GRĀMATA, Rīgā, 1944

Straubergs K. Prof., «Latviešu buramie vārdi»
Iespriests VALSTS PĀPĪRU SPIESTUVĒ UN NAUDAS KALTUVĒ, 1–2. sēj., Rīgā, 1939, 1941.
LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES IZDEVUMS

Šēnbergs Edgars, «Sensōrum» no 1–10
U.Šēnberga izdevniecība, Rīga, 1992.

Šmits P. Prof., «Latviešu tautas ticējumi», 1– 4. sēj.
VAPP PARĀUGSPIESTUVĒ, Rīga, 1941.
LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES IZDEVUMS AR KULTŪRAS FONDA PĀBALSTU

Šterna Māra, «Senā gadskārta»
ZINĀTNE, R.

Šteiners Rūdolfis, «Teozofija»
RAKA,R., 1998.

Tomariņš Kārlis, «Latviešu dievestība – kosmopolītisko reliģiju pretstats»
Neatkarīgās dievturu draudzes SIDABRENE izdevums, R., 1995.

Tobe Aina un Tobis Gvido, «Saules gads»
JUMIS,R.,1998.

Vīks Ivars,«Trejdeviņi Latvijas brīnumi»
SIA GEIZERS O, R., 2001.

Vīks Ivars, «Mūsu dižā senatne»
VIEDA, R., 2002.

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES MATERIĀLI

GRĀMATĀ IZMANTOTI CITĀTI NO BRĀSTIŅU ERNESTA GRĀMATAS «CEROKSLIS».

*No pagātnes un tagadnes kopsakarībām
veidota Sapratne
par Dievu un visu Dieva pasauli,
un visu, kas skar latviskos Esības telpas
notikumus*